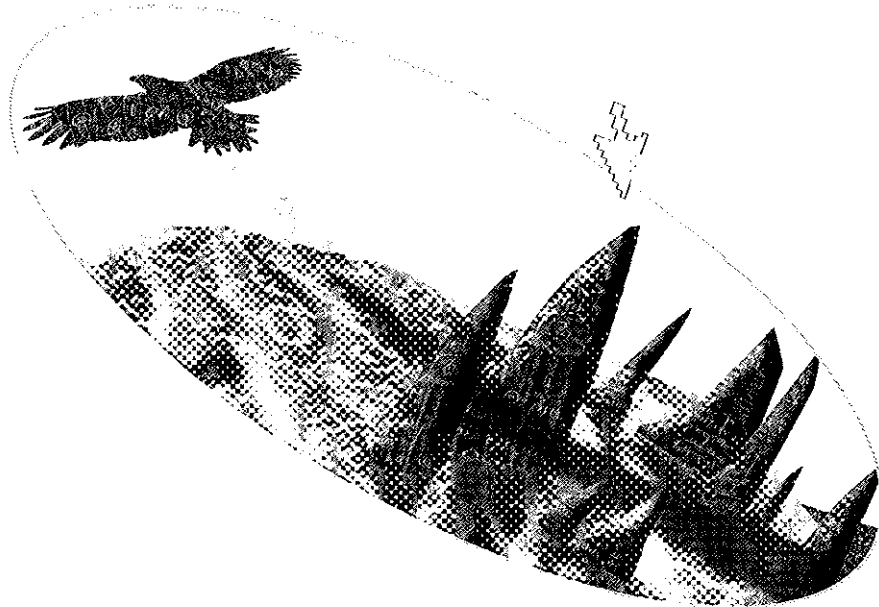
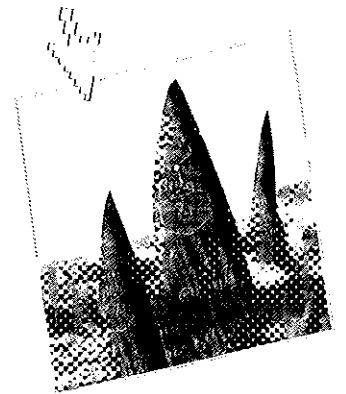
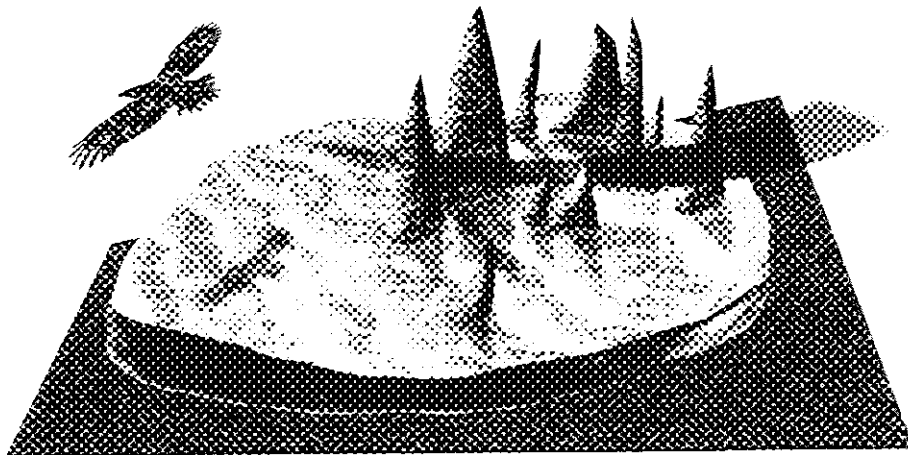
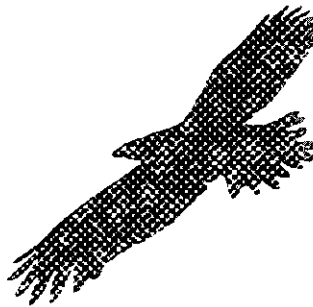

Hoger Onderwijs en Onderzoek Plan 2000

 Hoger Onderwijs en
exclusief het ontwerp-HOOP 2000
Onderzoekplan 2000

Op de derde dinsdag van september in 1999 verscheen het ontwerp-Hoger Onderwijs en Onderzoekplan (HOOP) 2000. De periode daarna tot de vaststelling van het Hoger Onderwijs en Onderzoekplan 2000 op 31 januari 2000 werd gekenmerkt door formeel overleg en advies over het ontwerp-HOOP. In deze periode vond ook het overleg met de Tweede en Eerste Kamer over het ontwerp-HOOP plaats. Het HOOP 2000, zoals vastgesteld door de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, mede namens de minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, omvat de volgende documenten:

- het ontwerp-Hoger Onderwijs en Onderzoekplan 2000
- de brief van 2 februari 2000 aan de voorzitter van de Tweede Kamer die de vaststelling van het HOOP 2000 betreft en waarin de toezeggingen zijn vastgelegd die aan de Tweede Kamer zijn gedaan in het overleg over het ontwerp-HOOP 2000
- de brief van 2 februari 2000 aan de voorzitter van de Eerste Kamer die de vaststelling van het HOOP 2000 betreft
- de brief van 11 januari 2000 aan de voorzitter van de Tweede Kamer die de beantwoording betreft van de schriftelijke vragen van de Tweede Kamer over het ontwerp-HOOP 2000
- de brief van 22 december 1999 aan de voorzitter van de Tweede Kamer waarin wordt gerapporteerd over de adviezen naar aanleiding van het ontwerp-HOOP 2000, de resultaten van het gevoerde overleg vanaf het verschijnen van dat ontwerp-HOOP en de conclusies die daaraan worden verbonden; bijgevoegd bij de brief zijn de verslagen van het gevoerde overleg en de adviezen van AWT en ECHO

- de brief van 22 december 1999 aan de voorzitter van de Eerste Kamer waarin wordt gerapporteerd over de adviezen naar aanleiding van het ontwerp-HOOP 2000, de resultaten van het gevoerde overleg vanaf het verschijnen van dat ontwerp-HOOP en de conclusies die daaraan worden verbonden; bijgevoegd bij de brief zijn de verslagen van het gevoerde overleg en de adviezen van AWT en ECHO
- de brief van 10 december 1999 aan de voorzitter van de Tweede Kamer waarmee het advies van de Onderwijsraad over het ontwerp-HOOP 2000 wordt aangeboden
- de brief van 10 december 1999 aan de voorzitter van de Eerste Kamer waarmee het advies van de Onderwijsraad over het ontwerp-HOOP 2000 wordt aangeboden

Het ontwerp-Hoger Onderwijs en Onderzoekplan 2000 is uitgegeven met ISBN-nummer 90 346 36976. In voorliggende publicatie zijn de overige documenten opgenomen die deel uitmaken van het HOOP 2000 met uitzondering van de brieven aan de voorzitter van de Eerste Kamer van 10 en 22 december 1999 die gelijk zijn aan de brieven aan de voorzitter van de Tweede Kamer van die datum.

Inhoud

Brief van 2 februari 2000 aan de voorzitter van de Tweede Kamer die de vaststelling van het HOOP 2000 betreft en waarin de toezeggingen zijn vastgelegd die aan de Tweede Kamer zijn gedaan in het overleg over het ontwerp-HOOP 2000	7
Brief van 2 februari 2000 aan de voorzitter van de Eerste Kamer die de vaststelling van het HOOP 2000 betreft	13
Brief van 11 januari 2000 aan de voorzitter van de Tweede Kamer die de beantwoording betreft van de schriftelijke vragen van de Tweede Kamer over het ontwerp-HOOP 2000	17
Brief van 22 december 1999 aan de voorzitter van de Tweede Kamer waarin wordt gerapporteerd over de adviezen naar aanleiding van het ontwerp-HOOP 2000, de resultaten van het gevoerde overleg vanaf het verschijnen van dat ontwerp-HOOP en de conclusies die daaraan worden verbonden; bijgevoegd bij de brief zijn de verslagen van het gevoerde overleg en de adviezen van AWT en ECHO	85
Brief van 10 december 1999 aan de voorzitter van de Tweede Kamer waarmee het advies van de Onderwijsraad over het ontwerp-HOOP 2000 wordt aangeboden	157

Brief van 2 februari 2000 aan de voorzitter van de Tweede Kamer die de vaststelling van het HOOP 2000 betreft en waarin de toezeggingen zijn vastgelegd die aan de Tweede Kamer zijn gedaan in het overleg over het ontwerp-HOOP 2000

OCenW

Ministerie van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschappen

Europaweg 4
Postbus 25000
2700 LZ Zoetermeer
Telefoon (079) 323 23 23
Telefax (079) 323 23 20

De voorzitter van de Tweede Kamer der
Staten-Generaal
postbus 20018
2500 EA 's-Gravenhage

Uw brief van

Ons kenmerk
HBO/SB/2000/3738

Contactpersoon
Minnée/Smid

Zoetermeer
- 2 FEB. 2000

Onderwerp
Vaststelling HOOP 2000

Doorkiesnummer
079-323 3283

In het nota-overleg van 24 januari 2000 met de Commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen van de Tweede Kamer is van gedachten gewisseld over het ontwerp-HOOP 2000. Over een aantal onderwerpen zijn nadere toezeggingen gedaan aan de Kamer, die hieronder zijn vastgelegd.

HOOP 2000 en voortgangsrapportage

In het regeerakkoord is opgenomen dat de cyclus van het HOOP wordt verlengd tot vier jaar. Gelet daarop worden in het HOOP 2000 beleidslijnen uitgezet voor de komende vier jaar. In de Kamer heb ik toegezegd jaarlijks bij de begroting te rapporteren over de stand van zaken met betrekking tot de uitwerking van de voornemens in het HOOP 2000.

Positie student

In het overleg met de Kamer is de regering verzocht binnen een aantal maanden in overleg met de studentenorganisaties voorstellen te doen om de rechtspositie van studenten structureel en formeel nader vorm te geven. Daarbij is in het bijzonder gewezen op aansluiting bij de bestaande klachtenregeling van de Algemene Wet Bestuursrecht en een onafhankelijke ombudsman die op elke instelling studenten adviseert en ondersteunt. Dit verzoek ligt in het verlengde van de afspraken die ik hierover met de studentenorganisaties heb gemaakt. De genoemde punten zullen in een gezamenlijke werkgroep met studentenorganisaties worden besproken. Ik zal de Tweede Kamer daar zo spoedig mogelijk over informeren.

Naar aanleiding van het verzoek daartoe zal ik een onderzoek laten uitvoeren naar de aard en omvang van de specifieke problemen die studenten met een handicap ervaren in het hoger onderwijs. De Kamer zal over de uitkomsten van dit onderzoek worden geïnformeerd.

Verschillende fracties in de Kamer hebben aangegeven voorstander te zijn van een

wettelijke verplichting voor instellingen om een afstudeerregeling op te stellen en gepleit voor behoud van het criterium onvoldoende kwaliteit en studeerbaarheid van de opleiding als grond voor beroep op afstudeersteun. Ik stel voor deze punten aan de orde te stellen bij de behandeling van het wetsvoorstel WSF 2000.

Deregulering opleidingsaanbod

In het overleg is de regering gevraagd om, uitgaande van het voorstel de Adviescommissie Onderwijsaanbod op te heffen, bij nieuwe opleidingen - alvorens er tot bekostiging wordt besloten - een oordeel te laten vormen over de macro-doelmatigheid, waarvoor de minister de uiteindelijke verantwoordelijkheid draagt. Ik heb aangegeven dat instellingen bij het doen van voorstellen voor nieuwe opleidingen diverse stappen moeten zetten. Zo dienen zij een plan op te stellen dat onder andere voorziet in een marktanalyse. Dit plan wordt beoordeeld door het toezichthoudend orgaan van de instelling. Ook de overige relevante instellingen worden bij de planvorming betrokken. Ik heb de Kamer toegezegd er in de procedure in te zullen voorzien dat, alvorens tot bekostiging van de desbetreffende opleiding wordt overgegaan, wordt nagegaan of de verschillende stappen zorgvuldig zijn gezet en of derhalve ook een goede afweging op het punt van de marktanalyse heeft plaatsgevonden. Dit zal via het stelsel van accreditatie plaatsvinden.

Tevens is gevraagd dat de regering in samenspraak met de instellingen een minimum aan het aanbieden van opleidingen garandeert. In dit kader heb ik gewezen op de werkwijze zoals die onder andere in het kader van het kleine letterenconvenant bij de universiteiten wordt gehanteerd. Tevens zou ook moeten worden bezien in hoeverre er kan worden samengewerkt tussen West-Europese universiteiten bij het aanbieden van opleidingen

Accreditatie

Wat betreft de verdere uitwerking van de plannen voor accreditatie is in het overleg verzocht uit te gaan van één onafhankelijke accreditatieraad voor het hoger onderwijs. Ik heb mij rekenschap gegeven van deze opvatting maar wil de voor- en nadelen van respectievelijk één of meerdere accreditatieorganen goed onderzoeken en meenemen in de uitwerking van de voorstellen met betrekking tot accreditering, die ik beoog in mei 2000 aan de Kamer te zenden.

Verhouding hbo-wo

In de Kamer heb ik steun aangetroffen voor het mogelijk maken van fusies tussen hogescholen en universiteiten. Randvoorwaarde blijft evenwel dat de eindtermen van opleidingen zijn te onderscheiden als hbo- of wo-opleiding. Deze binariteit dient in stand te blijven.

Bachelor- master structuur

In het overleg heeft de Kamer aangedrongen op voortvarendheid bij het uitwerken van de consequenties van een bachelor-master structuur. Ik heb aangegeven dat ik advies zal inwinnen middels een gemengde commissie onder te brengen bij de Onderwijsraad, bestaande uit binnenlandse en buitenlandse deskundigen. Oogmerk is dat dit advies vóór 1 juli a.s. gereed is, zodat ik bij de begroting 2001 kan aangeven welke kant ik op wil gaan in de discussie in Europa.

Vouchers

Ik zal de Kamer informeren over de mogelijkheden van een experiment met vouchers op basis van de huidige wet en kenbaar maken of er eventueel een experimenteerregime nodig is. Wat betreft de deelname van universiteiten heb ik aangegeven dat waar dat past bij bestaande vormen van formele samenwerking tussen universiteiten en hogescholen

zou kunnen worden nagegaan of ook de desbetreffende universiteiten willen deelnemen aan het experiment.

Maatschappelijke behoefte aan hoger opgeleiden

Eind maart, begin april zullen de ministers van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en Economische Zaken en ondergetekende een plan van aanpak presenteren ten aanzien van de knelpunten op de arbeidsmarkt, waaronder de tekorten aan hoger opgeleiden. Dit plan van aanpak zal in mei aan de orde komen in het voorjaarsoverleg met de sociale partners. In dit plan van aanpak zullen ook elementen samenhangend met de idee van 'Een leven lang leren' worden meegenomen.

Bij het tegemoetkomen aan de behoefte aan hoger opgeleiden op de arbeidsmarkt is ook gewezen op de doorstroming vanuit het voortgezet onderwijs naar het hoger onderwijs. Ik heb aangegeven dat het voortdurend de bedoeling is geweest dat het studiehuis de aansluiting op het hoger onderwijs zou verbeteren.

Voertaal in het hoger onderwijs

In het overleg met de Kamer hebben verschillende fracties verzocht de toetsing vooraf bij het aanbieden van een opleiding of onderwijs in een vreemde taal in stand te laten. Dit acht ik niet gewenst. Ik heb er op gewezen dat de basisregel blijft dat het onderwijs in het Nederlands wordt gegeven en dat de wettelijke verplichting van een gedragscode gehandhaafd blijft.

Open Universiteit

Ik heb aangegeven dat ik met de Open Universiteit heb afgesproken dat zij een onderzoek doet naar verschillende varianten voor de toekomst van de Open Universiteit en niet bij voorbaat afstevent op één variant. Daarbij is het ook mogelijk varianten buiten de twee door mij in het ontwerp-HOOP genoemde varianten te verkennen. Ik heb de Open Universiteit en de Begeleidingscommissie strategisch plan Open Universiteit gevraagd vóór 1 maart met voorstellen te komen. Vervolgens zal ik de Kamer concrete voorstellen doen.

Overleg met het veld

De kwaliteit van docenten is een belangrijk element als het gaat om de toekomst van het hoger onderwijs. Ik zal met HBO-raad en VSNU over dit onderwerp spreken. Verder heb ik toegezegd dat ik overleg zal voeren met de VSNU over het punt van duurzaamheid in het wetenschappelijk onderwijs en onderzoek.

Studentenaantallen

In navolging op de toezegging bij de begrotingsbehandeling heb ik de Kamer nogmaals toegezegd dat de stijging van het aantal studenten in wo en hbo zal worden betrokken bij de voorbereiding van de begroting 2001.

Vaststelling arbeidsmarktfixi

In augustus 1999 heeft de minister van VWS mij geadviseerd de instroom van de opleidingen geneeskunde en tandheelkunde te verhogen met respectievelijk 55 en 20 eerstejaars tot respectievelijk 1930 en 260 eerstejaars met ingang van het studiejaar 2000/2001. In januari 2000 heeft de minister van LNV mij geadviseerd de instroom van de opleiding diergeneeskunde te verhogen met 50 eerstejaars tot 225 eerstejaars. Beide adviezen tot verhoging zijn ingegeven door de behoefte op de arbeidsmarkt. Per 1 december 1999, de datum voor vaststelling van capaciteitsfixi, hebben de betrokken universiteiten aangegeven dat ze geen ruimte zien tot ophoging zonder additionele

middelen.

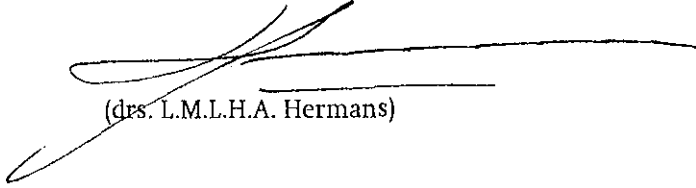
Om bovengenoemde redenen zie ik mij genoodzaakt – binnen de daarvoor bij wet vastgelegde termijn – arbeidsmarktfixi voor de opleidingen geneeskunde, tandheelkunde en diergeneeskunde vast te stellen conform de bovengenoemde aantallen, die zullen gelden voor de studie jaren 2000/2001 en 2001/2002. De kwestie van de extra opleidingsplaatsen zal worden betrokken bij de voorbereiding van de begroting 2001.

Vaststelling HOOP

Gelet op de resultaten van het advies en overleg over het ontwerp-HOOP 2000 en het overleg met de Tweede Kamer op 24 januari jl. heb ik, mede namens de minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, het HOOP 2000 op 31 januari jl. vastgesteld. Daarbij heb ik gezien de wettelijke termijn moeten uitgaan van de verwachte uitkomst van de stemmingen over de door de Kamer ingediende moties. Inmiddels heb ik geconstateerd dat de stemming volgens die verwachting is verlopen.

Dit schrijven vormt samen met het ontwerp-HOOP 2000, mijn brieven van 10 december 1999, 22 december 1999 en 11 januari 2000 het vastgestelde HOOP 2000.

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen,

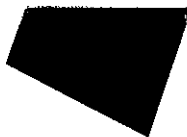

(drs. L.M.L.H.A. Hermans)

**Brief van 2 februari 2000 aan de voorzitter van de Eerste
Kamer die de vaststelling van het HOOP 2000 betreft**

OCenW

Ministerie van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschappen

Europaweg 4
Postbus 25000
2700 LZ Zoetermeer
Telefoon 0791 323 23 23
Telefax 0791 323 23 20

De voorzitter van de Eerste Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20017
2500 AE 's-Gravenhage

Uw brief van

Ons kenmerk

Contactpersoon

Zoetermeer

HBO/SB/2000/3851

Minnée/Smid

- 2 FEB. 2000

Onderwerp

Doorkiesnummer

vaststelling HOOP 2000

079_323 3283

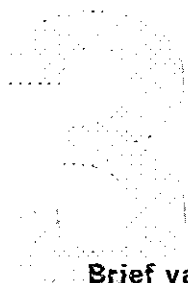
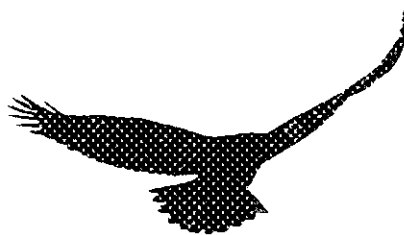
Hierbij stel ik u, mede namens de minister van Landbouw, Natuurbeheer en
Visserij, ervan in kennis dat ik tot vaststelling van het HOOP 2000 ben overgegaan.
Bijgaand stuur ik u een afschrift van de brief hierover zoals die heden naar de
Tweede Kamer is verzonden.

Hoogachtend,

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen,

(drs L.M.L.H.A. Hermans)

**Brief van 11 januari 2000 aan de voorzitter van de
Tweede Kamer die de beantwoording betreft van de
schriftelijke vragen van de Tweede Kamer over het
ontwerp-HOOP 2000**

OCenW

Ministerie van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschappen

Europaweg 4
Postbus 25000
2700 LZ Zoetermeer
Telefoon (079) 323 23 23
Telefax (079) 323 23 20

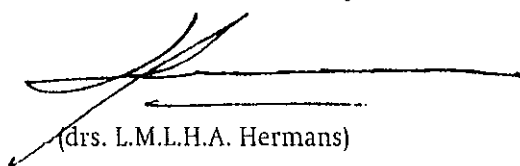
De voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA 's-Gravenhage

Uw brief van	Ons kenmerk	Contactpersoon	Zoetermeer
	HBO/SB/2000/1142	R. Smid / R. Minnée	11 januari 2000
Onderwerp		Doorkiesnummer	
Kamervragen ontwerp-HOOP 2000		3340	

Hierbij bied ik u, mede namens de minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, de beantwoording van de schriftelijke vragen over het ontwerp-HOOP 2000 aan.

Hoogachtend,

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen,

(drs. L.M.L.H.A. Hermans)

1

Is bij het opstellen van het ontwerp-Hoger Onderwijs en Onderzoek Plan 2000 (HOOP 2000) rekening gehouden met de Emancipatie Effect Rapportage? Zo ja, kunnen deze EER-effecten van de voorstellen in het HOOP 2000 alsnog naar de Kamer gestuurd worden?

Op de voorstellen uit het ontwerp-HOOP 2000 is geen Emancipatie Effect Rapportage uitgevoerd.

2

'De arbeidsmarkt vraagt om zoveel hoger opgeleiden dat hier en daar al tekorten optreden'. Kan de regering aangeven waar dat nu al zo is?

Sectoren waar nu reeds sprake is van tekorten aan hoger opgeleiden zijn het onderwijs, de zorg en de commerciële dienstverlening (bijvoorbeeld IT-bedrijven, verzekeringsmaatschappijen, communicatiebedrijven en banken). Als bron hiervoor is genomen de rapportage van het CBS over openstaande vacatures. In het tweede kwartaal van 1999 waren er 180.000 openstaande vacatures, waarvan circa de helft moeilijk vervulbaar. Op grond van het percentage vacatures en het aandeel moeilijk vervulbare vacatures, in combinatie met de gevolgen van een openstaande vacature (de gevolgen van een openstaande vacature in het onderwijs zijn veel directer merkbaar dan binnen een ministerie), kunnen de genoemde sectoren als zorgwekkend worden betiteld.

3

Welke cijfers hanteert de regering ten aanzien van de bestaande en te verwachte tekorten aan hoger opgeleiden (uitgesplitst naar sector)?

Wat betreft de bestaande tekorten wordt verwezen naar het antwoord op de vorige vraag. Bij de verwachte tekorten wordt uitgegaan van de ROA-prognoses. Het is niet mogelijk per sector het verwachte tekort te kwantificeren. Dit komt doordat bij tekorten substitutie-effecten een belangrijke rol spelen, tekorten in de ene sector zullen leiden tot instroom uit andere sectoren. Daarnaast is de arbeidsmarkt zeer conjunctuurgevoelig en is er een grote mate van zowel vraag- als aanbodelasticiteit. Wel is aan te geven waar de grootste knelpunten worden verwacht.

Zeer grote knelpunten verwacht het ROA in 2004 in de volgende sectoren:

- handel en reparatie (HBO informatica, HBO accountancy en bedrijfseconomie en WO econometrie),
- het bankwezen (HBO informatica, HBO accountancy en bedrijfseconomie en WO econometrie),
- zakelijke dienstverlening (HBO lerarenopleiding economie en maatschappij, HBO informatica, HBO accountancy en bedrijfseconomie, HBO recht en bestuur, WO informatica en bestuurlijke informatiekunde, WO econom(etr)ie, WO bedrijfskunde, WO accountancy en belastingen)
- overige commerciële dienstverlening (HBO bibliotheek en documentatie)
- gezondheidszorg (MBO verpleging, HBO lerarenopleiding basisonderwijs, HBO lerarenopleiding economie en maatschappij)
- onderwijs (HBO lerarenopleiding basisonderwijs, HBO lerarenopleiding economie en maatschappij)
- overheid ((HBO lerarenopleiding basisonderwijs, HBO informatica, HBO accountancy en bedrijfseconomie, HBO recht en bestuur, HBO bibliotheek en documentatie, WO econom(etr)ie, WO accountancy en belastingen).

4

'De voordelen van het binaire stelsel dienen gekoesterd te worden'. Is in het licht van de positieve ontwikkeling dat het aanbod van hoger onderwijs verder differentieert en flexibiliseert het vasthouden aan de structuur van het binaire stelsel nog wel houdbaar?

Ja. Het onderscheid tussen hoger beroepsonderwijs en wetenschappelijk onderwijs is een belangrijke vorm van differentiatie in het Nederlandse hoger onderwijs die aansluit bij de vooropleiding van studenten en de behoefte op de Nederlandse arbeidsmarkt.

5

Studenten vragen daarbij om meer gevarieerde leerwegen Daarnaast willen zij onderdelen van het onderwijs in het buitenland volgen". Beschikt het ministerie over cijfers om hoeveel studenten het gaat die gevarieerde leerwegen willen volgen en/of naar het buitenland willen gaan? Zo ja, over wat voor een percentage van de totale studentenpopulatie spreken we dan? Zo nee, waarom niet?

Uit het SEO/SCO onderzoek "Determinanten van de deelname" (1999) blijkt dat van de hbo studenten 40% stage in het buitenland wil lopen en 27% onderwijs in het buitenland wil volgen. Voor het wo is dit 64 en 52%.

Het percentage studenten dat een gevarieerde leerweg wil volgen is niet beschikbaar. Wel komt uit het SEO/SCO onderzoek naar voren dat studenten die zijn gestopt met studeren in de toekomst bij een (vervolg)studie de voorkeur geven aan een combinatie van theorie en praktijk.

6

Zijn er buitenlandse universiteiten die zich willen vestigen in Nederland?

Er zijn op dit moment geen buitenlandse instellingen van hoger onderwijs in Nederland die zijn aangewezen op grond van hoofdstuk 6 van de WHW. Wel zijn er verschillende buitenlandse instellingen van hoger onderwijs die een vestiging hebben in Nederland. Bekende voorbeelden zijn onder meer de Delta University, Webster University en de Phoenix University. De meeste buitenlandse instellingen van hoger onderwijs in Nederland zijn Amerikaanse instellingen. De doelgroep is verschillend. Bij de Delta University en de Webster University gaat het ook om undergraduate onderwijs. De Phoenix University richt zich in Nederland tot dusver vooral op postinitiële MBA-opleidingen.

7

Werven buitenlandse universiteiten al Nederlandse studenten?

Ja. Aan de ene kant gaat het om in Nederland gevestigde buitenlandse universiteiten, zoals in het antwoord op vraag 6 aangegeven. Aan de andere kant ontwikkelt zich in het hoger onderwijs een internationale onderwijsmarkt, waarop vooral landen zoals de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en Australië zich profileren als "exporteurs" van hoger onderwijs. Deze export neemt de vorm aan van internationale werving onder meer ook van Nederlandse studenten.

8

Hoe ver zijn de andere landen met de uitvoering van de voornemens uit de Bologna verklaring?

In alle landen krijgt de uitwerking van de Bologna verklaring grote aandacht. In 2001 zullen de landen die de Bologna verklaring hebben ondertekend in Praag bijeenkomen om na te gaan hoe de situatie zich heeft ontwikkeld. Op een bijeenkomst in Helsinki eind

november 1999, georganiseerd door Finland, toenmalig voorzitter van de EU, zijn afspraken gemaakt over een werkprogramma (seminars, studies) gericht op de bijeenkomst in Praag. Afsproken is dat een Stuurgroep (met daarin onder andere de EU troika landen Finland, Portugal, Zweden en de organisator van de bijeenkomst in 2001 Tsjechië) verantwoordelijk is voor de uitvoering van het werkprogramma.

De feitelijke situatie in West-Europa is dat een twee-cyclimodel niet breed voorkomt. Voorbeelden waar dat wel het geval is zijn (met uitzondering van het Verenigd Koninkrijk) Denemarken en Duitsland. In Denemarken is in 1988 een bachelorfase als onderdeel van universitaire opleidingen ingevoerd. In Duitsland is het sinds de wijziging van de wet in augustus 1998 mogelijk naast de bestaande ongedeelde programma's aan universiteiten en Fachhochschulen ook opleidingen met een bachelor-masteropbouw vorm te geven. Meer dan 300 opleidingen maken daar nu gebruik van. Zoals bekend is het ook in Nederland sinds september 1998 mogelijk binnen universitaire opleidingen een kandidaatsfase te onderscheiden, equivalent aan het bachelorniveau.

9

Is het de bedoeling dat de postinitiële masteropleidingen van hogescholen, universiteiten en particulieren uiteindelijk allen onder dezelfde accreditatie zullen vallen?

Ja, het streven is dat op termijn alle postinitiële masteropleidingen van aangewezen en bekostigde instellingen aan accreditatie zijn onderworpen. De wijze waarop wordt nader uitgewerkt binnen het kader van de systematiek van accreditatie. Hiervoor verwijs ik u naar mijn brief van 22 december 1999.

10

Aan welke termijn wordt gedacht met betrekking tot accreditatie van postinitiële masteropleidingen? Welke stappen moeten daar volgens de regering aan vooraf gaan?

Ik zie de registratie van de postinitiële masteropleidingen op basis van het voldoen aan een aantal kwalitatieve criteria als een eerste en noodzakelijke stap in een groeimodel naar accreditatie van de postinitiële masteropleidingen. De accreditatie van postinitiële masteropleidingen zal in samenhang met de accreditatiesystematiek zoals beschreven in mijn brief van 22 december 1999 verder worden ontwikkeld.

11

Wanneer wordt het register voor postinitiële masteropleidingen ingesteld?

De accreditatie van postinitiële masteropleidingen zal in samenhang met de accreditatiesystematiek zoals beschreven in mijn brief van 22 december 1999, verder worden ontwikkeld. Naar verwachting zal een nader uitgewerkt voorstel rond 1 mei gereed zijn.

12

Wanneer wenst / denkt de regering het toezicht op de instellingen onafhankelijker gepositioneerd te hebben? Is het de intentie van de regering om de deregulering en het onafhankelijk toezicht min of meer gelijktijdig in te voeren?

Een onafhankelijker positionering van het toezicht op instellingen zal vorm krijgen in het verlengde van mijn voornemens om te komen tot accreditatie in het hoger onderwijs, zoals geschetst in mijn brief van 22 december 1999. Nadere uitwerking van het systeem van accreditatie zal plaatsvinden in mei 2000. De resultaten zullen zoveel mogelijk worden meegenomen in de zogeheten Wet op het Onderwijstoezicht, waarin de

voornemens uit de nota Variëteit en Waarborg worden uitgewerkt. De voorgenomen planning is dit wetsvoorstel begin 2001 aan de Tweede Kamer aan te bieden. Na vaststelling van het HOOP 2000 ben ik voornemens om zo spoedig mogelijk een wetsvoorstel deregulering aan te bieden, waarin de verschillende voornemens van deregulering die zijn uitgewerkt in het ontwerp-HOOP zijn opgenomen. Naar verwachting zal het wetsvoorstel in de zomer van 2000 worden ingediend. Voorzover beide wetsvoorstellen elkaar inhoudelijk raken, zal uiteraard aandacht besteed worden aan de onderlinge samenhang. Daarbij is het overigens zeker niet zo dat deregulering in alle gevallen direct gepaard gaat met nauwer toezicht. Er zijn – ook in het hoger onderwijs – nog veel wettelijke bepalingen waarvan deregulering mogelijk is, zonder dat dit consequenties moet hebben voor het toezicht.

13

Er zal een register voor postinitiële masteropleidingen worden ingesteld. Op termijn zal wellicht accreditatie als voorwaarde voor registratie worden gesteld. Waarom wordt gewacht met de voorwaarde voor accreditatie voor registratie? Zal het register beperkt worden tot door de overheid bekostigde instellingen? Kan bij de ontwikkeling van accreditatie van masteropleidingen worden aangesloten bij het systeem van validering van de Dutch Validation Council? Wat is de betekenis van het aanleggen van een register zonder enig kwaliteitsonderscheidend criterium?

In mijn brief van 22 december 1999, heb ik aangegeven op welke wijze een systeem van accreditatie vorm kan krijgen. Daarin is aangegeven dat postinitiële masteropleidingen niet behoren tot het wettelijke geregelde onderwijs, maar wel onderworpen zullen worden aan accreditatie. De accreditatie zal daarbij niet beperkt worden tot opleidingen van bekostigde instellingen. Bij de ontwikkeling van accreditatie van masteropleidingen zullen de ervaringen van de Dutch Validation Council worden gebruikt.

14

Wordt in het voorgenomen register voor postinitiële masteropleidingen een kwaliteitsonderscheidend criterium gehanteerd?

Er zal in tweeërlei opzicht een kwaliteitsonderscheidend criterium worden gehanteerd. In de eerste plaats zal, zoals aangegeven in het ontwerp-HOOP, registratie van de postinitiële masteropleidingen in ieder geval inzicht dienen te verschaffen in de volgende zaken:

- entreeniveau
- aanwezigheid van een substantiële studieduur of studielast
- de kwaliteitszorg
- voorzieningen.

In de tweede plaats zullen geregistreerde opleidingen op termijn worden geaccrediteerd, hetgeen er ook toe kan leiden dat de opleiding zijn registratie verliest. In mei 2000 zal ik met een nader uitgewerkt voorstel komen voor accreditatie in het hoger onderwijs met daarin opgenomen de accreditatie van de postinitiële masteropleidingen.

15

Welke instantie gaat de uitvoering van de voornemens uit het HOOP evalueren?

De evaluatie zal op de gebruikelijke wijze worden aanbesteed. Dat betekent, dat een aantal onderzoeksbureaus gevraagd zal worden een offerte uit te brengen. Bij de programmering van het beleidsgerichte onderzoek zal met deze evaluatie rekening worden gehouden. De evaluatie zal overigens eerst in 2003 plaatsvinden.

16

Welke vorm zou een internationale of nationale accreditatie moeten krijgen? Aan welke criteria denkt regering?

In mijn brief van 22 december 1999 schets ik de hoofdlijnen van een systeem van accreditatie voor het Nederlandse hoger onderwijs. In mei zal ik met nader uitgewerkte voorstellen komen. Internationale accreditatie zal in samenwerking en afstemming met buitenlandse partners nader vorm gegeven worden.

17

Welke maatregelen worden overwogen om het stelsel van externe kwaliteitszorg onafhankelijker te maken?

In het in mijn brief van 22 december geschetste systeem van accreditatie is het streefbeeld dat de organisaties die verantwoordelijk zijn voor accreditatie zowel ten opzichte van de deelnemende instellingen als de overheid een onafhankelijke positionering kennen.

18

Wordt gestreefd naar een nationale accreditatie als aanvulling op het huidige stelsel van kwaliteitszorg?

Ja, de beoogde accreditatie is een aanvulling op het bestaande stelsel van kwaliteitszorg.

19

Waarom vergen de ontwikkelingen in de informatie- en communicatietechnologie in de vorm van 'virtueel' hoger onderwijs een nader bezinning op de positie van de Open Universiteit Nederland?

Er zijn verschillende aanleidingen voor bezinning op de positie van de Open Universiteit Nederland (OUNL):

1. De belangstelling van studenten voor het onderwijs van de OUNL vertoont al jaren een dalende trend.
2. De oorspronkelijk specifieke doelgroep, de tweedekansstudent, vormt maar een klein deel van het totaal aan studenten. Het aantal studenten dat gebruik maakt van de OUNL-faciliteiten voor het volgen een extra (deel)studie neemt toe. In samenhang daarmee en het algemeen stijgende opleidingsniveau in Nederland is de verwachting dat de groep tweedekansstudenten absoluut en relatief verder in omvang zal afnemen.
3. Op het terrein van virtueel (hoger) onderwijs gaan de ontwikkelingen snel. Alle universiteiten, hogescholen en de particuliere onderwijssector zijn actief ict in hun onderwijs te integreren. Voorbeelden van de ontwikkeling van virtuele leeromgevingen in het hoger onderwijs worden gegeven in het antwoord op vraag 253. Er is derhalve sprake van een groeiende concurrentie. Met de opkomst van virtueel hoger onderwijs zal naar verwachting sprake zijn van integratie van contactonderwijs en afstandsonderwijs.
4. De ontwikkelingen op ict-gebied bieden ook nieuwe mogelijkheden voor afstands-educatie buiten het hoger onderwijs.

Genoemde ontwikkelingen, waaronder ict, zetten de bijzondere positie van de OUNL onder toenemende druk wat een herbezinning op de positie noodzakelijk maakt.

20

Welk alternatief verdergaand perspectief (naast voucherbekostiging) bestaat er voor de bekostiging van het hbo?

Met het verdergaand perspectief, zoals vermeld in het ontwerp-HOOP 2000, wordt de voucherbekostiging – als vorm van vraagfinanciering – bedoeld. Voor de lijnen waarlangs

dit verdergaand perspectief nadere uitwerking krijgt, verwijs ik naar mijn brief van 22 december 1999.

21

Is de regering voornemens het Wetenschapsbudget in de toekomst op te nemen in het HOOP?

Nee. Het Wetenschapsbudget geeft de hoofdlijnen voor het te voeren wetenschapsbeleid en heeft ook betrekking op andere instellingen dan universiteiten. Het HOOP heeft betrekking op het beleid met betrekking tot universiteiten en hogescholen en geeft voor het universitaire onderzoek een nadere uitwerking van de voorstellen uit het Wetenschapsbudget. Dat betekent dat er – zoals nu ook reeds het geval is – goede afstemming zal plaatsvinden tussen de voorstellen uit het Wetenschapsbudget en het HOOP.

22

Waarom wordt de cyclus van het HOOP verlengd tot 4 jaar? Welke voordelen heeft deze verlenging? Binnen welke termijn komt het wetsvoorstel dat deze verlenging een wettelijke grondslag geeft naar de Kamer?

Dit is overeengekomen in het regeerakkoord. Het desbetreffende wetsvoorstel is eind november 1999 aangeboden aan uw Kamer.

23

Is een privaatrechtelijke status/bestuursvorm voor alle universiteiten nog onderwerp van gesprek geweest? Zo ja, welke posities namen partijen hierbij in?

Neen.

24

Is het bestuurlijk formeel overleg over het HOOP inmiddels afgerond en krijgt de Tweede Kamer het resultaat van dit overleg nog voor het nota-overleg, gepland op 24 januari toegestuurd?

Het overleg is inmiddels afgerond. De verslagen hiervan en de conclusies die ik hieruit getrokken heb, zijn u op 22 december 1999 toegestuurd.

25

Krijgt de Tweede kamer een overzicht van de stand van zaken naar aanleiding van alle aangekondigde overleggen, werkgroepen, voorverkenningen, aangevraagde onderzoeken?

Op 22 december 1999 heb ik u de verslagen van de gevoerde overleggen met VSNU, HBO-raad, PAEPON, LSVb, ISO, VNO-NCW, MKB-Nederland en de io-instellingen en de conclusies die ik daaruit heb getrokken toegezonden. Dit geldt ook voor de adviezen van de Onderwijsraad, de AWT en ECHO. Tijdens het overleg zijn in het bijzonder afspraken gemaakt over het opleidingsaanbod, deregulering, kwaliteit en accreditatie, de Bologna-verklaring, maatschappelijke behoefte aan hoger onderwijs, keuzegids hoger onderwijs, bekostigingsmodel hbo, vouchers en deelsectoren.

26

Wat heeft het nationaal actieprogramma Een Leven Lang Leren tot nu toe bereikt?

Uitwerking van het actieprogramma Een Leven Lang Leren heeft plaatsgevonden in verschillende beleidstrajecten:

- Aan flexibilisering van hoger onderwijs en postinitiële scholing is uitwerking gegeven in het ontwerp-HOOP 2000.

- Flexibilisering van de studiefinanciering is uitgewerkt in de nota "Flexibele studiefinanciering, een stelsel dat past".
- De Employability-agenda bevat voorstellen voor versterking van employability van werknemers, zoals erkenning van elders verworven competenties (EVC), invoering van het keurmerk Investors In People, employability-adviseurs, versterking van werkend leren en bestrijding van voortijdig schoolverlaten. Over dat laatste onderwerp is het Plan van aanpak voortijdig schoolverlaten uitgebracht.
- Aan de samenwerking beroepsonderwijs - bedrijfsleven wordt uitwerking gegeven via de Kaderregeling Technocentra (Staatscourant 141, 27 juli 1999).
- Met ingang van 1999 is een budget olopend naar f 210 miljoen structureel beschikbaar voor beloningsdifferentiatie voor docenten in het primair- en voortgezet onderwijs en docenten in het beroepsonderwijs en volwasseneneducatie.

In de notitie over een integrale aanpak van knelpunten op de arbeidsmarkt, die het kabinet dit voorjaar zal uitbrengen, zal een leven-lang-leren een belangrijke rol spelen. Immers, scholing is cruciaal voor zowel versterking van de positie van individuen op de arbeidsmarkt als voor bestrijding van de dreigende tekorten aan middelbaar en hoger opgeleiden.

Meer in het algemeen heeft het actieprogramma Een Leven Lang Leren bijgedragen aan brede bewustwording van het gegeven dat blijven leren op latere leeftijd een noodzaak is. Dit is met name ook het geval bij sociale partners, die – zoals ook is aangegeven in het nationaal actieprogramma - primair verantwoordelijk zijn voor postinitiële scholing.

27

'Met de deelname aan het hoger onderwijs volgt Nederland de internationale trend'. Hoe zit het met de afvallers in het hoger onderwijs, scoort Nederland daarmee hoger, gemiddeld of lager?

Figuur 17, op pagina 143 van het ontwerp-HOOP laat zien dat in Nederland het rendement van het hoger onderwijs ongeveer 70 % is. De uitval is dus ongeveer 30 %. Nederland neemt hiermee een gemiddelde positie in, in vergelijking met de andere in deze figuur genoemde landen.

28

'In de technische sector bedraagt het aantal vrouwen dat is ingeschreven 16%'. Kan de ontwikkeling van dit percentage worden aangegeven?

De onderstaande tabel geeft een beeld van de ontwikkeling van het percentage vrouwen in de sector techniek van het hoger onderwijs.

HBO eerstejaars

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
% vrouwen techniek	16,3	15,3	15,8	16,5	16,5	15,7	16,9
% vrouwen totaal	51,2	50,8	51,9	51,4	52,2	52,6	52,8

HBO ingeschrevenen

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
% vrouwen techniek	14,0	14,2	14,5	14,8	15,4	15,5	15,9
% vrouwen totaal	48,8	49,1	49,7	49,7	50,4	50,8	51,2

WO eerstejaars

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
% vrouwen techniek	14,6	16,0	16,6	16,0	17,2	17,5	17,4
% vrouwen totaal	46,4	46,8	47,2	46,9	48,3	48,6	49,6

WO ingeschrevenen

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
% vrouwen techniek	14,8	15,8	16,6	17,0	16,8	17,0	17,2
% vrouwen totaal	45,7	46,1	46,7	47,1	46,4	46,6	47,1

29

Kan de regering toelichten wat de achterliggende reden is van de afnemende belangstelling voor deelname aan het deeltijdonderwijs en de Open Universiteit Nederland (OUNL) en wat kan eraan gedaan worden om deze tendens tegen te gaan?

Op de eerste plaats kan verwezen worden naar de toelichting en grafiek op p. 137 van het ontwerp-HOOP. De afnemende belangstelling voor het reguliere deeltijdonderwijs en de OUNL sinds het begin van de jaren tachtig is vooral te verklaren door de sterk toegenomen belangstelling voor het voltijd onderwijs, een tendens die moeilijk kan worden tegengehouden.

Overigens neemt de laatste jaren de belangstelling voor met name het deeltijd hbo weer toe. De instroom in het deeltijd hbo bestaat vooral uit mensen van boven de dertig met een mbo-opleiding.

30

Heeft de stichting HOVO (Hoger Onderwijs voor Ouderen) al in kaart gebracht hoe hoog de koopkrachtige vraag onder ouderen naar gelieerde cursussen aan hogescholen en universiteiten is? Zo ja, kan de Kamer op de hoogte gebracht worden van hun bevindingen? Hoe kan verzekerd worden dat het hoger onderwijs voor ouderen voor iedereen betaalbaar blijft in de toekomst?

In zijn eerste deelrapport "De marktpositie van HOVO; een onderzoek naar de kenmerken en omvang van de HOVO-doelgroep en de belemmeringen voor deelname." heeft het Rotterdams Instituut voor Sociaal Wetenschappelijk BeleidsOnderzoek (RISBO) in opdracht van de Vereniging HOVO-Nederland niet zozeer aandacht besteed aan de hoogte van de koopkrachtige vraag van ouderen als wel aan de vraag onder ouderen naar hoger onderwijs voor ouderen. Voorzover de inkomenspositie van ouderen in relatie tot hun deelname aan onderwijs aan de orde komt is de verwachting dat de trendmatige stijging van Nederlandse inkomens – die ook geldt binnen de groep ouderen – zal leiden tot een groei van de educatieve markt. De onderzoekers verwachten dat de HOVO-doelgroep (i.c. de 50-plussers) in de periode tussen 1985 en 2030 gemiddeld zal verdubbelen en haar opleidingsniveau zal aanzienlijk stijgen.

Het RISBO heeft expliciet gevraagd naar de prijs/kwaliteitsverhouding als één van de mogelijke belemmeringen voor het volgen van een HOVO-cursus: meer dan éénderde van de in HOVO geïnteresseerden geeft aan de cursussen te duur te vinden. Geldgebrek wordt in het algemeen echter nauwelijks genoemd als een belemmering.

In de deelrapporten resulterend uit de tweede en derde onderzoeksfase zullen de inbedding van het HOVO in de desbetreffende organisaties, de kwaliteitszorg en kwaliteitswaarborgen aan de orde komen.

31

Is er verband tussen het lage percentage vrouwen in de technische sector en het grote tekort aan studenten in dezelfde sector? Hoe ontwikkelt de relatieve deelname van vrouwen zich de laatste jaren bij bèta- en technische opleidingen?

Zie het antwoord op vraag 28.

32

Onderstaande tabel geeft de ontwikkeling van het aantal tweede kans studenten bij de OUNL aan. Een tweede kans student is gedefinieerd als degene die bij aanmelding als student bij de OUNL geen wo- of hbo opleiding heeft voltooid.

Kalenderjaar	studenten 2 ^e kans	studenten totaal	2 ^e kans als %
1991	17254	36171	47,7%
1992	17133	36531	46,9%
1993	15224	33024	46,1%
1994	12905	28176	45,8%
1995	12091	26171	46,2%
1996	10548	22683	46,5%
1997	9300	23524	39,5%
1998	8530	21856	39,0%

Uit de tabel blijkt dat het aantal tweede-kansstudenten gedurende een reeks van jaren een dalende lijn laat zien, zowel in absolute als in relatieve zin.

De bekostiging per student aan de OUNL laat zich moeilijk vergelijken met de bekostiging van andere studentengroepen. In de eerste plaats komen studenten bij de OUNL, net zoals de deeltijdstudenten bij de andere universiteiten, niet in aanmerking voor studiefinanciering op grond van de WSF. Wel kent de OUNL een eigen ondersteuningsregeling voor minder draagkrachtige studenten. Deze regeling houdt een tegemoetkoming in voor de directe studiekosten, niet voor de kosten van het levensonderhoud. Voorts moet rekening worden gehouden met het feit dat studenten bij de OUNL doorgaans in deeltijd studeren, waarbij de studie intensiteit zeer wisselend is. Velen schrijven zich in voor niet meer dan een of enkele studiemodules, andere studenten hebben een intensief studiepatroon. Systematische gegevens over de studie-intensiteit per persoon zijn niet beschikbaar.

Wat betreft de bekostiging wordt verder verwezen naar vraag 262.

33

Naar welke onderwijssoorten zal de scholingsvraag van werkenden vooral uitgaan? (wo of hbo en welke opleidingen / modules)?

In de voorbereiding op het ontwerp-HOOP 2000 heeft KPMG Bureau voor Economische Argumentatie onderzoek gedaan naar vraag en aanbod op het gebied van contractonderwijs. Daarbij zijn werkgevers in zes branches van het Nederlandse bedrijfsleven geïnterviewd, die samen ongeveer 60% van de Nederlandse beroepsbevolking bestrijken. Uit dit onderzoek blijkt dat het bedrijfsleven vooral particuliere opleidingsinstituten en brancheorganisaties inschakelt voor aanvullende hogere opleidingen. Het marktaandeel van bekostigde universiteiten en hogescholen gezamenlijk bedraagt ca 20%. De komende 10 jaar verwachten de bedrijven de grootste behoefte aan hogere opleidingen op het terrein van management, techniek, marketing (commerciële opleidingen) en ARBO-zorg en personeelszaken. In het huidige aanbod aan contractonderwijs – van bekostigde en niet-bekostigde instellingen voor hoger onderwijs – ligt de nadruk op de sectoren economie, gezondheid en gedrag, recht, onderwijs, landbouw en maatschappij en techniek

34

Hoe werkt het feit dat het aanbod van hoger onderwijs voor ouderen niet is gericht op het doorlopen van een volledige opleiding door in de bekostiging?

Daar het HOVO een niet vanwege de overheid bekostigde vorm van onderwijs is, zijn er geen consequenties voor de bekostiging.

35

Wat is de relatie tussen de op pagina 14 staande zin "bezinning op de positie van de Open Universiteit Nederland" en de hier geformuleerde zin "de vraag naar voortgezette scholing op latere leeftijd neemt toe om de inzetbaarheid op de arbeidsmarkt te versterken"?

Zie het antwoord op vraag 19.

36

Kan de regering inzicht geven in de vertegenwoordiging van vrouwen in de niet-technische sectoren natuurwetenschappen (wiskunde, informatica, natuur- en sterrenkunde en scheikunde) en economie en econometrie?

De percentages vrouwen in de instroom 1998 naar de genoemde en nauw verwante opleidingen zijn:

- WO wiskunde 28%
- WO informatica 9%
- WO natuurkunde 10%
- WO sterrenkunde 21%
- WO scheikunde 28%
- WO economie 27%
- WO econometrie 30%
- HBO accountancy 33%
- HBO bedrijfseconomie 32%
- HBO bedrijfskundige informatica 13%
- HBO commerciële economie 35%
- HBO fiscale economie 37%
- HBO hogere informatica 6%

Opvallend is vooral de relatief geringe deelname aan informatica.

37

Vindt de regering dat het hoger onderwijs voor ouderen een erkende taak moet zijn van alle instellingen van hoger onderwijs en dat de overheid daarvoor de voorwaarden moet scheppen?

De regering beschouwt het hoger onderwijs voor ouderen als een vorm van contractonderwijs. Instellingen van hoger onderwijs kunnen zich desgewenst - in het kader van hun taak maatschappelijke dienstverlening - op die markt begeven en al dan niet allianties aangaan met bestaande HOVO-stichtingen en 'Seniorenacademies'. De voorwaarden daartoe zijn in voldoende mate aanwezig.

38

Heeft de stichting HOVO de vraag van ouderen al in kaart gebracht? Zo ja, wat zijn de resultaten?

Zie het antwoord op vraag 30. De Vereniging HOVO-Nederland zal in vervolg op het RISBO-onderzoek een 'businessplan' opstellen met aandacht voor kwaliteitszorg en -criteria.

39

Worden de in gang gezette initiatieven (majors/minors, vernieuwing bèta-opleidingen) geëvalueerd?

Vernieuwingen worden in het algemeen beoordeeld via de reguliere kwaliteitszorg. Voor de vernieuwing van de bèta-opleidingen is in het kader van het Bèta-convenant afgesproken dat deze in 2002 geëvalueerd zullen worden.

40

Het overschot aan hoger opgeleiden heeft de afgelopen jaren soms geleid tot een inflatie van het diploma (voor dezelfde functie werden steeds hogere scholingseisen gesteld). Leidt het tekort aan hoger opgeleiden nu tot een tegenovergestelde ontwikkeling?

Nee. Het feit dat de scholingseisen voor bepaalde functies zijn toegenomen is slechts voor een gering deel veroorzaakt door de aanwezigheid van een overschot aan hoger opgeleiden. De tekorten aan hoger opgeleiden zullen dus ook niet automatisch leiden tot een tegenovergestelde ontwikkeling.

Het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt verwacht dat de Nederlandse arbeidsmarkt de komende vijf jaar wordt gekenmerkt door verdere upgradering van opleidingseisen. Werkgevers zullen steeds hogere opleidingseisen stellen aan nieuw personeel. Dit proces van upgradering wordt veroorzaakt door de toenemende internationalisering en de daaruit voortvloeiende organisatorische veranderingen, de snelle technologische ontwikkeling en de toenemende aandacht voor kwaliteitszorg. Deze ontwikkelingen vragen om grote flexibiliteit, sociale en communicatieve vaardigheden en leervermogen bij werknemers, wat leidt tot een groei in de vraag naar hoger opgeleiden.

41

Er is een grotere behoefte aan integrerende vaardigheden en brede academische vorming. Hoe verhoudt dit zich tot de steeds verder gaande specialisatie in de wetenschappen en de opleidingen? Wordt toetsing van de breedte van de opleiding en de mate waarin multidisciplinaire vaardigheden worden verworven ook een aspect van het kwaliteitstoezicht vooraf en achteraf?

De behoefte aan integrerende vaardigheden en brede academische vorming vergt inderdaad een tegenwicht tegen al te ver doorgevoerde specialisatie. Geconstateerd kan worden dat de universiteiten hieraan tegemoet komen. De bèta- en technische opleidingen worden vernieuwd, waarbij een verbreding van de basis wordt beoogd. Andere voorbeelden van verbreding van het onderwijs zijn het University College van de UU, de brede bèta- gammapropedeuse van de UvA en de major-minor structuur van de UT. Verder zullen de universiteiten een bachelor-masterstructuur kunnen benutten voor aanpassing van het onderwijs in de richting van een brede bachelorfase. De gewenste breedte dan wel specialisatie van de opleiding maakt deel uit van de externe kwaliteitszorg, waar de doelstellingen en de eindtermen van de opleiding worden beoordeeld.

42

Hoe moet het tekort aan hoger opgeleiden worden gezien in het licht van het gegeven dat een aanzienlijk deel van de afgestudeerden (16% in het hbo, 25% in het wo) na anderhalf jaar nog geen baan op hbo resp. wo-niveau heeft?

In het onderzoek *Goede studies beste banen* (SEO / Elsevier, 1999) is voor afgestudeerden uit 1996/97 de arbeidsmarktsituatie direct na het afstuderen en anderhalf jaar na afstuderen, het moment van enquëtering, onderzocht.

De eerste baan na het afstuderen zou volgens 43% van ondervraagden ook zonder universitaire opleiding kunnen worden vervuld, bij de huidige baan geeft 26% aan dat deze zonder academische opleiding kan worden vervuld. Hieruit blijkt dat de aansluiting tussen opleiding en arbeidsmarkt in de eerste jaren zeer snel verbetert. Enige jaren werkervaring zijn nodig om volledig op hoger niveau te kunnen functioneren. Dit gegeven mag dan ook niet worden gezien als een relativering van de tekortenproblematiek.

Uit de laatste aflevering van de hbo-arbeidsmarktmonitor blijkt dat 80 % van de pas afgestudeerden uit 1996/'97 1½ jaar na afstuderen - naar eigen zeggen - een baan heeft op

hbo-niveau; dit percentage is in de acht jaar dat deze monitor nu bestaat nog nooit zo hoog geweest. Het genoemde percentage geldt als gemiddelde voor het hele hbo; er komen grote verschillen voor tussen de sectoren: voor de afgestudeerden van het vt-hbo varieert het van 90% voor de afgestudeerden van het hpo tot 65% voor die van hso en kuo.

Het percentage van de ho-afgestudeerden dat na anderhalf jaar een baan onder zijn / haar niveau heeft is dan ook zonder meer laag te noemen.

43

Wanneer wordt het onderzoek naar de arbeidsmarkt voor onderzoekers afgerond?

Naar verwachting eind 2000.

44

De regering streeft naar het behouden van ouderen in het arbeidsproces en het mobiliseren van het nog aanwezige potentieel in de samenleving voor arbeid en scholing. Deze trend levert op korte termijn echter problemen op voor de doorstroming en instroom van nieuw personeel. Is de regering hiervan op de hoogte en hoe denkt hij deze problematiek te kunnen aanpakken?

Er zijn voor hoger opgeleiden bijna geen problemen meer bij de instroom op de arbeidsmarkt. De baanzoekduur voor hoger opgeleiden is de afgelopen jaren sterk bekort. De werkloosheid onder pas afgestudeerde hbo-ers en academici is vrijwel verdwenen. Het is dan ook niet waarschijnlijk dat de bedoelde problemen zich breed zullen voordoen.

45

Wat is het aandeel van de naar het vwo doorgestroomde havisten in de latere doorstroom van 60% vwo'ers die naar het wo doorstromen, de 10% eveneens maar met enige vertraging naar het wo doorstromende vwo'ers en de 30% vwo'ers die naar het hbo doorstromen?

Uit het SEO/SCO onderzoek "Determinanten van de deelname" zijn gegevens bekend over de leerweg van het cohort 1997/98. Hierbij is geen onderscheid gemaakt tussen directe en vertraagde doorstroom van vwo naar wo of hbo.

Van de eerstejaars wo-studenten met een vwo-diploma heeft circa 9% eerst een havo-opleiding gevolgd. Van de eerstejaars hbo-studenten met een vwo-diploma heeft ongeveer 14% eerst een havo-opleiding gevolgd.

46

Gaat de regering een actief beleid voeren gericht op de vergroting van de deelname van jongeren met een functiebeperking aan het hoger onderwijs?

Het landelijke beleid is reeds gezet. Regelingen op het terrein van de studiefinanciering (jaar extra studiefinanciering) en afstudeerregelingen bieden randvoorwaarden voor deelname. Het beleid in het kader van Kwaliteit en Studeerbaarheid heeft bijgedragen aan verbetering van de begeleiding en stimulansen gegeven aan studentgericht onderwijs. Dat komt ook de groep jongeren met een functiebeperking in het hoger onderwijs ten goede. Binnen de landelijke kaders zijn de instellingen verantwoordelijk voor een passend aanbod aan studenten met een functiebeperking. Uitgangspunt daarbij is dat voor deze groep studenten maatwerk geboden is.

47

Is de regering van plan een intensieve voorlichtingscampagne te voeren gericht op studenten met een handicap?

Voorlichting over het volgen van hoger onderwijs aan studenten met een handicap geschiedt door de Stichting Handicap & Studie. De stichting treedt op als adviseur, begeleider en belangenbehartiger voor studenten met een lichamelijke handicap en ontvangt daartoe een subsidie van het ministerie van OCenW. De regering is voornemens de bestaande financiële bijdrage te continueren. Er bestaan geen plannen voor een speciale voorlichtingscampagne.

48

De regering gaat er vanuit dat "het ingezette beleid [...] door de invoering van de tweede fase" er toe kan bijdragen dat dit de doorstroom van havo en vwo naar het hbo en het wo kan doen stijgen. Hoe verklaart u de groei van de doorstroom van het vwo naar het hbo?

Uit onderzoek blijkt, dat een belangrijke reden van vwo'ers om naar het hbo te gaan is, dat ze niet zeker zijn van hun capaciteiten om een wo-opleiding af te ronden. Daarnaast zijn redenen voor een vwo'er om in het hbo te gaan studeren o.a. interesse in een beroepsgerichte studie en interesse voor een opleiding die alleen in het hbo wordt aangeboden. De verwachting is, dat door de invoering van de tweede fase in het voortgezet onderwijs vwo-gediplomeerden beter zijn voorbereid op het wo, en meer zullen doorstromen naar het wo. Tevens wordt verwacht, dat havo'ers door de invoering van de tweede fase meer voor het hbo zullen kiezen. De laatste jaren is overigens al geen sprake meer van groei van de doorstroom van vwo naar hbo.

49

In het hoofdstuk over het bevorderen van de doorstroom naar het hoger onderwijs wordt er van uitgegaan dat de tweede fase in het voortgezet onderwijs tot een betere doorstroom naar het hoger onderwijs zal leiden en tot minder uitvallers in het hoger onderwijs. Is dat niet een wat optimistische verwachting gezien de recente ontwikkelingen in het voortgezet onderwijs?

Over de ontwikkeling van het studiehuis zal de staatssecretaris van Onderwijs u zo spoedig mogelijk informeren.

50

Beschikt het ministerie over cijfers omtrent de deelname aan het hoger onderwijs door studenten met een functiebeperking? Zo nee, zou het niet wenselijk zijn om daar een onderzoek naar te laten doen?

Ja. Recent onderzoek, verricht in opdracht van het ministerie van OCenW, bevat gegevens met betrekking tot het aantal studenten met handicaps/chronische ziektes in het hbo en wo.

In het hbo heeft, gemeten over diverse opleidingssectoren ten minste 3 % (Gezondheidszorg) tot maximaal 10 % (Taal en cultuur) hinder van een handicap of chronische ziekte. Voor het wo geldt dat ten minste 2% (Economie) tot maximaal 8 % (Taal en Cultuur) hinder van een handicap / chronische ziekte heeft.

(Bron: Deelname aan Hoger onderwijs, Deel 4, Tabellenboek tweede bevraging eerstejaars studenten cohort 1997/98, pagina's 18 en 19. Stichting voor economisch Onderzoek/SCO-Kohnstamm Instituut, Amsterdam, september 1999)

51

Verbetering van de aansluiting tussen vwo en wo en de flexibilisering van het stelsel van studiefinanciering zouden ertoe leiden dat meer vwo'ers voor een universitaire studie kiezen en minder voor het hbo. Het huidige stelsel van studiefinanciering zou keuzes negatief kunnen hebben beïnvloed. Waarop wordt de veronderstelling gebaseerd dat de keuze van een vwo'er voor een opleiding in het wo positiever zou zijn dan voor het hbo? Waarop wordt de verwachting gebaseerd dat meer vwo'ers voor het wo zullen kiezen als gevolg van de flexibilisering van de

studiefinanciering? Is uitsluitend de uitkomst van het SCO/SEO-onderzoek dat meer vwo'ers voor het hbo kiezen, omdat zij hun slaagkansen in het hbo hoger inschatten, daarvoor de reden?

De keuze van een vwo'er voor een studie in het hbo kan een negatieve zijn wanneer deze keuze berust op het feit dat de slaagkans in het wo lager wordt ingeschat dan in het hbo. In die situatie kan deze keuze ook beïnvloed zijn door het stelsel van studiefinanciering, omdat studenten zich onvoldoende in staat achten om een gewenste wo-opleiding in de daarvoor gestelde termijn succesvol af te ronden. Dan zou het stelsel van studiefinanciering dus van negatieve invloed zijn op de keuze voor een studie in het wo. Dat is met de aangehaalde passage bedoeld.

De verwachtingen omtrent het keuzegedrag van vwo'ers zijn niet alleen gebaseerd op het genoemde SCO/SEO-onderzoek, maar ook op andere onderzoeken zoals het nationaal scholierenonderzoek (NIBUD). Overigens is ook de SCO/SEO-rapportage gebaseerd op meerdere bronnen, zowel een enquête onder meer dan 2000 ingestroomde studenten als op monitoring van de plannen van ruim 10.000 scholieren via de studiekeuzemonitor. De verwachting is dat de voorstellen tot wijziging van de Wet op de studiefinanciering positief zullen uitpakken voor alle studenten (zie ook de Emancipatie effect rapportage op WSF 2000). Door de verzachting van de prestatiebeurs (aanvullende beurs is gift in het eerste jaar, herkansing voor de basisbeurs eerste jaar) en de verlenging van de diplomatermijn wordt het financieel risico voor studenten lager. De studiefinanciering zal in dit verband minder als risico (negatieve keuze) worden ingeschat. Dit is met name van belang voor studenten uit de lagere inkomensgroepen. Uit onderzoeken blijkt namelijk dat deze groep de neiging heeft om veilig te kiezen.

52

Is uitsluitend het gegeven dat meer vwo'ers voor het hbo kiezen aanleiding te veronderstellen dat het huidige stelsel van studiefinanciering keuzes negatief zou kunnen beïnvloeden?

Zie het antwoord op vraag 51.

53

Wat bedoelt de regering met de zin 'Het huidige stelsel van studiefinanciering zou keuzes negatief kunnen hebben beïnvloed?'

Zie het antwoord op vraag 51.

54

Op welke wijze zal het nieuw voorgestelde stelsel van studiefinanciering positieve keuzes bevorderen?

Zie het antwoord op vraag 51.

55

Welke maatregelen gaat de regering nemen om te voorkomen dat studenten in bepaalde sectoren, zoals informatica, gedurende de opleiding weggekocht worden?

Het weggopen van studenten door werkgevers tijdens de studie wordt tegengegaan door het stimuleren van afspraken tussen onderwijs en bedrijfsleven. VNO-NCW heeft zich voorstander van dergelijke afspraken betoond. Als uitvloeisel van de voorstellen van de Task Force "Werken aan ICT" wordt voor de ict-sector aan de totstandkoming van dergelijke afspraken gewerkt.

56

Hoe hebben rendement, uitval en veranderen van opleiding zich de laatste jaren ontwikkeld? Valt hierbij een effect van de veranderingen in de studiefinanciering (tempobeurs, prestatiebeurs) te zien? Welk effect heeft invoering van het bindend studieadvies op het rendement gehad?

Indien de rendementen van de eerstejaars wo-studenten van de verschillende cohorten worden vergeleken is duidelijk dat studenten nu sneller afstuderen dan een aantal jaren geleden. Het rendement na 5 jaar ligt voor het cohort 1993/94 op 30% terwijl dit voor het cohort 1991/92 nog op 18% lag. Het is nog niet duidelijk of er ook meer studenten zullen afstuderen. Voor het hbo is sprake van een vergelijkbare trend.

Het is niet mogelijk een direct verband tussen de geconstateerde rendementsverbetering en maatregelen in de studiefinanciering of het bindend studie advies te leggen, er zijn immers meer factoren die hierbij een rol spelen. De invloed van veranderingen in de studiefinanciering op de studieresultaten is wel onderzocht bij het onderzoek naar "studeren en werken in het wetenschappelijk onderwijs" van het RISBO. In het tweede rapport staan analyses waaruit blijkt dat prestatiebeursstudenten meer studievoortgang boeken dan tempobeursstudenten. Omdat het onderzoek pas twee jaar loopt is het nog te vroeg om hier stellige uitspraken over te doen.

57

Waarom zijn de rendementen in de vaak als "zwaar" aangeduide technische studies hoger dan in de "lichte" studies?

Zie het antwoord op vraag 65.

58

Betekent de verbetering van aansluiting tussen havo en hbo enerzijds en vwo en wo anderzijds dat dit de te verkiezen doorstroming is?

Met het streven naar verbetering van aansluiting tussen havo en hbo enerzijds en vwo en wo anderzijds wordt uitgedrukt dat de toegankelijkheid van het hbo voor havisten en van het wo voor vwo'ers gewaarborgd moet zijn. Deze groepen moeten een reële slaagkans hebben in de betreffende sectoren. Dit betekent niet uit dat er geen gegronde redenen kunnen zijn voor andere doorstroompatronen.

59

Wat zijn de "doorstroomconsequenties" van een eventuele aanpassing van de tweede fase in de zin van een minder uitgebreid vakkenpakket?

Verwezen wordt naar het antwoord op vraag 49.

60

Hoeveel van de 30% studenten die rond 1990 aan een opleiding in het hbo of wo zijn begonnen en geen diploma hebben behaald zijn nog aan het studeren, en hoeveel studenten zijn daarvan aan het werk en op welk niveau?

De 30% is het deel van de studenten waarvan wordt verwacht dat ze geen ho-diploma zullen behalen. De steekproef van het SEO/SCO onderzoek "Determinanten van de deelname" geeft informatie over deze uitvallers. Van hen heeft 70% een baan. Van de hbo-uitvallers geeft 35% aan dat dit een baan op hbo-niveau, van de wo-uitvallers geeft ruim de helft aan een baan op ho-niveau te hebben. Een aanzienlijk deel van de uitvallers geeft overigens aan van plan te zijn in de toekomst, al dan niet in combinatie met een baan, weer verder te gaan studeren.

61

Waaruit bestaat de positieve bijdrage van de ingezette Kwaliteit- en Studeerbaarheidsprojecten aan het te leveren rendement en op welke termijn wordt gedoeld?

De Kwaliteit- en Studeerbaarheidsprojecten zijn alle gericht op het verhogen van de kwaliteit van het onderwijs en de studeerbaarheid van de onderwijsprocessen. Verwacht mag worden dat deze projecten een positieve invloed zullen hebben op het rendement van opleidingen, Overigens zal een dergelijk effect zich eerst over een aantal jaren voordoen, waarbij tevens aangetekend moet worden dat het rendement van opleidingen niet enkel bepaald wordt door de kwaliteit en studeerbaarheid. In 2002 zal de inspectie rapporteren over de studeerbaarheid in het hoger onderwijs.

62

Waarom doen landen als Engeland en Finland het beter dan Nederland?

Over oorzaken van verschillen in onderwijsrendement is geen internationaal vergelijkend onderzoek beschikbaar. Het rendement wordt bepaald door verschillende factoren, zoals de participatiegraad aan hoger onderwijs, aanwezigheid van selectie, het eindniveau en de studeerbaarheid van het onderwijs. De relatieve bijdrage van deze factoren is niet eenvoudig te bepalen. Het is dan ook niet aan te geven waarom het rendement in Engeland en Finland hoger ligt dan in Nederland.

63

Speelt een gebrek aan objectieve, heldere voorlichting over wat een student mag verwachten van een opleiding en geen optimale begeleiding van de student tijdens de opleiding ook niet een rol bij het hoge uitvalpercentage?

In internationaal opzicht heeft Nederland een gemiddeld rendement. Op onderdelen is verbetering van het rendement mogelijk. In het ontwerp-HOOP worden daartoe ook mogelijkheden geschetst. Uiteraard spelen voorlichting en begeleiding een belangrijke rol. Dat wordt ook door de instellingen onderkend. Dit blijkt onder andere uit de voorlichtingsactiviteiten die instellingen ondernemen en de kwaliteit- en studeerbaarheidsprojecten die deels ook waren gericht op de verbetering van begeleiding van studenten.

64

Is er onderzoek gedaan naar de redenen van uitval van studenten in het hoger onderwijs? Zo ja, wat is de hoofdconclusie van dat onderzoek? Zo nee, waarom zijn de redenen van uitval niet onderzocht alvorens nieuw beleid op te zetten?

Ja, in het SEO/SCO onderzoek "determinanten van de deelname" is aan uitvallers gevraagd naar de achtergronden van het uitvallen of veranderen van opleiding. De redenen zijn zeer divers. In het hbo blijkt de inhoud van de studie het belangrijkste te zijn (niet interessant genoeg of te theoretisch). Financiële problemen spelen een beperkte rol.

Ook in het wo is de inhoud van de opleiding de belangrijkste reden om te stoppen of om te zwaaien.

65

Hoe komt het dat het rendement het hoogst is in de sectoren techniek en gezondheid, en het laagst bij taal en cultuur?

Zoals uit onderstaande tabel blijkt is het rendement in het wetenschappelijk onderwijs het hoogst in de sectoren gezondheid en landbouw. Het percentage van de eerstejaars dat na 8 jaar een wo-diploma heeft gehaald, ligt in de sector Techniek met circa 60 procent op het gemiddelde van de verschillende sectoren. In het hbo is het rendement na 6 jaar het hoogste in de sectoren Gezondheid en Techniek.

Naar verklaringen voor verschillen in rendement van de verschillende sectoren is recentelijk geen systematisch onderzoek gedaan, momenteel is een onderzoek naar de achtergronden van studie-uitval uitgezet.

Wo-diploma na 8 jr.	Natuur	Techniek	Gezondheid	Rechten	Economie	G&M	T&C	Landbouw	Gemiddeld
WO-studenten 1988/89	70	62	82	54	62	62	54	78	62
WO-studenten 1989/90	67	60	82	55	60	59	52	77	61
WO-studenten 1990/91	67	60	78	54	59	59	51	79	60
ho-diploma na 8 jr.	Natuur	Techniek	Gezondheid	Rechten	Economie	G&M	T&C	Landbouw	Gemiddeld
WO-studenten 1988/89	76	75	85	58	69	67	60	83	69
WO-studenten 1989/90	72	74	85	60	68	64	59	84	68
WO-studenten 1990/91	72	73	81	60	69	65	59	84	68
Rendement hbo cohort 1991/92 na 6 jr.		Techniek	Gezondheid	Economie	Sociaal-agogisch	Kunst	Peda-gogisch	Landbouw	Gemiddeld
Ho-diploma		69	70	62	64	54	59	67	64
Waarvan hbo-diploma		67	66	58	60	50	54	65	60
Waarvan wo-diploma		2	4	4	4	4	5	2	4

66

Kan de regering aangeven wat momenteel beperkende factoren zijn voor studenten met een functiebeperking om deel te nemen aan het hoger onderwijs? In hoeverre zullen die beperkingen decentraal (dus door de instellingen zelf) opgelost moeten worden en wat kan er centraal geregeld worden?

De beperkende factoren om deel te nemen aan het hoger onderwijs zijn sterk afhankelijk van de aard van de functiebeperking van betrokken studenten. Het recente onderzoek van SEO/SCO-Kohnstamm-Instituut (zie vraag 50) wijst uit dat studenten hun handicap of chronische ziekte over het algemeen als "gematigd hinderlijk" ervaren bij het volgen van hun studie.

In hoeverre de negatieve gevolgen van functiebeperkingen door centraal beleid dan wel door de instellingen ondervangen kunnen worden is eveneens sterk afhankelijk van de aard van de functiebeperking. Een reeks van regelingen en voorzieningen op verschillende niveaus (onder meer; studiefinanciering, afstudeersteun, wet arbeidsongeschiktheidsvoorzieningen jongehandicapten, algemene wet bijzondere ziektekostenvoorzieningen, bouwbesluit van de woningwet) schept een kader voor oplossingen afgestemd op de persoonlijke (studie)situatie van de student.

67

Zal de sterke prestatieoriëntatie vanwege het nieuwe bekostigingssysteem niet leiden tot enerzijds selectie aan de poort en anderzijds kwaliteitsdaling (zodat meerderen de eindstreep halen)? Hoe kan kwaliteit en toegankelijkheid gewaarborgd worden?

De invoering van de nieuwe bekostigingssystematiek voor de universiteiten is in het verlengde van het HOOP 1998 gepaard gegaan met verbeteringen in het stelsel van kwaliteitsbewaking. In het ontwerp HOOP 2000 en mijn brief van 22 december 1999 zijn nieuwe voornemens inzake kwaliteit van het onderwijs opgenomen. De toegankelijkheid van wetenschappelijk onderwijs is in de WHW vastgelegd. Ik verwacht dan ook niet dat de prestatieoriëntatie tot een daling van de kwaliteit of tot selectie aan de poort zal leiden.

68

Waarom gaat het ontwerp-HOOP niet expliciet in op de positie van gehandicapte studenten? Hoe verhoudt het rendement en uitval van deze groep zich tot de overige studenten? Welke oorzaken zijn er voor de verschillen? Welke maatregelen worden voor deze groep genomen om uitval te voorkomen en een beter rendement te bereiken?

Zie het antwoord op vraag 46. In aanvulling wordt opgemerkt dat er geen registratie van rendement en uitval plaatsvindt van deze zeer diverse groep van studenten op basis waarvan uitspraken gedaan kunnen worden over het studiesucces van deze groep als totaliteit.

69

Hoeveel studenten met een functiebeperking krijgen het jaar extra studiefinanciering? Is dit lager dan het totale aantal studenten met een functiebeperking en zo ja, wat is de verklaring?

In 1999 zijn ruim 2000 aanvragen ingediend bij de IB-Groep voor een jaar extra studiefinanciering vanwege een functiebeperking.

Het aantal studenten dat een jaar extra studiefinanciering aanvraagt is lager dan het aantal studenten dat te maken heeft met een functiebeperking. Op grond van beschikbare data valt af te leiden dat studenten een functiebeperking niet altijd als een belemmerende factor ervaren bij de studievoortgang. (zie ook het antwoord op vraag 50)

70

Allochtone meisjes kiezen vaker voor havo en vwo dan jongens. Is de instroom van allochtone meisjes in het hoger onderwijs ook hoger? Zijn er cijfers over afgestudeerde allochtone meisjes en jongens?

Wat betreft instroom, doorstroom en uitstroom van het aantal allochtone studenten in het Hoger Onderwijs beschikt OCenW op dit moment nog niet over een betrouwbare registratie. Sinds twee jaar wordt er wel aan gewerkt door een koppeling te leggen van de gegevens van de IB-Groep met het GBA. Hierdoor kan in de toekomst ook meer zicht worden verkregen op het aantal allochtone leerlingen in het Hoger Onderwijs. Gestart wordt met de registratie van nieuwe instroom. Uitstroomgegevens zullen voorlopig dus nog niet beschikbaar zijn.

71

Welke concrete aanbevelingen staan de regering voor ogen bij de zin 'Het bieden van maatwerk aan studenten met een relatieve achterstand, zoals allochtonen en studenten met een functiebeperking, waardoor voortijdige uitval wordt tegengegaan'?

Maatwerk aan studenten met een relatieve achterstand moet uiteraard daar geboden worden waar de student daadwerkelijk zijn of haar studie volgt. Het is de verantwoordelijkheid van de betrokken hogescholen en universiteiten om afhankelijk van de vraagstelling van de betreffende student passende voorzieningen te treffen. Daarbij kunnen zij advies en ondersteuning vragen van organisaties als ECHO en Stichting Handicap en Studie. De regering draagt financieel aan deze organisaties bij. Daarnaast biedt het nieuwe voorstel voor de studiefinanciering vanwege de verlengde

diplomatermijn ook extra ruimte voor studenten die wegens een functiebeperking langer over hun studie moeten doen.

72

Is de minister bereid net zo'n inspanning te leveren voor studenten met een functiebeperking als hij doet voor de allochtone studenten om hun studiesucces te bevorderen?

Voor studenten met een functiebeperking liggen de stimulansen vooral op het terrein van de studiefinanciering en de afstudeerregelingen. De Stichting Handicap & Studie verschaft studenten met een handicap voorlichtingen over studeren in het hoger onderwijs. Verder verwijs ik naar het antwoord op vraag 46.

74

Onderschrijft de regering de veronderstelling dat er voor studenten met een functiebeperking sprake is van een ongelijke positie ten opzichte van de gemiddelde student? Deelt de regering de conclusie dat er met betrekking tot de groep studenten met een functiebeperking sprake is van een 'zwakkere partij'?

Algemene uitspraken over "studenten met een functiebeperking" als "zwakkere partij" zou ik niet willen hanteren. "Onderwijs op maat" is een typering die naar mijn visie beter past bij deze doelgroep, zoals ik heb aangegeven in het antwoord op vraag 46.

75

Is de regering bereid expliciet aan te geven dat de hoofdthema's in het ontwerp HOOP 2000 ook moeten worden gezien vanuit de positie van studenten met een functiebeperking en dat instellingen op hun verantwoordelijkheden op dit gebied moeten worden aangesproken?

De regering is van opvatting dat de hoofdthema's in het ontwerp-Hoop 2000 ook moeten worden gezien vanuit de positie van studenten met een functiebeperking. In dat kader hebben de instellingen hun eigen verantwoordelijkheid. Het huidige kader met betrekking tot studenten met een functiestoornis biedt een goede basis om deze studenten op adequate wijze tegemoet te treden. Het komt er vervolgens op aan dat van die mogelijkheden effectief gebruik wordt gemaakt.

76

Is de regering bereid bij gebleken ongewilde effecten aanvullende maatregelen te nemen?

De vraag of, en zo ja in hoeverre, er nog aanvullende maatregelen wenselijk zijn – bovenop het reeds bestaande maatregelenpakket - is afhankelijk van de vraag in hoeverre zich daadwerkelijk problemen voordoen.

77

Op pagina 27 wordt de deelname van allochtone studenten in het hoger onderwijs beschreven. Wat is de ontwikkeling in het studiesucces van andere groepen met een relatieve achterstand in het hoger onderwijs?

Naast allochtonen worden ook studenten met een functiebeperking gerekend tot de groepen met een relatieve achterstand in het hoger onderwijs. Er is voor deze categorie studenten geen informatie op basis waarvan uitspraken kunnen worden gedaan over de ontwikkeling van het studiesucces. Zie ook het antwoord op vraag 50.

78

Hoeveel geld is beschikbaar voor het Expertise Centrum Allochtonen Hoger Onderwijs (ECHO) tot 2003? En na 2003?

Voor de periode 1999 tot en met 2002 is jaarlijks voor ECHO 4,3 mln. beschikbaar. Daarvan is fl. 800.000,- beschikbaar voor projecten binnen universiteiten, fl. 500.000,- voor projecten bij PABO's en de overige 3 mln. voor projecten binnen hogescholen. Voor de periode na 2003 zijn nog geen verplichtingen aangegaan. Hierover zal mede op basis van evaluatie van de lopende projectperiode besluitvorming plaatsvinden.

79

Worden onder de bevordering van het studiesucces van groepen met een relatieve achterstand in het onderwijs ook andere groepen dan de genoemde groep allochtone studenten verstaan? Zo ja welke, en zo nee waarom niet?

Naast allochtonen worden ook studenten met een functiebeperking wel gerekend tot de groepen met een relatieve achterstand. De aard van de functiebeperking kan zeer divers zijn evenals de mate waarin deze het onderwijsleerproces belemmert of vertraagt. Dit betekent dat ook voor deze categorie maatwerk geboden is.

80

Worden elders verworven competenties (EVC's) al erkend bij sommige instellingen? Op welke manier zou dit vormgegeven kunnen worden?

Op dit moment ontbreekt inzicht in de mate waarin instellingen elders verworven competenties (EVC) erkennen. Er is, zoals aangekondigd in het ontwerp-HOOP, beleidsgericht onderzoek uitgezet naar gebruik van EVC. Daarbij wordt niet alleen gekeken naar ervaringen in het Nederlandse hoger onderwijs, maar ook naar gebruik van EVC in het postinitieel onderwijs, het afstandsonderwijs, de bve-sector en het buitenland. De resultaten van dit onderzoek komen in het voorjaar van 2000 beschikbaar.

81

Er worden veel postinitieële opleidingen aangeboden, zowel door hogescholen en universiteiten als door privaat gefinancierde instellingen. Het zou de doorzichtigheid ten goede komen als er een geheel overzicht zou zijn van alle in Nederland aangeboden opleidingen, de ingangseisen hiervoor, de kosten etc. Autonomievergroting zal niet bijdragen aan de vergroting van de inzichtelijkheid: instellingen hebben er immers geen baat bij om informatie over andere instellingen te geven. Hoe zou een dergelijk overzicht tot stand kunnen komen?

De doorzichtigheid van het aanbod aan postinitieële masteropleidingen kan worden vergroot door registratie en accreditatie. Op termijn moet opname in een register van masteropleidingen de verplichting met zich mee brengen dat de opleiding aan accreditatie wordt onderworpen. In mijn brief van 22 december 1999 schets ik de hoofdlijnen van het beoogde stelsel van accreditatie. In mei zal ik met een nader uitgewerkt voorstel komen met daarin opgenomen de accreditatie van postinitieële masteropleidingen.

82

Om- en opscholing vraagt om flexibele trajecten en het ontwikkelen van beoordelingsmechanismen voor EVC's. Welke concrete stappen worden op dit gebied reeds door de instellingen ondernomen? Krijgen de instellingen hiervoor de vrijheid en welke deregulering moet hiervoor plaatsvinden?

Op dit moment bestaat geen exact zicht op initiatieven van instellingen op het gebied van ontwikkeling van flexibele trajecten en EVC. Zoals aangegeven in het antwoord op vraag 80 vindt er beleidsgericht onderzoek plaats naar ervaringen met EVC in het hoger onderwijs. Het huidige wettelijk kader vormt geen belemmering voor erkenning van elders verworven competenties. Ontwikkeling van flexibele trajecten wordt gefaciliteerd

met de wijziging van de studiefinanciering (WSF 2000) en flexibilisering van de bekostiging in het hbo.

83

Worden de voor het hbo beschikbaar gestelde omslaggelden reeds benut voor het opzetten van trajecten gericht op zij-instromers?

In overleg met de HBO-raad is besloten de beschikbaar gestelde omslaggelden ad 50 miljoen als volgt in te zetten. Ten behoeve van algemene frictiekosten is in 1999 naar rato van de rijksbijdrage 35 miljoen toegevoegd aan de lumpsum. Daarnaast is in 1999 nog 10 miljoen beschikbaar gesteld ten behoeve van de ontwikkeling van gemeenschappelijke standaarden voor ict-platforms. In 2000, tenslotte, zal het restant ad 5 miljoen worden ingezet voor de ontwikkeling van instrumenten, o.a. gericht op zij-instromers, op het gebied van assessment, van auditing van de flexibilisering en van marketing.

84

Werkt de scholingsaftrek?

Op dit moment is nog te weinig informatie beschikbaar over de scholingsfaciliteiten om te kunnen beoordelen in welke mate de maatregelen wel of niet werken. Met betrekking tot de scholingsaftrek voor de profit sector zijn over 1998 op basis van de ingediende aangiften vooralsnog geen betrouwbare cijfers beschikbaar om een indicatie van het gebruik te kunnen geven. Van de afdrachtvermindering scholing in de non-profit sector, die per 1 januari 1999 in werking is getreden, is wel een indicatie beschikbaar. In de eerste drie kwartalen van 1999 hebben gemiddeld 600 werkgevers gebruik gemaakt van de afdrachtvermindering. Het bedrag dat met daarmee is gemoeid bedraagt f 17,5 miljoen. Het betreft hier dus nog geen cijfers over het gehele jaar 1999. Het gebruik van de afdrachtvermindering vertoont een stijgende lijn.

85

Wat is de participatiegraad van in Nederland toegelaten vluchtelingen aan het hoger onderwijs afgezet tegen de participatiegraad van autochtone jongeren? Is er in absolute en / of relatieve zin sprake van een stijgende of dalende deelname van vluchtelingen aan het hoger onderwijs?

De vraag naar de participatiegraad van toegelaten vluchtelingen in het hoger onderwijs is op grond van beschikbare gegevens niet te beantwoorden. In de voor het hoger onderwijs relevante statistieken worden vluchtelingen niet als afzonderlijke categorie opgevoerd maar vallen onder de groep buitenlanders respectievelijk allochtonen.

86

Wat zijn de belangrijkste belemmeringen voor in Nederland toegelaten vluchtelingen om in te stromen in het hoger onderwijs?

Bekende belemmeringen zijn gebrek aan taalvaardigheid, deficiënties, sociaal-psychologische problemen en de in vraag 88 gesignaleerde knelpunten ten aanzien van regelgeving.

87

Welke beleidsmaatregelen staan de regering voor ogen om de deelname van vluchtelingen aan het hoger onderwijs te vergroten en in hoeverre laat de regering dit over aan de instellingen zelf?

De regering heeft verschillende beleidsmaatregelen genomen om de deelname van vluchtelingen aan het hoger onderwijs te vergroten. In 1999 werd de vereiste verblijfsduur

in Nederland voordat een vluchteling met C-status recht op studiefinanciering heeft teruggebracht van drie naar één jaar. In navolging van de nieuwe WWSF is verder de leeftijdsgrens waarop voltijds studerende vluchtelingstudenten aanspraak kunnen maken op studiefinanciering verruimd van het 27e tot aan het 30e jaar. De hierdoor vrijvallende SUS-middelen blijven beschikbaar voor de Stichting UAF. Vluchtelingstudenten die voor het 28ste jaar hun studie aanvangen ontvangen een tegemoetkoming voor levensonderhoud en studiekosten tot het 32ste jaar. Het is aan de instellingen om de geschiktheid van de genoten vooropleiding van vluchtelingstudenten bij instroom te beoordelen, alsook om eventueel gerichte bijscholingstrajecten te ontwikkelen.

88

In het rapport "Student of Schoonmaker" (uitgegeven door de Wetenschapswinkel van de Universiteit Utrecht) wordt geconcludeerd dat veel hoger opgeleide vluchtelingen in hun streven om een Nederlands diploma in het hoger onderwijs te behalen worden geblokkeerd vanwege het ontbreken van adequate studiefinancieringsarrangementen of omdat zij geen toestemming krijgen met behoud van uitkering te studeren. Is deze conclusie volgens de regering juist en zo ja, hoe kan de toegankelijkheid van het hoger onderwijs voor vluchtelingen verbeterd worden?

Deze conclusie wordt niet gedeeld. Via de Stichting UAF en de Stichting UAF-Steunpunt worden studiefinancieringsarrangementen aan vluchtelingstudenten verstrekt. Ook voor Nederlandse burgers geldt dat er beperkingen zijn om met behoud van uitkering te studeren.

Wel is gebleken dat meer maatwerk in de opleidings sfeer nodig is om met name oudere vluchtelingen toe te rusten voor de arbeidsmarkt door middel van korte duale opleidingstrajecten. Met additionele fondsen en verandering van regelgeving zou de toegankelijkheid verbeterd kunnen worden. Ik ben met betrokken collega's in gesprek om oplossingen te zoeken voor de gesignaleerde knelpunten.

89

Worden er specifieke maatregelen getroffen om vluchtelingen te activeren / stimuleren een opleiding in het hoger onderwijs te laten volgen om de tekortenproblematiek op de arbeidsmarkt tegen te gaan?

Ja. Hierbij wordt onder meer gedacht aan verkorte duale opleidingen voor asielzoekers die in hun land van herkomst een opleiding in het hoger onderwijs hebben afgerond. De Stichting UAF zal daarbij onder meer betrokken zijn. Daarnaast worden door instellingen cursussen ontwikkeld om in het land van herkomst opgeleide, erkende vluchtelingen die vaak al over praktijkervaring beschikken, toe te rusten voor de Nederlandse arbeidsmarkt. Dergelijke cursussen hebben onder meer betrekking op artsen, informatici en accountants. Op basis van het advies van de Taskforce ict is het project 'inschakeling vluchtelingen' van start gegaan dat tot doel heeft vluchtelingen een korte of lange ict-studie te laten afronden.

90

Sluiten de eindtermen van het nieuw ingevoerde inburgeringsprogramma aan bij de begintermen van het hoger onderwijs?

Het nieuwe inburgeringsprogramma is van toepassing op een brede groep asielzoekers en vluchtelingen en voorziet niet specifiek in scholing voor hoger opgeleide vluchtelingen. De eindterm voor de kennis van de Nederlandse taal (gelijk aan NT2, nivo 1) in het inburgeringsprogramma sluit niet aan op de beginterm (NT2, nivo 2) van het hoger onderwijs.

Sinds 1998 vervult de Stichting UAF een makelaarsfunctie ten behoeve van hoger opgeleide vluchtelingen in het kader van de Wet inburgering Nieuwkomers. In deze hoedanigheid adviseert de Stichting UAF instellingen, gemeenten en lokale bestuursdiensten over scholingsbehoeften van vluchtelingstudenten, die immers kunnen afwijken van de doorsnee.

91

De route mbo-hbo is een kansrijk traject voor de groep leerlingen die nu onnodig lang in het avo verblijft. Zijn leerlingen hiervan op de hoogte? Hoe kan het immers dat de instroom in het mbo teruggloopt? Als leerlingen hiervan niet op de hoogte zijn, hoe kan dit bewerkstelligd worden?

Veel leerlingen kiezen inderdaad voor een vooropleiding in het algemeen vormend onderwijs, terwijl het beroepsonderwijs hen een geschikter opleidingstraject kan bieden. Het gaat hier om een leerweg die gelijkwaardig is aan die van het algemeen vormend onderwijs. Het is moeilijk om keuzeprocessen van leerlingen en hun ouders in de eerste fase van het initieel onderwijs zodanig te beïnvloeden, dat leerlingen kiezen voor een opleidingstraject dat bij hen past, vooral bij leerlingen uit groepen, die in een relatieve achterstandspositie verkeren. Om leerlingen en hun ouders tijdig voor te lichten over de mogelijkheden in het beroepsonderwijs is goede marketing van het beroepsonderwijs door roc's en hogescholen richting de fase van het initieel onderwijs, waarin studie –en beroepskeuze plaatsvindt, van belang. Regionale samenwerking tussen roc's, hogescholen en vo-scholen biedt daartoe mogelijkheden.

92

Is de verwachte langere duur van het traject ook een reden voor het volgen van algemeen vormend onderwijs ter voorbereiding op het hbo in plaats van het gebruik maken van de route mbo-hbo?

Nee, uit de inventarisatie van het Max Goote Kenniscentrum "Via mbo naar hbo" (1997) blijkt het tegendeel: veel leerlingen die instromen in het mbo hebben al het plan om verder te gaan studeren in het hbo. Van de instromende lbo/mavo leerlingen in het mbo heeft 52% het expliciete plan om door te stromen naar het hbo en 20% heeft een vagere intentie. Hieruit kan afgeleid worden dat de 'doorstroomoptie' voor veel leerlingen van belang is bij hun keuze voor het mbo.

93

Hoe hoog is het bedrag dat hogescholen tot en met 2000 krijgen voor samenwerking met het roc?

Het jaar 2000 is het laatste jaar van een periode van vier jaar, waarin op zowel het beleidsterrein hbo als op het terrein van het beroepsonderwijs en de volwasseneneducatie extra middelen zijn gereserveerd voor het verbeteren van de aansluiting mbo-hbo en het bevorderen van verwante doorstroomtrajecten. Voor de periode 1997 tot en met 2000 is in totaal f 24 miljoen uitgetrokken. Van de f 2,5 miljoen die voor het begrotingsjaar 2000 voor de hogescholen is gereserveerd, zal f 1,5 miljoen beschikbaar worden gesteld als aanvulling op de rijksbijdrage voor het intensiveren van hun inspanningen op het terrein van de samenwerking met roc's. De resterende f 1 miljoen zal worden aangewend voor de financiering van pilots en andere landelijke activiteiten.

94

Hoe ziet het studierendement eruit van mbo'ers in het hbo over de afgelopen vijf jaar?

Het is niet mogelijk rendementscijfers te geven over de laatste vijf jaar uitgesplitst naar vooropleiding, omdat de registratie van de vooropleiding in CRIHO daarvoor onvoldoende

is. Voor rendementscijfers over het hbo als geheel zij verwezen naar de beantwoording van vraag 56.

95

De hogeschool bepaalt of een student voor een voorziening van het studiefonds in aanmerking komt. Wat bedoelt de regering met 'een zodanige aanspraak'?

Daarmee wordt bedoeld, dat indien aan verwant doorstromende studenten geen volledige vrijstelling van 42 studiepunten kan worden gegeven, deze studenten dermate tegemoet worden gekomen uit het studiefonds van de hogeschool, dat zij niet in een slechtere financiële positie komen ten opzichte van de situatie waarin zij wel een volledige vrijstelling van 42 studiepunten hadden gekregen.

96

Welke hoofdconclusie kan getrokken worden naar aanleiding van de experimenten rondom de doorstroom van de beroepsbegeleidende leerweg naar het hbo?

Op 1 februari a.s. organiseert het Platform Beroepsonderwijs een landelijk congres over de aansluiting tussen mbo en hbo. Daar zal ook aandacht worden besteed aan de evaluatie van de pilots rondom de doorstroom van de beroepsbegeleidende leerweg (bbl) naar het hbo. Alvast vooruitlopend op de conclusies die daarover getrokken zullen worden, kan in het algemeen worden opgemerkt, dat de ervaringen van de pilots bevestigen dat de duale leerweg in het hbo de toegankelijkheid van het hbo voor bbl'ers vanwege hun beroepservaring vergroot. Wel is het voor de aansluiting tussen bbl en hbo van belang dat het hbo de competenties, die een student kan behalen in het praktijkdeel van de opleiding, afstemt op de kwalificaties, die zijn behaald in het mbo. De uitkomsten van het beleidsgericht onderzoek naar elders verworven competenties, dat de bve-sector als één van de aandachtsgebieden heeft, kunnen in dat verband tot meer duidelijkheid leiden. Uit de pilots is als knelpunt naar voren gekomen, dat bbl'ers in de doorstroom naar het hbo veelal grote problemen ondervinden bij het behalen van het abstractieniveau, dat voor het volbrengen van een hbo-opleiding is vereist.

97

'Duurzame samenwerking tussen roc's en hogescholen in de regio is voor goede aansluiting tussen mbo en hbo noodzakelijk'. Is daar nu nog geen sprake van?

De in de vraag aangehaalde opmerking beoogt niet te suggereren, dat er van duurzame samenwerking tussen roc's en hogescholen in de regio geen sprake zou zijn. Integendeel. Uit de rapportages van de samenwerkingsprojecten tussen hogescholen en roc's op het terrein van de aansluiting mbo-hbo en uit de diverse activiteiten, die hogescholen en roc's gezamenlijk organiseren, variërend van conferenties tot het opzetten van nieuwe geïntegreerde opleidingen mbo-hbo, kan worden afgeleid, dat op regionaal niveau de ontwikkeling van duurzame samenwerking tussen roc's en hogescholen waar het de aansluiting tussen mbo en hbo betreft voorspoedig verloopt. Met de genoemde opmerking in het ontwerp-HOOP is beoogd deze samenwerking als middel voor het realiseren van goede aansluiting tussen mbo en hbo te benadrukken, juist nu uit het eindrapport 'Verantwoorde verkorting' is gebleken, dat er vooral op regionaal niveau mogelijkheden zijn voor efficiënte studieduurverkorting van doorstromende mbo'ers, zonder dat daarbij het dubbelkwalificerende karakter van het mbo wordt losgelaten.

98

Wat is de omvang van de structureel extra beschikbare middelen voor respectievelijk hogescholen en universiteiten na vaststelling van de begroting 2000 en de daarbij in het debat gedane toezeggingen?

Ten opzichte van de begroting 1999 zijn voor het hbo en het wo in de begroting 2000, na vaststelling door de Tweede Kamer, de volgende middelen (in mln.) toegevoegd (excl. loon- en prijsbijstelling):

	2000	2001	2002	2003	2004
HBO:					
- Stijging studentenaantallen	33	63	73	84	92
- Pabo's	-	10	10	-	-
- lerarenopleidingen vo	10	10	10	10	10
- studiefonds	-	-	5	8	15
- financiële positie HBO	-	-	10	10	-
- budget visitaties	-	2	2	2	2
- Euro	4	4	-	-	-
Totaal	47	89	110	114	119
WO:					
- Euro	3	3			
- Stijging studentenaantallen	55	66	73	78	78

99

Kan de regering toelichten of het overgaan naar deregulering en autonomievergroting in het hoger onderwijs voor het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen kostenbesparend zal zijn? Zo ja, hoeveel zal de kostenbesparing bedragen?

Er is vanuit het traject van deregulering en autonomievergroting in het hoger onderwijs geen aanvullende kostenbesparing geraamd voor de departementale apparaatskosten.

100

Kan de regering toezeggen dat zaken zowel op het gebied van het onderwijzend personeel, zoals de kwalificatie van docenten en financiële ruimte voor de arbeidsvoorwaarden voor het personeel, als op het gebied van het onderwijs zelf, zoals de toelatingseisen, de studieduur en de eindtermen, onder de verantwoordelijkheid van de overheid vallen en niet worden gedereguleerd naar de instellingen?

De verantwoordelijkheidsverdeling tussen overheid en instellingen is neergelegd in de WHW. Uiteraard heeft en houdt de overheid een eigenstandige verantwoordelijkheid voor een goed functionerend, kwalitatief hoogstaand en toegankelijk hogeronderwijsbestel.

101

Zijn er voor de regering grenzen aan marktorientatie? Zo ja, welke?

Voor het bewaken van de grenzen aan marktorientatie verwijs ik naar de beschouwingen over "publiek ondernemerschap" en de "grenzen van publiek en privaat" in de Beleidsbrief Sterke Instellingen, Verantwoordelijke Overheid (kenmerk BOA/BAG/1999/36231, 21 september 1999).

102

Hoe kan de toegankelijkheid en een breed en goed gespreid onderwijsaanbod in geval van deregulering en autonomievergroting gewaarborgd blijven?

In mijn brief van 22 december 1999 ben ik expliciet ingegaan op de toekomstige kaders voor het opleidingsaanbod in het hoger onderwijs.

103

Wordt met de zinsnede '... blijft de overheid dan ook verantwoordelijk voor het hoger onderwijs en de financiering daarvan' bedoeld op hetgeen ook bij de begrotingsbehandeling 2000 met de Kamer is gewisseld, te weten: de overheid blijft verantwoordelijk voor 100% bekostiging van het initiële proces?

Het antwoord luidt bevestigend, uiteraard met uitzondering van de collegegelden.

104

Het binaire stelsel is kenmerkend voor het Nederlandse hoger onderwijs en daar is ook waardering voor. Maar juist het binaire stelsel geeft problemen bij internationalisering. Welke oplossingsrichting meent de regering hiervoor gevonden te hebben.

De ontwikkeling naar een bachelor-masterstructuur brengt met zich mee dat binnen het hoger onderwijs niet alleen het huidige onderscheid hbo-wo maar ook de indeling naar bachelor en masterfase gebruikelijk wordt. Een binair stelsel is in Europa op dit moment allerminst een uitzondering en geeft daarom geen probleem bij internationalisering.

105

De KNAW heeft een signalerende functie met betrekking tot wetenschappelijke expertise. Hoe ziet de regering deze functie?

Deze functie is nader omschreven in het Wetenschapsbudget 2000, 'Wie oogsten wil, moet zaaien'.

106

Hoe verhoudt zich het verhogen van de leeftijdsgrens tot 30 jaar (studiefinanciering) tot de erkenning dat "een leven lang leren" van het grootste belang is?

Het (toenemende) belang van "een leven lang leren" impliceert niet dat de volledige financiële verantwoordelijkheid hiervoor bij de overheid ligt. Uitgangspunt is dat de financiële verantwoordelijkheid voor initieel onderwijs berust bij de overheid, die voor postinitiële scholing bij (organisaties van) werkgevers en werknemers. Het hanteren van een leeftijdsgrens in de studiefinanciering sluit daar bij aan. De verruiming van de leeftijdsgrens en de diplomatermijn in de studiefinanciering geeft studenten daarbij meer mogelijkheden hun studie te onderbreken of te combineren met bijvoorbeeld werk.

107

Wat is de stand van zaken omtrent (het uitzoeken van) de mogelijkheden om een hbo- of wo-opleiding te volgen met behoud van een (bijstands-)uitkering?

De Regeling noodzakelijke scholing biedt de mogelijkheid voor bijstandsgerechtigden om hoger beroeps- of wetenschappelijk onderwijs te volgen indien dit noodzakelijk is voor inschakeling in arbeid. Voorwaarden zijn dat de scholing beroepsgericht is, de praktijkcomponent niet meer dan de helft van het programma uitmaakt en de scholingsperiode niet meer dan 2 jaar duurt. De bepaling dat sprake moest zijn van een specifiek op werklozen gericht traject is inmiddels geschrapt, waarmee de mogelijkheden voor bijstandsgerechtigden om een hbo- of wo-opleiding te volgen aanzienlijk zijn

uitgebreid. Naar aanleiding van de aangehouden motie van de leden Bussemaker en Schimmel tijdens het nota-overleg met de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid op 25 oktober 1999 is toegezegd te bezien of de scholingsmogelijkheden voor alleenstaande ouders in de bijstand verruimd kunnen worden.

108

Goede afstemming tussen voortgezet onderwijs en hoger onderwijs, mbo en hbo, hbo en wo, maar ook tussen onderwijs en arbeidsmarkt is noodzakelijk en van het grootste belang. Hoe krijgt deze afstemming daadwerkelijk en integraal vorm?

De verhouding tussen de onderwijssectoren is neergelegd in de wet- en regelgeving. De afstemming krijgt evenwel daadwerkelijk gestalte op het niveau van de instellingen en opleidingen. De HBO-raad en de VSNU vervullen hierbij een faciliterende en coördinerende rol: ten behoeve van de afstemming tussen voortgezet en hoger onderwijs hebben zij contact met het PMVO en het Landelijk Informatiecentrum Aansluiting VO HBO (LICA). De VSNU kent een eigen Informatiecentrum aansluiting vwo –wo. Met het LICA en de BVE-raad spreekt de HBO-raad over de afstemming mbo – hbo. Tenslotte wordt via contacten met het afnemend veld, de branche-organisaties en vakdepartementen gezorgd voor de afstemming tussen onderwijs – arbeidsmarkt.

109

In welke gevallen acht de regering zich wel verantwoordelijk voor het beleid van de afzonderlijke instellingen?

De overheidsverantwoordelijkheid voor het bestel vindt op het niveau van de individuele instelling zijn vertaling in specifieke bevoegdheden, bijvoorbeeld ten aanzien van het ontnemen van rechten aan een opleiding.

110

In welke zin gaan de richtlijnen voor het jaarverslag en de informatieafspraken herzien worden?

Volgens de huidige informatieafpraak vervult het jaarverslag twee functies: verantwoording van de uitvoering van de taken, en levering van informatie die voor de minister van belang is voor beleidsontwikkeling. Nagegaan zal worden of deze combinatie zinvol is, en of misschien het verslag niet beter kan worden gericht op de verantwoordingsfunctie alleen. Het accent moet dan liggen op het zichtbaar maken van de prestaties van de instellingen in verhouding tot de van rijkswege gegeven financiële middelen.

Voor uitwisseling van beleidsinformatie zijn er tegenwoordig ook andere mogelijkheden langs elektronische weg. Ook zullen de onderwerpen waarover informatie wordt geleverd opnieuw moeten worden bezien en gespecificeerd.

111

Hoe wordt bepaald of hbo-studenten geschikt zijn voor een universitaire studie?

Een hbo-getuigschrift – zowel een propedeuse als een afsluitend getuigschrift – geeft een wettelijk recht op toegang tot opleidingen in het wetenschappelijk onderwijs. Er vindt echter wel een toets plaats indien voor een opleiding zogenaamde nadere vooropleidingseisen zijn gesteld. Deze eisen zijn feitelijk voor een groot aantal opleidingen gesteld en zijn geformuleerd in termen van (afgeronde) vakken en/of profiel in het voortgezet onderwijs. De hbo-student wordt door de desbetreffende universiteit getoetst of hij of zij beschikt over de kennis en vaardigheden die vereist zijn blijkens de nadere vooropleidingseisen.

112

In het overleg over de beleidsagenda HOOP2000 kwam naar voren dat het toezicht van de samenwerkende universiteiten en hogescholen op hun eigen samenwerkingsactiviteiten kan worden verbeterd. VSNU en HBO-raad zouden in overleg treden. Wat is de stand van zaken op dit moment?

Het overleg zal nog plaatsvinden in het kader van de voorbereiding van wetswijziging om belemmeringen voor fusie tussen een hogeschool en een universiteit weg te nemen.

113

Hoe wordt bij het door universiteiten en hogescholen gezamenlijk opzetten van onderdelen van het onderwijsprogramma recht gedaan aan de verschillen tussen beide voortvloeiend uit het binaire stelsel?

De concrete vormgeving van de verschillen in onderdelen van onderwijsprogramma's tussen hbo- en wo-opleidingen is de primaire verantwoordelijkheid van de betrokken instellingen. Voorwaarde is dat het onderwijs duidelijk onderscheiden blijft worden in hbo respectievelijk wo. Via de kwaliteitszorg vindt evaluatie plaats van de onderwijsprogramma's, inclusief het hbo- danwel wo-karakter van de opleiding.

114

De vraag naar het handhaven van het binaire stelsel zou gesteld kunnen worden, maar is nu niet aan de orde. Waarom niet?

Het huidige onderscheid tussen hoger beroepsonderwijs en wetenschappelijk onderwijs sluit aan bij de vooropleiding van studenten en bij de behoefte op de Nederlandse arbeidsmarkt. Bovendien vormt het binaire stelsel bepaald geen uitzondering in Europa, zie hiervoor het antwoord op vraag 123.

115

Wat zijn de voordelen van een bestuurlijke fusie tussen een universiteit en hogeschool, indien zowel het opleidingsaanbod hbo en wo, als de bekostiging en kwaliteitszorg nadrukkelijk onderscheiden blijven?

In het ontwerp-HOOP is aangegeven dat belemmeringen voor een bestuurlijke fusie zullen worden weggenomen, met instandhouding van het binaire karakter van het hoger onderwijs. De voordelen daarvan zullen op instellingsniveau moeten worden afgewogen.

116

Welke samenwerkingsvormen en eventuele fusievoornemens zijn er reeds tussen hogescholen en universiteiten?

Er bestaan op dit moment veel vormen van samenwerking tussen hogescholen en universiteiten. Concrete voornemens om te komen tot fusie bestaan in elk geval tussen de Universiteit van Amsterdam en de Hogeschool van Amsterdam.

117

Hoe wordt voorkomen dat het opheffen van de Adviescommissie Onderwijsaanbod (ACO) zal leiden tot een wildgroei van opleidingen?

Hoeveel verschillende soorten opleidingen zijn er op dit moment in het hbo en wo?

In het wo staan er na de herordening van het opleidingsaanbod vanaf het studiejaar 2000-2001 (exclusief de aangewezen opleidingen en de universitaire lerarenopleidingen) nog 124 verschillende opleidingen open voor instroom van nieuwe studenten. In het

bekostigde hbo zijn er (exclusief de opleidingen die in afbouw zijn) in het studiejaar 2000-2001 199 verschillende opleidingen.

Voor de beoogde nieuwe inrichting van het instrumentarium gericht op het opleidingsaanbod verwijs ik u naar mijn brief van 22 december 1999.

118

Kan het op termijn niet uitsluiten van bestuurlijke fusies tussen hogescholen en roc's op termijn ook leiden tot een bestuurlijke fusie tussen een hogeschool/roc enerzijds en een universiteit anderzijds.

Ik sluit dat op lange termijn niet bij voorbaat uit. In verband met de recente grootscheepse bestuurlijke aanpassingen van roc's is het de vraag of bedoelde bestuurlijke aanpassingen op korte termijn aan de orde zullen komen.

119

'dat neemt ... niet weg dat in de toekomst door internationale ontwikkelingen ook de vraag naar het handhaven van het binaire stelsel gesteld zou kunnen worden'.

De aangehaalde passage uit het ontwerp-HOOP drukt uit dat er nu geen aanleiding is het binaire stelsel ter discussie te stellen vanwege de internationale vergelijkbaarheid. Het inhoudelijk onderscheid tussen hbo en wo wordt positief gewaardeerd door het afnemend veld en sluit aan op de verschillen in vooropleiding tussen studenten. Bovendien is het binaire stelsel geen uitzondering in Europa. Indien dit wel het geval wordt, zal de discussie opnieuw gevoerd moeten gaan worden.

120

Waarom is deze vraag nu niet aan de orde gezien alle woorden die in het HOOP zijn gewijd aan de voortschrijdende internationalisering en hoe deze stap voor te blijven? Over hoeveel jaar verwacht de regering dat de discussie over het binaire stelsel weer gevoerd moet gaan worden?

Zie het antwoord op vraag 119.

121

Wat zijn volgens de regering de voordelen van een bestuurlijke fusie van het mbo en het hbo?

In het ontwerp-HOOP is aangegeven dat fusies tussen hogescholen en roc's de komende jaren onderwerp van gesprek zullen zijn met het bve- en hbo-veld. Daarbij zal tevens verkend worden welke voordelen een dergelijke fusie voor instellingen zou kunnen hebben.

122

De wet op het Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek (WHW) zal worden aangepast dat bestuurlijke fusies tussen hogescholen en universiteiten mogelijk worden. Geldt dit eveneens voor een bestuurlijke fusie tussen hogescholen en roc's?

Vooralsnog zullen bestuurlijke fusies tussen hogescholen en roc's de komende jaren nog onderwerp van gesprek zijn met het bve- en hbo-veld. Afhankelijk van de resultaten daarvan zal eventueel wetswijziging worden voorgesteld.

123

Welke landen in Europa kennen een binair stelsel zoals ons land dat heeft?

Landen van de Europese Unie die als binair getypeerd kunnen worden zijn België, Denemarken, Duitsland, Finland, Griekenland, Ierland, Oostenrijk en Portugal. De stelsels

verschillen onderling wel met betrekking tot onder andere de omvang van de respectievelijke sectoren, instroomeisen en breedte van het onderwijsaanbod.

124

Welke internationale ontwikkelingen hebben geleid tot de stelling dat het binaire stelsel zich voortdurend in internationale zin moet blijven bewijzen?

Zie het antwoord op vraag 119.

125

De overheid houdt de mogelijkheid om in te grijpen in het bestaande opleidingsaanbod. Via de artikelen 6.5 en 6.10 WHW kunnen echter alleen de rechten worden ontnomen aan bestaande opleidingen. Is de regering voornemens niet alleen opleidingen rechten te ontnemen maar ook het opleidingsaanbod te sturen? Zo ja, hoe?

Voor zover het noodzakelijk zou zijn om te sturen in het opleidingsaanbod, zal dit tot stand gebracht worden via de weg van het bestuurlijk overleg.

126

Kan de regering precies aangeven wanneer de toets op macro-doelmatigheid komt te vervallen?

Voor het antwoord op deze vraag verwijs ik u naar mijn brief van 22 december 1999.

127

Welke garantie kan de regering bieden dat studenten niet de dupe worden van opleidingen die, bijvoorbeeld door achteraf ingrijpen van de overheid, aangepast of opgeheven worden?

Nu reeds voorziet de WHW erin dat bij een besluit tot ontneming van rechten aan een bestaande opleidingen door de minister, het tijdstip van inwerkingtreding zodanig wordt bepaald dat de voor een opleiding ingeschreven studenten de opleiding aan dezelfde of aan een andere instelling binnen een redelijke tijd kunnen voltooien. (vgl. artikel 6.5, lid 3 WHW)

Een vergelijkbare regeling geldt indien het instellingsbestuur besluit tot het beëindigen van een opleiding. (vgl. artikel 7.34, lid 2 WHW)

128

Wanneer wordt de ACO opgeheven?

Voor het antwoord op deze vraag verwijs ik u naar mijn brief van 22 december 1999.

129

Bestaat niet het gevaar dat door het vervallen van de macro-doelmatigheidstoets het beleid op nationaal niveau ondoelmatig wordt?

Hoe denkt de regering dit te kunnen voorkomen?

Voor het antwoord op deze vraag verwijs ik u naar mijn brief van 22 december 1999, waarin nadere uitwerking is gegeven aan het voornemen de macro-doelmatigheidstoets te laten vervallen.

130

De regering behoudt de mogelijkheid om in te grijpen in het bestaande opleidingsaanbod wanneer "onvoorziene ontwikkelingen of grote verandering in de maatschappelijke behoefte" daartoe aanleiding geven. Wat wordt hieronder precies verstaan?

Een concreet antwoord op deze vraag is niet mogelijk. Het woord "onvoorziene" impliceert immers dat nu nog niet aangegeven kan worden welke die ontwikkelingen zullen zijn. Tot op heden is het desbetreffende wettelijk instrumentarium nog niet toegepast.

131

Is het mogelijk dat de vrijheid van instellingen om nieuwe opleidingen aan hun pakket toe te voegen leidt tot versnippering in het onderwijsaanbod van studierichtingen?

Voor de uitwerking van de voornemens inzake het opleidingsaanbod verwijs ik u naar mijn brief van 22 december 1999. Naar mijn oordeel is sprake van een uitgebalanceerd instrumentarium met voldoende checks and balances.

132

Vindt de regering het wenselijk om na afschaffing van de ACO te komen tot een verlichte vorm van een macrodoelmatigheidstoets? Zo ja, hoe denkt hij deze nieuwe toets vorm te geven? Zo nee, hoe denkt hij de efficiënte besteding van overheidsmiddelen te kunnen afzekeren?

Voor het antwoord op deze vraag verwijs ik u naar de uitwerking van de voornemens inzake het opleidingsaanbod in mijn brief van 22 december 1999.

133

Kan de situatie ontstaan dat een instelling na registratie in het Centraal register opleidingen hoger onderwijs (CROHO) bekostiging dient te ontvangen voor de gehele cursusduur van inmiddels ingeschreven studenten, terwijl de regering achteraf besluit tot een procedure van ontneming van rechten aan een bestaande opleiding in het bekostigde respectievelijk het aangewezen onderwijs?

Neen, voor een opleiding die niet (meer) is geregistreerd in het CROHO ontvangt een instelling geen bekostiging.

134

Is er bij het herorderingsvoorstel van de universitaire opleidingen wel sprake van een echte afname van het aantal verschillende opleidingen, of worden verschillende opleidingen onder gelijke noemer gebracht?

Er is zonder twijfel sprake van een echte afname van het aantal verschillende opleidingen bij de universiteiten. Het aantal opleidingen is van bijna 300 teruggebracht tot 124. Tegelijkertijd is het waar dat opleidingen die eerder als afzonderlijke opleiding waren geregistreerd bij een "nieuwe" opleiding terugkeren als afstudeerrichting. Belangrijkste winstpunten zijn dat de overzichtelijkheid van het opleidingsaanbod is toegenomen en omdat één opleiding één propedeuse kent de oriënterende en verwijzende functie van de propedeutische fase versterkt is.

135

Op welke wijze wordt de externe kwaliteitszorg gewaarborgd? Is er sprake van onafhankelijke toetsing?

Onafhankelijke toetsing is van wezenlijk belang bij het stelsel van kwaliteitsborging. In het huidige visitatiestelsel vindt de toets op het onderwijs plaats door een commissie van onafhankelijke deskundigen waarbij opleidingen vergelijkenderwijs worden beoordeeld. De inspectie houdt toezicht op de wijze waarop de instellingen vorm geven aan de verplichting het onderwijs regelmatig door onafhankelijke deskundigen te laten beoordelen.

136

De eigen verantwoordelijkheid van de instelling voor de doelmatigheid van de investeringen voor nieuwe opleidingen kan onder anderen worden versterkt via interne en externe verantwoording, zoals bijvoorbeeld de toezichthoudende organen van de hogescholen en universiteiten. Hoe wordt dit intern toezicht ingevuld?

Voor het antwoord op deze vraag verwijs ik u naar mijn brief van 22 december 1999.

137

Nieuwe opleidingen zullen vooraf worden getoetst. Wie neemt deze toets af? Na hoeveel tijd wordt er geëvalueerd? Wie houdt de vinger aan de pols?

Voor het antwoord op deze vraag verwijs ik u naar mijn brief van 22 december 1999.

138

Voor het wo kan de instellingsverantwoordelijkheid voor het aanbod van nieuwe opleidingen na aanpassing van wet- en regelgeving worden ingevoerd; voor het hbo is een geleidelijker invoering denkbaar. Wat houdt het voorstel van de HBO-raad in betreffende de overgangsprocedure voor aanmeldingen voor het CROHO? Is het wenselijk een zelfde overgangsprocedure ook voor de universiteiten te hanteren? Is het gezien de overgangperiode niet verstandig het vrijlaten van nevenvestigingen voor zowel universiteiten als hogescholen vooralsnog op te schorten?

Voor het antwoord op deze vraag verwijs ik u naar mijn brief van 22 december 1999 waarin nadere uitwerking is gegeven aan de voornemens inzake het opleidingsaanbod en de nevenvestigingen. In aanvulling hierop wijs ik er op dat een aangepaste procedure voor de registratie in het CROHO voor het studiejaar 2001-2002, zoals getroffen voor de hogescholen, voor de universiteiten niet nodig is. Omdat in het recente verleden in het hbo moratoria golden voor het instellen van nieuwe opleidingen was de verwachting dat de hogescholen voor het studiejaar 2001-2002 veel nieuwe opleidingen zouden aanmelden. Die problematiek speelt bij de universiteiten niet omdat daar nimmer moratoria op nieuwe opleidingen hebben gegolden.

139

Kan al meer helderheid gegeven worden over de vormgeving van de toetsing nieuwe opleidingen en wie gaat deze uitvoeren? Zo nee, op welke termijn kan dat wel?

Voor het antwoord op deze vraag verwijs ik u naar mijn brief van 22 december 1999.

140

Is het voor instellingen wel aantrekkelijk om 'kleine' opleidingen in stand te houden als bekostiging op basis van aantallen studenten/diploma's geschiedt?

Met de overgang naar het Prestatie BekostigingsModel (PBM) voor de bekostiging van de universiteiten wordt sterker dan voorheen het accent gelegd op het bekostigen op basis van eerstejaars en getuigschriften. De overgang naar deze nieuwe bekostigingssystematiek heeft budgetneutraal plaatsgevonden. De omvang van de zogenaamde basisvoorziening onderwijs en onderzoek blijft echter substantieel.

De verdeling over de faculteiten en opleidingen van de aan een universiteit toegewezen rijksmiddelen wordt bepaald door het door de universiteit gehanteerde interne budgetmodel. Niet-financiële overwegingen spelen een belangrijke rol bij de vraag of kleine, relatief dure opleidingen in stand worden gehouden.

141

Is al meer zicht op hoe en waarom toetsing vooraf (bij nieuwe opleidingen) plaatsvindt?

Voor het antwoord op deze vraag verwijs ik u naar mijn brief van 22 december 1999.

142

Het is denkbaar dat ruimte wordt geboden voor experimenten buiten de reeds aanwezige sectoren, zoals bijvoorbeeld in de sector techniek. Hoe "denkbaar" is dit en hoe groot zal die "ruimte" zijn? Is al gestart met dergelijke experimenten en wat zijn de criteria?

Voor het antwoord op deze vraag verwijs ik u naar mijn brief van 22 december 1999.

143

Wat is de stand van zaken omtrent de besluitvorming positie korte opleidingen en het overleg dat hierover met HBO-raad, Platform van Aangewezen/Erkende Particuliere Onderwijsinstellingen in Nederland (PAEPON) en Vereniging van Samenwerkende Nederlandse Universiteiten (VSNU) is gevoerd?

Er is op dit moment nog geen besluit in voorbereiding tot afbouw van de huidige korte opleidingen. Voordat daartoe wordt overgegaan zal het gesprek worden aangegaan over de vraag hoe deze korte trajecten een plaats kunnen krijgen binnen een gevarieerd en flexibel onderwijsaanbod. Hierbij zullen HBO-raad, PAEPON en VSNU worden betrokken.

144

Waarom is voor het hbo gekozen voor een overgangperiode van 4 jaar?

Voor het antwoord op deze vraag verwijs ik u naar mijn brief van 22 december 1999.

145

Het interne toezicht is op dit moment onvoldoende transparant. Waar ligt dat aan?

Het bevoegd gezag van nagenoeg alle hogescholen in Nederland wordt gevormd door private stichtingen, die zelf verantwoordelijk zijn voor de vormgeving van het interne toezicht op de hogescholen. De toenemende autonomie waarover de hogescholen (gaan) beschikken maakt het steeds relevanter om afspraken te maken over een gedragscode voor het interne toezicht op hogescholen. De HBO-raad zal een commissie instellen om deze gedragscode voor het interne toezicht op te stellen. Deze commissie zal voor de zomer van 2000 haar rapport uitbrengen.

Wat betreft de universiteiten is met de instelling van de Raden van Toezicht reeds een zeer belangrijke stap gezet naar verbetering van de transparantie van het intern toezicht. De taak en positie van de Raden van Toezicht is onderwerp van nadere gedachtevorming. Daarbij wordt stapsgewijs – en in goed overleg met de minister - verder invulling gegeven aan de rol en functie van een Raad van Toezicht.

146

De huidige lumpsum financiering kent naast evidente voordelen ook risico's zoals het risico dat instellingen minder snel geprikkeld worden om in relatief dure opleidingen, zoals bèta-techniekopleidingen, te investeren. Worden dergelijke risico's onderkend en, zo ja, hoe wordt daarmee omgegaan?

Lumpsum bekostiging dwingt de instellingen tot scherpe afwegingen. De huidige praktijk geeft geen enkele aanleiding om te veronderstellen dat bovengenoemd effect optreedt. Bovendien vallen de bèta- en technische opleidingen, in tegenstelling tot de alpha- en gammaopleidingen, onder het zogenaamde hoge bekostigingsniveau.

147

In hoeverre doen de risico's van het bekostigingsmodel in het hbo zich minder voor in sectoren die reeds tot het takenpakket van de hogeschool behoren?

Het hbo-bekostigingsmodel kent een zeer sterke nadruk op het behalen van het diploma. Hogescholen worden in het model afgerekend op 1,35 x de jaarprijs bij uitval van de student zonder diploma en op 4,5 x de jaarprijs als de student daadwerkelijk afgestudeerd is.

Bij een dergelijk bekostigingsmodel kan niet worden uitgesloten dat individuele instellingen nieuwe studierichtingen starten vooral met het oog op vergroting van de eigen rijksbijdrage, maar met risico's voor de kwaliteit van het hbo. In mijn brief van 22 december 1999 is een benadering uitgewerkt waarbij dat eventuele gevolg van de grotere programmeervrijheid wordt voorkomen.

148

De algemene lijn wordt dat de besluitvorming over de spreiding van het onderwijsaanbod binnen Nederland tot de competentie van de instellingen behoort. Betekent dit dat de overheid alle zeggenschap over de spreiding van het onderwijsaanbod uit handen geeft?

Voor het antwoord op deze vraag verwijs ik u naar mijn brief van 22 december 1999.

149

Bij samenwerking tussen hogescholen treedt het gevaar van monopolieposities op. Dit zal de toegankelijkheid niet ten goede komen. Hoe kan dit worden voorkomen?

Samenwerking biedt nieuwe mogelijkheden voor het instandhouden en de innovatie van het onderwijsaanbod en daarmee voor de toegankelijkheid. Instellingen die samenwerken zullen bijdragen aan een evenwichtiger geheel aan voorzieningen en zullen, omdat zij minder dan thans vaak nog het geval is elkaars directe concurrenten zijn, ook beter in staat zijn om nieuwe specialisaties in het onderwijs te realiseren en om kostenintensieve voorzieningen in stand te houden. Er is dan ook geen aanleiding om te veronderstellen dat er in de praktijk sprake zal zijn van monopolievorming.

150

Op grond waarvan wordt ten aanzien van onderwijsprogrammering wel vertrouwd op zelfregie en ten aanzien van HBO-nevenvestigingen in veel mindere mate?

Voor het antwoord op deze vraag verwijs ik u naar mijn brief van 22 december 1999.

151

'... een mogelijk spanningsveld tussen het stimuleren van samenwerking en het stimuleren van de keuzevrijheid van de onderwijsvragers. Bij samenwerking tussen hogescholen treedt het gevaar van monopolieposities op' Welke rol ziet de overheid hier voor zichzelf weggelegd?

Zie het antwoord op vraag 149.

152

Een grotere rol bij het afleggen van verantwoording spelen Raden van Toezicht van universiteiten en toezichthoudende organen van hogescholen. Koppelen deze toezichthoudende instanties terug aan het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen? Wat zijn de eventuele sanctiemiddelen van deze toezichthoudende organen? Hoe wordt het toezicht gehouden en wat is daarvan de frequentie?

De rol van de Raden van Toezicht van de universiteiten is geregeld in de WHW. Wat betreft het interne toezicht bij het hbo verwijs ik u naar mijn brief van 22 december 1999.

153

"Meer verantwoordelijkheid voor instellingen kan ook leiden tot een andere rol voor de VSNU en HBO-raad". Wat is het concrete voorstel hiervoor en wat vinden de VSNU en HBO-raad hiervan.

In het overleg naar aanleiding van het ontwerp-HOOP hebben de HBO-raad en VSNU op zich genomen verder vorm te geven aan hun rol bij het initiëren en stimuleren van zelfregulering. Hiervoor verwijs ik u naar mijn brief van 22 december 1999).

154

Welke invloed krijgen de medezeggenschapsraden en studenten bij het interne toezicht?

De bevoegdheden van de medezeggenschapsraden zijn geregeld in de WHW.

155

Heeft reeds een nadere gedachtewisseling plaatsgevonden over het interne toezicht van hogescholen en de relatie met het overheidstoezicht? Zo ja, wat is het resultaat van deze gedachtewisseling?

Voor het antwoord op deze vraag verwijs ik u naar mijn brief van 22 december 1999 en het antwoord op vraag 145.

156

Welke voorkeur heeft de regering als het gaat om een andere rol van VSNU en HBO-raad.

VSNU en HBO-raad willen zich in sterkere mate richten op het initiëren en stimuleren van zelfregulering. Dit is in het overleg over het ontwerp-HOOP ook aan de orde geweest met VSNU en HBO-raad. Voor het verslag van dit overleg verwijs ik u naar mijn brief van 22 december 1999.

157

'Meer ruimte en variëteit voor instellingen vraagt om verdere vergroting van de zichtbaarheid van prestaties die instellingen met de gegeven middelen leveren'. Hoe worden de richtlijnen voor het jaarverslag en de informatieafspraken herzien? Zijn naast deze voorgestelde maatregelen nog meer wijzigingen in het beleid nodig om de zichtbaarheid van de prestaties van instellingen te verbeteren?

Zie het antwoord op vraag 110. Naast een goede op verantwoording gerichte verslaglegging door de instelling acht ik de beschikbaarheid van kengetallen over onderwijsrendement, onderwijskwaliteit, onderzoekprestaties en arbeidsmarktpositie van de afgestudeerden van groot belang. Dergelijke gegevens zijn al beschikbaar, geleverd door VSNU en HBO-raad. Deze gegevens verbeteren voortdurend. Daarvoor is geen wijziging in het beleid nodig.

158

Wat wordt bedoeld met de zinsnede "een evenwicht tussen zelfregie van instellingen voor het vernieuwingsbeleid en mogelijkheden tot sturing op beleidsprioriteiten door de minister"?

Daarmee wordt bedoeld dat het in het kader van het vernieuwingsbeleid van belang is dat beleidsdoelstellingen gerealiseerd kunnen worden op een wijze waarbij tevens tegemoet gekomen kan worden aan de verschillende profielen van instellingen.

159

"...om een substantieel deel van de middelen af te zonderen van de lumpsum. Deze worden ingezet voor landelijke beleidsdoelen..." Is het oormerken van budget niet in strijd met deregulering en zelfregulering, temeer daar het niet gaat om extra geld?

Met het oog op een toegankelijk en kwalitatief hoogwaardig onderwijsbestel kan het wenselijk zijn voor het realiseren van landelijke beleidsdoelen specifieke middelen beschikbaar te stellen. Voorbeeld hiervan waren de middelen voor Kwaliteit en Studeerbaarheid die tot en met 1999 beschikbaar waren voor het HBO en WO. Een recent ander voorbeeld binnen het HBO zijn de middelen die in de periode 1999 tot en met 2004 beschikbaar worden gesteld voor instellingsspecifieke en instellingsoverstijgende projecten in het kader van de lerarenopleidingen voortgezet onderwijs. Hiervoor is, in overleg met de HBO-raad, in de periode 1999-2004 72,5 mln beschikbaar gesteld. Dit bedrag wordt afzonderlijk geraamd op artikel 21.01 Personele en Materiële uitgaven en is additioneel aan de op hetzelfde artikel geraamde lumpsumuitgaven.

160

Hoe kan worden gewaarborgd dat er niet teveel in het collegegeld wordt gedifferentieerd voor duale- en deeltijdstudenten en voor studenten ouder dan 30 jaar?

Ik wil geen beperkingen aanbrengen op de thans bestaande wettelijke vrijheid van instellingen om voor bepaalde groepen de hoogte van het collegegeld vast te stellen.

162

Hoe kan flexibiliteit in het hoger onderwijs worden bevorderd, indien een instelling niet meewerkt?

Flexibele inrichting van leerwegen is voor de instellingen een middel om te kunnen inspelen op de gedifferentieerde vraag naar hoger onderwijs. Het is in het belang van de instellingen zelf om dit middel toe te passen, al was het maar omdat zij meer bekostiging ontvangen naarmate zij meer studenten aantrekken en gediplomeerd laten uitstromen. Het is dan ook niet te verwachten, dat een instelling niet mee wil werken aan flexibiliteit. Wel is variëteit denkbaar in de mate en vorm die flexibiliteit krijgt. In het kader van het bij de HBO-raad ondergebrachte project Flexibilisering en in het verlengde van het beleidsgericht onderzoek naar EVC zal worden bekeken in hoeverre de ontwikkeling van handreikingen kan worden gestimuleerd.

163

In- en uitschrijven is in de nieuwe Wet Studiefinanciering per maand mogelijk. Is het technisch mogelijk om collegegeld ook per maand af te rekenen?

Deze vraag kan op dit moment nog niet worden beantwoord. Tevens verwijs ik u naar mijn brief van 22 december 1999.

164

Wat is momenteel het beleid omtrent collegegeld in andere Europese landen? Hoe gaan andere Europese landen om met eigen bijdragen van studenten aan hoger onderwijs?

In een groot aantal Europese landen bestaan geen collegegelden (Denemarken, Duitsland, Griekenland, Luxemburg, Oostenrijk, Finland en Zweden). In andere Europese landen bestaan wel college- en inschrijfgelden (België, Spanje, Frankrijk, Italië, Portugal, Ierland, Verenigd Koninkrijk en Nederland). De hoogte van de tarieven is door de verantwoordelijke ministers voorgeschreven, behalve in Italië, waar de hoogte van het

collegegeld door de afzonderlijke instellingen wordt bepaald, met inachtneming van een landelijk vastgesteld maximum. De hoogte van de collegegelden varieert. In Nederland, Ierland en het Verenigd Koninkrijk zijn de collegegelden hoog, maar veel studenten komen in aanmerking voor gedeeltelijke of gehele compensatie door de overheid.

165

Vastgesteld wordt dat het Nederlandse collegegeld in Europees perspectief reeds hoog is, en dat instellingen slechts beperkt gebruik maken van de vrijheid om zelf de instellingscollegegelden vast te stellen met inachtneming van een minimum. De conclusie wordt vervolgens getrokken, dat de zeggenschap van de instellingen over het collegegeld niet verder hoeft te worden vergroot. Is het niet mogelijk dat de wens bestaat het collegegeld te verlagen?

Er zijn mij geen signalen bekend dat instellingen zouden willen dat het collegegeld verlaagd wordt.

166

Hoe lang bestaan de huidige mogelijkheden voor variatie in de collegegelden al? Hoe vaak en om welke redenen wordt er gebruik van gemaakt?

Sedert 1 september 1996 zijn de hoger onderwijsinstellingen vrij om de hoogte van het collegegeld vast te stellen voor een beperkt aantal categorieën studenten. Alle instellingen maken daar ook gebruik van. Elke instelling maakt daarin zijn eigen afweging.

167

Welke zijn de onderliggende cijfers van de mededeling dat het Nederlandse collegegeld in Europees perspectief hoog ligt? Wat is hiervan de verklaring?

Volgens de studie "Key Topics in Education, Volume 1, Financial support for students in higher education in Europe", uitgevoerd door Eurydice zijn de collegegelden (1997/1998) in de landen van de Europese Unie als volgt¹.

	Locale valuta	Omgerekend in PPP/ECU
Denemarken	0	0
Duitsland	0	0
Finland	0	0
Frankrijk	FRF 744-1859	104 tot 261
Griekenland	0	0
Ierland	IEP 1768-3298	2456 tot 4580
Italië	ITL 293 595 - 4 250 000	172 tot 2485
Luxemburg	0	0
Nederland	2575	1165
Oostenrijk	0	0
Portugal	PTE 56 700	427
Spanje	ESP 65 147 - 103 560	484 tot 772
Verenigd Koninkrijk	GBP 750-2800	1087-4058
Vlaanderen	BEF 2 000 - 18 000	50 tot 451
Wallonië	BEF 11 261 - 26 500	282-664
Zweden	0	0

1. Toelichting. Wallonië, Spanje, Frankrijk, Italië en Zweden: cijfers voor 1996/1997; PPP/ECU: Purchasing Power Parity, gebaseerd op de waarde van de ECU; voor Nederland: wettelijk collegegeld. Zie ook antwoord op vraag 164.

Hieruit blijkt, dat in 12 Europese landen het collegegeld lager is dan in Nederland, waarvan 7 landen helemaal geen collegegeld heffen. In één land is het collegegeld hoger (Ierland), en in Italië bestaat een maximum, dat hoger is dan het tarief in Nederland. In het Verenigd Koninkrijk is in 1998/1999 een uniform collegegeld van 1000 pond ingevoerd (niet in tabel opgenomen).

De belangrijkste verklaring van deze verschillen ligt in de politieke afwegingen die in de verschillende landen in het verleden gemaakt inzake de relatie tussen individueel en collectief profijt van hoger onderwijs. Tevens dient rekening gehouden te worden met compensatieregels in beurzenstelsels. Zie ook het antwoord op vraag 164.

168

Zullen beide voorgestelde vormen van afstudeersteun in het nieuwe belastingstelsel 2001 onder hetzelfde belastingregime vallen?

De nieuwe voorziening bij de Informatie Beheer Groep vormt fiscaal gezien een onderdeel van de studiefinanciering. De afstudeersteun die door de instellingen wordt gegeven wordt fiscaal gelijk behandeld als studiefinanciering. Beide vormen van afstudeersteun zijn fiscaal onbelast.

169

Welke problemen zijn ontstaan bij de uitvoering van de huidige regelgeving? Zijn de instellingen en de studenten het eens met de wijziging van de afstudeerregeling?

Voor een uitgebreide beantwoording van deze vraag verwijs ik u naar paragraaf 1.5.6 van het algemeen deel van de memorie van toelichting bij de WSF2000 (Kamerstukken II 1999-2000, 26873, nr. 3).

170

Wordt vanuit de regering geen enkel kader gesteld waarbinnen de ethische commissies hun taken en werkwijze dienen vorm te geven?

Inderdaad.

171

Aan welke deregulering van de universitaire bestuursstructuur wordt gedacht?

Met het inwerkingtreden van de Wet modernisering universitaire bestuursorganisatie (MUB) in 1997 is aan de openbare universiteiten grote vrijheid gegeven om de interne bestuursorganisatie vorm te geven, onder gelijktijdige introductie van een raad van toezicht-model in het wetenschappelijk onderwijs. In 2001 is een evaluatie voorzien van deze wetswijziging, waaruit wellicht verdergaande voorstellen voor deregulering van de bestuursorganisatie voortvloeien. Ik acht het niet aan de orde om nu al, vooruitlopend op de uitkomsten van deze evaluatie, concrete uitspraken omtrent verdergaande deregulering van de bestuursorganisatie te doen.

172

Zullen er geen beperkingen zijn ten aanzien van het gebruik van Engels als voertaal in het hoger onderwijs ?

Er zullen beperkingen blijven. De wettelijke bepaling die een gedragscode voorschrijft blijft bestaan. Bij het hanteren van een vreemde taal blijft het immers van belang dat er zorgvuldig met het gebruik hiervan wordt omgegaan, zowel vanwege het culturele belang van de Nederlandse taal als vanwege de effectiviteit van de kennisoverdracht.

173

Wat zijn de opvattingen van de andere Europese landen die een soortgelijke binaire hoger onderwijsstructuur hebben als Nederland ten aanzien van het komen tot een gelijksoortige Europese onderwijsstructuur?

Het streven in Europees verband is er niet op gericht te komen tot één gelijksoortige onderwijsstructuur. Het gaat om het beter vergelijkbaar maken van de bestaande systemen ten behoeve van het bevorderen van internationale mobiliteit van studenten. Uitgangspunt van deze vergelijking is de systematiek van twee cycli: bachelor en master. Dat deze opvatting ook door de andere Europese landen wordt gedeeld blijkt uit hun ondertekening van de Bologna verklaring.

174

Hoe kunnen hoger onderwijsstelsels beter vergelijkbaar worden als allerlei landen verschillende structuren hebben. Wat verwacht de regering: zal de Europese ontwikkeling van onderwijsstructuur juist richting binair zijn of juist niet? Hoe gaan andere landen om met de bachelor-masterstructuur? Vormt de typisch Nederlandse invulling van het binaire stelsel geen belemmering voor de internationale herkenbaarheid van het Nederlandse hoger onderwijs?

Zie het antwoord op vraag 104 en 119

175

Wat betekent de ondertekening en uitwerking van de Bologna verklaring concreet voor de instellingen.

De Bologna verklaring is een intentieverklaring ondertekend door ministers uit 29 Europese landen, en bevat als zodanig geen concrete maatregelen voor de instellingen zelf. Bij de uitwerking zullen de instellingen in de verschillende landen uiteraard een rol krijgen. In Nederland zijn veel universiteiten reeds bezig met het invoeren van een bachelor-masterstructuur. Met het oog op de ontwikkeling naar een bachelor-masterstructuur op de langere termijn zal de Onderwijsraad gevraagd worden een adviescommissie in te stellen. Na ontvangst van het advies zal overleg plaatsvinden met de VSNU en de HBO-raad over implementatie door de instellingen.

176

Is het mogelijk om te komen tot een internationaal accreditatiesysteem voor alle Bolognalanden? Zo ja, hoe staat de regering hiertegenover?

Hoewel internationale accreditatie geen onderdeel uitmaakt van de Bolognaverklaring zie ik internationale accreditatie als een verderweg liggend doel dat middels een aantal deelstappen bereikt kan worden. Het doel van internationale accreditatie is opleidingen qua niveau te vergelijken op basis van internationaal gangbare standaarden. Ik wil dat bereiken door overeenstemming te bereiken over de standaarden waaraan bachelor- en masterprogramma's dienen te voldoen. Eerst bilateraal later multilateraal. Internationale afspraken zullen in dit verband via de nationale kwaliteitszorgstelsel gemonitord moeten worden. Expertmeetings van deskundigen uit verschillende landen en gemeenschappelijke projecten op het gebied van accreditatie en visitatie kunnen daarvoor een aanzet geven.

177

Op welke wijze wordt in Nederland werk gemaakt van het systeem van erkenning van buiten het hoger onderwijs verworven kwalificaties? Hoe ver is het buitenland op dit punt?

Erkenning van elders verworven competenties (EVC) speelt in het hoger onderwijs nu al een rol bij het colloquium doctum en toekenning van vrijstellingen. Om een meer precies beeld te krijgen van de ervaringen met EVC in het hoger onderwijs, andere onderwijssectoren en het buitenland is een beleidsgericht onderzoek uitgezet. De resultaten komen in het voorjaar van 2000 beschikbaar.

178

Een combinatie van handhaving van het binaire stelsel en invoering van een bachelor/masterstructuur betekent dat er twee soorten bachelors komen. Volgt hieruit dat er een soort gezamenlijk 'behaald niveau' van hbo- en wo bachelors moet zijn?

Dit betreft een complex vraagstuk dat onderwerp zal zijn van de nadere adviesaanvraag aan een door de Onderwijsraad in te stellen adviescommissie. Uitgangspunt is in ieder geval dat bachelors in hbo en wo duidelijk zijn te onderscheiden.

179

Zal bij de invoering van twee cycli in het Nederlandse hoger onderwijs het bachelor's diploma ook een eventueel eindpunt van hoger onderwijs kunnen zijn, geschikt voor toetreding tot de arbeidsmarkt?

In het hbo vormt het bachelordiploma reeds een uitstroomniveau naar de arbeidsmarkt. In het wo is de huidige kandidaatsfase niet bedoeld als uitstroommoment. Het is de keuze van de student zelf om met een behaald kandidaatsexamen de arbeidsmarkt te betreden.

180

Zal de invoering van een bachelors-masterstructuur ook leiden tot een aanpassing van het bekostigingsstelsel, waarbij zowel masteropleidingen van hogescholen als universiteiten worden bekostigd.

Voor het antwoord op deze vraag verwijs ik u naar mijn brief van 22 december 1999.

181

Hoeveel universiteiten/opleidingen maken er precies gebruik van de mogelijkheid om een kandidaatsfase te onderscheiden, gelegen op bachelorniveau? Het zijn vooral de vijfjarige opleidingen die dit oppakken. Waarom wordt dit niet opgepakt door andere dan 5-jarige opleidingen?

De universiteiten in Delft, Eindhoven, Wageningen, Leiden en Nijmegen hebben aangekondigd een bachelor-masterstructuur universiteitsbreed in te gaan voeren. Daarmee gaan ook 4-jarige opleidingen een bachelor-masterstructuur oppakken. Tot dusver ligt het accent evenwel meer op 5-jarige opleidingen. Voornaamste reden hiervoor is wellicht dat het bachelor-master model veelal geassocieerd wordt met een 3+2 opbouw. Dit is internationaal gezien echter geenszins de enige vormgeving. De VSNU neemt het op zich de invoering van de bachelor-masterstructuur binnen universiteiten te inventariseren en te monitoren.

182

Bij de invoering van bachelors en masters in het hoger onderwijs zullen er zowel hbo-bachelors als wo-bachelors komen. Blijft de mastertitel voorbehouden aan een afgeronde universitaire opleiding?

Voor een afgeronde universitaire opleiding blijft de mastertitel uiteraard kenmerkend. Daarnaast is gebruik van de mastertitel echter ook in zwang geraakt voor bepaalde postinitiële opleidingen, zowel in het hbo als in het wo. In mijn brief van 22 december

1999 heb ik aangegeven op termijn de postinitiële masteropleidingen onder te willen brengen in een systematiek van accreditatie. Daarmee zou een verdergaande formalisering in de zin van een wettelijk beschermde titel op de agenda komen. Een definitiever standpunt kan ik ten aanzien van dit onderwerp pas innemen in het kader van de bredere bachelor-master discussie, na ontvangst van het advies, vóór 1 juli 2000, van een door de Onderwijsraad in te stellen adviescommissie.

183

Vormen de genoemde elementen ter vertaling van de Bologna-verklaring het standpunt van de regering op dit punt? Zo nee, wat is het standpunt van de regering?

De in het ontwerp-HOOP genoemde elementen zijn de vertaling van de Bologna verklaring naar de huidige Nederlandse situatie. De consequenties op de langere termijn voor het Nederlandse hoger onderwijs moeten nog verder worden doordacht. Ik zal de Onderwijsraad vragen een adviescommissie in te stellen gericht op advisering hierover vóór 1 juli 2000.

184

Toelating tot opleidingen van de tweede cyclus met een bachelorgraad kan geen automatisme zijn. Kan (in het kader van autonomievergroting) aan instellingen nog wel gevraagd worden dit inzichtelijk te maken/houden voor studenten? Maakt dit het systeem niet alleen maar gedifferentieerder en nog ondoorzichtiger?

Gegeven de verschillen tussen instellingen in Europa kan toelating tot opleidingen van de tweede cyclus met een bachelorgraad bij een overstap geen automatisme zijn. Transparantie voor student is echter wel van belang. Hiervoor mag worden verwacht dat de instellingen heldere regels stellen voor toelating en goede voorlichting geven.

185

Kan worden toegelicht waarom de erkenning van de universitaire doctoraalopleidingen als masteropleidingen wordt ondergraven door de ontwikkeling van masteropleidingen van hogescholen? Is er niet veeleer sprake van de situatie dat universitaire doctoraalopleidingen in het buitenland worden erkend als bacheloropleiding, omdat de opleidingen thans meestal één cyclus omvatten? Hoe kan voorkomen worden dat postinitiële hbo-opleidingen de internationale erkenning van universitaire doctoraalopleidingen als masteropleidingen ondergraven? Hoe kan duidelijkheid geschept worden tussen de twee mastertitels?

Naast de doctoraalopleidingen op masterniveau, bestaan er aan de universiteiten en hogescholen ook postinitiële opleidingen die masteropleidingen worden genoemd. Het bestaan van postinitiële masteropleidingen, in hbo én wo, wekt internationaal de indruk alsof het masterniveau een postinitieel niveau is, waardoor de erkenning van de universitaire doctoraalopleidingen als masteropleidingen in Nederland wordt ondergraven.

Sporadisch wordt het Nederlands doctoraal-diploma door een land lager gewaardeerd. Een reden hiervoor is dat het betreffende land meerdere uitstroomniveaus in het universitaire onderwijs kent waar Nederland één uitstroomniveau heeft, te weten het doctoraal niveau. Het bestaan van postinitiële masteropleidingen kan een andere reden zijn.

De systematiek van accreditatie, zoals beschreven in mijn brief van 22 december 1999, beoogt zowel de internationale erkenning van de universitaire doctoraalopleidingen als masteropleidingen te versterken als duidelijkheid te scheppen tussen de initiële en postinitiële mastertitel.

186

Blijft de mastertitel verbonden aan een afgeronde universitaire opleiding?

Op basis van de huidige wetgeving is degene die gerechtigd is tot het voeren van de titel ir, mr of drs, tevens gerechtigd in plaats daarvan de titel Master te voeren. Er is geen enkele aanleiding daar in de toekomst vanaf te stappen.

187

Wat betreft het tussenmoment: de terminologie voor de aangeboden differentiatiemogelijkheden zal gaan verschillen (bijv. major/minor) en voorwaarden hiervan ook. Hoe kan dan toegewerkt worden naar internationale duidelijkheid?

De terminologie voor de aangeboden differentiatiemogelijkheden mag gaan verschillen. Voor internationale duidelijkheid is wel van belang dat deze differentiatiemogelijkheden worden ingepast in een bachelor-masterstructuur. Met de ontwikkeling van een bachelor-masterstructuur in Nederland wordt aangesloten op de ontwikkeling binnen Europa, in het kader van de Bologna verklaring, naar een opbouw volgens twee cycli.

188

In welke landen bestaan problemen bij het gelijkstellen van het Nederlandse doctoraal met het masterniveau?

Slechts sporadisch bestaan problemen bij het gelijkstellen van het Nederlandse doctoraal met het masterniveau. Het gaat dan met name om de VS, dat meerdere uitstroombniveaus in het universitaire onderwijs kent, waar Nederland één uitstroombniveau heeft, te weten het doctoraal niveau. Overigens is dit probleem niet specifiek voor Nederland, ook andere landen met ongedeelde opleidingen hebben daarmee te maken.

189

Hoe voorkomen andere landen tekorten in het hoger onderwijs in bepaalde sectoren (zoals techniek, ict, verzorging en onderwijs)?

Hiervan is geen generiek beeld te geven. In het onderzoek van PriceWaterhouseCoopers naar tekorten aan informatici is de situatie in het Verenigd Koninkrijk, de Verenigde Staten, Israël, Finland en Canada bestudeerd. Het beleid in deze landen is gericht op het verbeteren van ict-vaardigheden van de beroepsbevolking door scholing, verhoging van de instroom in ict-opleidingen, stimuleren van samenwerking tussen opleidingsinstellingen onderling en met het bedrijfsleven, verbeteren van het imago van ict en werving van buitenlandse werknemers. De overheid heeft hierbij in het algemeen de rol van intermediair.

190

De internationale mobiliteit van Nederlandse studenten groeit tegenwoordig niet meer. Waarom niet? Hoe hoog is de internationale mobiliteit nu? Waarom is het niet mogelijk om de internationale mobiliteit nog meer te stimuleren?

Internationale studentenmobiliteit vindt plaats binnen gesubsidieerde programma's en daarbuiten. De mobiliteit die wordt gesubsidieerd met programma middelen wordt sinds enige jaren gemonitord (Monitor van internationale mobiliteit in het onderwijs, 1^e editie 1998; Bison). Hieruit blijkt dat deze sterk gerelateerd is aan de beschikbare middelen. Het grootste deel vindt plaats in het kader van de EU-programma's, waarvan de budgetten voor een paar jaar worden vastgesteld. Daarbij gaat het om constante bedragen. De Nederlandse overheid stelt additioneel middelen beschikbaar voor programma's gericht op specifieke doelgroepen of landen. De meest recente gegevens over deelname

aan EU-programma's: voor Socrates, het onderdeel Erasmus, was de uitstroom in 1997/1998 4171 studenten, in 1996/1997 4146; voor de programma's Leonardo en Tempus was dat aantal in 1995/1996 circa 450, voor zowel stages als uitwisselingen.

Van de buiten-programma mobiliteit bestaat geen volledig beeld. Beschikbaar materiaal geeft evenwel aan dat het ook hier gaat om een substantieel aantal studenten. Over de totale mobiliteit (zowel binnen als buiten programma's) geeft de HBO-monitor informatie. Daaruit blijkt dat de totale mobiliteit aanzienlijk hoger ligt dan de programmamobiliteit. Over het cohort afgestudeerde hbo-ers 1996/1997 zijn de volgende gegevens beschikbaar: 17% heeft een stage gedaan in het buitenland, 5% een studie (onderdeel) en 7% heeft overige buitenland ervaring. (Getallen kunnen niet opgeteld worden omdat personen in hun antwoord meerdere categorieën aan konden kruisen). Voor het wo beschik ik nog niet over dergelijke cijfers.

Kortom: gesubsidieerde mobiliteit groeit niet meer maar er is een substantiële mobiliteit buiten programma's om op gang gekomen. Dat laatste beschouw ik als een positieve ontwikkeling.

Tot slot wijs ik er op dat internationale mobiliteit geen doel op zich is, het is een instrument voor internationalisering, maar niet het enige. Daarnaast kan worden gedacht aan de versterking van de internationale dimensie van het curriculum van de eigen opleiding en de versterking van de internationale concurrentiepositie van het Nederlandse hoger onderwijs. In dit verband verwijs ik naar de beleidsbrief Kennis: geven en nemen.

191 Waarom groeit de internationale mobiliteit van de Nederlandse studenten niet meer? Hoe is de mobiliteit van het personeel? Is er een verschil in mobiliteit tussen wo- en hbo-studenten?

Zie vraag 190. Over mobiliteit van het personeel beschik ik niet over geaggregeerde gegevens.

Ten aanzien van de verschillen in mobiliteit tussen wo en hbo studenten zijn op dit moment onvoldoende gegevens beschikbaar. De 2^e editie van de Monitor internationale mobiliteit in het onderwijs, die dit voorjaar zal worden gepubliceerd zal meer inzicht geven in de ontwikkelingen binnen de gesubsidieerde programma's. Wel is aan te geven dat wo-studenten relatief vaker studieonderdelen en hbo-studenten vaker een stage volgen in het buitenland.

192

Is het doel de internationale mobiliteit, ook in de grensregio's, te vergroten? Waar zijn nog knelpunten voor de vergroting van mobiliteit? Is de regering bereid om de knelpunten te inventariseren (bijvoorbeeld in samenwerking met de Landelijke Studenten Vakbond) en daarna zoveel mogelijk drempels weg te nemen (ook met betrekking tot de studiefinanciering)?

Vergroting van internationale mobiliteit is geen doel op zich, zie ook mijn antwoord op vraag 190. Knelpunten voor grensoverschrijdende samenwerking en mobiliteit zijn reeds geïnventariseerd in een onderzoek van het CHEPS in het kader van de "Regeling stimulering grensoverschrijdende samenwerking hoger onderwijs" (Den Haag, 1999). Aan de suggestie van de LSVB is dus reeds tegemoet gekomen. Uit het onderzoek van het CHEPS komt naar voren dat de meest genoemde knelpunten bij mobiliteit zijn:

- verschillen in curriculumopbouw;
- verschillen in academische kalenders;
- verschil in taal;
- verschillen in cultuur;
- verschillen in examensystemen.

Het gros van deze knelpunten is op te lossen in onderlinge samenwerking tussen instellingen. Waar mogelijk zal de Nederlandse overheid in overleg met andere overheden trachten belemmeringen weg te nemen. Zo zijn knelpunten op het gebied van studiefinanciering (OV-jaarkaart) in de afgelopen jaren verholpen.

193

Verruiming van de toepassing van een Europees studiepuntenstelsel wordt voorgesteld. Zal het Nederlandse studiefinancieringssysteem hierbij ook flexibel (genoeg) zijn?

Een Europees studiepuntenstelsel zoals bijvoorbeeld het ECTS is een transfer- of omrekeningssysteem van in het buitenland behaalde studieprestaties ter bevordering van de internationale studentenmobiliteit. De omrekening van ECTS-studiebelastingpunten is gebaseerd op Nederlandse studiepuntenstelsel. Verruiming van de toepassing van ECTS interfereert niet met het Nederlandse studiefinancieringssysteem. Voor zo ver er een volledige studie in Europa wordt gevolgd met studiefinanciering is alleen het afsluitend diploma van belang voor de prestatiebeurs. Indien in het kader van een Nederlandse opleiding een onderdeel in het buitenland wordt gevolgd is de studiepuntoekenning van de Nederlandse instelling bepalend.

194

Is de regering ook voornemens om het European Credit Transfer System naast het nationale studiepuntenstelsel toe te passen?

De regering ziet in ECTS een belangrijk instrument om internationale mobiliteit van studenten te stimuleren. De invoering van ECTS bij instellingen van hoger onderwijs geschiedt op basis van vrijwilligheid. ECTS wordt voor zo ver bekend reeds bij een groot aantal instellingen toegepast.

195

“... door verruiming van de toepassing van een Europees studiepuntenstelsel, bijvoorbeeld het European Credit Transfer System (ECTS), naast de nationale studiepuntenstelsels”. Betekent dit dat de regering het ECTS wil uitbouwen zodat het als een algemene standaard voor de erkenning van certificaten en diploma's gebruikt kan worden?

De regering verwacht niet dat ECTS als algemene standaard voor de erkenning van certificaten en diploma's zal worden gebruikt. ECTS is een Europees transfer- of omrekeningssysteem voor studieprestaties van studenten op basis van tussen instellingen overeengekomen maatstaven. De wederzijdse erkenning van certificaten en diploma's is afhankelijk van gelijkwaardigheid van inhoudelijke kwaliteitseisen die aan een opleiding worden gesteld. Om deze inhoudelijke erkenning vorm te geven streef ik ernaar te komen tot vormen van internationale accreditatie.

196

Hoe verhoudt het beleid van instellingen als de universiteit Wageningen – die in latere jaren van de opleiding Engels als voertaal hanteren- tot het door Nederland in Brussel ingenomen standpunt dat de culturele diversiteit (waaronder ook de taal) zoveel mogelijk in tact gehouden zou moeten worden?

De basisregel is dat het onderwijs wordt gegeven en de examens worden afgenomen in het Nederlands. Het is van belang dat er zorgvuldig wordt omgegaan met het gebruik van vreemde talen, zowel vanwege het belang van culturele diversiteit als vanwege de effectiviteit van kennisoverdracht. Soms kan er aanleiding zijn om te kiezen voor een andere voertaal. De WHW voorziet daartoe in het hanteren van een gedragscode door de instellingen bij het verzorgen van onderwijs in een vreemde taal.

197

Er wordt een gedragscode gehanteerd bij het verzorgen van onderwijs in een vreemde taal. Hoe wordt dit gecontroleerd en gesanctioneerd?

Controle vindt plaats naar aanleiding van de gebruikelijke verantwoording in het jaarverslag en door toezicht op naleving van regelgeving door de inspectie.

198

Welke onderwijsinhoudelijke argumenten zijn er voor het vervallen van toetsing vooraf voor wat betreft het aanbieden van onderwijs in een vreemde taal?

De toegenomen internationalisering van het hoger onderwijs vormt het belangrijkste onderwijsinhoudelijke argument voor het vervallen van de toetsing vooraf bij het verzorgen van een opleiding in een vreemde taal.

199

Is het juist dat de mogelijkheid van volledige zelfstandigheid met betrekking tot de activiteiten inrichting door de instellingen voor internationaal onderwijs (io-instellingen) in het voorgestelde model aanwezig is?

Bij de integratie van de instellingen voor internationaal onderwijs in het wetenschappelijk onderwijs is het essentieel dat partijen zelf bepalen hoe de integratie vorm krijgt. Het gaat om maatwerk. De partijen spreken zelf af in hoeverre de io-instelling zelfstandig is in de inrichting van haar activiteiten. De aard van de bestuurlijke eindverantwoordelijkheid van één universiteit per 1-1-2002 kan verschillend zijn en variëren van een penvoerderschap tot een meer exclusieve beheersverantwoordelijkheid.

200

Zou in de samenwerking van het Institute for Housing and Urban Development Studies (IHS) met Rotterdam en Wageningen ook de Universiteit Utrecht een rol kunnen spelen, dit gezien de activiteiten op het gebied van regionale ordening en planologie?

Integratie van io in wo betekent niet dat de io instellingen niet meer kunnen samenwerken met andere instellingen. Inhoudelijke samenwerking met meerdere universiteiten of andere organisaties moet behouden blijven. Indien partijen in dit geval een meerwaarde onderkennen in inhoudelijke samenwerking met de Universiteit Utrecht, moet dit mogelijk zijn.

201

Ontstaat met de aansluiting bij marktactiviteiten niet het risico van vermenging van primaire en commerciële taken? Kan de regering dit toelichten?

Contractonderwijs en -onderzoek kan bevruchtend werken op het reguliere onderwijs en onderzoek, onder meer door stimulering van innovatie. Contractactiviteiten mogen niet ten koste gaan van regulier onderwijs en onderzoek. Bovendien mag de rijksbijdrage niet gebruikt worden voor contractactiviteiten, wat immers zou leiden tot oneigenlijke concurrentie. De VSNU is in overleg met werkgeversorganisaties over een gedragscode voor marktactiviteiten. De HBO-raad heeft aangegeven ook een dergelijke code te zullen ontwikkelen. Deze gedragscodes zullen in de toekomst getoetst worden aan de regelgeving inzake Markt en Overheid.

202

Wanneer is er volgens de regering geen sprake meer van het behoud van de eigen missie?

De vraag verwijst naar de passage dat contractactiviteiten bevruchtend kunnen zijn en vernieuwing kunnen stimuleren wanneer ze aansluiten bij de primaire missie van universiteiten en hogescholen. Het bewaken van de missie is de taak van de instellingsbesturen.

203

"Hogescholen krijgen een bescheiden, maar niet onbelangrijke stroom contractactiviteiten voor onderwijs, toegepast onderzoek en advies". Over welk percentage gaat het in dit kader?

De totale opbrengsten voor werk voor derden in de jaren 1994-1998 voor het hbo zien er als volgt uit (bron: financiële analyse jaarrekeningen, Cfi):

	1994	1995	1996	1997	1998
In miljoenen	146,1	176,9	181,2	201,2	236,3
In % van totale baten	4,5%	5,4%	5,4%	5,7%	6,4%

204

Voorziet de regering een toename van toegepast onderzoek in het hoger onderwijs voor met name het midden- en kleinbedrijf?

Ja. Het midden- en kleinbedrijf wordt steeds kennisintensiever en doet als gevolg daarvan een toenemend beroep op de kennisinfrastructuur, zowel voor scholing van personeel als voor (toegepast) onderzoek.

205

Hoe staat het met deze gedragscode voor contractonderwijs- en onderzoek? Zijn er sancties bij overtreding van deze code?

Zie het antwoord op vraag 201.

206

Op welke termijn kunnen we een gedragscode voor de uitvoering van contractactiviteiten door universiteiten en hogescholen verwachten en hoe wordt aan deze gedragscode vorm gegeven?

Zie het antwoord op vraag 201.

207

Kan de regering toelichten hoe de regeling voor de innovatie van het onderwijs precies vorm gaat krijgen? Op welke actoren heeft deze regeling betrekking en op welke termijn denkt de regering deze regeling in te voeren?

Zoals op pagina 71 van het ontwerp-HOOP is aangegeven, wordt het draagvlak deze regeling nader onderzocht. De precieze vormgeving en de invoeringstermijn van de regeling zijn derhalve nog niet bepaald. De HBO-raad en de werkgeversorganisaties hebben inmiddels verklaard positief te staan tegenover een innovatieregeling voor het hbo. Met hen zal de concrete uitwerking van de regeling nader worden afgestemd. De regeling is bedoeld voor studenten in de afstudeerfase en recent afgestudeerde hbo'ers.

208

Hogescholen kennen geen structurele geldstroom voor onderzoek. Is het gezien het belang van innovatie van het hbo en de kenniscirculatie voor bedrijven gewenst om naast contractonderzoek ook reguliere middelen voor toepassingsgericht onderzoek in het hbo ter beschikking te stellen? Zijn hiervoor naast middelen van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen ook eventueel middelen vanuit het ministerie van Economische Zaken beschikbaar?

De regering is thans niet voornemens reguliere middelen beschikbaar te stellen voor toepassingsgericht onderzoek in het hbo.
Wel neem ik de conclusies van de AWT en de Onderwijsraad in het advies 'HBO en kenniscirculatie' over innovatie van het onderwijs en de tekortkomingen in de kenniscirculatie tussen het hbo en het maatschappelijk veld zeer serieus. Met de minister van EZ zal ik de Raden vragen om in een vervolgvadvisaanvraag hierop nader in te gaan.

209

Welke conclusies worden verbonden aan de constatering dat onderzoek binnen het hbo van groot belang is?

Voor de beantwoording van deze vraag verwijs ik naar het antwoord op vraag 208.

210

Het HOOP noemt diverse modaliteiten van variëteit en flexibilisering van de leerwegen binnen de opleidingen in het hoger onderwijs. In hoeverre is het gewenst in deze modaliteiten enige beperkingen aan te brengen gelet op de grenzen aan de personele en materiële draagkracht van de instellingen?

Het overheidsbeleid is gericht op het zodanig aanpassen van randvoorwaarden dat verschillende vormen van differentiatie in leerwegen mogelijk zijn. Het is aan de instellingen om deze differentiatie uiteindelijk concrete vorm te geven. Dit proces zal voor een instelling uiteraard worden begrensd door materiële draagkracht, maar deze grenzen zullen door de instelling zelf bepaald worden.

211

Een aantal instellingen wil hun duale opleiding – gemeten in studiepunten -- langer laten duren dat de voltijdse variant van dezelfde opleiding. Volgens de regering heeft deze aanpassing geen consequenties voor de studiefinanciering en de bekostiging. Kan de regering toelichten waarom zij deze mening is toegegaan?

De reguliere studielast in het wo bedraagt 168 studiepunten. Voor een beperkt aantal opleidingen is hierop bij wet een uitzondering gemaakt: zij hebben een hogere studielast. De instellingen krijgen voor deze opleiding geen extra bekostiging. Wel ontvangen studenten aan deze opleidingen extra studiefinanciering. Voor het overige kunnen instellingen op grond van artikel 7.4 WHW de studielast verhogen, zij het dat dit niet leidt tot extra aanspraken op bekostiging of studiefinanciering. De mogelijkheid tot verhoging van de studielast geldt nu alleen voor een hele opleiding. Voornemen is dit ook voor varianten van opleidingen – zoals de duale inrichting – mogelijk te maken.

212.

Op welke manier geven de universiteiten in de praktijk invulling aan de kandidaatsfase?

Hiervan is op dit moment geen overzicht beschikbaar.

213

Bestaat reeds zicht op de bekostiging van de fase volgend op de kandidaatsfase?

De opleidingen van de universiteiten worden volledig bekostigd, inclusief de fase volgend op de kandidaatsfase. Er is geen enkele aanleiding daar verandering in aan te brengen.

214

Welke criteria (zullen) gelden voor de instroom van werkenden in de fase na de kandidaatsfase?

De instellingen bepalen deze criteria zelf. Er mag van worden uitgegaan dat het daarbij gaat om criteria die uitwijzen dat de studerende beschikt over kennis en vaardigheden op bachelorniveau. Daarnaast kunnen bijvoorbeeld eisen worden gesteld aan de werkkring van betrokkenen, wanneer de opleiding daarop is afgestemd.

215

Geldt de opmerking dat 'een tussenmoment in het hbo geen consequenties heeft voor de studiefinanciering' eveneens voor studenten in het wo? Zo niet, moet dit niet als een ontmoediging worden gezien om een wo-traject te volgen?

Ja, het kandidaatsdiploma in het wo heeft geen directe consequenties voor de studiefinanciering. Een student behoudt het recht de opleiding voort te zetten en met behoud van studiefinanciering de doctoraalopleiding af te ronden. Echter, er bestaat wettelijk de ruimte om de kandidaatsfase in plaats van het eindexamen als afrekenmoment te hanteren, indien de student dat wenst. Een opleiding moet daartoe door de minister 'aangewezen' worden. Aangezien het de keuze van de student zelf is om na het kandidaatsdiploma, al dan niet met studiefinanciering, de studie te vervolgen, is er geen sprake van ontmoediging van het volgen van een wo-opleiding.

216

Zal de gemiddelde studieduur bij een eventuele introductie van een keuzemoment in het hbo langer worden?

Het is niet te verwachten dat de introductie van een keuzemoment in het hbo zal leiden tot een verlenging van de gemiddelde studieduur. Wel zal het voorkomen dat sommige studenten op een later tijdstip met een hbo-diploma beschikbaar komen voor de arbeidsmarkt, omdat zij vanwege hen moverende redenen hun studie voor enige tijd willen onderbreken. Daar tegenover staat dat er juist ook in toenemende mate categorieën studenten zullen zijn, die de opleiding verkort afronden, omdat het tussenmoment ook dient als instroommoment op een hoger niveau voor werkenden of buitenlandse studenten. Vooral het verder vorm krijgen van EVC zal deze ontwikkeling bevorderen.

217

Er zal een inventariserend beleidsgericht onderzoek worden uitgezet naar de opgedane ervaringen omtrent de beoordeling van elders verworven competenties (EVC), in het posttutortieel onderwijs. Door wie wordt dit onderzoek uitgevoerd, hoe wordt het onderzoek precies vormgegeven en op welke termijn zijn de resultaten beschikbaar?

Zie het antwoord op vraag 80.

218

Het College Toekomst Studiefinanciering en het Interstedelijk Studenten Overleg hebben gepleit voor invoering van onderwijsafspraken in het hoger onderwijs. Wat is de reactie van de regering ten aanzien van dit voorstel?

Het maken van onderwijsafspraken is een zaak tussen student en instelling. Onderwijsafspraken kunnen bijdragen aan een meer op de eigen wensen van de student afgestemd leertraject. Ook specifieke afspraken gericht op bepaalde doelgroepen beschouw ik als een goede ontwikkeling. Voorschrijven van dergelijke afspraken door de overheid ligt niet in de rede. De huidige wetgeving bevat geen belemmeringen voor de invoering van onderwijsafspraken. In het ontwerp-HOOP zijn instellingen uitgenodigd om in de praktijk ervaring met onderwijsafspraken op te doen. De ervaringen zullen worden

gebundeld in beleidsgericht onderzoek, dat zal resulteren in handreikingen voor onderwijsafspraken.

219

Is het wel mogelijk om, als instellingen dat zouden willen, met het huidige onderwijsstelsel en bekostiging op grootschalige wijze onderwijsafspraken in te voeren?

Er zijn geen belemmeringen in de regelgeving of de bekostiging voor invoering van onderwijsafspraken.

220

De Onderwijsraad heeft geadviseerd om de leesbaarheid van het statuut en de voorlichting aan de studenten over de inhoud van het statuut te verbeteren. De regering heeft de HBO-raad en de VSNU gevraagd om dit advies verder uit te werken. Op welke termijn zal dit gebeuren en kan de Tweede Kamer van de uitwerkingen op de hoogte worden gesteld?

De Onderwijsraad heeft geconcludeerd dat het studentenstatuut in het algemeen aan de wettelijke voorschriften voldoet, maar dat de leesbaarheid en voorlichting aan studenten voor verbetering vatbaar zijn. Ik beschouw dit als een verantwoordelijkheid van de instellingen, uiteraard in overleg met de studenten. Daarom heb ik de VSNU en de HBO-raad uitgenodigd om, gehoord de studentenorganisaties, de aanbevelingen van de Onderwijsraad uit te werken en zijn er geen afspraken gemaakt over de termijn waarop dit zal plaatsvinden. Ik zal de VSNU en de HBO-raad vragen naar hun voornemens terzake en de Kamer over de voortgang informeren.

221

Wat houden "collectieve arrangementen" in om de werking van het studentenstatuut te verbeteren? Kan de regering een voorbeeld geven?

Het studentenstatuut en de onderwijs- en examenregeling zijn voorbeelden van collectieve arrangementen die de rechtspositie van studenten regelen. In het ontwerp-HOOP worden, in navolging van het advies van de Onderwijsraad, voorstellen gedaan om de werking van deze collectieve arrangementen te verbeteren, zoals verbetering van de leesbaarheid van het studentenstatuut en van de voorlichting aan studenten over de inhoud van het statuut.

222

Wordt het functioneren van de opleidingscommissies van universitaire opleidingen meegenomen bij de evaluatie van de MUB?

Ja.

223

Als belangrijkste knelpunt voor het functioneren van de opleidingscommissies wordt het vinden van voldoende kandidaten voor het lidmaatschap van de opleidingscommissies genoemd. Welke maatregelen gaat de regering nemen om de belangstelling van studenten voor opleidingscommissies toe te laten nemen en op welke termijn?

Het stimuleren van de deelname van studenten aan opleidingscommissies is primair de verantwoordelijkheid van de instellingen.

224

Hoe verhoudt de oriënterende functie van de propedeuse zich tot een strenge prestatie-eis in de propedeuse?

De propedeuse heeft al sinds geruime tijd zowel een oriënterende, een selecterende als een verwijzende functie.

225

In hoeverre wordt er momenteel gebruik gemaakt van activerende werkvormen in de propedeusefase van de onderscheiden studierichtingen en instellingen in het wetenschappelijk onderwijs?

Hiervan bestaat geen landelijk overzicht. Uit de beschikbare bronnen zoals de inspectierapporten over studeerbaarheid of visitatierapporten komt wel naar voren dat studentgericht onderwijs toeneemt en activerende werkvormen die een groter beroep doen op de zelfstandigheid van studenten steeds vaker worden toegepast.

226

Om inzicht te krijgen in de voor- en nadelen van de verschillende modaliteiten worden de instellingen uitgenodigd hier in de praktijk ervaring mee op te doen. Beleidsgericht onderzoek zal worden uitgevoerd waarbij opgedane ervaringen worden gebundeld op basis waarvan handreikingen worden opgesteld voor onderwijsafspraken. Welke actoren worden bij dit onderzoek betrokken en op welke termijn zal het onderzoek uitgevoerd worden?

Zie het antwoord op vraag 218

227

Welke rol/invloed hebben en krijgen de studenten bij de beoordeling van de interne kwaliteitszorg van de opleidingen?

Studenten participeren in de interne kwaliteitszorg in de vorm van de opleidingscommissies. Opleidingscommissies brengen advies uit over de onderwijs- en examenregeling en de wijze van uitvoeren ervan. Ook kunnen zij desgevraagd of uit eigen beweging advies uitbrengen over alle aangelegenheden betreffende het onderwijs in de desbetreffende opleiding of groep van opleidingen.

Verder participeren studenten in de visitatiecommissies en zijn als zodanig betrokken bij de beoordeling van de interne kwaliteitszorg. Studenten die deelnemen aan een visitatiecommissie komen in aanmerking voor financiële ondersteuning uit het landelijke afstudeersteunfonds.

228

Hoe wordt een onafhankelijker positionering van het stelsel van kwaliteitszorg precies vormgegeven?

Voor het antwoord op deze vraag verwijs ik u naar mijn brief van 22 december 1999.

229

Naast het bestaande visitatiestelsel is het van belang dat ook andere kwaliteitszorginstrumenten worden benut. Aan welke instrumenten wordt hierbij gedacht?

In aanvulling op het bestaande visitatiestelsel denk ik in het bijzonder aan accreditatie. In mijn brief 22 december 1999 schets ik in hoofdlijnen het door mij beoogde stelsel van accreditatie.

230

Als uit visitatierapporten blijkt dat een opleiding beneden de maat opereert, welke middelen heeft de regering dan om in te grijpen?

Indien de inspectie het aantoonbaar acht dat er sprake is van ernstige tekortkomingen gedurende een reeks van jaren en dat deze niet spoedig zijn op te heffen, kan de minister op grond van de huidige wetgeving overgaan tot een waarschuwing ex artikel 6.5.WHW. Indien er naar aanleiding van de waarschuwing vervolgens door de betrokken instelling niet adequaat gehandeld wordt, kan de minister in het uiterste geval besluiten tot ontneming van rechten.

231

Is internationale accreditatie mogelijk wanneer onderwijssystemen internationaal vergeleken nog erg verschillend zijn?

Het is inderdaad zo dat de diversiteit aan onderwijssystemen vergelijking ingewikkelder maakt. Internationale accreditatie is wat mij betreft het uiteindelijke doel dat via een aantal deelstappen bereikt kan worden. Het oogmerk van internationale accreditatie is opleidingen qua niveau te vergelijken op basis van internationaal gangbare standaarden. Ik wil dat bereiken door overeenstemming te bereiken over de standaarden waaraan bachelor en masterprogramma's dienen te voldoen. Eerst bilateraal later multilateraal. Internationale afspraken zullen in dit verband via de nationale kwaliteitszorgstelsel gemonitord moeten worden. Expertmeetings van deskundigen uit verschillende landen en gemeenschappelijke projecten op het gebied van accreditatie en visitatie kunnen daarvoor een belangrijke aanzet geven.

232

Zullen de voorstellen voor verdere internationalisering van de kwaliteitszorg door de VSNU en HBO-raad voor de behandeling van de nota Variëteit en Waarborg beschikbaar zijn?

Nee, dit proces bevindt zich nog in een verkennende fase.

233

De Inspectie signaleert problemen bij het bewaken van de studielast in hbo en wo. Hoe kunnen deze problemen worden opgelost? Hoe kunnen sancties aan opleidingen worden opgelegd die zich niet aan de wettelijke norm houden?

De bewaking van studielast dient onderdeel uit te maken van het systeem van kwaliteitszorg van instellingen voor hoger onderwijs, zowel van het interne systeem van kwaliteitszorg als van het externe kwaliteitszorgsysteem middels visitaties. Middels de afgesproken procedures over de bestuurlijke hantering van de uitkomsten van visitaties, waarbij de inspectie een belangrijke rol vervult, kunnen sancties worden opgelegd.

234

Is er al zicht op een mogelijke samenwerking met het Verenigd Koninkrijk voor een mogelijke vergelijking op het gebied van accreditatie in het hoger onderwijs?

Er is op ambtelijk niveau overleg gevoerd met de HBO-raad en de VSNU om op de korte termijn een expertmeeting te organiseren met organisaties op het gebied van kwaliteitszorg in het Verenigd Koninkrijk. Het doel van de beoogde expertmeeting is het verkennen van de mogelijkheden om tot een vergelijking te komen van kwalificaties en kwaliteitszorgsystemen in het hoger onderwijs. Ik verwacht dat een dergelijke bijeenkomst in het voorjaar van 2000 kan plaatsvinden. Mede naar aanleiding van deze bijeenkomst kan bekeken worden hoe samenwerking met het Verenigd Koninkrijk en andere landen zoals Duitsland en België verder gestalte kan krijgen.

235

Hoeveel van de niet-erkende masteropleidingen slagen erin om via de U-bocht van erkenning door een buitenlandse universiteit toch een Nederlandse erkenning binnen te halen?

Masteropleidingen die door hogescholen worden verzorgd via de zogenaamde "U-bocht-constructie" kunnen niet worden "erkend" op grond van de Nederlandse regelgeving, in die zin dat aan die opleidingen wettelijke rechten kunnen worden verbonden met betrekking tot bekostiging, getuigschriften of titulatuur.

236

De titulatuur is op zichzelf niet beschermd. Zou het mogelijk zijn deze bescherming in te voeren?

Voor het antwoord op deze vraag verwijs ik u naar mijn brief van 22 december 1999.

237

Wordt bij de ontwikkeling van accreditatie gebruik gemaakt van de ervaringen met validering door de Dutch Validation Council?

De systematiek van accreditatie wordt in overleg met een brede kring van betrokkenen en deskundigen uitgewerkt. Het is mijn voornemen om in mei met nadere voorstellen te komen. Van de ervaringen van de Dutch Validation Council met validering zal gebruik worden gemaakt.

238

Waarom wordt accreditatie niet als voorwaarde voor registratie gesteld?

Ik zie registratie als een eerste maar noodzakelijke voorwaarde om in een groei-model tot accreditatie van postinitiële masteropleidingen te komen. Om geregistreerd te kunnen worden, zullen de opleidingen eerst aan een aantal kwalitatieve criteria moeten voldoen. In het kader van de ontwikkeling van een accreditatiestelsel ben ik voornemens om op termijn postinitiële masteropleidingen van aangewezen en bekostigde instellingen aan accreditatie te onderwerpen.

239

Opleidingen kunnen als kwalitatief onvoldoende worden beoordeeld en uit het register worden geschrapt. Kunnen zij daarna nog wel de titel master gebruiken? Zo ja, zou het niet verplicht gesteld kunnen worden dat bij het gebruik van de titel master accreditatie een voorwaarde is?

Voor het antwoord op deze vraag verwijs ik u naar mijn brief van 22 december 1999.

240

Zijn er extra inspanningen nodig om ervoor te zorgen dat instellingen zich vrijwillig registreren zeker gezien het feit dat daar sancties aan verbonden kunnen worden in de vorm van een beoordeling als onvoldoende?

Het ordenen van de verschillende masteropleidingen met als doel het vergroten van de doorzichtigheid van het aanbod en het verbeteren van de internationale herkenbaarheid van de Nederlandse opleidingen is ook in het belang van de instellingen. De HBO-raad en de VSNU zijn reeds actief op dit terrein. De vraag of er daarnaast nog extra inspanningen nodig zijn om ervoor te zorgen dat de instellingen zich vrijwillig laten registreren, zal ik beoordelen in het licht van de voorstellen voor de nadere uitwerking van de systematiek van accreditatie in mei.

241

Ook het bedrijfsleven kan eisen stellen aan de kwaliteitszorg voor opleidingstrajecten. Hoe groot zal de invloed van het bedrijfsleven zijn en waar ligt de grens?

Het is voor het bedrijfsleven van belang dat de kwaliteitszorg van opleidingen tot een hoge mate van transparantie leidt. Het bedrijfsleven levert een belangrijke bijdrage aan de kwaliteitszorg van opleidingen, ondermeer door deelname aan visitatiecommissies. Daarnaast is in het hbo de inbreng van het bedrijfsleven van belang als het gaat om het formuleren van werkveldgerichte opleidingskwalificaties. De instelling blijft uiteraard in alle gevallen verantwoordelijk als het gaat om de kwaliteit van het curriculum.

242

Wanneer wordt de proefaccreditatie in het hbo geëvalueerd?

De zelfevaluaties ten behoeve van de proefaccreditatie in het hbo starten in januari 2000. In 2001 wordt het accreditatieproces afgerond en kan de evaluatie van de proefaccreditatie worden voltooid. Ik heb de Inspectie gevraagd te onderzoeken of de Inspectie bij de proefaccreditatie zijn taken en bevoegdheden op een adequate wijze heeft kunnen uitvoeren. De Inspectie heeft mij toegezegd in 2001, 2002 en 2003 daarover te rapporteren.

243

Bij ernstige problemen over de kwaliteit van het hoger onderwijs kan de minister ingrijpen. Hoe kan de regering ingrijpen?

Zie het antwoord op vraag 230

244

Heeft het personeelsbestand van universiteiten en hogescholen niet naast een onevenwichtige leeftijdsopbouw ook een onevenwichtige verhouding tussen mannen en vrouwen? Zo ja, wat is de regering voornemens hieraan te doen – naast het instellen van een stimuleringsfonds, hetgeen slechts voor universiteiten geldt? Zou een evenwichtige verhouding in het personeelsbestand een onderdeel kunnen worden van de kwaliteitseisen van een instelling voor het hoger onderwijs?

Het ontwikkelen en voeren van het personeelsbeleid is de primaire verantwoordelijkheid van de instellingen zelf. Het ligt dan ook niet in de rede dat een evenwichtige verhouding in het personeelsbestand een onderdeel zal worden van door mij te stellen kwaliteitseisen aan de instellingen van hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek. Wel wordt ter uitvoering van de motie van het lid Van der Hoeven c.s. die de regering oproept met een gericht plan te komen om knelpunten in het wetenschapspersoneelsbeleid op te lossen, een adviescommissie ingesteld. Deze Commissie zal voor 1 juni 2000 op basis van een analyse van de knelpunten voorstellen doen voor maatregelen om knelpunten weg te nemen. Verder bevordert de Wet Evenredige Vertegenwoordiging (WEV) wat het hoger onderwijs betreft een groter aandeel vrouwen in bestuursfuncties en de hoogste wetenschappelijke functies en docentenfuncties.

245

Is er enig inzicht in de omvang en de behoefte aan nieuw personeel in het hoger onderwijs?

Ik heb geen inzicht in de precieze omvang van de behoefte aan nieuw personeel in het hoger onderwijs. Gelet op de onevenwichtige leeftijdsopbouw van het personeelsbestand van universiteiten en hogescholen met vooral oudere wetenschappers en docenten, zal over een aantal jaren een groot aantal oudere medewerkers de arbeidsmarkt verlaten.

246

Wat houdt het programma " Investors in people" in?

Het programma Investors in People (IIP) is een instrument voor kwaliteitsverbetering van personeel. Het is erop gericht arbeidsorganisaties een methodiek aan te reiken die het management in staat stelt om in een continu proces -in samenspraak met de medewerkers- organisatiedoelstellingen te formuleren en intern te communiceren, discrepanties tussen feitelijke en noodzakelijke kwaliteiten vast te stellen, en resultaten van acties en opleidingen te volgen en te beoordelen ten behoeve van mogelijke vervolgvactiteiten.

Britse bedrijven -waarbinnen het programma is ontwikkeld- krijgen het IIP-keurmerk indien zij aan de eisen van de IIP-standaard voldoen.

In het kader van de verdere ontwikkeling van een eigentijds personeels- en organisatiebeleid waarbij ook aandacht is voor verbetering van de concurrentiepositie op de arbeidsmarkt, gaat de VSNU thans met een aantal universiteiten na, in de vorm van pilots, in hoeverre de IIP-standaard en implementatie-methodiek toepasbaar zijn op de Nederlandse universiteiten

247

Aangewezen onderwijs richt zich qua programmering steeds meer op de reguliere instroomcategorieën. Vormt het aangewezen daarmee niet een ongelijke concurrentie voor het reguliere hbo- zij hoeven immers niet aan dezelfde kwaliteitseisen te voldoen? Wat kan de regering hieraan doen? Hoe wordt de kwaliteit van het aangewezen onderwijs gegarandeerd?

Het aangewezen onderwijs dient (o.g.v. WHW art. 1.18) aan dezelfde kwaliteitseisen te voldoen als het bekostigd onderwijs. Binnenkort worden aan de Tweede Kamer de resultaten aangeboden van de gezamenlijke werkgroep PAEPON, Inspectie en OCenW met betrekking tot de inrichting van het kwaliteitszorgstelsel binnen het aangewezen onderwijs.

248

Is de regering van plan om in het kader van een goede studiekeuzevoorlichting initiatieven te nemen om in de Keuzegids Hoger Onderwijs indicaties te laten opnemen omtrent de mate waarin instellingen 'aangepast hoger onderwijs' aanbieden?

Ik wijs er op dat de Keuzegids Hoger Onderwijs een onafhankelijke uitgave is. De Keuzegids maakt ten aanzien van de inhoud van de gids een eigen afweging.

249

Wat is de uitkomst van het ronde-tafelgesprek tussen instellingen, studenten, werkgevers, inspectie en OCenW over een gezaghebbende landelijke keuzegids?

In het desbetreffende ronde-tafelgesprek zijn verschillende aspecten van een keuzegids aan de orde gekomen. Belangrijkste conclusie was dat het belang van een gezaghebbende kwaliteitsgids breed wordt onderschreven. In het overleg naar aanleiding van het ontwerp-HOOP is dit nader aan de orde gekomen. Voor de uitkomsten daarvan verwijs ik u naar mijn brief van 22 december 1999.

250

Kunnen er in de keuzegids Hoger Onderwijs indicaties worden opgenomen omtrent de mate waarin instellingen 'aangepast hoger onderwijs' voor studenten met een functiebeperking bieden?

Zie het antwoord op vraag 248.

251

Is het technisch mogelijk en wenselijk dat er een soort "kenniscentrum" opgericht wordt dat als taak krijgt te onderzoeken hoe ict in het reguliere onderwijs kan worden gebruikt, om daarna hoger onderwijsinstellingen te adviseren, zoals de LSVb suggereert in "Het HOOP onder de loep genomen"?

In het Nederlandse hoger onderwijs is er op verschillende plaatsen expertise op dit terrein beschikbaar. In het kader van het SURF-educatief-programma wordt een virtueel expertisecentrum opgericht, waarin deze expertise gebundeld wordt en waar instellingen terecht kunnen met vragen over gebruik van ict in het hoger onderwijs. In het door de LSVb gesuggereerde kenniscentrum is dus reeds voorzien.

252

'Naar verwachting zullen de voordelen van ict-gebruik juist bij veranderingen van het onderwijs optreden. Dit wordt echter slechts beperkt toegepast'. Betekent dit dat er instellingen/opleidingen zijn die bij en na een veranderend onderwijsproces geen gebruik maken van ict? Gebeurt dit vaak? Hoe kan het gebruik van ict gestimuleerd worden?

Met de aangehaalde passage is bedoeld dat de meerwaarde van het gebruik van ict in het onderwijs relatief gering is wanneer ict alleen als vervanging van andere leermiddelen wordt ingezet. Deskundigen spreken in dat geval van substitutie. Zij verwachten dat de voordelen van ict-gebruik toenemen naarmate er meer sprake is van innovatie of transformatie van het onderwijs. Dergelijke meer ingrijpende veranderingen van het onderwijsproces met behulp van ict komen in het Nederlandse hoger onderwijs - evenals in het buitenland overigens - nog maar op bescheiden schaal voor.

Uit onderzoek ("Flexibel en open hoger onderwijs met ict: een inventarisatie van ict-gebruik, meningen en verwachtingen", IVLOS en OCTO 1999 en "The use of Information and Communication Technology in Higher Education: An International Orientation on Trends and Issues", CHEPS 1999) en ronde tafelgesprekken met deskundigen blijkt dat stimulering van ict-gebruik zich de komende periode vooral moet richten op:

- implementatie, waarbij deskundigheidsbevordering van docenten, draagvlak binnen faculteiten en beschikbaarheid van voldoende lesmateriaal cruciaal zijn
- planmatige inbedding van ict in andere onderwijsinnovaties
- het ontwikkelen van leeromgevingen en databases via internet.

Het SURF-educatief-programma ondersteunt dit via het Educatiefonds, dat innovatieve projecten meefinanciert, en verder een scholingsprogramma voor deskundigheidsbevordering van docenten, een platform voor uitwisseling van ervaringen en een virtueel expertisecentrum omvat. De overheid - die ten aanzien van het ict-gebruik in het hoger onderwijs vooral een ondersteunende en voorwaardenscheppende rol heeft - draagt aan het Educatiefonds de komende jaren in totaal 27 mln. bij. Daarnaast is in de rijksbijdrage voor de Open Universiteit Nederland een bedrag oplopend tot 15 mln. vanaf 2001 opgenomen voor innovatie. Dit bedrag wordt vooral ingezet voor ict.

253

Deskundigheid en tijd van docenten blijken het grootste knelpunt bij de integratie van ict in het onderwijs. Hoe kan dit knelpunt weggenomen worden? Welke concrete voorstellen kan de regering ten aanzien van dit probleem doen? Kan een overzicht worden gegeven van alle virtuele leeromgevingen in ontwikkeling in Nederland?

Deskundigheidsbevordering van docenten vraagt om scholing en tijd om ict in het onderwijs te leren toepassen. Dat is primair een zaak van de instellingen. Het scholingsprogramma dat deel uitmaakt van SURF-educatief ondersteunt hen daarbij. SURF ontvangt tot en met 2002 voor het Educatief-programma een subsidie van in totaal 27 mln.

Op veel plaatsen wordt gewerkt aan de ontwikkeling van virtuele leeromgevingen, zowel binnen hoger onderwijsinstellingen als door commerciële partijen. Een overzicht hiervan is niet beschikbaar. Enkele bekende voorbeelden van virtuele leeromgevingen binnen het hoger onderwijs zijn Elon (OUNL), Teletop (UT) en Polaris (UM). Binnen het hbo zijn met name de experimentele lerarenopleidingen en de Fontys-hogeschool zeer actief bij de ontwikkeling en de toepassing van virtuele leeromgevingen.

254

Het lijkt er op dat integratie van ict en de ontwikkeling naar individuele leerprocessen eerder om meer personeel vraagt dan minder en dus een duurder onderwijssysteem is dan het huidige. Deelt de regering deze opvatting?

Er zijn maar weinig gegevens beschikbaar over de kosten en opbrengsten van gebruik van ict in het hoger onderwijs. Uit het beschikbare onderzoek blijkt dat kosten en effecten van ict-gebruik moeilijk in kaart zijn te brengen. Meer in het algemeen kan wel het volgende worden gezegd. Kleinschaliger vormen van onderwijs vragen meer begeleiding van studenten en doen daarmee een groter beroep op docenten. Voor zover gebruik van ict leidt tot meer individueel onderwijs, neemt ook de tijdsbelasting voor het personeel toe. Anderzijds kan ict-gebruik docenten ontlasten. Het is dus moeilijk een eenduidig antwoord te geven op de kosteneffecten van ict-gebruik in het hoger onderwijs, zeker op langere termijn.

255

Is er inzicht in hoeverre instellingen ict-voorzieningen voor studenten nu al stimuleren? Hoe kan dit vanuit het ministerie gestimuleerd worden? In het kader van de flexibilisering van het hoger onderwijs zou gestreefd moeten worden naar een computer voor elke student. Kan geïnventariseerd worden hoeveel studenten geen computer bezitten? Zou onderzocht kunnen worden of het mogelijk is hiertoe een regeling te treffen?

Uit het trendrapport van de Wetenschappelijk Technische Raad SURF (Werk in uitvoering, december 1999) blijkt dat het aantal werkplekken voor studenten op de instellingen fors stijgt. In het hbo zijn er inmiddels 6,8 werkplekken per 100 studenten, in het wo 6,4. Van deze werkplekken is in het wo ruim 70% en in het hbo bijna 50% aangesloten op een extern netwerk.

De meeste instellingen voor hoger onderwijs stimuleren studenten bij het aanschaffen van computers bijvoorbeeld middels PC-privé projecten (leningen en/of bulkcontracten). Uit een onderzoek van SURFnet uit 1998 blijkt dat in het wo 86% en in het hbo 93% van de studenten een computer thuis heeft. Hiervan was circa 30% aangesloten op het internet. Eén van de belangrijkste redenen dat veel studenten niet op het internet waren aangesloten waren de (telefoon) kosten. SURFnet heeft in samenwerking met KPN Telecom Studenten Online opgestart. De pilot, die is gestart op 1 juli 1998 en zal lopen tot 1 januari 2001, stelt iedere student en medewerker van een op SURFnet aangesloten universiteit of hogeschool in staat om vanaf de thuiswerkplek in te bellen op SURFnet en het Internet tegen minimale kosten.

Gezien het feit dat de meeste studenten reeds een computer thuis hebben en ook de voorzieningen op de instelling goed zijn, is een onderzoek naar een generieke regeling door OCenW niet nodig. Bovendien is de overheid niet verantwoordelijk voor het aantal computers op een instelling of bij de studenten thuis.

256

'Daarbij gaat het in de eerste plaats om het meefinancieren van de infrastructuur op landelijk niveau'. Hoe groot is het aandeel van de regering bij het meefinancieren?

Vanuit de overheid is sinds de jaren '80 fors bijgedragen aan de ontwikkeling van SURFnet, waarbij tegenwoordig vooral de internationale connectiviteit en de ontwikkeling van breedbandige capaciteit centraal staan. De overheidsbijdrage voor Gigaport - die in totaal zo'n 160 mln. bedraagt - is voor een belangrijk deel bestemd voor opwaardering van SURFnet tot het zogenaamde "Internet 2-niveau".

257

Hoe is de stand van zaken van ict op lerarenopleidingen? Wordt dit gemonitord / geëvalueerd?

Uit de ict-monitor van het Onderzoek Centrum van de faculteit der Toegepaste Onderwijskunde van de Universiteit Twente, blijkt dat de lerarenopleidingen ict integreren in hun opleidingen. Veel lerarenopleidingen staan nog aan het begin van het vernieuwingsproces; zij maken met name gebruik van ict als ondersteunend middel. De experimentele lerarenopleidingen in het hbo hebben ict het meest vergaand geïntegreerd in hun opleidingen; zij maken ook gebruik van ict bij het geven van onderwijs en zij leren hun studenten hoe zij gebruik kunnen maken van ict bij hun stages in de school. In het evaluatieonderzoek van de Inspectie van het Onderwijs naar de omslag van de eerste- en tweedegraads lerarenopleidingen in het hbo naar een meer vraaggerichte werkwijze, wordt specifiek aandacht besteed aan de integratie van ict in het onderwijs van de lerarenopleidingen.

258

Hoe is de 44,5 miljoen verdeeld tussen de universiteiten en hogescholen?

Van de 44,5 miljoen gulden die beschikbaar is voor het ict-deel van het vernieuwingsproces van de lerarenopleidingen ontvangen universiteiten 1,5 miljoen gulden en hogescholen 43 miljoen gulden. Deze verdeling is globaal terug te voeren op de aantallen studenten in de lerarenopleidingen in wo en hbo. U ontvangt binnenkort via een afzonderlijke brief nadere informatie over het financiële kader voor de vernieuwing van de lerarenopleidingen.

259

Er zullen allianties plaatsvinden tussen instellingen voor hoger onderwijs en bedrijven. Hoe wordt de onafhankelijkheid van de instelling hierbij gegarandeerd?

De genoemde allianties hebben betrekking op virtueel onderwijs. De Onderwijsraad verwacht dat de concurrentie van buitenlandse aanbieders tot dergelijke allianties zal leiden. Ook virtueel onderwijs zal - zeker voor zover het leidt tot wettelijk erkende graden - aan kwaliteitseisen moeten voldoen en dus onderdeel uitmaken van het voorgestelde stelsel van accreditatie. De huidige regelgeving houdt geen rekening met virtueel onderwijs. De gevolgen van virtueel onderwijs voor regelgeving, waaronder kwaliteitszorg en erkenning van graden zullen daarom nader in beeld worden gebracht. Bij allianties tussen hoger onderwijsinstellingen en bedrijven zal er verder voor gewaakt moeten worden dat er geen middelen uit de rijksbijdrage worden ingezet voor contractactiviteiten (z.g. kruissubsidiëring). Hiervoor zullen de gedragscodes, die de VSNU en HBO-raad in overleg met werkgeversorganisaties opstellen en eventueel de regelgeving inzake Markt en Overheid zorg dragen.

260

Hebben de voorgestelde bezuinigingen op het budget van de OUNL invloed op het handhaven van haar voortrekkersrol ten aanzien van het verzorgen van afstandsonderwijs?

Nee. De bezuiniging op de Open Universiteit Nederland is gebaseerd op de voortdurende daling van de studentenaantallen, in het bijzonder van het aantal tweede kansstudenten.

In het strategisch plan dat de OUNL voor 1 maart 2000 zal opstellen en mijn reactie daarop zal behoud voor het Nederlandse hoger onderwijs van de expertise van de OUNL op het gebied van afstandsonderwijs nadrukkelijk een aandachtspunt zijn.

262

Is het juist dat de studentenaantallen bij het lopende bekostigingsmodel voor de OUNL geen rol spelen?

In de bekostigingsregeling voor de Open Universiteit Nederland is onder meer een prestatiegebonden deel onderscheiden. Over de te leveren prestaties op het terrein van de aantallen getuigschriften en vernieuwingstaken worden voor 4 jaren afspraken gemaakt. Na 3 jaar is er een mogelijkheid om het budget tussentijds bij te stellen, als de prestaties te ver afwijken van de gemaakte afspraken. Is dat niet het geval, dan zullen aan het eind van het 4^e jaar nieuwe afspraken gemaakt worden voor de volgende periode. Studentenaantallen spelen derhalve geen directe rol in het lopende bekostigingsmodel maar indirect, via de afspraken over de aantallen getuigschriften, wel degelijk.

263

'Integratie met de Universiteit van Maastricht ligt voor de hand.' Deelt de OUNL deze opvatting?

De OUNL wil - overigens evenals ondergetekende - geen enkele optie uitsluiten.

264

Heeft de OUNL ook zeggenschap over wie in de begeleidingscommissie zitting neemt?

De samenstelling van de begeleidingscommissie is afgestemd met de OUNL. Met brief van 21 oktober 1999 heb ik de OUNL voorgesteld de volgende leden van de begeleidingscommissie te benoemen:

prof. dr. R. J. In 't Veld, voorzitter

prof. dr. B. P. F. Al

prof. dr. L. Koopmans

De commissieleden zijn inmiddels benoemd.

265

Hoe wordt de verkenning die AXIS (een Nationaal Platform voor Natuur en Techniek) heeft uitgevoerd naar problemen in de lerarenopleidingssector bèta/techniek betrokken bij de beleidsvorming?

AXIS laat op verschillende terreinen verkenningen uitvoeren om het vraagstuk rond de tekorten in de techniek scherper in beeld te krijgen. Op basis van uitkomsten van deze verkenningen worden onder meer projecten opgezet. De verkenning rond de lerarenopleidingen in de sector bèta/techniek wordt een dezer dagen afgerond. De uitkomst zal door AXIS worden verwerkt in een notitie met aanbevelingen.

266

Wanneer verschijnt de notitie waarin het ministerie van OCenW en het ministerie van EZ een aanzet geven voor strategie-ontwikkeling op het gebied van wetenschaps- en technologiecommunicatie? Op wat voor termijn kunnen we deze notitie verwachten?

De ministers van OCenW en EZ zullen de notitie over wetenschaps- en technologiecommunicatie naar verwachting in april 2000 uitbrengen.

267

Wanneer is het project gestart dat tot doel heeft de beroeps- en opleidingskwalificaties van alle opleidingen in de sector techniek bij te stellen, zijn er al resultaten geboekt en kunnen deze aan de Tweede Kamer bekend worden gemaakt?

Het project is breed van opzet, en betreft zowel de technische opleidingen in het vmbo en mbo als in het hbo. Wat betreft het hbo is inmiddels een verkenning naar de inrichting van de technische opleidingen afgerond. Op basis van deze verkenning zullen nu een aantal projecten verder worden onderzocht. De looptijd van deze projecten zal plusminus 2,5 jaar beslaan. Te zijner tijd kunnen de resultaten aan de Tweede Kamer bekend worden gemaakt.

268

In het wo wordt een aantal maatregelen genomen om de keuze voor de leraren-opleiding aantrekkelijk(er) te maken, met name voor bèta-studenten. Maar wat gebeurt er met bijvoorbeeld de 2e graads-opleidingen en de pabo's? Daar speelt toch hetzelfde?

In de brief die u binnenkort zult ontvangen met de beantwoording van uw vragen bij de eerste voortgangsrapportage over de uitvoering van de maatregelen in de nota "Maatwerk voor morgen", zal ik hier nader op ingaan.

269

Heeft de regering plannen gemaakt om de vrouwelijke reserve aan te spreken en hoe zien deze plannen er uit?

Vooral vrouwen kiezen vaak voor andere opleidingen, ook al voldoen zij aan de instroom-eisen voor de bèta- en technische opleidingen. De aantrekkelijkheid van de bèta- en technische opleidingen in het wetenschappelijk onderwijs zal voor deze 'reserve' naar verwachting voor een deel vergroot worden door de inhoudelijke verbreding van de opleidingen en andere activiteiten in het verlengde van onder andere het bèta-convenant van mei 1998. Daarnaast worden het Nationaal platform voor Natuur en Techniek in onderwijs en arbeidsmarkt (AXIS) en de landelijke organisatie vrouwen in hogere technische opleidingen en functies (VHTO) gefaciliteerd, onder andere om de vrouwelijke reserve aan te spreken. De VHTO werkt door middel van het project Technova aan de vergroting van instroom, doorstroom en uitstroom van het aantal vrouwen en meisjes in technische hbo-opleidingen. AXIS heeft diverse activiteiten in gang gezet om de belangstelling voor en de aantrekkelijkheid van de techniek te vergroten. Daarnaast rekent AXIS het tot haar taak om kennis over de achtergronden van de tekorten in de techniek te ontwikkelen en te verspreiden. De vrouwelijke reserve vormt hierbij een nadrukkelijk aandachtspunt.

270

Naast de bèta-reserve blijven de relatief lage rendementen in de technische wetenschappelijke opleidingen een belangrijk aandachtspunt. Zijn er al afspraken gemaakt met de technische universiteiten om deze rendementen te laten stijgen? Zo nee, op welke termijn zullen deze afspraken dan gemaakt worden?

Voor de natuurwetenschappelijke opleidingen van de algemene universiteiten zijn in het beta-convenant afspraken gemaakt over rendementsverbetering. Denkbaar is vergelijkbare afspraken te maken met de technische universiteiten. Ik zal de mogelijkheden daartoe dit jaar nagaan.

271

Op welke termijn gaan het Van Hall Instituut en de Internationale Agrarische Hogeschool Larenstein een concern vormen en hoe wordt dit concern er in de praktijk vorm gegeven?

Voor de samenwerking is de term Holding gekozen, welke recent is opgericht. Het bestuur van de Holding wordt gevormd door de colleges van bestuur van beide instellingen; de Raad van Toezicht bestaat uit een gelijk aantal vertegenwoordigers uit de bestuursraden van beide instellingen. Beide instellingen dragen bevoegdheden over aan dit gemeenschappelijke bestuur. In een periode van twee jaar moet dit zijn afronding vinden in een fusie.

272

Bestaat er al een nieuwe constellatie voor de behartiging van noodzakelijke instellingsoverstijgende taken? Zo nee, op welke termijn zal deze er komen?

Ja, op 18 november 1999 hebben de gezamenlijke HAO-instellingen de HAO-Raad opgericht.

273

Om de universitaire instroom te vergroten en de positie van het Noorden te versterken is besloten tot de ontwikkeling van een propedeuse in Leeuwarden om zo te komen tot een aansluitend opleidingstraject tussen hbo en wo. Op welke termijn wordt dit plan bewerkstelligd en is al bekend hoe het curriculum van de propedeuse in Leeuwarden er inhoudelijk uit zal komen te zien?

Het plan is in uitvoering. Aan de curricula van de propedeuses wordt door beide instellingen gewerkt. In september 2001 zal men in Leeuwarden met de uitvoering starten van vier Wageningse propedeuses: levensmiddelentechnologie, biotechnologie, technologie en milieumanagement, en water en atmosfeer.

274

Op welke termijn zal voor de Wageningen UR (Universiteit en Researchcentrum) een bekostigingsmodel worden ontwikkeld en hoe zal dit model er uitzien?

Een ontwerp van een bekostigingsmodel voor Wageningen Universiteit en Researchcentrum wordt op zijn werking onderzocht. Het streven is om per 1 januari 2001 een nieuw bekostigingsmodel in te voeren. Dit bekostigingsmodel sluit wat betreft de bekostigingsgrondslagen zoveel mogelijk aan op het prestatiebekostigingsmodel voor de andere universiteiten.

275

Op welke termijn zal het ministerie van LNV de inhoudelijke onderwijsvernieuwing gestalte geven? Kan de Tweede Kamer hiervan op de hoogte worden gebracht?

De inhoudelijke onderwijsvernieuwing wordt vorm gegeven door de Regeling versterking en innovatie agrarisch onderwijs (VIA-regeling) die in 1998 van kracht is geworden. De eerste ronde projecten heeft in 1999 plaatsgevonden. Op dit moment wordt gewerkt aan de toekenningen in de tweede ronde. Daarnaast wordt binnenkort een evaluatie van de regeling afgerond.

276

Wat is de reden voor de loskoppeling van de arbeidsmarktfixus van het HOOP? Wordt deze fixus in de toekomst aan een andere regelgeving gekoppeld? Zo ja, aan welke?

Onlangs is een wetsvoorstel ingediend met het voorstel om de HOOP-frequentie te wijzigen van twee jaar naar vier jaar (TK 1999-2000, 26 905). Door deze verlenging is het HOOP niet langer een geschikt instrument voor de aankondiging van het voornemen om

een arbeidsmarktfixus in te stellen. Bij handhaving van die koppeling zou de fixusaankondiging zich moeten uitstrekken over een periode van vier jaar. Voorgesteld wordt om de 'HOOP-procedure' te vervangen door een (afzonderlijke) bekendmaking aan de beide kamers der Staten-Generaal en aan de instellingen van het voornemen om een arbeidsmarktfixus vast te stellen. Hiermee blijven de Staten-Generaal betrokken bij het voornemen. De instellingen behouden hiermee de mogelijkheid om zelf onderling tot een capaciteitsverdeling komen. De procedure van definitieve vaststelling van de fixus door middel van een ministeriële regeling blijft gehandhaafd.

277

Wanneer kan duidelijkheid gegeven worden over de uitbreiding van het aantal opleidingsplaatsen voor geneeskunde en tandheelkunde?

Voor het antwoord op deze vraag verwijs ik u naar mijn brief van 22 december 1999.

278

Wat is de visie van de regering op de financiering van de extra opleidingsplaatsen?

Deze kwestie zal worden betrokken bij de voorbereiding van de begroting 2001.

279

Kan er inzicht gegeven worden in de beroepskeuze van afgestudeerden in de diergeneeskunde? Blijkt hieruit dat weinig afgestudeerden kiezen voor een loopbaan in de inspectie- en keuringsdiensten? Zo ja, hoe beoordeelt u deze ontwikkeling en hoe kan hierin verbetering worden aangebracht?

Ja, van de afgestudeerde dierenartsen (508) in de afgelopen drie jaar is ca. 90% de praktijk ingegaan. Van de overigen is een deel wetenschappelijk onderzoeker geworden.

Slechts een enkeling heeft een werkring bij de RVV gevonden.

Hieruit kan de conclusie worden getrokken dat er zeer weinig interesse is voor een loopbaan bij de inspectie- of keuringsdiensten. Wij beoordelen de ontwikkeling als zorgelijk. Dit wordt nog onderstreept door circa 150 openstaande vacatures bij de RVV. Voor verschillende partijen zijn er diverse opties om tot verbetering te komen.

Algehele ophoging van de numerus fixus zonder aanvullende maatregelen heeft gelet op de huidige studierichtingkeuze maar een zeer beperkt effect. De faculteit Diergeneeskunde dient daarbij middels instrumenten als decentrale selectie en sturing gedurende de opleiding, een zodanige invulling te geven dat een verhoging ten goede komt aan de richtingen landbouwhuisdieren, bestuur en beleid, volksgezondheid en onderzoek.

Tevens benadert de RVV momenteel praktiserende dierenartsen om in deeltijdfunctie bepaalde RVV-taken uit te oefenen.

280

De universiteiten kunnen niet garanderen dat het financiële niveau van 2000 gehandhaafd kan blijven. Wat is hier de reden van en welke maatregelen denkt de regering hiertegen te nemen?

Gedoeld wordt op het voor de letteren beschikbare budget, zoals dat door de afzonderlijke colleges van bestuur wordt vastgesteld. In de brief van 24 juni 1999, die handelt over de periode na 2000, deelt de Coördinatie-commissie Convenant Letteren (CCL), namens de betrokken colleges van bestuur mee, dat zij voor die periode gezamenlijk de verantwoordelijkheid voor het letterendomein willen dragen en dat zij garanderen de voorzieningen voor de letteren in de geest van het convenant landelijk op peil te zullen houden. Het voorbehoud dat zij maken ten aanzien van het financiële niveau komt voort uit het feit dat zij op het moment van schrijven nog niet precies de interne

middelenverdeling voor de periode na 2000 hadden vastgesteld. In de brief van 25 november 1999 deelt de CCL mee dat zij in de loop van 2000 de meer definitieve situatie voor de periode 2001 tot en met 2005 zullen vaststellen. Gelet op de bovengeciteerde garantie en de beoogde continuering van de interuniversitaire afspraken acht ik het niet nodig om van de zijde van de regering nadere maatregelen te nemen.

281

Kan enig inzicht worden gegeven in de ontwikkeling van de studentenpopulatie bij de letterenstudies, uitgesplitst naar studierichting en instelling? Wat zijn de oorzaken van de geconstateerde terugloop in studentenaantallen?

Onderstaand overzicht geeft een beeld te geven van de ontwikkeling van ingeschreven eerstejaars in tot studierichting geclusterde opleidingen. Over het geheel genomen zijn de aantallen sinds het topjaar van inschrijvingen in 1991 gedaald. In de laatste jaren is over het totaal van de letteren nog een lichte daling waar te nemen.

1^e jaars inschrijvingen

studierichting	jaar			
	1991	1996	1998	1999
Kleine Letteren	47	74	72	64
Nederlands	511	432	404	380
Frans	457	169	140	127
Engels	870	438	442	416
Duits	142	104	114	72
Spaans	389	154	140	166
Italiaans	122	43	39	35
Slavisch	159	70	39	39
Overig West. Talen	235	144	159	142
Niet-westerse T.	244	175	137	144
Totaal	3176	1803	1686	1585

De belangstelling van aankomende studenten is verschoven naar andere opleidingen dan letteren. Over het geheel van het hoopgebied taal en cultuur en alle eerstejaarsinschrijvingen is namelijk een lichte stijging te constateren in 1999 ten opzichte van 1998.

282

Wordt bij de herziening van het hbo-bekostigingsmodel ook nog gekeken of het macrobudget voor het hbo voor de komende jaren nog toereikend is?

Het bekostigingsmodel is een verdeelmodel, waarvoor de omvang van het macro-budget een gegeven is. Een ander bekostigingsmodel heeft daarom geen gevolgen voor de hoogte van het macro-budget. De omvang van het macro-budget wordt vooral gezien in het licht van de ontwikkeling van de taken van de hogescholen, i.c. de studentenaantallen. Bij de introductie van een nieuw bekostigingsmodel is wel uitgangspunt dat dit model op korte termijn niet leidt tot substantiële herverdelingseffecten tussen instellingen.

283

Zijn er landen die positieve ervaring hebben met een bekostigingsmodel gebaseerd op meerdere tussenmomenten? Wat zijn volgens hen de nadelen van een dergelijk bekostigingsmodel?

Mij zijn geen ervaringen bekend van andere landen met een bekostigingssysteem dat is gebaseerd op meerdere tussenmomenten, waarbij tussenmomenten (groepen van) studiepunten zijn.

284

Wat vindt de HBO-raad van het voorgestelde bekostigingsmodel?

Voor het antwoord op deze vraag verwijs ik u naar mijn brief van 22 december 1999.

285

Wegen de toenemende administratieve lasten voor de instellingen wel op tegen de voordelen die deze herziening waarschijnlijk gaat opleveren?

In het traject naar een nieuw bekostigingssysteem is veel plaats ingeruimd voor een zorgvuldige afstemming met en implementatie in het hbo-veld. Daarbij zal de uitwerking langs de lijnen van het vermelde in de brief aan de HBO-raad van 15 november jl. worden gezocht. De betrokkenheid van het hbo-veld in de verdere uitwerking is voor mij cruciaal, opdat gegarandeerd kan worden dat de administratieve lasten zoveel mogelijk beperkt worden tijdens en na de implementatie. De weging van de voor- en nadelen van een nieuw bekostigingssysteem is in al zijn facetten expliciet onderdeel van de besluitvorming in het ontwikkelingstraject.

286

Bij een koppeling van bekostigingsmodel en studiepunten bestaat het risico dat het de instellingen geld kost als studenten meer dan 168 studiepunten behalen (extra vakken volgen). Hiermee wordt de flexibiliteit beperkt. Is hiermee rekening gehouden bij een nieuw bekostigingsmodel? En bij het voucher experiment?

De mogelijkheid die deze vraag oppert, bestaat ook in het huidige model. Studenten kunnen zelfs meerdere diploma's behalen bij de instelling waarbij zij zijn ingeschreven zonder dat die instelling daarvoor extra bekostiging ontvangt.

Het betreft overigens wel een vraag waaraan bij de ontwikkeling van de bekostiging hbo grote aandacht zal worden besteed, conform de lijnen uit mijn brief van 22 december 1999.

287

Heeft de regering plannen om de bekostigingssystematiek in het wo ook aan te passen. Zo nee, wat is hier de reden voor?

De regering heeft vooralsnog geen plannen om de bekostigingssystematiek in het wo aan te passen. De reden is dat met ingang van 1 januari 2000 een nieuwe bekostigingssystematiek in het wo is ingevoerd. Wel heb ik tijdens de begrotingsbehandeling toe gezegd een analyse uit te voeren van de bekostigingsstelsels in hbo en wo.

288

"Het belang van deze uitvoeringsaspecten kan niet snel worden onderschat". Is de regering van mening dat, ondanks bovenstaande, deze operatie haalbaar is zonder schade voor instellingen, in onderwijskundig en financieel opzicht?

In het traject naar een nieuw bekostigingsysteem is veel plaats ingeruimd voor een zorgvuldige implementatie, juist om risico's waarop in deze vraag wordt geduid het hoofd te kunnen bieden.

289

Zijn extra financiële middelen niet noodzakelijk om deze herziening van de bekostiging tot een succes te maken?

Dit vormt een punt van nader overleg en onderzoek.

290

Worden er nog externe deskundigen betrokken bij het onderzoek- en besluitvormingstraject?

Alle deskundigheid die noodzakelijk is voor het welslagen van dit traject zal worden betrokken bij het onderhavige traject.

291

"... de reallocatie-effecten tussen de hogescholen zullen hanteerbaar moeten worden gemaakt". Betekent dit dat de gedupeerde instellingen extra geld krijgen?

Als de financiële effecten die het nieuwe model oproept ten opzichte van oude model een nader af te spreken - marge overschrijdt, zal zoals gebruikelijk bij dergelijke aanpassingen een overgangsregime binnen het beschikbare macro-budget worden overeengekomen om gedurende de overgangsfase te grote negatieve reallocaties te mitigeren.

292

Zijn er in het buitenland voorbeelden van een vorm van voucherbekostiging? Zijn de ervaringen daarmee positief?

In het buitenland zijn voorzover bekend geen voorbeelden van voucherbekostiging. Het experiment dat ik voor ogen heb is bedoeld om praktijkervaring op te doen met voucherbekostiging in het reguliere initiële hoger onderwijs.

293

Wat is de opvatting van de regering inzake het standpunt van de Onderwijsraad dat de invoering van een vouchersysteem niet los gezien kan worden van de invoering van het accreditatiesysteem? In hoeverre deelt de regering de mening van deze raad dat een experiment pas uitgevoerd zou kunnen worden wanneer nadere duidelijkheid over de organisatie van de accreditatie is verkregen?

De Onderwijsraad stelt dat invoering van vouchers niet los gezien kan worden van nadere duidelijkheid over de organisatie van de accreditatie. Daarbij lijkt de raad in haar advies uit te gaan van een experiment waarin tevens het niet-bekostigd hbo participeert. Dat is evenwel niet het voornemen. Gezien het bestaande stelsel van kwaliteitszorg in het bekostigd onderwijs, acht ik het niet nodig het voucherexperiment te laten wachten op de invoering van het accreditatiesysteem.

294

Kan het centraal stellen van de onderwijswensen van de student aanleiding geven tot een minder samenhangend curriculum?

Het centraal stellen van de onderwijswensen van de student zou zonder nadere randvoorwaarden aanleiding kunnen zijn voor een minder samenhangend curriculum. Uitgangspunt in het experiment is echter, dat de diplomaverstreckende hogeschool verantwoordelijkheid heeft en houdt voor de kwaliteit van het diploma. Deze zal de samenhang in het curriculum bewaken.

295

Waarom komt alleen het hbo in aanmerking voor het experiment met vouchers en niet het wetenschappelijk onderwijs?

Uitbreiding naar het wetenschappelijk onderwijs acht ik niet wenselijk. Dit maakt het experiment onnodig gecompliceerd, mede gelet op de verschillende bekostigingssystematiek in wo en hbo. Bovendien is per 1 januari jl. in het wo juist een nieuw bekostigingsmodel ingevoerd. Daarnaast maakt het binaire onderscheid dat studenten alleen onder bepaalde – met de onderwijs- en examenregeling samenhangende – voorwaarden over en weer onderwijs kunnen volgen.

296

Is het nadenken over de vorm van het voucherexperiment eind jaren tachtig gestopt?

Het denken over vouchers is sinds eind jaren tachtig niet gestopt. Na het HOOP 1988 is op een aantal punten onderzoek gedaan naar de haalbaarheid van een vouchersysteem. De resultaten en conclusies van deze activiteiten zijn in november 1992 naar de Tweede Kamer gestuurd (TK, vergaderjaar 1992-1993, 22.800 VIII, nr.30). Sindsdien is het onderwerp niet meer expliciet op de bestuurlijke agenda geweest, maar het keerde wel steeds terug in discussies over de financiering van het hoger onderwijs.

Brief van 22 december 1999 aan de voorzitter van de Tweede Kamer waarin wordt gerapporteerd over de adviezen naar aanleiding van het ontwerp-HOOP 2000, de resultaten van het gevoerde overleg vanaf het verschijnen van dat ontwerp-HOOP en de conclusies die daaraan worden verbonden; bijgevoegd bij de brief zijn de verslagen van het gevoerde overleg en de adviezen van AWT en ECHO

OCenW

Ministerie van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschappen

Europaweg 4
Postbus 25000
2700 LZ Zoetermeer
Telefoon (079) 323 23 23
Telefax (079) 323 23 20

De voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA 's-Gravenhage

Uw brief van

Ons kenmerk

HBO/SB/1999/40032

Contactpersoon

Zoetermeer

B. Dijkgraaf/R. Minnée 22 december 1999

Onderwerp

Rapportage ontwerp-HOOP 2000

Doorkiesnummer

3340

Met het uitbrengen van het ontwerp-HOOP op 21 september jl. is een periode gestart van formeel overleg en advies. Zoals al eerder is aangegeven bouwt het ontwerp-HOOP voort op een breed gevoerd overleg over de toekomst van het hoger onderwijs begin 1999. Het overleg en advies naar aanleiding van ontwerp-HOOP is meer formeel van aard en maakt onderdeel uit van een traject leidend tot het vaststellen van het HOOP op uiterlijk 31 januari 2000.

De afgelopen maanden heb ik overleg gevoerd met de instellingen voor hoger onderwijs via VSNU, HBO-raad en Paepon en met de studentenorganisaties ISO en LSVb. Ook heeft overleg plaatsgevonden met de werkgeversorganisaties VNO/NCW en MKB-Nederland. In het overleg heb ik aanzienlijke vooruitgang geboekt ten aanzien van de in het HOOP opgenomen thema's. Naast het gevoerde overleg heb ik de Onderwijsraad gevraagd te adviseren over het ontwerp-HOOP. Dit advies is u reeds toegezonden.

Ten behoeve van de behandeling van het ontwerp-HOOP in de Tweede en Eerste Kamer informeer ik u met deze brief over de advisering over het HOOP, de resultaten van het gevoerde overleg en de conclusies die ik daaraan verbind. Verslagen van het gevoerde overleg en de ontvangen adviezen zijn bijgevoegd.

1. Meer ruimte voor het hoger onderwijs

Een belangrijke rode draad in het ontwerp-HOOP is het bieden van meer ruimte voor het hoger onderwijs om zich te ontwikkelen in een veranderende omgeving. In het overleg met de betrokkenen is deze lijn breed onderschreven.

Ook de Onderwijsraad is voorstander van het wegnemen van belemmeringen die een slagvaardig opereren van de instellingen in de weg staan. Wel stelt de Onderwijsraad dat voorzichtigheid geboden is waar het gaat om bepalingen die direct verband houden met de overheidstaken. Ik stem daarmee in: de overheid heeft en houdt een eigenstandige verantwoordelijkheid voor het hoger onderwijs. De overheid blijft verantwoordelijk voor een goed functionerend, kwalitatief hoogstaand en toegankelijk hogeronderwijsbestel.

2. Opleidingenaanbod

In het ontwerp-HOOP is voorgesteld de Adviescommissie Onderwijsaanbod (ACO) op te heffen en de toets op macro-doelmatigheid voor nieuwe opleidingen, onder een aantal nader uit te werken condities, af te schaffen. In de eerste plaats wordt er van uitgegaan dat de instellingen zelf komen tot een grotere mate van zelfregie wat betreft de inrichting van het onderwijsaanbod. Ten tweede zal een nieuwe inhoudelijke toets vooraf worden ingevoerd, waarbij aannemelijk moet worden gemaakt dat de opleiding van voldoende kwaliteit zal zijn. Ten derde is voorzien in een gefaseerde invoering voor wo en hbo. In het hbo zal er sprake zijn van een geleidelijker invoering, vanwege de sterkere onderlinge competitie in het hbo door het grotere aantal instellingen en het nog onvoldoende transparant zijn van het intern toezicht. Tot slot behoudt de minister de mogelijkheid om achteraf in uitzonderlijke gevallen in te grijpen.

De werkgeversorganisaties hebben zich in het overleg positief uitgelaten over deregulering ten aanzien van het opleidingenaanbod. VNO-NCW hecht wel grote waarde aan garanties voor transparantie, kwaliteit en relevantie van het aanbod van hoger onderwijs. Deze behoeven echter niet vorm te krijgen middels de huidige ACO-toetsing. MKB-Nederland pleit voor overleg vooraf tussen de instellingen en het relevante werkveld over het nieuwe aanbod. De studentenorganisaties hebben in het overleg gevraagd om een garantie dat ook kleine opleidingen kunnen blijven bestaan en toegankelijk blijven. Zowel ISO als LSVb vragen om waarborgen voor kwaliteit en toegankelijkheid.

In het overleg met de HBO-raad en de VSNU zijn nadere afspraken gemaakt over de wijze waarop de instellingen vormgeven aan de zelfregie bij het starten van nieuwe opleidingen. Daarbij is ook de gefaseerde invoering voor wo en hbo verder uitgewerkt. De toets op nieuwe opleidingen zal gestalte krijgen in lijn met de afspraken die gemaakt zijn met betrekking tot accreditering (zie paragraaf 4). Daarmee wordt naar mijn oordeel ook in belangrijke mate tegemoet gekomen aan de inbreng van VNO-NCW en de studentenorganisaties. Wat betreft de toegankelijkheid van kleine opleidingen wijs ik er op dat de instellingen aanspreekbaar zijn op het maken van landelijke afspraken op verschillende terreinen: de bètastudies, letterenopleidingen en lerarenopleidingen. Ik zal er op toezien dat dit ook daadwerkelijk gebeurt.

Afspraken met de HBO-raad

CROHO-registratie 2001-2002

De HBO-raad heeft het initiatief genomen om de registratieprocedure voor het CROHO 2001-2002 al zoveel mogelijk in het perspectief te plaatsen van de nieuwe systematiek zoals beschreven in het ontwerp-HOOP 2000 en onderstaande procedure. Over de voorstellen voor nieuwe opleidingen wordt afstemmend overleg gevoerd tussen de betrokken hogescholen (meestal binnen een regio). In die gevallen waar overeenstemming uitblijft zal een arbitragecommissie ingesteld door de HBO-raad tot een uitspraak komen. De uitkomst wordt vervolgens aan de ACO voorgelegd, die de opleidingen zal beoordelen op basis van het na vaststelling van het HOOP aan te passen referentiekader op kwaliteit en transparantie. Daarnaast voert de ACO een toets uit indien de

arbitragecommissie niet tot een positief advies besluit. Ik stem met deze werkwijze in en heb met het oog hierop de indieningstermijn voor nieuwe hbo-opleidingen bij de ACO in overleg met de ACO verlengd met 4 maanden tot 28 februari 2000. De ACO-advisering verschuift daarmee naar uiterlijk 30 april 2000.

Afspraken voor de overgangperiode

De procedure voor het CROHO 2001-2002 vormt het uitgangspunt voor de geleidelijke invoering van programmeervrijheid in het hbo. Met de HBO-raad heb ik de volgende conclusie bereikt. De vrijheid om in het hbo nieuwe opleidingen in het leven te roepen zal gedurende de eerste vier jaar beperkt blijven tot sectoren (onderdelen) conform het CROHO, die reeds tot het takenpakket van de desbetreffende hogeschool behoren. Opleidingen met een landelijke numerus fixus zijn daarvan uitgezonderd. Voor aanvragen van nieuwe opleidingen buiten de eigen sectoren alsmede voor opleidingen met een landelijk numerus fixus, blijft de macro-doelmatigheidstoets van de ACO gehandhaafd. De opleidingen waarbij wel sprake is van programmeervrijheid worden aan een procedure van zelfregulering onderworpen. Indien deze procedure niet tot een positief resultaat leidt, volgt alsnog een toets door de ACO.

De nieuwe procedure bij opleidingen waarop de programmeervrijheid van toepassing is, zal bestaan uit de volgende elementen:

a. Zelfregulering binnen de instellingen

De hogescholen worden sterker dan voorheen aangesproken op de kwaliteit van hun investeringen met betrekking tot hun opleidingsaanbod. Hierbij gaat het in de eerste plaats om de afzonderlijke instellingen. De hogescholen zullen de interne procedure voordat wordt overgegaan tot een voorstel voor nieuwe opleidingen nader expliciteren.

b. Zelfregulering tussen de instellingen

Het is van belang dat hogescholen onderling afspraken maken over het opleidingsaanbod. In de nieuwe procedure wordt over voorstellen voor nieuwe opleidingen overleg gevoerd tussen de betrokken hogescholen, meestal binnen een regio, maar indien het gaat om een opleiding met een landelijk karakter, binnen de discipline. Als overeenstemming uitblijft wordt de kwestie voorgelegd aan een door de HBO-raad in te stellen arbitragecommissie. Deze commissie zal bestaan uit onafhankelijke externe deskundigen. De opleidingen laten het advies van de arbitragecommissie zwaar meewegen in de beslissing om verder te gaan met hun voorstel. Indien de arbitragecommissie negatief adviseert maar de hogeschool de aanvraag handhaaft, wordt de aanvraag onderworpen aan een externe toets.

c. Inhoudelijke toets nieuwe opleidingen

Voorstellen voor nieuwe opleidingen worden in alle gevallen onderworpen aan een inhoudelijke toets vooraf. Voor de vormgeving van deze toets zal worden aangesloten op de instrumentatie die in het kader van de accreditering van opleidingen wordt ontwikkeld. Deze toets vooraf moet ervoor zorgen dat voldoende zekerheid bestaat over de kwaliteit van nieuwe opleidingen.

d. Garanties voor kwaliteit en doelmatigheid

Indien na toetsing de kwaliteit van de opleiding aannemelijk is gemaakt en (indien van toepassing) het vanuit het oogpunt van macrodoelmatigheid verantwoord is de opleiding te starten, volgt een positief advies aan de minister. De nieuwe opleiding waaraan rechten worden verleend krijgt de mogelijkheid om binnen zes jaar de kwaliteit van de opleiding aan te tonen middels accreditatie.

Afspraken met de VSNU

De VSNU steunt het voorstel om de toets op macrodoelmatigheid voor nieuwe opleidingen en de ACO af te schaffen. Daarbij zijn de universiteiten zich er van bewust dat er veel van de zorgvuldigheid van de besluitvorming van de instellingen wordt gevraagd. De VSNU wijst er in dat verband op dat de verwevenheid van onderwijs en onderzoek met zich meebrengt dat universiteiten geen wetenschappelijke opleidingen kunnen starten als daarvoor de noodzakelijke onderzoeksexpertise ontbreekt. Doordat de overheidsbesteding met vertraging doorwerkt, liggen bovendien de investeringsrisico's bij de desbetreffende universiteit.

De universiteiten delen de opvatting dat het opheffen van de ACO leidt tot de noodzaak van een additioneel systeem van "checks and balances" bij het starten van nieuwe opleidingen. In het overleg met de universiteiten zijn door de VSNU drie op elkaar voortbordurende opties voorgesteld. De eerste orde benadering in het voorstel van de VSNU bestaat uit de volgende stappen:

- het college van bestuur maakt voor een nieuwe opleiding een plan gebaseerd op: mensen, methodes, middelen en marktanalyse. Dit laatste punt omvat een verkenning van het bestaande opleidingsaanbod op het gebied van de nieuwe opleiding, gekoppeld aan een prognose van de effecten op de studentenaantallen op nationaal niveau. Het plan moet zicht bieden op het volledige curriculum van de nieuwe opleiding en studenten de garantie geven dat zij de opleiding kunnen voltooien.
- de raad van toezicht dient het voornemen van het college van bestuur expliciet goed te keuren en let daarbij op de deugdelijkheid van het plan en de levensvatbaarheid van de voorgestelde nieuwe opleiding;
- tijdens de besluitvormingsprocedure wordt het voornemen kenbaar gemaakt aan andere universiteiten. Deze zijn in de gelegenheid te reageren, zonedig vindt er overleg plaats.

In de tweede optie wordt deze procedure aangevuld met een door de minister ingestelde onafhankelijke raad die de besluitvorming van het college van bestuur toetst op basis van het complete dossier, en daarbij ook de mogelijke effecten op opleidingen van zusterinstellingen meeweegt.

In de derde optie wordt deze taak verricht door een onafhankelijke raad die gaat over de kwaliteitszorg.

Ik heb de VSNU laten weten dat ik verder uitga van deze laatste optie, met dien verstande dat de toets wordt uitgevoerd door een accrediteringsorgaan dat is erkend door de inspectie, en dat het gaat om een inhoudelijke toets.

Het voorstel van de VSNU sterkt mij in het oordeel dat de universiteiten bereid zijn verantwoordelijkheid te nemen voor zelfregulering bij het starten van nieuwe opleidingen. Daarbij constateer ik verder dat de VSNU instemt met versterking van de rapportage in visitatierapporten over de landelijke staat van opleidingen dan wel de discipline als geheel, voor zover een en ander kan worden ingepast in het nieuwe stelsel van accreditering. Dit soort rapportages kan een belangrijke rol spelen bij het faciliteren van zelfregulering door de universiteiten achteraf.

Ik zal op korte termijn wetgeving voorbereiden om de grotere programmeervrijheid voor de universiteiten in te voeren. Daarbij zal, zoals aangekondigd in het ontwerp-HOOP, alleen een uitzondering worden gemaakt voor opleidingen in het wo waarvoor een landelijke numerus fixus geldt. Voor deze opleidingen zal de programmeervrijheid niet gelden. Tot het moment dat de nieuwe wetgeving van kracht wordt zal de ACO voor het wo overigens blijven functioneren.

Afspraken met PAEPON

Met PAEPON heb ik afgesproken dat de inhoudelijke toets voor nieuwe opleidingen als onderdeel van het nieuwe accreditatie-stelsel ook voor het aangewezen onderwijs van toepassing zal zijn.

3. Deregulering en verantwoording

Nadere afspraken zijn gemaakt over een aantal dereguleringsvoorstellen uit het ontwerp-HOOP en de wijze waarop de instellingen, gesteund door de HBO-raad en VSNU, invulling geven aan hun zelfregie en de publieke verantwoording daarover. Mijn voornemen is spoedig verdere voortgang te boeken met betrekking tot deregulering. Zo spoedig mogelijk na vaststelling van het HOOP zal ik u een wetsvoorstel deregulering aanbieden met wijzigingsvoorstellen met betrekking tot die onderwerpen die in het ontwerp-HOOP al in belangrijke mate waren uitgekristalliseerd.

Nevenvestigingen

De VSNU steunt de vrijheid voor het openen van een nevenvestiging buiten de eigen gemeente

onder goedkeuring van het plan door de raad van toezicht van de universiteit. Met de HBO-raad heb ik afgesproken dat voor het HBO het huidige wettelijke instrumentarium gedurende een overgangperiode van vier jaar in stand zal blijven in het eindperspectief van volledige zelfregie. In de overgangperiode zal ik een royaler ontheffingsbeleid voeren in die gevallen waarin hogescholen daarover vooraf tot afstemming komen met naburig belanghebbende instellingen. Indien dit overleg niet tot overeenstemming leidt zal de procedure worden gevolgd zoals hierboven beschreven voor het opleidingsaanbod.

Bestuurlijke fusie hogeschool en universiteit

De instellingen voor hoger onderwijs onderschrijven de voorstellen in het ontwerp-HOOP ten aanzien van het wegnemen van belemmeringen voor bestuurlijke fusies tussen universiteiten en hogescholen. Ik wil benadrukken dat het hier gaat om het bieden van nieuwe mogelijkheden, zodat de instellingen naar eigen inzicht kunnen kiezen voor vormen van onderlinge samenwerking. Een bestuurlijke fusie tussen een universiteit en hogeschool mag echter geen afbreuk doen aan het niveau en de eigen aard van het wetenschappelijk of hoger beroepsonderwijs. Opleidingen dienen zowel qua vorm als qua inhoud herkenbaar te zijn en te blijven. Dit wordt ook door de Onderwijsraad onderschreven. Met het oog op de juridische vormgeving van de mogelijkheid tot bestuurlijke fusies zullen de instellingen nader worden geconsulteerd.

Collegegeld

De HBO-raad en de VSNU stemmen er mee in dat hogescholen en universiteiten zelf de mogelijkheid krijgen te bepalen over welke periode in het studiejaar collegegeld wordt betaald. De VSNU tekent hierbij aan dat meer flexibiliteit op dit punt gewenst is, maar dat het aan de instellingen zelf is om te bepalen wat hanteerbaar en uitvoerbaar is. De VSNU zal bezien of het mogelijk is dat de universiteiten hun beleid op dit punt op elkaar afstemmen. Ik vind dit wenselijk en zal dit tevens in overweging geven aan de HBO-raad.

Verlenging cyclus instellingsplan tot 4 jaar

De HBO-raad en de VSNU zijn het eens met het voorstel om de cyclus van het instellingsplan te verlengen naar 4 jaar. De VSNU hecht er aan dat hierin zowel de hoofdlijnen van het onderwijsbeleid als de strategische hoofdlijnen voor het onderzoek (zoals bedoeld in het Wetenschapsbudget) zijn opgenomen om de planningslast te beperken. Dat was ook reeds mijn voornemen.

Rol raden van toezicht

In het ontwerp-HOOP is aangegeven dat van de raden van toezicht van de universiteiten een grotere rol wordt verwacht in het toezicht op het beleid van de universiteit in het kader van de grotere zelfregie. De VSNU is van opvatting dat de minister in de eerste plaats het College van Bestuur moet aanspreken op het instellingsbeleid, en minder de nadruk zou moeten worden gelegd op de raad van toezicht. Ik deel de opvatting van de VSNU dat het College van Bestuur het hoogste bestuursorgaan van de universiteit is en de primaire gesprekspartner ook voor de overheid. Echter, waar het hun wettelijke taken betreft, zal ik waar nodig de raden van toezicht aanspreken. Op korte termijn zal een nadere gedachtewisseling plaatsvinden over intern toezicht van hogescholen en de relatie met het overheidstoezicht. De HBO-raad zal een commissie instellen om een gedragscode op te stellen voor het interne toezicht op hogescholen (commissie Glasz). Deze commissie zal voor de zomer van 2000 haar rapport uitbrengen.

Rol HBO-raad en VSNU

De HBO-raad en de VSNU nemen op zich verder vorm te geven aan hun rol bij het initiëren en stimuleren van zelfregulering. Hierbij gaat het onder meer om het invoeren van een gedragscode voor contractactiviteiten.

Verslaglegging

De Richtlijn van het jaarverslag en de Informatieafspraken voor het hoger onderwijs zullen in het verlengde van de grotere zelfregie aangescherpt worden. Hierbij zal voor het hbo worden aangesloten op de resultaten van de gedachtewisseling over het intern toezicht van de hogescholen en de resultaten van de commissie Glasz. Voor het wo zullen de aanbevelingen van de commissie

Koopmans op het punt van richtlijnen voor de universitaire jaarrekening ter harte worden genomen. Tevens zullen de voornemens uit het Wetenschapsbudget 2000 hierbij worden betrokken.

Positie Student

De studentenorganisaties hebben aangegeven ook risico's te zien in het streven naar deregulering en autonomievergroting, zoals afnemende transparantie, een minder duidelijke betekenis van diploma's en een bedreiging van de positie van studenten. De studentenorganisaties vragen om een speciale commissie die beziet hoe de positie van studenten gewaarborgd kan worden, onder meer wat betreft inspraak. De LSVb constateert dat studenten worden afgerekend op hun keuzes en prestaties, daarom moet er ook een waarborgsysteem zijn voor keuzes van de instellingen. Ik acht autonomievergroting en deregulering geen doel op zich. Autonomievergroting en deregulering dienen ter versterking van de positie van studenten en instellingen. De studentenorganisaties heb ik aangegeven bereid te zijn om in werkgroepverband te bezien wat de verschillende beleidsvoornemens betekenen voor de positie van studenten.

4. Kwaliteit en accreditering

Het Nederlandse stelsel van kwaliteitszorg staat internationaal in hoog aanzien. Dat neemt niet weg dat gestreefd wordt naar verdere ontwikkeling van de kwaliteitsborging in het hoger onderwijs. Daarvoor is een aantal aanleidingen:

- de internationalisering van het hoger onderwijs vraagt om een internationale erkenning van opleidingen, waarbij de hoge kwaliteit van het Nederlandse hoger onderwijs goed voor het voetlicht wordt gebracht. Nederland loopt voorop bij de ontwikkeling van systemen voor kwaliteitszorg;
- de grotere pluriformiteit in het hoger onderwijs leidt tot de wens meer dan nu ook andere, bijvoorbeeld buitenlandse organisaties te betrekken bij de kwaliteitszorg. Dit vraagt om een opener stelsel van kwaliteitszorg;
- met de groei van het aantal aangewezen opleidingen zal nadrukkelijker gewaarborgd dienen te worden dat wordt voldaan aan kwalitatieve maatstaven, omdat daarin het primaire aangrijppingspunt voor de verantwoordelijkheid van de minister voor het aangewezen onderwijs ligt;
- grotere verscheidenheid in het onderwijs en de ontwikkeling van verschillende vormen van kwaliteitsborging vragen om een transparanter inrichting van het toezicht op kwaliteit. De nota Variëteit en Waarborg beschrijft daarvoor het kader.

Tegen deze achtergrond streef ik er naar:

1. dat het huidige visitatiestelsel het uitgangspunt is voor de ontwikkeling van het stelsel van kwaliteitszorg waarvan accreditering onderdeel uitmaakt. Dit is van belang om nationaal en internationaal de hoge kwaliteit van het Nederlandse hoger onderwijs, met inbegrip van de aanwezige topkwaliteit, tot uitdrukking te laten komen. Accreditering is een toevoeging aan het bestaande visitatiestelsel, geen vervanging. Het is de bedoeling om de externe kwaliteitszorg in haar nieuwe vorm een inhoudelijk en dynamisch karakter te geven. Het is nadrukkelijk niet de bedoeling dat de kwaliteitszorg een meer procedureel of procesmatig karakter gaat krijgen;
2. dat opleidingen in het hoger onderwijs worden geaccrediteerd door het verlenen van een formeel keurmerk, waarin expliciet tot uitdrukking komt dat wordt voldaan aan de eisen van kwalitatieve maatstaven voor de basiskwaliteit van opleidingen. De accreditatie geldt voor een bepaalde periode en fungeert als voorwaarde voor het verlenen van rechten;
3. dat de organisaties die verantwoordelijk zijn voor accreditering ten opzichte van zowel de deelnemende instellingen als de overheid een onafhankelijke positionering kennen;
4. dat er naast de bestaande visitatiestelsels, op dit moment onder regie van VSNU en HBO-raad, ruimte komt voor andere organisaties die de kwaliteitszorg organiseren. Hierbij kan bijvoorbeeld meer dan nu gedacht worden aan buitenlandse accrediteringsorganisaties. Dit past bij de internationalisering van het hoger onderwijs;
5. dat het toezicht op de accreditering en de verschillende systemen van kwaliteitsbeoordeling eenduidiger wordt belegd. De inspectie voor het hoger onderwijs zal onder

verantwoordelijkheid van de minister worden belast met de erkenning van de instanties die accreditering verzorgen, en meer dan nu met het toezicht op het gehele proces van kwaliteitszorg en accreditering.

Desiderata

De wens om te komen tot accreditering strekt zich uit tot alle opleidingen in het hoger onderwijs waaraan wettelijk rechten zijn verbonden. Daarbij gaat het in ieder geval om:

1. bestaande opleidingen op grond van beoordeling door visitatiecommissies. Accreditering leidt tot een positief keurmerk, waar nu alleen eventueel negatieve gevolgen worden verbonden aan een slechte beoordeling;
2. nieuwe opleidingen op grond van een inhoudelijke toets vooraf.

Daarnaast zal ook registratie en accreditatie van postinitiële mastersopleidingen in het nationale systeem van accreditering worden betrokken. Hierbij gaat het niet om wettelijk geregelde opleidingen. Onderbrengen van deze opleidingen in een systeem van accreditering beoogt bij te dragen aan marktordening en het tegengaan van oneigenlijke U-bocht constructies met buitenlandse instellingen. Accreditatie door buitenlandse organisaties die in Nederland zijn erkend wordt mogelijk.

Introductie van accreditering is een toevoeging aan het bestaande visitatiestelsel, geen vervanging. De sterke punten van het huidige visitatiestelsel dienen behouden te blijven. Daarbij gaat het in het bijzonder om de volgende elementen:

- de externe kwaliteitszorg krijgt op opleidingsniveau gestalte in samenwerking met andere instellingen. Daardoor is onderlinge vergelijking van de kwaliteit mogelijk en worden impulsen gegeven aan kwaliteitsverbetering van de afzonderlijke opleidingen;
- de kwaliteitsbeoordeling is openbaar en geeft een integraal beeld van alle aspecten en beperkt zich niet tot toetsing van de basiskwaliteit. Hierdoor wordt ook de basis gelegd voor informatie aan studenten over verschillen tussen opleidingen, en het kunnen volgen en beoordelen van de staat van het onderwijs.

Bij de verdere ontwikkeling van een systeem van accreditering zal worden voortgebouwd op de bestaande systemen en procedures en op lopende initiatieven (= groeimodel).

Schets van het systeem van accreditering op hoofdlijnen

Over de hoofdlijnen van een systeem van accreditering heb ik overleg gevoerd met de VSNU, de HBO-raad, PAEPON en studentenorganisaties op basis van de volgende denklijnen.

1. Alle opleidingen in Nederland waaraan een bij de Nederlandse wet erkende graad of titel verbonden is dienen te zijn geaccrediteerd. Geaccrediteerde opleidingen worden geregistreerd in het Centraal Register Opleidingen Hoger Onderwijs (CROHO). Accreditatie vindt plaats voor een beperkte periode van 4 à 5 jaar op basis van externe kwaliteitsbeoordeling. Bestaande opleidingen zullen bij invoering van de nieuwe systematiek een geaccrediteerde status ontvangen voor 4 à 5 jaar.
2. Om te worden geaccrediteerd dient een opleiding te worden beoordeeld door een erkende "accrediteringsorganisatie". De accrediteringsorganisatie baseert zich op de beoordeling van de kwaliteit van opleidingen door visitatiecommissies van onafhankelijke deskundigen. De instellingen nemen zelf het initiatief tot het laten plaatsvinden van deze visitaties. Hierbij kan het op verzoek van de instelling ook meer dan nu gaan om buitenlandse organisaties. Dit doet recht aan de pluriformiteit en internationale oriëntatie van het Nederlandse hoger onderwijs.
3. De visitatie leidt op basis van de beoordeling op verschillende kwaliteitsaspecten tot een samenvattend oordeel of de kwaliteit van een opleiding voldoet aan de eisen van basiskwaliteit. De accrediteringsorganisatie toetst de methodiek waarlangs de visitatie tot stand is gekomen. Voldoet de methodiek dan wordt het oordeel gevalideerd. De opleiding wordt daarmee geaccrediteerd.
4. Ten behoeve van benchmarking van opleidingen en ten behoeve van de informatie aan studenten zal er in visitaties in een stelsel van accreditering nadrukkelijk ook aandacht dienen

- te zijn voor beoordeling van kwaliteit op een hoger niveau dan dat van de eisen van basiskwaliteit.
5. De overheid zal geaccrediteerde opleidingen opnemen in het CROHO. Bij wet worden daaraan bepaalde rechten verbonden. Registratie in het CROHO vindt plaats voor een beperkte periode van 4 tot 5 jaar. De opname in het CROHO kan worden verlengd voor een nieuwe periode van 4 tot 5 jaar op basis van een volgende accreditatie. Aan de registratie in het CROHO zijn voor bekostigde en aangewezen instellingen (verschillende) rechten verbonden.
 6. Voorwaarde voor registratie van geaccrediteerde opleidingen door de overheid en het daaraan verbinden van rechten aan accreditering is dat de accrediteringsorganisatie is erkend door een toezichthoudende orgaan. Beoogd wordt de inspectie hoger onderwijs te belasten met het erkennen van en het toezicht op accrediteringsorganisaties werkzaam ten behoeve van het hoger onderwijs. In het kader van het toezicht op accreditering ziet de inspectie toe op het functioneren van het gehele proces van accreditering, op een wijze die zowel effectief als empirisch is.
 7. Voorwaarde voor erkenning als accrediteringsorganisatie is dat de organisatie beschikt over deskundigheid en expertise op het terrein van kwaliteitszorg en accreditering in het hoger onderwijs; voldoet aan de in Nederland geldende wettelijke eisen aan de kwaliteitszorg; en dat het visitatieprotocol van de accrediteringsorganisatie met de werkwijze, procedures en criteria voor visitaties is goedgekeurd. De inspectie expliciteert daartoe de erkenningscriteria van tevoren. Het opstellen van dit beoordelingskader is de verantwoordelijkheid van de inspectie.
 8. De uitvoering van de inhoudelijke toets vooraf bij het starten van nieuwe opleidingen zal onderdeel zijn van de hier beschreven systematiek van accreditering. Een positief oordeel in de toets vooraf leidt dan tot een voorlopige accreditering.
 9. Postnitiële mastersopleidingen behoren niet tot het wettelijk geregelde onderwijs, maar postnitiële mastersopleidingen van aangewezen en bekostigde instellingen zullen wel onderworpen zijn aan accreditatie.

Over deze denklijn heeft in december bestuurlijk overleg plaatsgevonden met de VSNU en de HBO-raad. De instellingen steunen de geschetste denklijn. VSNU en HBO-raad hebben een aantal punten aangegeven die verder uitgewerkt moeten worden. Hiervoor wordt verwezen naar het verslag. Hoofdpunten van discussie waren de volgende vier onderwerpen.

Ten eerste is door de VSNU aangegeven dat de universiteiten voor het accrediteren van hun opleidingen één kwaliteitsraad willen benutten, die onafhankelijk is van de universiteiten en de VSNU. Onder de vlag van deze raad kunnen door de universiteiten verschillende - ook buitenlandse - organisaties worden ingeschakeld voor het verrichten van de visitaties. Naar mijn mening ligt hier geen wezenlijk verschil van inzicht, maar eerder een vraagstuk voor uitwerking. Wezenlijk is dat er ook in het voorstel van de VSNU meer dan nu gebruik kan worden gemaakt van andere (buitenlandse) organisaties die de visitaties organiseren. De wijze waarop dat verder vorm krijgt, moet verder worden uitgewerkt.

Ten tweede is door de HBO-raad aangegeven dat de minister het beoordelingskader voor de erkenning van accrediteringsorganisaties zou moeten vaststellen, in plaats van de inspectie. De inspectie toetst dan op basis van het vastgestelde beoordelingskader of organisaties voldoen aan de gestelde eisen om te kunnen worden erkend als accrediteringsorganisatie, en ziet toe op het gehele proces van accreditering. Dit zie ik als een punt van verdere uitwerking van de verantwoordelijkheid van de overheid voor de kwaliteit van het onderwijs, dat nader invulling zal moeten krijgen in het verlengde van de uitwerking van de nota Variëteit en waarborg waarbij immers de verhouding tussen de minister en de inspectie nader wordt gedefinieerd.

Ten derde is de VSNU van mening dat accreditatie niet nodig is om te komen tot marktordening van de postnitiële mastersopleidingen. De VSNU heeft zelf het initiatief genomen voor een systeem van registratie van postnitiële mastersopleidingen van de universiteiten. Ik stel het initiatief van de VSNU op prijs, maar acht daarnaast ook op dit punt verdere uitwerking van de gedachten over accreditering wenselijk.

Ten vierde heeft de HBO-raad aangegeven er aan te hechten dat er een onderscheid wordt gemaakt tussen het toetsen van kwaliteit en het verbeteren van kwaliteit. Daartoe zou een

accrediteringsorganisatie suggesties tot verbetering aan het management van een instelling kunnen aanreiken. Deze suggesties zijn dan niet openbaar maar worden in een aparte 'managementletter' verwoord. Het rapport zelf is wel openbaar. Ik neem deze gedachte graag mee in de verdere ontwikkeling van het accrediteringsstelsel, bezien tegen het licht van de verworvenheden van het huidige kwaliteitszorgstelsel.

PAEPON ondersteunt de geschetste denklijn. Een gezamenlijke werkgroep heeft de hoofdlijnen voor een verbetertraject voor externe kwaliteitszorg in het aangewezen onderwijs ontwikkeld. Met PAEPON heb ik afgesproken de ingezette lijn in het licht van accreditatie nader uit te werken.

Ook de studentenorganisaties ISO en LSVb staan positief tegenover de gedachten over accreditatie. De LSVb is van mening dat dit kan bijdragen aan de nationale en internationale transparantie van het Nederlandse hoger onderwijs en erkenning van Nederlandse diploma's. De LSVb wijst er echter op dat een grote pluriformiteit in accrediteringsorganisaties op gespannen voet zou kunnen staan met de wens te komen tot een transparant kwaliteitsstelsel. Het ISO staat accreditatie voor ogen op opleidingsniveau op verschillende dimensies (niveau, proceskwaliteit en voorzieningen). Beide studentenorganisaties bepleiten nauwe betrokkenheid van het veld waaronder studenten, bij de inhoudelijke criteria t.a.v. kwaliteit die zullen worden gehanteerd door accrediteringsorganisaties, mede om te komen tot voldoende openheid en een kritische beoordeling. Daarnaast zijn ISO en LSVb voorstander van een landelijke klankbordgroep of onafhankelijke raad waarin ook studenten participeren. Het ISO vindt dat accreditatie een toevoeging moet zijn aan het huidige kwaliteitszorgstelsel.

Ik zal deze opmerkingen van de studentenorganisaties betrekken bij de verdere uitwerking.

Verder sluit het advies van de Onderwijsraad aan bij deze denklijn, zij het dat op onderdelen andere keuzen zijn gemaakt. Zo acht ik het – daar waar de Onderwijsraad pleit voor één accrediteringsorgaan - vanuit de pluriformiteit van het hoger onderwijs van belang dat verschillende accrediteringsorganisaties kunnen functioneren, zij het onder toezicht van de inspectie. In afwijking van het advies van de Onderwijsraad acht ik het niet gewenst bekostigingsbeslissingen volledig los te koppelen van de uitkomst van accreditatie. Van belang is dat accreditering leidt tot voorspelbare rechtsgevolgen, in lijn met de huidige situatie

Ik stel vast dat er op grond van het gevoerde overleg over de geschetste denklijn en de ingebrachte reacties van de overlegpartners een goede basis aanwezig is om te komen tot verdere uitwerking.

Verdere uitwerking

Over de verdere uitwerking van een stelsel van accreditatie zal ik de komende maanden verder overleg voeren. Naar verwachting zal een nader uitgewerkt voorstel rond 1 mei gereed zijn. Nadien zal ook wijziging van de wetgeving nodig zijn.

Bij de verdere uitwerking zullen de volgende ontwikkelingen worden betrokken:

- het inpassen van de proefaccreditaties in het bekostigd hbo en de initiatieven van PAEPON voor pilots met accreditatie in het aangewezen hbo;
- het voorstel van de VSNU om te komen tot een nationale raad voor de kwaliteit van het wetenschappelijk onderwijs, die verantwoordelijk is voor de accreditatie van opleidingen in het wetenschappelijk onderwijs;
- de gedachte van de HBO-raad om in het toekomstige stelsel de toetsing van de kwaliteit te onderscheiden van de suggesties tot het verbeteren ervan;
- het verbetertraject voor de kwaliteitszorg van de aangewezen instellingen.

Daarnaast zal uitwerking moeten worden gegeven aan:

- de precieze vormgeving van het proces van accreditatie;
- de randvoorwaarden waaronder buitenlandse organisaties kunnen worden betrokken bij het Nederlandse systeem van accreditatie;
- de uitwerking van de accreditatie van postinitiële mastersopleidingen;
- de invulling van het beoordelingskader voor erkenning van accrediteringsorganisaties en de wijze waarop dat dient te worden vastgesteld;
- de spanning tussen kwaliteitsverbetering en verantwoording bij accreditatie, en de

- uitwerking van accreditering in het geval accrediteringsorganisaties hogere kwalitatieve standaarden hanteren dan het basiskwaliteitsniveau dat geldt voor de accreditering;
- de uitwerking van de overheidsverantwoordelijkheid voor het stelsel van kwaliteitsbewaking onder meer door een effectief en onafhankelijk toezicht, en de consequenties voor de inspectie van de nieuwe taak op het gebied van accreditering;
- de wijze waarop de inspectie ook tussentijds het toezicht op accrediteringsorganisaties uitoefent;
- de vraag of een adviescommissie voor accreditering in het hoger onderwijs die de inspectie bijstaat zinvol is, en op welke wijze die zou kunnen worden samengesteld.

Een separaat punt van uitwerking betreft de toerekening van kosten voor accreditering en het toezicht, mede tegen de achtergrond van de nota Variëteit en Waarborg.

5. Bologna verklaring en bachelor-master structuur

De Bologna verklaring markeert een belangrijke ontwikkeling voor het hoger onderwijs. In het ontwerp-HOOP heb ik aangekondigd een door de Onderwijsraad in te stellen commissie advies te vragen over de consequenties op langere termijn van een ontwikkeling binnen Europa naar een opbouw volgens twee cycli. Het belang van deze ontwikkeling is in het overleg breed onderschreven. Ik heb de VSNU, de HBO-raad en de studentenorganisaties geconsulteerd over de adviesaanvraag.

De VSNU wijst er op dat veel universiteiten reeds bezig zijn met het invoeren van een bachelor-master structuur. De VSNU benadrukt dat bij de ontwikkeling naar een bachelor-master opbouw ruimte moet bestaan voor verschillende modellen. Binnen de universiteiten worden thans twee modellen besproken, die beide voldoen aan de criteria van de Bologna verklaring.

- In het eerste model wordt gereedeneerd vanuit een vijf of vierjarige opleiding die middels een onderwijskundige "knip" wordt onderscheiden in twee fasen. Na drie jaar wordt de eerste fase afgerond met een bachelor diploma. Daarna volgt een masterprogramma van één à twee jaar. Het is nadrukkelijk niet de bedoeling dat de student al na het behalen van het bachelor diploma uitstroomt naar de arbeidsmarkt.
- In het tweede model wordt gereedeneerd vanuit een brede basisopleiding die na drie jaar wordt afgesloten met een bachelor diploma. Deze bachelor diploma sluit aan op verschillende universitaire master opleidingen. Desgewenst kan de student ook uitstromen naar de arbeidsmarkt.

De VSNU neemt op zich de invoering van de bachelor-master structuur binnen universiteiten te inventariseren en te monitoren

De HBO-raad acht de ontwikkeling van een bachelor-masterstructuur van groot belang. Daarin zal naar zijn opvatting een tweede cyclus zoals bedoeld in de Bologna verklaring ook in het hbo een plaats moeten krijgen. Tegelijkertijd constateert de HBO-raad dat er nog veel vragen liggen bij de uitwerking. Bij de beantwoording daarvan moet met name naar de ontwikkelingen in het buitenland worden gekeken. De HBO-raad stemt in met een adviesaanvraag aan een door de Onderwijsraad in te stellen adviescommissie. Belangrijke elementen voor de adviesaanvraag zijn naar de mening van de HBO-raad: op welke manier kunnen standaarden voor bachelor- en mastersopleidingen worden ontwikkeld, wat moet het civiel effect zijn van bacheloropleidingen, wat zijn de 'doorkoppelingmogelijkheden' in het systeem en welke belemmeringen in het huidige stelsel moeten worden weggenomen om de invoering van de bachelor-master structuur mogelijk te maken.

Het ISO en de LSVb onderschrijven de ontwikkeling naar een bachelor-masterstructuur. Deze dient volgens hen vooral ter vergroting van de transparantie van het Nederlandse hoger onderwijs, en het bevorderen van internationale vergelijkbaarheid en mobiliteit. Zij constateren dat op dit moment instellingen kiezen voor een verschillende invulling, en vragen zich af of dat de transparantie bevordert. ISO en LSVb pleiten voor duidelijke kaders voor de invoering van een bachelor-masterstructuur. In hun opvatting dient de bachelorfase aan de universiteiten een afgerond geheel te zijn, maar geen uitstroom- of selectiemoment. De afronding van de bachelorfase

is het moment voor differentiatie en specialisatie in de opleiding en voor mobiliteit van studenten.

Ook in het overleg met de werkgeversorganisaties is een bachelor-masterstructuur onderschreven als een wenselijke ontwikkeling in verband met de internationalisering van het bedrijfsleven. MKB-Nederland heeft daarbij opgemerkt dat geen concessies mogen worden gedaan aan de studieduur van de opleidingen.

De in het overleg ingebrachte punten zal ik betrekken bij het formuleren van de definitieve adviesaanvraag aan een door de Onderwijsraad in te stellen adviescommissie. De Adviesaanvraag zal na vaststelling van het HOOP 2000 – begin februari 2000 – worden verzonden, gericht op totstandkoming van een advies vóór 1 juli 2000.

Bij de formulering van de adviesaanvraag zal rekening worden gehouden met het advies van de Onderwijsraad 'Hoger onderwijs in internationale context' en het advies van de Onderwijsraad over het ontwerp-HOOP 2000. In deze adviezen heeft de Onderwijsraad al aandacht besteed aan de ontwikkeling naar een bachelor-master structuur.

Op de opvatting van de Raad over de 'professional master' in het hbo in het laatstgenoemde advies wordt hieronder een reactie gegeven. Naar de opvatting van de Onderwijsraad zou de desbetreffende titel wettelijk beschermd moeten worden. Tevens acht de Onderwijsraad het denkbaar dat de overheid in bepaalde gevallen besluit tot toekenning van publieke middelen.

In reactie wijs ik er op dat beoogd wordt op termijn de postinitiële mastersopleidingen onder te brengen in de voorgestelde systematiek van accreditering (zie boven), hetgeen leidt tot een accreditatie door een erkende accrediteringsorganisatie. Daarmee wordt transparantie van deze opleidingen bereikt en zou een verdergaande formalisering in de zin van een wettelijk beschermde titel op de agenda komen. Een definitiever standpunt kan ik ten aanzien van dit onderwerp pas innemen in het kader van de bredere bachelor-master discussie.

Gelet op het postinitiële karakter van de professional mastersopleidingen acht ik de financiering van deze opleidingen de verantwoordelijkheid van het afnemend werkveld. Overigens stimuleert de overheid nu in specifieke gevallen, zoals bij de lerarenopleidingen voortgezet onderwijs en voortgezette opleidingen muziek, postinitiële opleidingen. Prioriteit wordt echter gegeven aan de financiering van het initiële onderwijs in het hbo.

6. Tegemoet komen aan de gevarieerde maatschappelijke behoefte

Tekorten aan hoger opgeleiden

De HBO-raad en de VSNU onderschrijven de noodzaak te komen tot een gezamenlijke aanpak om te voorzien in de groeiende maatschappelijke behoefte aan hoger opgeleiden. Het streven is hierbij gericht op verhoging van het opleidingspeil van de Nederlandse beroepsbevolking langs meerdere wegen. In het initiële onderwijs gaat het om verhoging van het rendement en grotere flexibiliteit van leerwegen. Daarnaast gaat het om het stimuleren van leven lang leren gedurende de arbeidsloopbaan. Een apart aandachtspunt vormt het verbreden van de deelname aan het hoger onderwijs door het betrekken van nieuwe doelgroepen.

Ook de werkgeversorganisaties hebben in het overleg aangegeven de voorgestelde aanpak te ondersteunen en waar mogelijk te willen bijdragen aan oplossingen.

In februari 2000 wordt door SZW, EZ en OCenW gemeenschappelijk een plan van aanpak opgesteld. Bij het opstellen van dat plan wordt gezocht naar afstemming met de uitwerking van voorstellen voor bestrijding van tekorten op de arbeidsmarkt ten behoeve van het Voorjaarsoverleg 2000. Daaraan voorafgaand zal overleg plaatsvinden met de HBO-raad, de VSNU en de werkgeversorganisaties VNO-NCW en MKB-Nederland.

De HBO-raad en de VSNU zijn uitgenodigd voorstellen te doen voor de uitwerking van de voornemens uit het ontwerp-HOOP, gericht op de volgende thema's:

- vergroten van de instroom in het hoger onderwijs;
- doelgroepenbeleid;
- rendementsverbetering;

- postinitiële scholing.

Een specifiek punt betreft de arbeidsmarkt in het onderwijs zelf. In overleg met werkgeversorganisaties en beroepsorganisaties streef ik naar het vormgeven van een aantal pilot-projecten in het beroepsonderwijs en het voortgezet onderwijs om te komen tot instroom van werknemers van bedrijven in het leraarsberoep. Het vergroten van deze zij-instroom kan een belangrijke bijdrage leveren aan het bestrijden van het lerarentekort.

Flexibele leerwegen

De HBO-raad en de VSNU onderschrijven het belang van een meer flexibele inrichting van leerwegen om in te kunnen spelen op de gedifferentieerde vraag naar hoger onderwijs en om tekorten op de arbeidsmarkt te kunnen terugdringen. Daarbij wijzen zij op duale trajecten en het ontwikkelen van instrumenten om de beoordeling van elders verworven competenties (EVC) vorm te geven. In dat verband benadrukken de universiteiten tevens het belang van bredere toepassing van een bachelor-master opbouw om een extra instroommoment in de opleidingen te creëren. VSNU en HBO-raad zullen worden betrokken in het overleg over EVC.

Onderwijsafspraken

In het overleg in de Studentenkamer heeft het ISO aangegeven dat sommige instellingen al bezig zijn met het verkennen van onderwijsafspraken. Volgens het ISO kunnen onderwijsafspraken met name nuttig zijn voor specifieke doelgroepen. Het ISO vraagt of er middelen ter beschikking gesteld worden voor dit soort afspraken. De LSVb vindt onderwijsafspraken geen doeltreffend instrument om de positie van studenten te versterken, maar pleit voor collectieve randvoorwaarden.

Ik acht onderwijsafspraken een mogelijke vormgeving voor de positionering van studenten binnen een instelling. Ook specifieke afspraken met doelgroepen zijn een goede ontwikkeling. Dit is wel een zaak tussen student en instelling, waar ik niet apart middelen voor beschikbaar stel. Wel zal ik beleidsgericht onderzoek laten verrichten naar de ontwikkeling van het maken van onderwijsafspraken in de praktijk.

7. Keuzegids hoger onderwijs

In brede kring heb ik steun aangetroffen voor het voorstel in het ontwerp-HOOP om door middel van het instellen van een raad van toezicht de autoriteit van de Keuzegids verder te versterken. Tevens wordt de noodzaak onderschreven van het beter toegankelijk en beschikbaar maken van de relevante data ten behoeve van de Keuzegids, en het verbeteren van de distributie.

Volgens het ISO zouden instellingen verplicht moeten worden relevante gegevens aan te leveren voor de Keuzegids. Ook een goede distributie van de Keuzegids acht het ISO van belang.

De LSVb en het ISO pleiten voor een gedragscode voor voorlichtingsmateriaal van instellingen, zodat studenten objectieve keuzes kunnen maken.

De HBO-raad onderschrijft het belang van betere informatie voor onderwijsdeelnemers. De Keuzegids speelt daarbij een rol. Tevens onderschrijft de HBO-raad de noodzaak van het beter toegankelijk en beschikbaar maken van de relevante data. De HBO-raad acht pluriformiteit in het aanbod van vergelijkende gidsen van belang en is daarom geen voorstander van een enkele vergelijkende gids. De HBO-raad acht het niet de verantwoordelijkheid van de minister een dergelijke gids tot stand te brengen.

Ik zal op korte termijn met de Keuzegids nader overleg voeren over het instellen van een raad van toezicht, danwel een versterking van de positie van de redactieraad. Opgemerkt zij dat ook nu de Keuzegids al volstrekt onafhankelijk is. Tevens zal ik initiatieven nemen om de distributie van de Keuzegids te verbeteren.

8. Bekostiging hbo

Bekostigingsmodel

De HBO-raad stemt in met de voornemens in het ontwerp-HOOP met betrekking tot de bekostiging van het hbo. Tevens stemt de HBO-raad in met de uitwerking van de voornemens in de brief aan de HBO-raad van 15 november 1999. Belangrijke elementen daarin zijn:

- in het nieuwe bekostigingsmodel wordt onder andere bekostigd op gerealiseerde prestaties. Daarnaast zullen de consequenties van het streven naar meer vraagfinanciering in beschouwing worden genomen; waarbij overigens het overeengekomen tijdpad voor invoering van het nieuwe model niet ter discussie staat.
- het nieuwe model voldoet aan de eisen die daar vanuit de eisen van rechtmatigheid en doelmatigheid van uitgaven aan gesteld worden;
- het nieuwe model leidt niet tot een substantiële verzwaring van de uitvoeringslast bij de betrokken partijen;
- het nieuwe model leidt niet tot substantiële herverdelingseffecten op de korte termijn;
- het nieuwe model wordt via een zorgvuldig implementatietraject ingevoerd (schaduwdraaien etc.);
- in het registratiejaar oktober 2001 - oktober 2002 worden de bekostigingsgegevens op de hogescholen voor het eerst volgens het nieuwe bekostigingsmodel geregistreerd.

Vouchers

Samen met de HBO-raad voorzie ik dat vraagfinanciering op de lange termijn een steeds belangrijker rol zal spelen. Een aantal ontwikkelingen in en rond het hbo wijzen in die richting: een meer gedifferentieerde vraag, meer maatwerk, het combineren of afwisselen van leren en werken, de toenemende behoefte aan wederkerend leren, grotere interactie met het afnemend veld. De beoogde grotere keuzevrijheid voor de student vereist een naar inhoud en structuur gevarieerd onderwijsaanbod.

In het hoger onderwijs wordt al meer dan een decennium een levendige discussie gevoerd over het voucherconcept. In het ontwerp-HOOP heb ik een experiment aangekondigd om in de praktijk ervaring op te doen met vouchers als vorm van vraagfinanciering. In de maanden na het uitkomen van het concept-HOOP heb ik intensief met de HBO-raad gesproken over de vormgeving van het experiment. De HBO-raad heeft als voorwaarde uitbreiding naar het wo gesteld.

Om het experiment zorgvuldig in te richten, heb ik gekozen voor een getrapte opbouw. Per 1 september 2000 wordt gestart met twee initiatieven:

- Een initiatief van MKB-Nederland waarbij, vooruitlopend op het brede experiment, een versterkte vorm van vraagfinanciering zal worden gebruikt om flexibele duale trajecten verder te ontwikkelen.
- Zij-instromers bij de lerarenopleidingen; daartoe zal overleg worden gevoerd met het voortgezet onderwijs. Scholen voor voortgezet onderwijs hebben als potentiële werkgevers groot belang bij het aantrekken van docenten. De scholen kunnen in overleg met deze docenten-in-opleiding de vouchers daar inzetten waar de inhoudelijke aansluiting en/of de kwaliteit van het aanbod in hun ogen optimaal is.

Per september 2001 zal een breed experiment van start gaan. Daartoe zal ik de mogelijkheden onderzoeken voor een experimenteerregime in de wet om meer ruimte voor het experiment te creëren. De precieze opbouw van het experiment zal komend voorjaar worden afgestemd met de uitwerking van het nieuwe bekostigingsmodel. In juni 2000 zal ik na overleg met de HBO-raad een definitieve uitwerking van het experiment presenteren. Deze zal ik vergezeld doen gaan van een notitie waarin de consequenties van verdergaande stappen rond vraagfinanciering in beeld worden gebracht.

Mijn reactie op de inbreng van de overige gesprekspartners geef ik hier onder weer.

De LSVb en het ISO staan achter de onderwijsdoelstellingen van vouchers. Een experiment

moet in hun ogen dan ook in de eerste plaats een onderwijsexperiment zijn in plaats van een bekostigingsexperiment. Vouchers zouden verder geen beperking van keuzevrijheid in termen van studiepunten en studietijd mogen betekenen. Ook zou het met vouchers samen te stellen studieprogramma zowel uit beroepsgerichte als wetenschappelijke onderdelen moeten bestaan. Het ISO stelt dat het experiment niet tot inperking van leerrechten mag leiden, en het behalen van het diploma blijft voor het ISO belangrijk. ISO benadrukt verder transparantie van het onderwijsaanbod en het belang van een goede begeleiding van het experiment. Ik zal nader overleg voeren met de studenten over deze punten bij de uitwerking van het experiment.

Paepon heeft gepleit voor participatie van het aangewezen onderwijs in het experiment met voucherbekostiging, gelet ook op de vele samenwerkingsconstructies die al in het hbo aanwezig zijn. Omdat het experiment primair onderwijskundig gemotiveerd is en bovendien beheersbaar moet blijven, heb ik ervoor gekozen om het binnen de grenzen van het bekostigd hbo te laten plaatsvinden. Wel zal Paepon geïnformeerd worden over de voortgang, en betrokken worden bij de evaluatie van het experiment.

De Onderwijsraad stelt in haar advies dat een experiment met vouchers pas zou moeten worden uitgevoerd wanneer duidelijkheid is verkregen over de organisatie van de accreditering. Daarbij lijkt de Onderwijsraad uit te gaan van een experiment waarin tevens het niet-bekostigd hbo participeert. Dat is, zoals hierboven aangegeven, evenwel niet het voornemen. Gezien het bestaande stelsel van kwaliteitszorg in het bekostigd onderwijs acht ik het niet nodig het voucherexperiment te laten wachten op de vormgeving van de accreditatie.

9. Deelsectoren en aspecten

Integratie IO-instellingen met universiteiten

Op 30 november jl. is er bestuurlijk overleg gevoerd over de integratie van de instituten voor internationaal onderwijs in het wetenschappelijk onderwijs, zoals dit is verwoord in het ontwerp-HOOP. Het overleg werd gevoerd door de minister van OCenW en een vertegenwoordiging van het ministerie van Buitenlandse Zaken met de betrokken universiteiten, de IO-instellingen, SAIL, en de VSNU (deze laatste als waarnemer). De belangrijkste conclusies van het overleg waren:

- alle partijen gaan akkoord met de in het ontwerp-HOOP uitgezette lijn;
- er is afgesproken dat de vijf plandocumenten per 1-9-2000 opgesteld zijn.
- er is geen sprake van een bezuiniging noch van een intensivering.

Numerus Fixus opleidingen

In het ontwerp-HOOP is aangegeven dat door VWS uitbreiding van de numerus fixus voor de opleidingen geneeskunde en tandheelkunde in de studie jaren 2000-2001 en 2001-2002 is geadviseerd. Over de beschikbaarheid van opleidingscapaciteit zal nader overleg plaatsvinden met de universiteiten. Deze kwestie zal worden betrokken bij de voorbereiding van de begroting 2001. Vooralsnog hebben de universiteiten bij de voor 1 december vereiste opgave bij de IBG van het aantal studieplaatsen, de capaciteit gehandhaafd op de huidige niveaus.

Over de hoogte van de numerus-fixus voor de opleiding diergeneeskunde in de studie jaren 2000-2001 en 2001-2002 is het overleg nog gaande. De Kamer zal hierover nog voor het overleg over het ontwerp-HOOP worden geïnformeerd.

Vitaliteit en kritische massa bèta-wetenschappen

Met betrekking tot de gewenste samenwerking bij de opleidingen wiskunde, natuurkunde en scheikunde heeft het College van Bestuur van de Vrije Universiteit het initiatief genomen tot een overleg tussen de zes in het desbetreffende AWT-advies genoemde instellingen, de drie TU's en de Landbouwwuniversiteit (WUR). Zij spraken af om een plan op te stellen dat uit twee delen bestaat: (a) een voorstel om de nu al bestaande samenwerking in de specialisatiefase verder uit te bouwen in aansluiting op zwaartepunten in het onderzoek, en (b) een verkenning over de vraag in welke mate afstemming van het onderwijs in de beginfase verbeterd kan worden.

De universiteiten zullen de minister over de voortgang van dit overleg informeren. De minister gaat er van uit dat het plan uiterlijk eind 2000 gereed is. De KNAW zal worden gevraagd advies uit

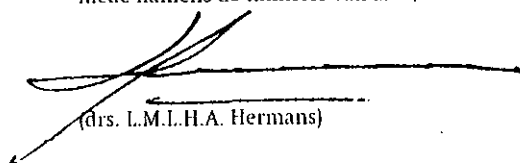
te brengen over het plan. Ik zal eerst dan een oordeel bepalen over het plan.

Duurzaamheid HBO

Een groot aantal hogescholen heeft het initiatief genomen tot de formulering van het Handvest Duurzaamheid HBO. Met ondertekening van het handvest geven de hogescholen aan milieu en duurzaamheid structureel te willen verankeren in het hoger beroepsonderwijs. Ik heb door ondertekening van het handvest op 16 december jl. aangegeven het initiatief van de betrokken hogescholen toe te juichen.

Hoogachtend,

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen,
mede namens de minister van LNV,

(drs. L.M.L.H.A. Hermans)

Bijlages bij de rapportage over het ontwerp-HOOP 2000

I: Verslagen van het overleg over het ontwerp-HOOP 2000

De volgende verslagen zijn opgenomen:

1 november 1999 Bestuurlijk overleg VSNU
7 december 1999

4 november 1999 Bestuurlijk overleg HBO-raad
6 december 1999

16 december 1999 Gezamenlijk bestuurlijk overleg VSNU en HBO-raad

1 december 1999 Overleg PAEPON

1 december 1999 Studentenkamer met LSVb en ISO

8 december 1999 Overleg VNO-NCW en MKB-Nederland

30 november 1999 Overleg integratie internationale onderwijsinstellingen in het wetenschappelijk onderwijs

II: Adviezen over het ontwerp-HOOP 2000

Adviesraad voor het Wetenschaps- en Technologiebeleid (AWT)
Expertise Centrum allochtonen Hoger Onderwijs (ECHO)

Het advies van de Onderwijsraad is u reeds eerder toegezonden (kenmerk: HBO/SB/1999/50207).

Verslag bestuurlijk overleg op 1 november 1999 tussen de minister van OCenW en de VSNU over het ontwerp-HOOP 2000

Aanwezig

VSNU : Meijerink, Voorma, Brans
OCenW : Minister Hermans, de Wijkerstroom, van Velzen, Minnée, Dijkgraaf,
van Rietschote, C. Ottens, Schouten (verslag)

1. Opening en mededelingen

De minister opent de vergadering en heet de aanwezigen welkom.

2. Concept-verslag bestuurlijk overleg d.d. 6 juli 1999

Het verslag wordt zonder wijzigingen vastgesteld.

3. Ontwerp HOOP 2000

Algemeen

De minister schetst de procedure van overleg over het ontwerp-HOOP. Dit bestuurlijk overleg vormt de start van het formele overleg over het ontwerp-HOOP. Het doel is zoveel mogelijk gezamenlijke conclusies te bereiken over hoofdpunten van beleid. Naast bestuurlijk overleg met VSNU en HBO-raad vindt onder andere overleg plaats in de Studentenkamer en met Paepon. Medio december rapporteert de minister aan de Tweede Kamer over de bereikte conclusies. De parlementaire behandeling van het HOOP is gepland januari 2000. De minister vraagt de VSNU in het verlengde van haar reactie op het HOOP eveneens in te gaan op de Onderwijsbeleidsbrief.

De heer Meijerink geeft aan dat de VSNU het beleid van de minister steunt. Daarbij stelt hij het op prijs om in twee rondes over het ontwerp-HOOP overleg te kunnen voeren. Hij is van mening dat in het overleg vandaag op veel punten overeenstemming kan worden bereikt. De onderwerpen toekomst kwaliteitszorg/accreditering en opleidingsaanbod/ACO komen in een volgend overleg aan de orde.

De heer Meijerink merkt op dat het grootste probleem voor de universiteiten de komende jaren wordt gevormd door de tekorten op de arbeidsmarkt. De komende jaren zullen alle zeilen bijgezet moeten worden om goede mensen vast te houden en jonge mensen een baan bij de universiteit te kunnen bieden. De oplossing van dit probleem heeft met veel factoren te maken. NWO, KNAW en de VSNU hebben over deze problematiek reeds uitvoerig gesproken. Ook het vernieuwingsfonds zal voor dit doel worden aangewend.

De heer Meijerink geeft aan reserves te hebben bij de brief die de minister naar aanleiding van het rapport Koopmans aan de Tweede Kamer heeft gestuurd. De minister verwijst naar het advies van de Algemene Rekenkamer. De VSNU geeft aan dit af te wachten.

De heer Meijerink stelt dat er misverstanden zijn gebleken over de wijze waarop de middelen in verband met de groei van de studentenaantallen in het HBO moeten worden berekend. Het gaat hierbij niet om de absolute groei van het aantal studenten, maar om de afwijking ten opzichte van het groei percentage dat in het HOOP 1996 was verondersteld. Dit misverstand heeft een negatieve uitwerking op de verhouding tussen het HBO en WO, ook omdat het HBO veronderstelt dat bij een sterke absolute groei van studentenaantallen bij het HBO geld kan worden overgeheveld van WO naar HBO. De heer Meijerink vraagt de minister bij gelegenheid expliciet aan te geven dat dit niet het geval is.

De heer Meijerink memoreert dat de minister een aparte nota heeft uitgebracht over het lerarenbeleid. Het lerarenbeleid vormt derhalve geen afzonderlijk onderwerp in het HOOP. Toch vraagt de VSNU in de conclusies naar aanleiding van het HOOP aandacht te besteden aan het lerarenbeleid in verband met de zorgen die rond dit onderwerp leven.

De heer Meijerink geeft aan van de minister te willen weten wat er met de HBO-raad is afgesproken over de ACO. De heer Meijerink stelt voor het slotoverleg over het HOOP om redenen van effectiviteit gedeeltelijk afzonderlijk van de HBO-raad te voeren.

De minister neemt ten aanzien van de tekorten op de arbeidsmarkt in andere sectoren de tendens waar dat docenten de voorkeur geven aan een deeltijd aanstelling. Men geeft als reden aan de aansluiting met de praktijk te willen behouden. Bij de vraag hoe de tekorten kunnen worden opgelost moet derhalve niet altijd worden uitgegaan van full-timers. Dit neemt niet weg dat de krapte op de arbeidsmarkt het hoger onderwijs onder druk zet. De minister stelt voor een andere keer uitvoeriger over deze problematiek te spreken, vanuit de vraag hoe je 'goede mensen' binnen kunt krijgen en houden.

De minister geeft aan dat hij met zijn reactie richting de Tweede Kamer naar aanleiding van het rapport Koopmans wil aangegeven dat hij de huisvestingsproblemen bij de universiteiten erkent zonder dat hij daar direct een oplossing voor kan bieden. In dit kader wil de minister eerst het onderzoek van de Algemene Rekenkamer naar de vermogensvorming bij rechtspersonen met een wettelijke taak afwachten. De minister zal in bredere zin nagaan of er voor het hoger onderwijs meer financiële ruimte mogelijk is.

De minister merkt op dat er geen sprake is van een overheveling van financiële middelen van WO naar HBO. Het HBO heeft reeds 50 miljoen frictiegeld gekregen en extra geld voor onder andere het lerarenbeleid. Individuele hogescholen kunnen aanspraak doen op de vangnetconstructie HBO. Eventueel kan bij de behandeling van de voorjaarsnota worden gezien of er extra geld beschikbaar is.

De minister meldt dat hij met de HBO-raad heeft gesproken over de wijze waarop het komend jaar wordt omgegaan met nieuwe opleidingen tegen de achtergrond van de liberale invalshoek in het HOOP. Bij het HBO liggen een groot aantal aanvragen bij de ACO voor het starten van nieuwe opleidingen. Het komend jaar geldt daarvoor een afwijkende procedure. De HBO-raad bepaalt zelf in eigen kring de macrodoelmatigheid van de opleidingen. Nagegaan wordt of het HBO in staat is tot zelfregulering te komen. Als dat bij het HBO mislukt moet de minister ingrijpen. De ACO procedure van het HBO is gewijzigd : indiening bij de ACO kan tot 28 februari 2000 in plaats van tot 31 oktober '99. Advies van de ACO is gepland op 30 april in plaats van op 31 januari 2000. De minister wacht vooralsnog de behandeling in de Tweede Kamer af. Indien de Tweede Kamer akkoord gaat met de voorstellen dan kan de sector in principe overgaan tot zelfregulering.

De directeur Wetenschappelijk Onderwijs vraagt of het wetenschappelijk onderwijs ook behoefte heeft aan een dergelijke afwijkende procedure in het komend jaar.

De heer Meijerink antwoordt dat de VSNU hierover nog definitief uitsluitsel zal geven.

De minister verwacht dat bij de behandeling van de Onderwijsbegroting in de Tweede Kamer de vraag centraal zal staan wat de verantwoordelijkheden zijn van de minister. Daarbij maakt de minister onderscheid tussen een intern- en een extern gerichte minister. De minister hecht aan de extern gerichte rol om het onderwijs breed te positioneren ten opzichte van de internationale omgeving. Een extern gerichte minister laat meer zaken over aan het veld met daarbij de inspectie en een goed kwaliteitszorg systeem op de achterhand.

De heer Meijerink steunt de opvattingen van de minister over de verantwoordelijkheid van de overheid. Hij merkt wel op dat de discussie over een min of meer uniforme rol voor de inspectie voor het hele onderwijsveld lastig zal zijn.

De heer Meijerink benadrukt in zijn algemene reactie van de VSNU op het ontwerp- HOOP dat de universiteiten initiatief willen nemen om te komen tot internationaal erkende *kwaliteitslabels* voor universitaire opleidingen in plaats van slechts één label.

Bachelor-masterstructuur / Bolognaverklaring

De minister geeft aan dat in november de adviesaanvraag aan de Onderwijsraad zal uitgaan. De VSNU zal worden geconsulteerd bij het opstellen van de adviesaanvraag. De minister denkt voor de uitvoering van het advies aan een commissie ingesteld door de Onderwijsraad aangevuld met externe deskundigen (bijvoorbeeld uit de VSNU).

De heer Meijerink steunt de benadering van een commissie van de Onderwijsraad aangevuld met externe deskundigen. De VSNU zal haar gedachten laten gaan over wie als deskundige hierin kan participeren.

De heer Meijerink meldt verder dat binnen de VSNU twee modellen worden besproken over de wijze waarop de bachelor systematiek vorm moet krijgen.

- a. In het eerste model wordt geredeneerd vanuit een vijf of vierjarige opleiding die wordt onderscheiden in twee fasen. Na drie jaar wordt fase één afgerond met een bachelor diploma. Daarna gaat men nog één of twee jaar door waarna de studie wordt afgerond met het masterdiploma. Het is nadrukkelijk niet de bedoeling dat de student al na het behalen van het bachelor diploma uitstroomt naar de arbeidsmarkt;
- b. In de tweede model wordt geredeneerd vanuit een brede basisopleiding die na drie jaar wordt afgesloten met een bachelor diploma. Dit bachelor diploma sluit aan op verschillende master opleidingen. De keuze is aan

de student door te gaan met de studie en een mastertitel te halen of eventueel direct na de bacheloropleiding door te stromen naar de arbeidsmarkt.

De heer Meijerink merkt op dat beide modellen voldoen aan de criteria van de Bologna verklaring. Hij pleit ervoor beide modellen naast elkaar te laten bestaan en de discussie niet te beperken tot één model. Ter aanvulling meldt de heer Voorma dat in het kader van het letterenconvenant het tweede model nadrukkelijk in discussie is.

De minister zegt toe dit punt te betrekken bij de adviesaanvraag aan de Onderwijsraad.

Relatie HBO – WO

De heer Meijerink stemt in met de in het HOOP geschetste benadering. Hij noemt daarbij enkele voordelen van het opheffen van belemmeringen voor bestuurlijke fusies tussen universiteiten en hogescholen. Zo zouden de universiteiten eenvoudiger in staat zijn een overgangsmoment te creëren voor een HBO student die met een bachelor diploma het wetenschappelijk onderwijs wil instromen. Een student met een HBO diploma heeft immers geen automatische toegang tot de masterfase in het WO. Ook zou het aantal studenten kunnen dalen dat zonder diploma het onderwijs verlaat. Verder is de verwachting dat de mobiliteit onder de studenten door deze ontwikkeling zal toenemen.

De minister benadrukt dat het binaire karakter van de opleidingen gehandhaafd blijft. Ook moet duidelijk zijn wat het einddiploma inhoudt.

Tekortenproblematiek

De minister geeft aan dat om tegemoet te komen aan de groeiende maatschappelijke behoefte aan hoger opgeleiden een gemeenschappelijke aanpak wordt voorgestaan. Het streven is onder meer gericht op verbreding van de deelname door allochtonen, werkenden en werkzoekenden en vluchteling studenten. Bij dit laatste wordt samen met het ministerie van SZW gestreefd naar het inrichten van verkorte duale trajecten.

De heer Meijerink veronderstelt dat de verkorte duale trajecten vooral betrekking hebben op het HBO. Verder is hij niet bekend met het traject dat samen met SZW is ingezet om vluchtelingstudenten die reeds een opleiding in het buitenland hebben afgerond via een verkorte leerweg te scholen voor het arbeidsproces.

De minister stelt voor dit punt nog eens te verduidelijken.

Variëteit in leerwegen

De heer Meijerink gaat akkoord met de volgende tekst.

"De VSNU onderschrijft het belang dat leerwegen de komende jaren flexibeler worden om in te kunnen spelen op de gedifferentieerde vraag naar universitair onderwijs en om tekorten op de arbeidsmarkt te kunnen terugdringen. In dat verband benadrukken zij het belang van bredere toepassing van een bachelor master opbouw om een extra instroommoment in de opleidingen te creëren. Verder benadrukken zij het belang van duale trajecten en het ontwikkelen van instrumenten om beoordeling van elders verworven competenties (EVC) vorm te geven. OCenW zal op korte termijn een voortgangsrapportage opstellen over de experimenten met duale opleidingen in het WO."

Dereguleringsvoorstellen

De heer Meijerink is het eens met de hieronder voorgestelde tekst. Hij plaatst een kanttekening bij de formulering: "Universiteiten krijgen zelf de mogelijkheid te bepalen over welke periode in het studiejaar collegegeld wordt betaald". Hoewel hij het eens is met de tekst vraagt hij zich af of de student met deze maatregel is gedient. Hij stelt hierbij voor met de universiteiten één gezamenlijke lijn te trekken.

- "Nevenvestigingen. De VSNU steunt de vrijheid voor het openen van een nevenvestiging buiten de eigen gemeente, onder goedkeuring van het plan door de raad van toezicht van de universiteit.
- Versnelling en versobering registratie in het CROHO. De VSNU stemt hier volledig mee in.
- Universiteiten krijgen zelf de mogelijkheid te bepalen over welke periode in het studiejaar collegegeld wordt betaald. De VSNU tekent hierbij aan dat meer flexibiliteit op dit punt gewenst is, maar dat het aan de instellingen zelf is om te bepalen wat hanteerbaar en uitvoerbaar is.
- De universiteiten zijn het eens met verlenging van de cyclus van het instellingsplan naar 4 jaar. De VSNU hecht er aan dat hierin zowel de hoofdlijnen van het onderwijsbeleid als de strategische hoofdlijnen voor het onderzoek (zoals bedoeld in het Wetenschapsbudget) zijn opgenomen, om de planningslast te beperken."

De minister is er niet op tegen om een aantal vaste momenten te introduceren. Bijvoorbeeld na drie- of na zes maanden. De minister zegt toe dit punt nog eens te bezien op consequenties voor studenten.

Autonomie en verantwoording

De heer Meijerink meldt dat de VSNU het overleg over de gedragscode voor contractactiviteiten nog niet afgerond. Het tijdstip van de finale afronding is afhankelijk van de ontwikkelingen rond de vennootschapsbelasting. Inzet van de minister wordt toegezegd op de dossiers markt en overheid, VPB.

De heer Meijerink plaatst een kanttekening bij het voornemen van de minister de raden van toezicht van de universiteiten in het kader van de toenemende zelfregie een grotere rol in het toezicht op het beleid van de universiteit te geven. De heer Meijerink vraagt zich af of dit de meest voor de hand liggende weg is. Het gaat hier immers over het beleid dat de instelling zelf voert. De minister zou bij voorkeur het CvB daar op moeten aanspreken. Men moet niet in de veronderstelling verkeren dat het CvB uitsluitend over het bedrijfsbelang gaat en de raden van toezicht over het algemeen (publieke) belang. Daarbij merkt de heer Meijerink op dat de raden van toezicht niet de eindtermen kunnen beoordelen. De minister kan de raden van toezicht wettelijk aanspreken, maar daar zou minder de nadruk op moeten worden gelegd omdat het lijkt alsof daarmee de belangrijkste actor, het CvB, wordt vergeten.

De minister begrijpt de redenering van de VSNU, maar merkt daarbij op dat hij de leden van de raden van toezicht benoemt en derhalve ook de raden van toezicht aanspreekt een afweging te maken van interne bedrijfsbelangen en macro vraagstukken. Hij vraagt zich vervolgens af wat de consequenties zijn indien hij het CvB en niet de raden van toezicht direct aanspreekt. De minister concludeert dat zowel hij als de VSNU hetzelfde belang nastreven. Nagegaan zal worden of de gekozen methode de juiste is.

Integratie io-instellingen met de universiteiten

De heer Meijerink geeft aan dat de VSNU de HOOP-lijn krachtig ondersteunt. Hij geeft wel aan dat de VSNU echter geen partij is in de gesprekken rond de bestuurlijke integratie van de IO-instellingen in de universitaire infrastructuur maar de afzonderlijke universiteiten. De IO-instellingen dienen zelf aan te geven welke universiteiten als gesprekspartner bij de gesprekken aanwezig zijn.

Keuzegids Hoger Onderwijs

De minister merkt op dat de Keuzegids Hoger Onderwijs een goed produkt is. De discussie dient nu toegespitst te worden op de distributie die nog sterk verbeterd kan worden. De minister geeft aan daarvoor het distributiekanaal van een van de grote uitgevers te willen benutten. Elsevier ligt hierbij het meest voor de hand. De kwaliteit en het niveau van de Keuzegids dient dan wel gehandhaafd te blijven. Als startpunt van het gesprek wordt de Keuzegids genomen. De minister zegt toe hiervoor het initiatief te nemen.

Numerus Fixus opleidingen

De minister betreurt dat de decentrale toelating bij enkele instellingen is uitgesteld. De behoefte aan uitbreiding van het aantal basisartsen moet door VWS worden aangegeven. Uitbreiding van het aantal basisartsen dient ook gevolgen te hebben voor het aantal specialisaties.

De heer Meijerink geeft aan dat de universiteiten bij de uitbreiding van het aantal opleidingsplaatsen 'boter bij de vis' willen. Uitgangspunt van een gesprek met VWS is wat hem betreft dat de extra opleidingskosten worden gedekt.

4. Onderwerpen waarover op 6 december (gezamenlijk met de HBO-raad) afspraken over worden gemaakt.

Opleidingenaanbod / ACO

De minister stelt dat het HOOP duidelijk is over afschaffing van de ACO. Punt van discussie is welk nieuw arrangement wordt uitgewerkt voor de start van nieuwe opleidingen. Uitgangspunt is dat de macrodoelmatigheids toets plaats vindt door zelfregulering. Daarnaast moet er een toets komen waarmee duidelijk wordt dat er sprake is van een kwalitatief goede opleiding die leidt tot bekostiging en recht geeft op studiefinanciering.

De heer Meijerink geeft aan dat de VSNU over dit punt nog volop in discussie is. De VSNU staat wel volledig achter de afschaffing van de ACO, maar is nog verdeeld over de vraag hoe nu verder. Zo stelt een deel van de instellingen dat zij zelf goed in staat zijn de macrodoelmatigheidstoets uit te voeren. Een aantal andere instellingen geeft de voorkeur aan een hulpconstructie. De VSNU hoopt in december een gelijkgestemde opvatting op dit punt te hebben.

De minister geeft aan dat iedere oplossing die leidt tot zelfregulering zijn voorkeur heeft. Het starten van een nieuwe opleiding zou geen onderwerp meer moeten zijn van politieke besluitvorming.

Toekomst kwaliteitszorg / accreditering

De minister merkt ter introductie op dat over kwaliteitszorg en accreditering al veel discussie is gevoerd, maar dat nog een aantal nieuwe stappen kunnen worden gezet.

De heer Meijerink geeft aan dat men binnen de VSNU bezig is met een aanscherping van het kwaliteitszorgsysteem. De aanscherping vindt plaats vanuit de wetenschap dat er sprake is van een goed ontwikkeld systeem waarmee men intern zeer goed uit de voeten kan. Wel bestaat het besef dat de verantwoordingsfunctie naar de (internationale) omgeving toe aangescherpt moet worden. De lijn die de VSNU heeft ingezet spitst zich toe op : handhaving en verbetering huidig stelsel, aanscherping verantwoordingsfunctie internationale omgeving, en onafhankelijke autoriteit.

De heer Meijerink merkt op dat de VSNU bezwaar heeft tegen één accrediteringsraad voor het hele hoger onderwijs. Het keurmerk dat de VSNU ontwikkelt is alleen gericht op masters-opleidingen van de universiteiten. Het HBO heeft hierin geen belang. Op het terrein van post-initiële opleidingen komt de VSNU met een eigen registratie voor mastersopleidingen. De VSNU wil hiervoor een register ontwikkelen zodat zicht wordt verkregen op de verscheidenheid aan opleidingen, welk kwaliteitszorgsysteem wordt gehanteerd en welke vooropleidingseisen worden gehanteerd etc. De VSNU zal dit idee breed uitdragen en HBO en Paepon uitnodigen hieraan mee te doen. De markt moet dan het verdere werk doen.

5. Rondvraag en sluiting

De heer Meijerink meldt dat de Internationaliseringsbrief Kennis : geven en nemen, schriftelijk wordt afgedaan.

De minister geeft aan dat hij donderdag 4 november a.s. het bestuurlijk overleg met de HBO-raad voert over het ontwerp-HOOP. Na dat overleg zal hij bezien of er in het vervolgtraject naast afzonderlijk, nog gezamenlijk overleg met de VSNU en HBO-raad zal plaatsvinden.

De minister dankt de aanwezigen en sluit de vergadering.

Besluitenlijst bestuurlijk overleg Minister – VSNU d.d. 1 november 1999

1	In een volgend bestuurlijk overleg zal uitvoeriger worden ingegaan op de tekortenproblematiek op de arbeidsmarkt.
2	De VSNU wordt betrokken bij de adviesaanvraag aan de Onderwijsraad over de bachelor – masterstructuur.
3	Er zal duidelijkheid worden gegeven omtrent de initiatieven samen met SZW over het inrichten van verkorte duale trajecten voor vluchteling studenten.
4	De minister neemt het initiatief voor een gesprek over de distributie van de Keuzegids, met onder meer Elsevier.

Verslag bestuurlijk overleg op 7 december 1999 tussen de minister van OCenW en de VSNU over het ontwerp-HOOP 2000

Aanwezig

VSNU : Meijerink, Voorma, Brans, Wiersema
OCenW : Minister Hermans, de Wijkersfooth, van Velzen, Minnée, Dijkgraaf,
van Rietschote, Schouten (verslag)

1. Opening en mededelingen

De minister opent de vergadering en heet de aanwezigen welkom.

De minister deelt mede dat hij de vergadering eerder zal verlaten daar hij in de Tweede Kamer wordt verwacht.

2. Concept – verslag bestuurlijk overleg d.d. 1 november 1999

Het verslag wordt zonder wijzigingen vastgesteld.

3. Ontwerp HOOP 2000

Kwaliteitszorg / accreditering

De heer Meijerink geeft aan dat de universiteiten het beleid van de minister steunen. Dat geldt zowel voor onderwerpen die in het bestuurlijk overleg d.d. 1 november aan de orde zijn gekomen als voor de onderwerpen die voor dit bestuurlijk overleg zijn geagendeerd.

De heer Meijerink geeft aan dat de hoofdredenering van de VSNU is dat met accreditering internationale waarmerking van de Nederlandse universitaire opleidingen wordt bereikt. De VSNU stelt in dit kader voor de autoriteit voor de visitaties, buiten de VSNU te plaatsen. De universiteiten zullen een onafhankelijke nationale kwaliteitsraad oprichten die zich richt op de kwaliteitszorg in het domein van de publiek gefinancierde wetenschappelijke opleidingen. Deze raad kan worden erkend door de inspectie en functioneert vervolgens als sluitstuk van de kwaliteitszorg. De VSNU zal zich hard maken voor expliciete internationale erkenning van het stelsel van kwaliteitszorg als geheel. De VSNU zal daartoe contact leggen met universiteiten en instanties uit Europese landen waar sprake is van een kwaliteitszorg-systeem van een vergelijkbaar niveau. Daarnaast is de VSNU bezig met een internationaal waarmerk voor wat betreft het niveau van de opleidingen (benchmarking). Dit ligt echter veel lastiger en is niet op korte termijn te realiseren. De VSNU stelt voor dit punt te koppelen aan de discussie rond het Bachelor Masters systeem.

De heer Meijerink merkt op dat een nationale raad voor universitair onderwijs een noodzakelijke stap is om te komen tot een stelsel van internationale kwaliteitszorg. Voor ons huidig bestel is dit een ingrijpende beslissing, zowel voor de instellingen als voor de VSNU. De doelstelling die de minister in het HOOP heeft geformuleerd stimuleert de VSNU een dergelijke stap te maken. De onafhankelijke raad vervult eveneens een rol bij kwaliteitszorgsystemen (bijvoorbeeld buitenlandse organisaties) buiten de VSNU om.

De minister geeft aan dat er twee elementen zijn te onderscheiden t.w.: accreditering op nationaal niveau en een internationaal waarmerk voor het niveau van de opleidingen (benchmarking). De minister wil in de brief die hij op korte termijn naar de Tweede Kamer stuurt over het overleg over het HOOP conclusies trekken over accreditering. De minister geeft aan dat er over een week een gezamenlijk bestuurlijk overleg met VSNU en HBO-raad is voorzien over dit onderwerp.

ACO

De heer Meijerink merkt op dat de VSNU het beleid van de minister ten aanzien van de ACO steunen. De opvatting die hij hierna weergeeft wordt op enkele nuance verschillen na gedragen door alle universiteiten. Zo zijn de universiteiten van mening dat de ACO moet worden opgeheven. Zo lang nog geen nieuw traject van kracht is gaat men er vanuit dat de ACO nog intact blijft.

De heer Meijerink hecht eraan in het kader van de ACO discussie aan te geven dat met de huidige bekostiging en gelet op de verbinding met het wetenschappelijke onderzoek het niet eenvoudig is voor universiteiten om een nieuwe opleiding te starten. Het starten van een nieuwe opleiding betekent een grote investering waaraan voor de

instellingen veel risico's vastzitten die goed moeten worden afgewogen. Wezenlijk is dat er onderzoeksexpertise aanwezig dient te zijn. Er is met andere woorden een zware interne procedure die moet worden doorlopen.

De heer Meijerink geeft vervolgens aan dat de VSNU met haar leden op hoofdlijnen overeenstemming heeft bereikt over een nieuwe procedure die geldt bij de start van een nieuwe opleiding. Er zijn drie opties genoemd die deels in elkaars verlengde liggen. Optie a. wordt door alle leden gesteund. Optie b en c wordt door enkele leden als mogelijkheid gezien. Optie b en c functioneren naast elkaar. Indien optie b geldt vervalt optie c en omgekeerd.

- Bij optie a wordt geredeneerd vanuit de zelfregie van de instellingen. Instellingen bepalen zelf of zij een nieuwe opleiding willen starten. Indien een instelling een nieuwe opleiding wil starten stelt zij een businessplan op. In dit plan is in ieder geval aangegeven :

- * de Mensen die worden ingezet t.b.v. de nieuwe opleiding ;
- * de Methode van onderwijs die wordt gevolgd ;
- * de Middelen die met de nieuwe opleiding zijn gemoeid.
- * Tevens is een verkenning van de aansluiting op de arbeidsmarkt (Marktanalyse) opgenomen.

Het College van Bestuur neemt vervolgens een principe besluit over de start van de nieuwe opleiding en laat dit bekrachtigen door de Raad van Toezicht. De Raad van Toezicht let op de deugdelijkheid van de aanvraag en de levensvatbaarheid van de opleiding. Voordat de universiteit definitief tot besluitvorming overgaat krijgen alle instellingen inzage in het businessplan en vindt er zondig overleg plaats. De andere instellingen hebben echter geen bindende stem. Vervolgens wordt het besluit genomen tot de start van een nieuwe opleiding. Als de procedure is afgerond geeft het College van Bestuur het besluit door aan de minister.

- Bij optie b hanteert men de redenering dat er na de hier boven geschetste procedure nog een toets moet plaatsvinden op basis van alle elementen uit het dossier. Deze toets vindt plaats door een orgaan dat door de minister is ingesteld. Effecten op zusterinstellingen worden hierbij ook betrokken.

- Bij optie c wordt uitgegaan van de redenering dat de toetsing wordt neergelegd bij de in te stellen 'nationale raad van kwaliteitszorg', zoals die bij het onderdeel kwaliteitszorg is beschreven. Deze raad staat buiten het stelsel en is onafhankelijk.

De minister spreekt de voorkeur uit voor optie c met dien verstande dat het een inhoudelijke toets betreft.

Overige onderwerpen

De heer Meijerink bevestigt dat hij een concept van een adviesaanvraag over een door de Onderwijsraad in te stellen commissie heeft ontvangen met betrekking tot de "Bologna-verklaring". Hij adviseert de minister de adviesaanvraag pas aan de Onderwijsraad te sturen nadat het overleg in de Tweede Kamer over het HOOP heeft plaatsgevonden.

De minister neemt het advies van de heer Meijerink over. Verder stelt de minister voor de motie die bij de behandeling van de onderwijsbegroting is ingediend over de studentenaantallen samen met VSNU en HBO-raad uit te werken. Vervolgens verlaat de minister de vergadering ten behoeve van een overleg in de Tweede Kamer. De heer de Wijkerslooth neemt het voorzitterschap over.

De heer de Wijkerslooth blikt vooruit op het gezamenlijk bestuurlijk overleg met VSNU en HBO-raad dat op 16 december plaatsvindt. Hij geeft aan dat in ieder geval de volgende onderwerpen worden geagendeerd :
Accreditering en wat betreft het HBO vouchers.

De heer de Wijkerslooth geeft aan dat bij het onderwerp vouchers een onderscheid wordt gemaakt tussen : a. een onderwijskundig experiment; b. een bekostigingsexperiment. De HBO-raad gaat ervan uit dat het voucherexperiment is gericht op een onderwijskundig experiment. Dit ligt in de lijn der verwachting daar de minister zich sterk heeft gemaakt voor een experiment waarbij een student onder verantwoordelijkheid van de 'moeder instelling' een deel van de opleiding binnen een andere instelling kan volgen. Het curriculum moet hierbij gewaarborgd zijn. Indien een student kiest voor een andere instelling vindt er een verrekening tussen de verschillende hogescholen plaats. De HBO-raad geeft aan enige aarzelingen te hebben bij het experiment daar zij niet goed de consequenties kunnen overzien. Afgesproken is dat het experiment niet te grootschalig, maar wel betekenisvol zal zijn. De HBO-raad vraagt om uitbreiding van het experiment tot het WO. De minister heeft een gezamenlijk voucherexperiment HBO / WO van de hand gewezen.

De heer Meijerink merkt op dat in VSNU verband het onderwerp vouchers niet breed is besproken. Hij geeft wel aan dat de universiteiten geen mogelijkheden zien uitvoering te geven aan een dergelijk experiment.

De heer Meijerink merkt op dat de VSNU de master titel beschouwt als exclusief behorend tot het universitair domein. De doorstroom vanuit HBO naar WO is expliciet een aandachtspunt voor de nadere beleidsvorming rond bachelor / masters.

De heer de Wijkerslooth merkt op dat de hoofdreden achter de Bologna-verklaring ligt in de gezamenlijke erkenning van 29 landen dat het bachelordiploma voor de student een goed moment is om (internationaal) mobiel te zijn. In het algemeen betekent dat een student de eerste drie jaar van de opleiding in eigen land doorbrengt. Internationale uitwisseling van studenten vindt voornamelijk in de mastersfase plaats.

De heer Meijerink stelt dat de universiteiten het eens zijn met deze mening en men ervan uitgaat dat mobiliteit van de studenten zich voornamelijk afspeelt na het behalen van het bachelordiploma. De heer Meijerink plaatst hierbij wel de kanttekening dat het gevaar bestaat dat zowel nationaal als internationaal het effect kan optreden dat studenten reeds na het bachelor moment uitvallen. Het mag niet zo zijn dat uiteindelijk per saldo minder mastergraden worden behaald.

De heer de Wijkerslooth spreekt af dat ten behoeve van het gezamenlijk bestuurlijk overleg de 'stukken' vanuit HBO en WO worden uitgewisseld.

4. Rondvraag en sluiting

Er wordt geen gebruik gemaakt van de rondvraag.
De heer de Wijkerslooth sluit de vergadering.

Verslag overleg op 4 november 1999 tussen de minister van OCenW en de HBO-raad over het ontwerp-HOOP 2000

Aanwezig:

HBO-Raad: Brouwer, De Graaf, De Jager, Leijnse
OCenW: Dijkgraaf, Hermans (vz), Minnee, Ottens, Van Rietschote, Van Velzen, IJzerman, Zuurmond, Smid (verslag)

1. Opening en mededelingen

De minister opent de vergadering. Er zijn geen mededelingen.

2. Verslag Bestuurlijk overleg dd. 1 juli 1999.

Het verslag wordt goedgekeurd.

3. Ontwerp-HOOP 2000

De minister geeft aan dat dit Bestuurlijk Overleg het formele overleg betreft over het ontwerp-HOOP. De Tweede kamer zal over dit overleg worden geïnformeerd. In dit Bestuurlijk overleg zal bezien worden over welke onderwerpen reeds conclusies kunnen worden bereikt en welke onderwerpen in Bestuurlijk Overleg van begin december terug moeten komen.

De HBO-raad benoemt als algemene reactie een aantal hoofdpunten.

De behoefte aan hoger onderwijs moet naar de mening van de HBO-Raad centraal geplaatst worden. De tekortenproblematiek moet ook in het politieke debat sterk naar voren worden gebracht. De HBO-Raad heeft de indruk dat thans m.n. EZ het voortouw heeft genomen. De HBO-raad roept OCenW op alert te zijn en de voorbereiding van het plan van aanpak in overleg met de HBO-raad voor te bereiden.

Het tweede punt betreft het onderwerp kenniscirculatie. Nader advies van de Onderwijsraad kan naar de mening van de HBO-raad interessant zijn maar kan meer worden aangescherpt. De HBO-Raad constateert ook bij werkgevers veel belangstelling voor dit punt. De HBO-Raad biedt de minister het rapport 'De hogeschool als kennispoort' aan, dat door de HBO-raad met het VNO is opgesteld.

Het derde punt betreft het financieel meerjarenperspectief voor het hbo. De financiële nood begint sterk te stijgen in relatie tot de toenemende studentenaantallen.

Daarnaast noemt de HBO-Raad een aantal meer specifieke punten.

Ten aanzien van het opleidingsaanbod is de HBO-raad tamelijk tevreden over de gemaakte afspraken voor de overgangperiode met betrekking tot de procedure voor het CROHO 2001-2002. De zelfregie wordt opgepakt.

Ten aanzien van de bachelor/masterdiscussie constateert de HBO-raad dat er nog veel vragen liggen. Bij de beantwoording daarvan moeten we ook met name naar de ontwikkelingen in het buitenland kijken. De HBO-raad stemt in met een adviesaanvraag aan de OR. Belangrijke elementen daarbij zijn: op welke manier kunnen standaarden voor bachelor en master opleidingen worden ontwikkeld, de vraag wat het civiel effect moet zijn van bacheloropleidingen, wat de 'doorkoppelingmogelijkheden' zijn in het systeem en welke belemmeringen in het huidige stelsel moeten worden weggenomen om de invoering van de bachelor/master structuur mogelijk te maken.

De registratie van (postinitiële) mastersopleidingen is naar de mening van de HBO-raad te bescheiden; een te 'zachte' registratie helpt niet. Registratie moet snel worden omgezet in accreditatie. Accreditatie moet ook plaatsvinden in internationaal perspectief. Bovendien moet een relatie gelegd worden met wat nu al gebeurt (DVC, proefaccreditering).

De minister reageert op de genoemde punten.

De tekortenproblematiek wordt in gezamenlijkheid door EZ, OCenW en SZW opgepakt. Voor de voorjaarsnota moet het plan van aanpak gereed zijn en moet een goed beeld bestaan van de financiële positie van het hoger onderwijs. Dit zal in nauw overleg met de HBO-raad worden voorbereid. Daarnaast moet voor de korte termijn ook al worden begonnen met die dingen die al mogelijk zijn. Wat gaat er bijvoorbeeld precies gebeuren met de 50 miljoen aan frictiegelden; welke markten kunnen al geopend worden en welke bijdrage kan EVC leveren.

Met betrekking tot het onderwerp kenniscirculatie wijst de minister op de initiatieven vanuit werkgeversorganisaties en OCenW om tot uitwisseling te komen. Daarnaast spelen hogescholen een rol bij de technocentra. Van belang is het vergroten van het draagvlak bij vele partijen.

Ten aanzien van het financieel meerjarenperspectief geeft de minister aan de wensen van de HBO-Raad te begrijpen. Van belang is het financieel perspectief goed in beeld te brengen en de tekortenproblematiek te verbinden met de financiële problematiek.

De gemaakte afspraken rond het opleidingsaanbod geven volgens de minister een goede basis om uitvoering te geven aan de voornemens in het ontwerp-HOOP t.a.v. de opleidingenplanning.

De Minister zegt toe de vragen van de HBO-raad mee te nemen bij het formuleren van de adviesaanvraag aan de OR. Deze zal ter consultatie worden voorgelegd aan de HBO-raad. De minister heeft de voorkeur voor een adviescommissie vanuit de OR aangevuld met vertegenwoordigers van HBO-raad en VSNU.

Wat betreft de internationale accreditatie refereert de minister aan het verzoek aan de HBO-raad om contact te leggen met counterparts in het buitenland.

Desgevraagd geeft de HBO-raad aan dat hogescholen in wisselende mate ook reeds zelf de gevolgen van de krapte op de arbeidsmarkt te ondervinden. Op termijn lijkt dit echt een probleem te worden. Een verbreding van de taak van de docent is naar de mening van de HBO-raad wenselijk. Dat betekent dat ook de (toegepaste) onderzoekfunctie van het hbo moet worden versterkt. Dit zou een regulier onderdeel van de functieomschrijving moeten worden.

Desgevraagd deelt de Minister mee dat hij niet voornemens is een niet-loonsomevenredige verdeling van de arbeidsvoorwaarde-ruimte binnen de OCWsectoren toe te passen.

De HBO-raad deelt mee dat beschikbaar gestelde frictiemiddelen worden ingezet t.b.v. flexibele trajecten. Daarmee wordt naar de mening van de HBO-raad de onderwijs-kant van de kerncompetentie van hogescholen – het ontwikkelen van kennis – een belangrijke stimulans gegeven. De onderzoekskant is echter nog onvoldoende ingevuld. De directe dienstverlening aan bedrijven zal verder ontwikkeld moeten worden.

De HBO-raad geeft aan voorstander te zijn van een voucherexperiment, zij het dan het zo omvangrijk zou moeten zijn dat het conclusies mogelijk maakt. Daarbij heeft de HBO-raad de voorkeur ook het wo in het experiment te betrekken. De minister geeft aan een aantal uitgangspunten te hanteren voor het experiment, nl. het experiment vindt plaats in het bekostigd hbo, is budgettair neutraal, de kwaliteit van de opleiding moet gewaarborgd zijn en de uitvoeringslast moet zo beperkt mogelijk zijn. De minister deelt de opvatting dat het experiment zo breed mogelijk zou moeten zijn; tegelijkertijd moet het experiment ook beheersbaar blijven. De komende weken zal nader overleg plaatsvinden. In januari zou de discussie verder gebracht moeten zijn.

Ten aanzien van het onderwerp hbo-wo suggereert de HBO-raad een kleine werkgroep in te stellen om de voorstellen uit te werken. Wat betreft het toezicht geeft de HBO-raad aan een commissie te hebben ingesteld om code te ontwikkelen voor werkwijze en samenstelling van Raden van Toezicht.

Ten aanzien van de Keuzegids merkt de minister op dat de huidige situatie nog niet bevredigt. Een gezaghebbende gids met goede geobjectiveerde informatie en een goede distributie is nodig. De HBO-raad geeft aan wel informatie te willen leveren maar zelf geen verantwoordelijkheid te willen dragen voor een gids. Vraag is of de minister dat wel zou moeten doen. Een situatie waarin verschillende gidsen naast elkaar bestaan kan ook positief worden beoordeeld.

Geconcludeerd wordt dat in het Bestuurlijk Overleg in december de volgende punten nader aan de orde zouden moeten komen:

- financieel kader en tekortenproblematiek
- adviesaanvraag OR
- voucherexperiment
- kwaliteitszorg en accreditering
- opleidingsaanbod

4. Beleidsbrief Internationalisering onderwijs

De HBO-raad heeft waardering voor de gedachte van ruimte voor de instellingen zelf. De hogescholen hebben ook de neiging dit positief op te pakken. Tegelijkertijd helpt het wegvallen van centrale budgetten niet. Vraag is of de ontwikkeling van een bachelor/master structuur niet een belangrijke impuls kan betekenen voor de internationalisering van het onderwijs. De HBO-raad constateert dat het hbo nog weinig gebruik maakt van beurzen en fondsen. De toegankelijkheid daarvan is kennelijk nog onvoldoende. De HBO-raad vraagt de Minister na te gaan of dit kan worden verbeterd. Bij de vormgeving van het programma dat het hoger onderwijs aantrekkelijk moet maken voor buitenlandse studenten dien daarom bijzondere aandacht gegeven te worden aan de deelname aan hbo-programma's.

Ten aanzien van het grenslandenbeleid vraagt de HBO-raad zich af of er toch niet verworvenheden zijn die in een overgangsfase een vervolg moeten krijgen.

De minister geeft aan bilaterale samenwerkingsvormen positief te waarderen. Ten aanzien van de mobiliteit van Nederlandse studenten verwacht de minister een groei van het aantal studenten dat in het buitenland gaat studeren. Daarbij wordt opgemerkt dat er een nieuwe mobiliteitsstudie komt. Daaruit zal blijken of de mobiliteit

van hbo-studenten verdere aandacht behoeft. De Minister zegt toe na te zullen gaan of er een overgangsregeling kan worden getroffen voor de afbouw van het grenslandenbeleid.

5. Onderwijsbeleidsbrief

De HBO-raad benadrukt de behoefte om n.a.v. de beleidsbrief door te praten, waarbij het volgens de HBO-raad voor de hand ligt de discussie toe te spitsen op het hoger onderwijs vanwege het relatief geringe aantal instellingen en de aanwezigheid van particuliere en buitenlandse aanbieders. De discussie zou zich moeten richten op de vraag waar de verantwoordelijkheid van de overheid begint en ophoudt. Wat is bijvoorbeeld precies de verantwoordelijkheid van de overheid voor vragen voortkomend uit 'een leven lang leren'. Betaalt de overheid daaraan mee? Een tweede vraag betreft de prestatiecriteria waaraan de hoger onderwijs instellingen moeten voldoen (de 'public spirit' discussie). Wat is de maatschappelijke missie van hogescholen, in relatie tot de overheidsverantwoordelijkheid?

De minister geeft aan de discussie graag te willen voeren. Het HOOP kan ook gezien worden als een 'overgangs-HOOP' in een ontwikkeling van hogescholen van uitvoerder naar zelfstandige organisaties. Daarnaast geeft de minister aan dat op een aantal punten wel reeds een concrete afbakening van de overheidsverantwoordelijkheid is aangegeven, bv. ten aanzien van de leeftijdsgrens in de studiefinanciering.

6. Rondvraag

Hiervan wordt geen gebruik gemaakt. De minister sluit de vergadering.

Verslag bestuurlijk overleg op 6 december 1999 tussen de minister van OCenW en de HBO-raad over het ontwerp-HOOP 2000

Aanwezig:

HBO-raad: Leijnse, Brouwer, De Graaf, De Jager, Verbraak
OCenW: Hermans (vz), De Wijkerslooth, Dijkgraaf, Minnee, Ottens, Van Rietschote, Veldt (verslag)

1. Opening en mededelingen

De minister opent de vergadering. Er zijn geen mededelingen.

2. Verslag Bestuurlijk Overleg d.d. 4 november

Het verslag wordt goedgekeurd.

3. Ontwerp HOOP 2000

Accreditering

De minister geeft aan dat er tijdens het vorige bestuurlijk overleg al kort gesproken is over dit onderwerp. Nu wil hij graag ingaan op de hoofdlijnen van de notitie die OCenW opgesteld heeft over dit onderwerp. Deze is voor dit overleg toegestuurd aan de HBO-raad. De bedoeling is dat er een vervolggesprek wordt afgesproken over dit onderwerp. Daar kan dieper ingegaan worden op dit onderwerp.

De HBO-raad heeft nog geen definitieve reactie op de notitie, omdat die pas enige dagen binnen is. Wel is er een aantal vragen. De rol van de Inspectie en ook andere verantwoordelijkheden zijn in de notitie nog niet helemaal duidelijk. Deze verantwoordelijkheden moeten duidelijk zijn voordat er met accreditering gestart wordt. Een tweede punt is dat de lijn in de notitie niet strookt met de lijn die is gekozen binnen de proefaccreditaties. De HBO-raad heeft het gevoel gestraft te worden voor de aandacht die er binnen het hbo is voor kwaliteit en kwaliteitszorg. De voorstellen uit de notitie kunnen ertoe leiden dat er in plaats van minder direct toezicht van de Inspectie, meer direct toezicht komt op de kwaliteitszorg van de hogescholen. Dit wil de HBO-raad niet. Tot slot heeft de HBO-raad vraagtekens bij het uitgangspunt van een gescheiden accreditatie van hbo en wo.

De minister stelt dat bedoeling is dat de nationale kwaliteitszorg op langere termijn aansluit bij internationale vergelijkingen. In het hele onderwijs wordt er op dit moment gewerkt aan duidelijker kwaliteitszorg. In het hoger onderwijs moet dit op basis van de interne kwaliteitszorg gebeuren. Er is dus geen sprake van eigen visitaties door de Inspectie. De bedoeling is dat de HBO-raad een eigen accreditatie-orgaan opzet. De Inspectie zal beoordelen of de gestelde criteria en de werkwijze van het accrediteringsorgaan kloppen met de 'algemene beginselen van behoorlijke kwaliteitszorg'. Als instellingen dat willen kunnen ze ook een externe, bijvoorbeeld internationale, accrediteringsorganisatie inschakelen.

Het is niet uitgesloten dat er een gezamenlijke accreditering komt voor hbo en wo, indien VSNU en HBO-raad gezamenlijk dat willen. Het is namelijk de keus van de instellingen zelf wie ze de accreditering uit laten voeren. De kans is echter groot dat de universiteiten geen gezamenlijke accreditering willen.

De verantwoordelijkheden zullen zo verdeeld zijn dat de minister geen evaluatie doet van meta-evaluatie van de Inspectie. De minister zal zich houden aan de uitspraken van de Inspectie.

De heer De Wijkerslooth voegt hieraan toe dat het accrediteringsorgaan de accrediteringsuitspraak doet, niet de Inspectie. Die kijkt alleen of deze goed tot stand is gekomen.

De HBO-raad benadrukt dat voorkomen moet worden dat er twee meta-evaluaties plaatsvinden. Wat er voorgesteld wordt, gaat naar zijn idee verder dan toezicht van de Inspectie op alleen de criteria van accreditering. Ook het accrediteringsorgaan zelf staat onder haar toezicht. De reikwijdte van beoordelingsvrijheid die de Inspectie hierbij heeft is in de notitie niet duidelijk.

Accreditering richt zich niet op de controle van Jeugdelijkheidseisen, maar op de kwaliteit die een opleiding biedt in de markt waarin zij zich bevindt. Dit is dus meer dan het meten van alleen deugdelijkheidseisen. Moet de Inspectie hierop ook beoordelen, of kijkt zij alleen naar de standaard van het hbo-iploma? Dit laatste heeft de voorkeur van de HBO-raad.

De minister zegt dat accreditering in ieder geval inhoudt dat bezien wordt of de instellingen en opleidingen voldoen aan het minimum dat de overheid van hen eist. Op basis hiervan wordt besloten of zij in aanmerking komen voor bekostiging en de studenten voor studiefinanciering. De instellingen kunnen zelf voor een accrediteringsorgaan kiezen dat hogere accrediteringseisen stelt.

De heer De Wijkerslooth geeft toe dat de tekst zoals die in de notitie staat inderdaad lijkt te zeggen dat de Inspectie het visitatie-protocol bepaalt. Dit is niet de bedoeling. Het accrediteringsorgaan bepaalt zijn eigen visitatie-protocol en legt dit ter goedkeuring voor aan de Inspectie.

De minister hoopt dat hij iets van de bezwaren van de HBO-raad heeft weggenomen. Voor de Kamerbehandeling van het HOOP zal er met de HBO-raad en de VSNU nog één overleg plaatsvinden over de notitie.

De HBO-raad geeft aan blij te zijn met de variëteit aan accrediteringsorganisaties die waarschijnlijk zullen ontstaan. Ook spreekt het de HBO-raad aan dat het toezicht door één orgaan plaatsvindt. Voor het vervolgoverleg moeten de verantwoordelijkheden duidelijker worden.

De minister zegt dat dit meegenomen wordt in het verdere overleg.

Opleidingenaanbod

De minister vraagt de HBO-raad naar de stand van zaken wat betreft de zelfregie tussen hogescholen bij het starten van nieuwe opleidingen.

De HBO-raad zegt dat er veel aanvragen voor nieuwe programma's zijn binnengekomen. Het gaat hierbij vooral om nieuwe afstudeerrichtingen binnen bestaande opleidingen. De Gedragscodecommissie zal erop toezien dat dit ook zo naar studenten gebracht wordt en niet gedaan wordt alsof het om nieuwe opleidingen gaat. Er is een substantieel aantal aanvragen voor opleidingen die nieuw zijn voor de instelling. Hierover is een aantal sectorale overleggen gestart. Sommige ontwikkelingen zullen regionaal besproken worden. Verder is er een aantal aanvragen voor opleidingen die nieuw zijn in het land. Over een aantal daarvan wordt eerst op landelijk niveau gediscussieerd.

Deze overleggen verlopen vrij stevig. De bedoeling is dat daar een schifting van het aantal aanvragen uit komt. In januari gaan de aanvragen waarover geen overeenstemming bereikt is naar de Arbitragecommissie van de HBO-raad.

Binnen de HBO-raad komt de vraag op of het opleidingenaanbod op dit moment niet te fijnmazig is. Sommigen willen opleidingen liever breder omschrijven. Het voorstel is deze discussie in het natraject verder te voeren. De HBO-raad is er voorstander van dat het toetsingssysteem op basis van macrodoelmatigheid blijft bestaan en dat daarnaast geoefend wordt met zelfregie van de instellingen. De opheffing van de ACO is hierbij een stuitstuk, hoewel dat in het HOOP anders omschreven wordt.

De hogescholen zijn terughoudend in het starten van nevenvestigingen, vanwege de onderlinge concurrentie die dan al snel ontstaat.

De minister zegt dat dit ook zijn redenering is. Voor het wo wordt de ACO onmiddellijk afgeschaft, in het hbo is gekozen voor geleidelijkheid. De macro-doelmatigheidstoets blijft, tegelijkertijd wordt vertrouwen in de zelfregie van instellingen opgebouwd. Hij gaat ervan uit dat er een schifting zal plaatsvinden in het aantal opleidingen dat aangemeld wordt.

Hij wil graag na het voorjaar de discussie aangaan of opleidingen breder omschreven zouden moeten worden. Ook vraagt hij zich af wat de rol van het bedrijfsleven hierbij kan zijn.

Vouchers

De minister geeft aan dat hier al ambtelijk overleg over is geweest. Hij heeft een brief van de HBO-raad ontvangen waarin voorstellen staan voor het experiment. Hij zit in een innerlijke strijd tussen de wens voor een zo breed mogelijk experiment en de kans dat een te breed experiment kan mislukken. Hij wil samen bekijken wat de wensen zijn, zodat er een beheersbaar experiment gedaan wordt dat resultaat kan hebben.

De HBO-raad onderscheidt twee discussies: die van MKB-Nederland, dat zich richt op een leven-lang-leren en het duale leren in hun MKB-route, en de brede invoering van vouchers in het initiële onderwijs. Het idee van MKB-Nederland is interessant, maar staat naast het experiment waar nu over gesproken wordt.

De HBO-raad heeft nog vragen over de technische kant van het experiment, met name de relatie met de bekostigingssystematiek, en de afbakening (in tijd en het aantal instellingen dat meedoet). Hij stelt voor om de opleidingen vast te laten stellen wat ze accepteren als tellend voor het diploma en de student te laten kiezen wat hij wil studeren. De onderdelen die niet voor zijn diploma meetellen, worden dan apart vermeld.

De HBO-raad wil een breed experiment, waarbij gekeken wordt naar het gedrag van studenten. Hierbij moet geen scheiding zijn tussen hbo en wo en het wo moet dus ook betrokken worden bij het experiment. Het risico is dat anders de bekostigingssystematiek van het hbo vraaggestuurd wordt en dat van het wo aanbodgestuurd blijft. Dit is onwenselijk.

De minister zegt dat hij het experiment binnen het hbo wil uitvoeren met studenten vanaf het 3^e/4^e jaar. Hierbij wil hij 30-50.000 studenten van hogescholen betrekken. Het zou inderdaad interessant zijn om te bekijken wat deze hbo-studenten in het wo zouden doen, met name bij gefuseerde hogescholen / universiteiten.

De insteek van het experiment is voor de minister onderwijskundig en niet de bekostiging. De vraag is of studenten hun keuzevrijheid gebruiken om naar andere instellingen te gaan voor andere onderwijsmethoden, beter onderwijs of andere redenen.

De minister kan zich vinden in het betrekken van de MKB-route bij het experiment. Hogescholen met duale opleidingen mee laten doen maakt het interessant.

De HBO-raad vindt dat er tijd nodig is om een experiment te laten slagen. Het studiepatroon van studenten verandert niet zo snel. Als de vraag alleen is naar de reactie van studenten op meer keuzevrijheid zou het beter zijn het experiment alleen in het wo te laten plaatsvinden. Daar zijn studenten namelijk al meer gewend aan keuzevrijheid dan in het hbo. Daarom wil de HBO-raad graag dat zowel het wo als het hbo meedoen, vanwege de groter wordende samenwerking.

Duale studenten zijn waarschijnlijk minder geïnteresseerd in keuzevrijheid, omdat ze meer interesse hebben voor het werkdeel van hun opleiding dan voor meer keuze in hun studiedeel.

De HBO-raad doet de suggestie om eerst simulaties uit te voeren. Dit kan bijdragen aan een betere experimentopzet. De gevolgen van het invoeren van vouchers kunnen dan beter ingeschat worden.

De hogescholen willen een aantrekkelijk experiment, waarbij ze zowel studenten zullen ontvangen als uitsturen. De experimenteergroep moet zorgen voor deze aantrekkelijkheid, zowel onderwijskundig als economisch.

De minister geeft aan dat het risico bestaat dat het of te breed is of te weinig prikkels biedt om iets met de vouchers te doen. In dat geval kunnen geen conclusies worden getrokken.

De HBO-raad zegt dat men liever een concreet voorstel wil zien, voordat men zegt mee te doen. Anders heeft de HBO-raad liever simulaties waarmee de randvoorwaarden voor het experiment worden vastgesteld.

De heer Zuurmond zegt dat de brief van de HBO-raad goede aanknopingspunten bevat om verder te praten. Hij stelt voor om tegelijkertijd met het vervolgesprek over accreditering verder te spreken over vouchers. OCenW zal een voorstel voor een experiment uitwerken aan de hand van de brief van de HBO-raad.

De minister concludeert dat de discussie wordt voortgezet.

Financiële positie / tekorten hoger opgeleiden

De minister zegt dat het kabinet en de sociale partners afgesproken hebben om voor het voorjaarsoverleg maatregelen uit te werken om knelpunten op de arbeidsmarkt aan te pakken. In dat kader vindt er in februari of maart een conferentie plaats. Als input hiervoor zal het kabinet eind januari een plan van aanpak presenteren met daarin een integrale aanpak. Voorstellen hiervoor zijn erg welkom. Men wil de instroom in het hoger onderwijs vergroten, onder andere door nieuwe doelgroepen op te nemen. De minister nodigt het hbo uit op dit punt iets *doen met de frictiemiddelen die het heeft gekregen.*

De HBO-raad zegt graag zijn hulp aan te bieden. Hij denkt na over het tweede spoor van de SER: het verder scholen van de bestaande beroepsbevolking. Hierbij gaat het in feite dus om een leven-lang-leren. Andere departementen moeten daarbij betrokken worden. Probleem is wel dat de doelgroep erg divers is: werkenden, allochtonen en vrouwen zijn niet echt met elkaar te vergelijken grootheden. De HBO-raad wil graag betrokken worden bij de genoemde conferentie en wijst op het advies van de SER over de middellange termijn.

De minister zegt dat er een wereld te winnen is bij de doorstroom van mbo naar hbo. Daarnaast is er een grote markt voor post-initiële opleidingen. De frictiemiddelen kunnen daarvoor gebruikt worden. Hij hoort eventuele ideeën graag begin januari, zodat hij ze mee kan nemen naar het kabinet.

De HBO-raad ziet drie belangrijke taken voor het hoger onderwijs:

1. het vergroten van de instroom van jeugdigen: deze blijft groeien, met name door de route mbo-hbo. Allochtonen zijn hierbij een belangrijke groep. Het is zaak om deze (en andere 'alternatieve') routes geen 'foute leerroutes' meer te noemen. Studenten moeten zelf kiezen welke weg ze naar het hoger onderwijs volgen.
2. Leven-lang-leren: dit is erg belangrijk. De vraag is hoe je werkenden flexibel en kwalitatief op peil houdt.

3. Kennistransfer: hierbij gaat het om directe kennisoverdracht van hogescholen naar bedrijven en de overheid. De HBO-raad probeert dit met de werkgeversorganisaties op de rails te krijgen.

De minister denkt dat het populair maken van de route vmbo-mbo-hbo veel kansen heeft. Vaak zie je dat mensen in het algemeen vormend onderwijs afhaken, terwijl ze via deze route misschien wel in het hoger onderwijs terecht hadden kunnen komen. Bij het overleg over de Voorjaarsnota zal de financiële positie van het hbo aan de orde komen. Hiervoor worden nu cijfers voorbereid. In januari zullen die afgestemd worden met de HBO-raad.

Conclusies overige onderwerpen

De minister vraagt of hierbij nog opmerkingen zijn.

De HBO-raad zegt nog geen conclusie over de Keuzegids te willen formuleren. Hij vraagt zich af of de minister wel de juiste persoon is om hier zijn stempel op te drukken.

De HBO-raad wil, zoals eerder aangegeven, eerst het advies van de Onderwijsraad over het HOOP lezen, voordat hij de adviesaanvraag aan de OR over de Bologna-verklaring bekijkt. Hierop vooruitlopend stelt de HBO-raad dat hij de concept-adviesaanvraag nu erg defensief vindt.

De minister zal ernaar kijken.

4. Rondvraag en sluiting

Er wordt geen gebruik gemaakt van de rondvraag.

De minister sluit de vergadering.

Verslag Bestuurlijk overleg van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen met de VSNU en HBO-raad d.d. 16 december 1999

Aanwezig

VSNU : Meijerink, Wiersema, Brans (tot agendapunt 5);
HBO-raad : Leijnse, Brouwer, Verbraak, De Graaf, De Jager ;
OCenW: Minister Hermans, De Wijkerslooth, Van Velzen, Zuurmond, Minnée (tot agendapunt 4),
Dijkgraaf, Van Rietschote, Ottens, Schouten (verslag) en Abbenhuis (verslag)

1. Opening en mededelingen

De minister opent de vergadering en heet de aanwezigen welkom. De minister deelt mede dat het overleg over kwaliteit en accreditering gezamenlijk met de HBO-raad en VSNU wordt gevoerd. Aansluitend wordt het overleg over het voucherexperiment alleen met de HBO-raad voortgezet.

De minister geeft aan dat hij nog deze maand een brief zal sturen naar de Eerste en Tweede Kamer over de resultaten van het gevoerde overleg naar aanleiding van het Ontwerp HOOP 2000.

2. Concept – verslag bestuurlijk overleg M- HBO-raad d.d. 6 december 1999, Concept – verslag bestuurlijk overleg M- VSNU d.d. 7 december 1999.

Beide verslagen worden zonder wijzigingen vastgesteld.

3. Kwaliteit en accreditering

De heer Leijnse geeft aan dat de HBO-raad de hoofdlijn van de notitie : "Kwaliteit en Accreditering" onderschrijft. Bij de uitwerking van de notitie vraagt hij aandacht voor de volgende punten :

De heer Leijnse deelt de opvatting dat de inspectie voor het hoger onderwijs wordt belast met de erkenning van en het toezicht op de instanties die kwaliteitsbeoordeling en accreditering uitoefenen. Hij benadrukt echter dat de minister eindverantwoordelijk is voor de kwaliteit van het onderwijs. De minister dient derhalve de criteria voor de basiskwaliteit vast te stellen die het recht verleent tot inschrijving in het CROHO en niet de inspectie. Anders ontstaat het beeld dat de inspectie zelf een set van kwalificaties aan kan geven zonder dat de minister hierbij is betrokken. De criteria kunnen worden vastgesteld door de minister na bestuurlijk overleg met de VSNU en de HBO-raad. De inspectie toetst vervolgens op basis van deze criteria de accrediteringsorganisaties.

De criteria voor de basiskwaliteit worden daarbij gelegd naast de criteria die een accrediteringsorganisatie stelt, om vast te stellen dat deze voldoen aan de criteria voor basiskwaliteit. De HBO-raad geeft aan dat de erkenning van de accrediteringsorganisaties vervolgens door de inspectie kan plaatsvinden.

De heer Leijnse geeft aan dat in de notitie wordt uitgegaan van de systematiek dat accreditatie leidt tot inschrijving in het CROHO hetgeen weer leidt tot bekostiging. Accreditatie is derhalve een voorwaarde om voor bekostiging in aanmerking te komen. Het is echter waarschijnlijk dat er accrediteringsorganisaties ontstaan die eisen stellen die de criteria van de basiskwaliteit overstijgen. Dit vindt de HBO-raad een goede zaak, hiermee wordt de "drive" in het kwaliteitszorgsysteem ingebracht om zo hoog mogelijk geaccrediteerd te worden. Daarmee wordt de kans echter reëel dat een opleiding door een accrediteringsorganisatie "te licht" wordt bevonden terwijl deze wel aan de eis voor basiskwaliteit voldoet. Dit zou tot gevolg kunnen hebben dat de opleiding niet voor inschrijving in het CROHO in aanmerking komt.

De heer Leijnse vraagt zich verder af hoe de toegang tot een accrediteringsorgaan is geregeld. Kan een opleiding zich bij iedere accrediteringsorganisatie laten accrediteren of bestaat er een verschil tussen een WO en een HBO opleiding? De HBO-raad is van mening dat iedere opleiding zelf kan bepalen welke instantie de accreditering uitvoert. De accrediteringsorganisatie hanteert haar eigen maatstaf, vervolgens blijkt vanzelf of een opleiding aan de vereiste criteria voldoet.

De heer Leijnse hecht eraan dat onderscheid wordt gemaakt tussen het toetsen van kwaliteit en de verbetering. Daartoe zou een accrediteringsorganisatie suggesties tot verbetering kunnen aanreiken aan het management in de vorm van een 'management letter'. Deze suggesties zijn dan niet openbaar maar worden in een aparte brief meegestuurd met het eindrapport dat wel openbaar is. Verder vindt de HBO-raad dat de maatstaf voor kwaliteit zo hoog mogelijk moet worden gelegd. Hoger dan het internationaal gemiddelde. Er moet worden voorkomen dat wordt afgezakst naar een laag accreditatieniveau.

De heer Meijerink merkt op dat de hoofdlijn van de notitie Kwaliteit en accreditering hem aanspreekt, maar dat hij de notitie nog niet met de leden van de VSNU heeft kunnen bespreken. Hij geeft hierbij aan dat in de notitie de indruk wordt gewekt dat accreditering leidt tot kwaliteit, terwijl de VSNU ervan uit gaat dat kwaliteitszorg leidt tot (internationale) accreditering.

De heer Meijerink geeft aan dat de VSNU in haar reactie naar aanleiding van het HOOP een voorstel heeft gedaan voor de oprichting van een onafhankelijke kwaliteitsraad voor het wetenschappelijk onderwijs. Deze raad stelt criteria vast aan de hand waarvan alle opleidingen voor wetenschappelijk onderwijs worden geaccrediteerd. Accreditering vindt plaats op basis van het oordeel van een visitatiecommissie. Dat kan ook door een buitenlandse visitatieorganisatie gebeuren. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij de instellingen zelf. De raad stelt criteria vast waaraan de systematiek van een visitatie minimaal moet voldoen. De minister of de inspectie keuren deze criteria goed (meta- metaniveau).

De heer Meijerink geeft aan dat in de notitie gesproken wordt van een adviescommissie van deskundigen. Dit idee is volgens de heer Meijerink in deze fase van de besluitvorming niet noodzakelijk. Duidelijk moet zijn dat wanneer een opleiding geaccrediteerd is door de onafhankelijke accrediteringsraad voor wetenschappelijk onderwijs erkend door de inspectie, deze opleiding zonder meer wordt ingeschreven in het CROHO.

De heer Meijerink vraagt de minister het kwaliteitszorgsysteem te beperken tot de initiële opleidingen. De VSNU heeft reeds stappen gezet om te komen tot een ordening / registratie van de commerciële post- initiële opleidingen. Zij vindt het te vroeg ook de post-initiële opleidingen in te passen in het kwaliteitszorgsysteem.

De heer Meijerink verwijst voor de start van nieuwe opleidingen naar haar reactie op het HOOP. De opvattingen van de VSNU zijn reeds bekend.

De minister merkt ten aanzien van de procedure op dat met de verschijning van het HOOP in september jl. de gedachtenvorming rond kwaliteitszorg en accreditering niet heeft stil gestaan. Het streven van de minister is erop gericht zo snel mogelijk te komen tot een model waarmee een vergelijking van eindtermen op internationaal niveau mogelijk is. Zo kan de minister Nederland ook internationaal goed positioneren. Verder geeft de minister aan dat de daadwerkelijke afschaffing van de ACO slechts tot stand kan komen indien de kwaliteitszorg / accrediteringsprocedure voor nieuwe opleidingen goed op orde is.

De minister merkt op dat iedere HBO- of WO-opleiding een accrediteringsorganisatie kan vragen geaccrediteerd te worden.

De minister beaamt de opmerkingen van de VSNU en HBO-raad en stelt dat hij van kwaliteitszorg wil komen tot accreditering en niet andersom. Hij gaat uit van een nationaal gegarandeerd basisniveau. Accrediteringsorganisaties kunnen vervolgens zelf hogere eisen stellen. Zo kan het voorkomen dat een opleiding wel aan het nationaal gegarandeerd basisniveau voldoet, maar wordt afgewezen door een accrediteringsorganisatie.

De minister concludeert dat hij in een brief, die hij nog voor de jaarwisseling naar de Eerste- en Tweede Kamer stuurt zal aangeven dat ten aanzien van Kwaliteitszorg en accreditering op hoofdlijnen overeenstemming is bereikt met de VSNU en HBO-raad. Over de concrete uitwerking van de voorstellen wordt nog verder gesproken.

De minister merkt op dat hij voorstander is van een onafhankelijke inspectie zoals dat in de nota Variëteit en Waarborg aan de orde is gesteld. Hoe dichter de minister echter bij de inspectie blijft des te minder zal ook het punt spelen dat de HBO-raad heeft ingebracht ten aanzien van hiërarchische verhouding minister – inspectie. Dit moet nog verder worden uitgewerkt.

De minister stelt dat hij verantwoordelijk blijft voor de criteria die leiden tot accreditatie op nationaal basisniveau. De minister geeft aan dat een commissie van deskundigen adviseert over het beoordelingskader voor de erkenning van accrediteringsorganisaties. De vraag of een dergelijke commissie er moet komen en hoe deze er precies uit komt te zien vormt een punt van nader overleg met VSNU en HBO-raad. De minister benadrukt dat hij niet zo zeer uit is op een bepaalde constructie, maar gericht is op resultaat.

De minister vraagt naar de toegevoegde waarde van de kwaliteitsraad voor het wetenschappelijk onderwijs.

De heer Meijerink merkt op dat het voorstel van de VSNU behelst dat er een onafhankelijke raad voor wetenschappelijk onderwijs is, niet zijnde de VSNU, die bepaalt of een opleiding geaccrediteerd kan worden. De werkwijze van de raad wordt erkend door de inspectie.

De heer Leijnse merkt op dat een instelling in beginsel de vrije keuze heeft uit (gecertificeerde) accrediteringsorganisaties. Een opleiding kan zich melden bij iedere gewenste accrediteringsorganisatie die vervolgens een visitatieprocedure in werking stelt.

De heer Meijerink waarschuwt ervoor dat internationale accrediteringsorganisaties "als paddestoelen uit de grond rijzen". Deze organisaties zouden kunnen bepalen of een opleiding ingeschreven kan worden in het CROHO en bekostigd gaat worden. Om dit te voorkomen zou er een nationale accrediteringsraad voor wetenschappelijk onderwijs in het leven moeten worden geroepen zoals de VSNU voorstelt. Veel internationale accrediteringsorganisaties toetsen veel lichter en minder inhoudelijk dan de normen die in Nederland gelden. Indien een accreditering gevolgen heeft voor het CROHO moet de inspectie niet in de rol komen dat zij een organisatie als ABET moet beoordelen. Een universitair onderwijs overkoepelende accreditatieraad is derhalve noodzakelijk, anders bestaat het gevaar dat instellingen afzakken naar het laagste niveau.

De heer Meijerink merkt op dat er vier niveaus zijn waarop beoordeling plaatsvindt t.w.:

- Zelfevaluatie bij opleidingen, deze hanteren een protocol met richtlijnen;
- Visitatiecommissie, deze bepaalt de inhoudelijke kwaliteit van een opleiding;
- Raad van accreditering van wetenschappelijke opleidingen;
- Inspectie.

Het kwaliteitsniveau wordt derhalve vastgesteld door een visitatiecommissie zelf of door het protocol van de opleiding. Noch de raad van accreditatie noch de inspectie kan een basiskwalificatie vaststellen.

De minister wijst erop dat ook aangewezen niet bekostigde opleidingen die tot dezelfde titulatuur opleiden als bekostigde instellingen aan dezelfde kwaliteitscriteria moeten voldoen als de bekostigde opleidingen.

De heer Leijnse stelt dat er in Nederland al enkele erkende mastersopleidingen zijn. Andere opleidingen die ook in aanmerking wensen te komen voor erkenning dienen tegen dezelfde maatstaf te worden gehouden.

De heer Meijerink geeft aan dat de discussie over kwaliteitszorg en accreditering complex is aangezien zij niet niet los kan worden gezien van de discussie rond bachelor / masters.

De minister onderschrijft dat over ieder agendapunt in den een brede moet worden gediscussieerd. Tot slot geeft de minister aan dat hij de Tweede Kamer zal mededelen dat VSNU en HBO-raad op hoofdlijn akkoord zijn met het voorstel kwaliteitszorg en accreditering. Over de uitwerking van de voorstellen vindt met genoemde organisaties nog overleg plaats.

Hiermee is het eerste deel van het Bestuurlijk Overleg afgesloten. De voorzitter en bestuursleden van de VSNU en de heer Minnée (directie Wetenschappelijk Onderwijs OCenWV) verlaten de vergadering.

4. Vouchereperiment

De heer Leijnse geeft aan dat de HBO-raad verdeeld is als het gaat om het vouchereperiment. Bij een aantal bestuurders groeit de scepsis. In de aanloop naar het experiment is nog onvoldoende duidelijk gemaakt welke problemen met het vouchersysteem moeten worden opgelost, wat met andere woorden het feilen van het huidige systeem is.

De avond voorafgaande aan het Bestuurlijk Overleg heeft **de heer Leijnse** deelgenomen aan een discussie over het vouchersysteem met studenten. Daarbij waren naast hem als sprekers M. Hamer (lid Tweede Kamer PvdA) en F. ter Beek (voorzitter LSVb) aanwezig. De studenten gaven in die discussie aan dat zij de keuzevrijheid die men hen met het vouchersysteem beoogt te geven, in het huidige systeem al hebben. **De heer Leijnse** merkte mede in reactie daarop op dat voor de instellingen het vouchersysteem het probleem oplost dat zij nu niet betaald krijgen voor onderwijs dat zij verzorgen aan studenten van andere instellingen. Reactie van de studenten daarop was: 'Maar dat is ons probleem niet.' Bij de studenten was dus een gevoel merkbaar van: 'Beperk ons met de vouchers niet in de mogelijkheden die we nu hebben'.

De heer Leijnse pleit ervoor om in het vervolg in de communicatie naar anderen duidelijk de volgende zaken uit elkaar te houden:

- vouchers als een instrument om maatwerk voor studenten te leveren en hun keuzevrijheid te vergroten;
- vouchers als alternatief bekostigingssysteem dat voor de instellingen een aantal problemen oplost.

De belanghebbenden bij beide onderdelen van het vouchersysteem zijn niet dezelfde.

De heer Leijnse benadrukt dat ten behoeve van de Tweede Kamer, maar ook ten behoeve van draagvlakverwerving in het hbo-veld het 'voucher verhaal' overtuigend moet zijn.

Over de 'technicalities' van het systeem, merkt **de heer Leijnse** op dat inpassing van het experiment in het huidige bekostigingssysteem lastig is. Hoe om wordt gegaan met de technische details bepaalt voor een belangrijk deel of deelname aan het experiment voor de instellingen aantrekkelijk is. Instellingen moeten het gevoel hebben dat de financiële risico's van deelname niet al te groot zijn.

Voor de HBO-raad is het belangrijk dat het wetenschappelijk onderwijs in enigerlei vorm participeert in het experiment. Een deel van de studentenmobiliteit is immers van hbo naar wo en andersom. Voor de student is de

mogelijkheid om modules te volgen bij de universiteit respectievelijk de hogeschool bovendien aantrekkelijk. De heer Leijnse verwijst naar het advies van de Onderwijsraad over het HOOP. Ook daarin wordt aangegeven dat onderling verkeer tussen hbo en wo vergemakkelijkt moet worden, vakken uitgewisseld moeten kunnen worden etc.

De heer Leijnse geeft aan dat de HBO-raad het experiment niet zal steunen als het toekomstperspectief invoering van het vouchersysteem in alleen het hbo is. Als de eindsituatie die de minister voor ogen heeft breder is, dus invoering van het systeem is in het hele hoger onderwijs, ligt deelname van het wo aan het experiment voor de hand. De HBO-raad suggereert om die universiteiten te laten deelnemen die een samenwerkingsverband met een hbo-instelling hebben waarin dit past.

De reactie van de HBO-raad samenvattend geeft de heer Leijnse aan dat:

- helder uiteengezet moet worden waarom het vouchersysteem de moeite waard is om mee te experimenteren (welke problemen los je ermee op; wat zijn de voordelen voor studenten en instellingen); daarbij zou ook verwezen moeten worden naar internationale ontwikkelingen;
- de technische details uitgewerkt moeten worden, ook omdat uit het experiment conclusies moeten kunnen worden getrokken;
- draagvlak gevonden moet worden bij instellingen om te participeren.

In reactie op de suggestie om die universiteiten aan het experiment te laten deelnemen die reeds een samenwerkingsverband zijn aangegaan met een hogeschool, zoals de Universiteit van Amsterdam en de Katholieke Universiteit Nijmegen, geeft de minister aan dat deze suggestie weliswaar voor de hand ligt, maar dat voor hem daarmee één belangrijk punt niet opgelost is: hoe garandeer je dat duidelijk blijft wat wo- en wat hbo-opleidingen zijn? Wat is het gevolg als je toestaat dat hbo'ers vouchers in het wo inleveren en andersom? Opleidingen met een half-wo-half-hbo-karakter moeten we niet willen.

De heer Leijnse reageert met de opmerking dat ook de HBO-raad de duidelijkheid over wat hbo- en wat wo-opleidingen zijn, wil laten bestaan. Het feit dat er één diplomaverstreckende instelling is, biedt hier echter voldoende waarborgen voor. De diplomaverstreckende instelling bepaalt of de student aan de exameneisen voldoet.

De minister geeft aan dat voor hem doel van het experiment is studentensoevereiniteit. De student moet de instelling prikkelen om voor hem aantrekkelijk onderwijs te verzorgen. De hogescholen zullen zich meer gaan profileren met bijvoorbeeld goede docenten en eigen onderwijsvormen. Over het algemeen kiezen de studenten op dit moment nog de hogeschool die dicht in de buurt ligt. Binnen die hogeschool lopen zij dan het voor hen uitgestippelde onderwijstraject af. Je moet stimuleren dat studenten op zoek gaan naar voor hen interessante modules en mobiel worden. De minister benadrukt dat zijn hoofddoelstelling dus onderwijskundig van aard is. Dat neemt niet weg dat ook hij ziet dat verschuivingen kunnen ontstaan in het budget waarover individuele instellingen beschikken als bepaalde instellingen relatief veel studenten weten te trekken en andere minder. Radicale verschuivingen zijn evenwel niet te verwachten.

De heer Brouwer is van mening dat de minister alleen met het voucherexperiment moet starten als hij op termijn ook naar een vouchersysteem toe wil. Wil hij dat niet, dan zou hij zichzelf en anderen de moeite van een experiment moeten besparen en op andere manieren meer keuzevrijheid voor de student in het hbo moeten realiseren. Het wo kan daarin als voorbeeld dienen.

De heer Brouwer voegt daaraan toe dat het nu voorgestelde, beperkte experiment niet die informatie zal opleveren die zinnige uitspraken mogelijk maakt over de gevolgen van integrale invoering van het vouchersysteem. De keuzevrijheid in het hbo is gering. Daarnaast betekent vakken volgen bij andere instellingen dat studenten moeten reizen. Die beide beperkingen krijg je niet snel opgelost. Het wo kent meer keuzevrijheid. Wo-studenten zijn ten gevolge daarvan ook mobieler, maar of het verschil met de hbo-studenten in dit opzicht zo groot is dat je het experiment moet willen, is de vraag.

De heer Brouwer geeft aan steeds sceptischer te worden over het experiment.

De minister merkt op dat hij niet in dezelfde discussie wil vervallen als eind jaren '80. Toen werd ook aangegeven dat het voorgestelde systeem te beperkt was.

De heer Brouwer licht toe dat hij een experiment zou willen dat als (enige) grens de Nederlandse grens heeft.

De minister stelt in reactie daarop dat voor hem het experiment zowel beheersbaar als zo groot mogelijk moet zijn. Alle hbo-instellingen in Nederland is voor hem – op voorwaarde dat dit beheersbaar is – niet te groot.

De heer Zuurmond stelt dat de mobiliteit afhankelijk is van de spreiding van deelnemende instellingen over het land. Zijn er weinig witte vlekken op de landkaart, dan zal de mobiliteit groter zijn.

Aan twee voorwaarden moet het experiment volgens hem voldoen om zinvol te kunnen zijn:

- de administratieve last voor de instellingen moet niet te groot zijn: de heer Zuurmond merkt hierbij op dat hiervoor door OCenW en de HBO-raad oplossingen zullen worden gevonden, ook als het gaat om de financiering;

- de voorlichting in de richting van de studenten over de modules die gevolgd kunnen worden en de kwaliteit daarvan moet goed zijn.

Is aan deze voorwaarden voldaan, dan zal het experiment wel degelijk informatie opleveren. Immers: in vergelijking met nu zullen de instellingen onderling meer gaan concurreren op kwaliteit en de student wordt expliciet in een positie gebracht waarin hij keuzes kan maken.

De heer Leijnse geeft aan dat de invalshoek van waaruit je naar het experiment moet kijken de ontwikkeling is in de richting van meer maatwerk, meer individuele onderwijstrajecten. Die kant gaat het Nederlandse hoger onderwijs op. Dat past ook bij internationale ontwikkelingen. In de notitie voor de Tweede Kamer zou het experiment ook in deze context moeten worden gepiaast.

Ook relevant is dat de student twee keuzes maakt. De student kiest voor een diploma dat hij bij een bepaalde instelling wil halen en de student kan daarnaast zijn vouchers gebruiken voor modules die hij buiten het diploma haalt. De instelling bepaalt de vrijheidsgraden die de student binnen zijn diploma heeft. Daarin zal ook de variatie tussen de instellingen gaan optreden. Een aantal zal veel ruimte geven, andere niet.

De heer Leijnse wijst nog op een ander punt dat voor de instellingen van belang is en dat te maken heeft met de bekostigingssystematiek. De instellingen streven naar een (financieel) optimum tussen studenten van andere hogescholen die bij hen vakken volgen en eigen studenten die dat bij andere instellingen doen. Dat impliceert dat het geld zo dicht mogelijk de student moet volgen. Het zou een belangrijke incentive zijn voor de instellingen om aan het experiment mee te doen als afrekening niet pas na het behalen van het diploma plaatsvindt, laat staan als het risico bestaat dat in het geheel niet afgerekend wordt omdat de student zijn opleiding niet afrondt. De minister geeft aan dat hij begrip heeft voor dit 'boter-bij-de-vis'-principe, ook al verwacht hij geen grote verschuivingen in budgetten. Wat hij wel verwacht is specialisatie van instellingen. Hij vermoedt dat instellingen opleidingen zullen afstoten die per saldo veel studenten verliezen aan vergelijkbare opleidingen bij andere instellingen.

De minister legt de HBO-raad de gedachte voor dat als het wo ook deelneemt aan het experiment de kans aanwezig is dat meer hbo-studenten in het wo vakken volgen dan andersom. Dat zou het hbo dus geld kosten. **De heer Brouwer** reageert hierop met de opmerking dat het voor zijn instelling alleen maar goed zou zijn als zij studenten een vak bij de KUN zouden kunnen aanbieden. Dat zou hbo-studenten trekken. **De heer Leijnse** geeft aan dat dit risico binnen de HBO-raad is besproken. Niettemin is er bij de hbo-instellingen animo voor het experiment en willen de instellingen ook dat het wo meedoet. Kennelijk worden de risico's niet zo groot geacht of ziet men juist kansen. Hij benadrukt nogmaals dat meedoen van het wo voor de HBO-raad wezenlijk is.

De heer Leijnse bestempelt ook als wezenlijk dat de student een deel van de verantwoordelijkheid krijgt. Als de student modules volgt met zijn vouchers die niet meetellen voor het diploma en hij wil toch het diploma halen, dan zal hij een deel van het diploma zelf moeten betalen. De student heeft geen oneindig aantal vouchers.

De heer Verbraak wijst in dit kader op de spanning tussen het principe van bekostiging van ingeschrevenen, dat bij het vouchersysteem en dus het experiment hoort, en de resultaatsbekostiging die het huidige bekostigingssysteem kent. Die spanning roept vragen op als wat reken je af als iemand meer dan 168 studiepunten haalt. Het huidige voorstel voor het voucherexperiment impliceert in feite dat je vouchers simuleert. Je werkt er niet echt mee; de afrekening komt immers pas veel later.

De heer Leijnse concludeert dat een deel van het bekostigingssysteem voor het experiment buiten haakjes zou moeten worden gezet. De heren Verbraak en Brouwer erkennen dat dit lastig is.

De minister sluit de discussie af met de opmerking dat hij, gehoord het standpunt van de HBO-raad, zich zal beraden op vormgeving van het experiment.

De HBO-raad zal op de hoogte worden gebracht van eventuele veranderingen in het voorstel van de minister naar aanleiding van het overleg. Hierover zal op korte termijn nader ambtelijk overleg plaatsvinden.

5. Rondvraag

De heer Leijnse geeft aan dat de HBO-raad in het wetsvoorstel Studiefinanciering de notie mist dat studenten die in drie jaar hun diploma halen hun vierde jaar niet kwijt zijn. Hij verwijst naar het verslag van het Bestuurlijk Overleg van 16 februari 1999.

De heer De Wijkerslooth merkt op dat het goed is dat de HBO-raad hierop wijst. Hij zal ernaar kijken.

Verder vraagt de heer Leijnse of het standpunt van OCenW ten aanzien van de duale hbo-V-opleiding aan het wijzigen is.

De heer De Wijkerslooth merkt op dat er vooralsnog geen verandering in het standpunt is. De vraag: 'Wordt de student er beter van?', is leidend voor OCenW.

6. Sluiting

De minister sluit de vergadering.

Verslag Bestuurlijk Overleg op 1 dec. 1999 tussen minister van OCenW en het Platform van Aangewezen/Erkende Particuliere Onderwijsinstellingen in Nederland (PAEPON) over het Ontwerp-HOOP 2000

PAEPON-standpunt op het Ontwerp-HOOP 2000 is vervat in de brief aan OCenW van 25 november.

Aanwezig:

PAEPON: Franssen, Kuipers, Verdoes, mw. Keijzer-Lambooy en mw. Verburg

OCenW: minister Hermans, Zuurmond, mw. Dijkgraaf, Broerse, Minnee, Ottens en
mw. Van Rietschote

Inspectie: Mertens, Inspecteur-generaal

1. Opening en welkom

De minister wil geleidelijk komen tot duidelijkheid over de positionering van het aangewezen onderwijs in relatie tot de beleidsvoornemens in het Ontwerp-HOOP en daarbij ook de rol van het bekostigd onderwijs bezien.

2. Algemene reactie op Ontwerp-HOOP

PAEPON ervaart de toezetting van de minister over de betekenis van het particulier hoger onderwijs als zeer positief. Het is de eerste keer dat dit onderwijssegment in een beleidsdocument van OCenW een zo herkenbare plaats krijgt. Het aangewezen hbo is bij uitstek in staat om snel in te spelen op de wensen van de klant; dit is het handelsmerk en de basis voor het bestaansrecht. Deze categorie hogescholen heeft veel expertise in flexibilisering en wil die inzetten om de beleidsdoelstellingen te helpen realiseren. Het aangewezen hbo heeft een zelfbewuste houding. Een tweede speerpunt van het aangewezen hbo is de oriëntatie op de arbeidsmarkt. Als dit mechanisme niet goed zou werken heeft dat onmiddellijk gevolgen voor het voortbestaan. Deze marktgerichtheid staat ook garant voor een goede kwaliteit. De PAEPON-leden willen de transparantie van hun kwaliteit vergroten door aan te sluiten bij het systeem van externe kwaliteitszorg van het bekostigd hoger onderwijs, onder voorwaarde dat er ruimte is voor de eigen specifieke kenmerken. Dat vereist dat behoedzaam wordt omgegaan met openbaarmaking van gevoelige bedrijfsinformatie en dat bestaande systematieken als ISO-certificering en EFQM-accreditering in het arrangement zijn verdisconteerd.

Een gezamenlijke werkgroep van PAEPON, Inspectie HO en OCenW is sinds zomer 1999 met voortvarendheid bezig om concrete invulling aan te geven aan het kwaliteitszorgsysteem gericht op eenduidige waarborgen voor de productkant. De normering is op een aantal aspecten strenger dan de criteria in het bekostigd onderwijs.

De minister onderkent dat het aangewezen onderwijs in toenemende mate voorziet in de opleidingsbehoeften van de samenleving en ook dat de positie van PAEPON als koepel krachtiger wordt. De positie van PAEPON wordt daarom vergelijkbaar beschouwd met die van HBO-raad en VSNU. Dit betekent dat er regelmatig (in principe 2 maal jaarlijks) bestuurlijk overleg met OCenW geboden is. De actuele investering in een systeem van kwaliteitszorg is een goed voorbeeld, waarbij PAEPON nadrukkelijk wordt aangesproken op zijn rol als koepelorganisatie.

De kwaliteit van het onderwijs is van essentieel belang en kaderstellend voor de transparantie en moet uitmonden in geobjectiveerde oordelen over de kwaliteit van het onderwijsaanbod.

PAEPON verwacht dat de gezamenlijke werkgroep eind 1999 haar eindrapport zal uitbrengen. Probleem is dat nog niet is voorzien in een 100 % dekking, want de aangewezen hogescholen die niet onder de jurisdictie van PAEPON vallen participeren niet in dit traject. PAEPON is voornemens om het kwaliteitszorgarrangement op te nemen in de toelatings- en sanctieregeling voor het lidmaatschap.

De minister verwacht dat het aangewezen onderwijsveld zich zal organiseren als gevolg van de invoering van accreditering.

3. Kwaliteitszorgsysteem aangewezen hogescholen en accreditering

PAEPON stelt dat verbetering van de kwaliteitszorg in het aangewezen hbo een prioritaire zaak is en schetst de hoofdlijnen van het systeem dat momenteel in de gezamenlijke werkgroep aan de orde is. Uitgangspunt is dat hogescholen zelf verantwoordelijk zijn voor de kwaliteitszorg, PAEPON wil daarbij een faciliterende rol spelen. De voornaamste kenmerken van het systeem zijn: een periodieke zelfevaluatie van onderwijsproduct en -proces, waarvan ISO-borging of alternatieven deel kunnen uitmaken, toetsing door een (collectieve) Raad van Advies, evaluatie (visitatie) door een externe onafhankelijke commissie, te formeren uit een door PAEPON samen te

stellen en door de Inspectie te legitimeren pool van deskundigen, toetsing van de uitkomsten door de Inspectie en leidend tot een oordeel over de kwaliteit van de opleiding en tot een traject van evaluatie bestuurlijke hantering.

De minister is verheugd dat het kwaliteitszorgsysteem met zoveel prioriteit wordt opgepakt; kwaliteit is de absolute voorwaarde voor de borging van het civiel effect van het onderwijs. Ook voor het aangewezen hbo is het bestaande Toetsingskader voor het hoger onderwijs van de Inspectie uitgangspunt, ISO-normering is inpasbaar en bij de openbaarmaking is essentieel dat rekening wordt gehouden met bedrijfsgevoelige informatie. Kwaliteitsaspecten zijn: onderwijsinhoud, onderwijsproces, het rendement en randvoorwaardelijke elementen. Resultaten van het gezamenlijk beraad in de werkgroep bij voorkeur vastleggen vóór de behandeling van het Ontwerp-HOOP in de Tweede Kamer en eventueel bij afzonderlijke brief voorleggen.

De heer Mertens toont zich gelukkig met de bijna-afspraken, overeenstemming is binnen handbereik. Het inspectierapport van voorjaar 1999 over de hantering van het systeem van kwaliteitszorg in het aangewezen hoger onderwijs noopte terecht tot ingrijpende maatregelen.

De minister rapporteert over de stand van zaken in de discussie wat betreft de ontwikkeling van een accrediteringsinstrument. Op korte termijn is een notitie beschikbaar en ontvangt PAEPON een uitnodiging voor overleg over de specifieke uitwerkingsaspecten na vaststelling van het HOOP. Algemene lijn is dat accreditering aanvullend is op het huidige systeem van externe kwaliteitszorg en dat de Inspectie een centrale bevoegdheid krijgt als toezichthoudend orgaan dat accrediterende organen erkent. PAEPON kan in dat model een of meerdere organisaties voordragen en de inspectie beziet of deze aan de eisen voldoen. Het is ook mogelijk dat een buitenlandse accrediteringsinstantie als zodanig erkenning krijgt, mits deze voldoet aan de Nederlandse voorwaarden.

De heer Mertens memoreert een aantal uitwerkingsvragen bij dit concept, zoals de positie van de niet bij PAEPON aangesloten hogescholen. Het is ook de bedoeling om accreditering te koppelen aan een bepaald tijdvak, bijvoorbeeld 6 jaar.

De minister is van mening dat PAEPON geen monopolie mag hebben via de voorwaarden voor het lidmaatschap, een hogeschool moet ook via een buitenlandse accrediteringsorganisatie erkenning kunnen krijgen. Bij accreditering geldt dus het marktwerkingsprincipe.

PAEPON erkent dat de positie van koepelorganisaties aan wijziging onderhevig is, men ziet accreditering als opstap naar dit proces. Men vindt de lijn zeer wel passen in de eigen visie.

4. Tekorten aan hbo-afgestudeerden

PAEPON memoreert het overeengekomen inventariserend beleidsonderzoek door het IVA. Het particulier hoger onderwijs telt 20.000 studenten die een opleiding van 168 studiepunten volgen. Hierbij gaat het in 30% om een opleiding met een pendant in het bekostigd onderwijs. Daarom wil PAEPON dit potentieel betrekken bij het onderzoek en een bijdrage leveren aan de oplossing van de problematiek.

De minister is bereid tot overleg over een rol voor PAEPON. Een centrale vraag is de wijze van hantering van elders verworven kwalificaties bij het behoud van kwaliteit van de studie. Wat betreft de periodieke herijking van opleidingskwalificaties ligt bij het hbo een zware rol op de beroepspraktijk. Dit zou vorm kunnen krijgen conform het model van de Landelijke organen beroepsopleiding in het BVE-domein.

PAEPON is van mening dit model een te zware en weinig effectieve afstemmingsstructuur is. Het blijkt in de praktijk niet eenvoudig om met MKB-Nederland en VNO-NCW tot goede inzichten te komen over standaardisering van opleidingsinhouden. Daarentegen pleit PAEPON voor een model waarbij het primaat bij de instellingen ligt. Zij moeten, gegeven een relatie met de overheid, werken aan verdere professionalisering van hun afstemmingsverantwoordelijkheid en dat doen binnen de context van een accrediteringssysteem.

De minister wijst op zijn verantwoordelijkheid voor de eindkwalificatie van het onderwijs, welke tot uitdrukking komt in de accrediteringsbeslissing en onderstreept het uitgangspunt dat de eisen van de beroepspraktijk hierbij worden betrokken. Het is goed dat de instellingen binnen dit kader aan hun verantwoordelijkheid invulling geven.

5. Toelating nieuwe opleidingen

De minister memoreert de voorgestelde afschaffing van de Adviescommissie Onderwijsaanbod en de introductie van een inhoudelijke toets voor nieuwe opleidingen in bekostigd en aangewezen onderwijs, als voorwaarde voor voorlopige accreditering en CROHO-registratie. Het is van evident belang dat de student en het afnemend beroepenveld zekerheid hebben over de kwaliteit van een nieuw programma. Instellingen reageren zelf op ontwikkelingen in hun omgeving en de zorg voor doelmatigheid ligt in het vervolg bij de interactie tussen de

instellingen met een zware rol voor de Raden van Toezicht. De minister blijft in laatste instantie eindverantwoordelijk voor de doelmatigheid van het bestel als geheel en zal zonodig maatregelen nemen.

PAEPON schrijft de huidige planningspraktijk toe aan het uitblijven van richtinggevend kaders in de opeenvolgende HOOP-documenten wat betreft de gewenste vernieuwingen in het onderwijsaanbod. Oorspronkelijk vormde dit onderdeel van het planningsconcept van de WHW.

6. Voucherexperimenten

De minister geeft de hoofdlijnen van het voorgenomen experiment aan; als eerste stap in dit proces zullen in totaal 30.000 tot 50.000 derde- en vierdejaars hbo-studenten via dit concept flexibel gaan studeren en de deelnemende hogescholen verrekenen hun inspanningen onderling. Op een later moment is wellicht verbreding van het experiment denkbaar, maar is het niet wenselijk om nu volledige concurrentie in te voeren. De investeringen moeten in deze fase primair zijn gericht op een haalbaar experiment, uitbreiding geeft hoe dan ook risico's.

PAEPON onderschrijft de algemene tenor in het HOOP tot vergroting van de marktwerking en meer vrijheidsgraden voor studenten en instellingen. Wel is het noodzakelijk een principieel debat te voeren over de sturingsfilosofie, waarbij de nadruk moet liggen op diversiteit van vraag en aanbod maar dan niet met een eenzijdige uitwerking in het bekostigd onderwijs. Daarom zou het aangewezen onderwijs moeten participeren in het experiment met voucherbekostiging. Hoewel PAEPON de bekostigingsverantwoordelijkheid van OCenW voor het stelsel evident vindt, pleit men voor betrokkenheid bij dit experiment in een rol als informeel waarnemer.

De minister wenst dit experiment te plaatsen in het onderwijskundig eindperspectief van studentsoevereiniteit en kiest vanwege de complexe materie voor een beheersbaar model binnen het bekostigd hbo. De deelnemende hogescholen moeten zo de kans krijgen zich aan te passen aan nieuwe concurrentieverhoudingen en zorgen voor blijvende toegankelijkheid van het bestel.

De minister is wel bereid zich te beraden op de invulling van een waarnemersrol van PAEPON om zo de expertise van het aangewezen hbo op het terrein van flexibilisering te benutten.

7. Mastersopleidingen

De minister wil komen tot vrijwillige registratie van dit onderwijsaanbod als eerste stap op weg naar grotere transparantie. Het is de bedoeling dat hierop op een later moment accreditering van toepassing wordt. Dan zullen er door de minister erkende postnitiële Mastersopleidingen zijn.

PAEPON steunt de inzet om langs deze lijn te werken aan kwaliteitsverbetering en transparantie. Registratie is een eerste stap. Men vraagt naar de rol die de minister aan de Dutch Validation Council (DVC) toekent.

De minister ziet een dergelijke taak niet voor de DVC weggelegd, want het buitenland verlangt een stempel van de minister als ankerpunt. Nederland zal niet de ontwikkelingen elders in Europa afwachten maar moet opereren vanuit het eigen onderwijssysteem.

8. Nieuwe grenzen privaat/publiek onderwijs

In een eerste verkennende ronde is gesproken over het tempo en de consequenties van het in gang gezette beleid.

9. Rondvraag

Hiervan wordt geen gebruik gemaakt.

VERSLAG 56° STUDENTENKAMER D.D. 1 DECEMBER 1999

Aanwezigen:

Voorzitter : Drs L.M.L.H.A. Hermans, minister van OCenW
LSVb : Fransien van ter Beek (voorzitter), Thieu Besselink, Harry Vaan, Waldo Happee, Steven Sambell
ISO: Kristian Valk (voorzitter), Jaap Huibers, Lucelle Bruinsma, Jurriaan de Graaf, Saskia Knoop.
OCenW: De Wijkerslooth, Van Velzen, Minneé, Dijkgraaf, Post (verslag) en Schouten (verslag)

1. Opening en mededelingen

De minister opent de vergadering en verwelkomt het bestuur van ISO en LSVb.

2. Concept – verslag van de Studentenkamer d.d. 2 juli 1999

Het verslag wordt zonder wijzigingen vastgesteld.

3. Ontwerp – HOOP 2000

Algemeen / toegankelijkheid

De LSVb geeft aan dat het Ontwerp-HOOP kansen kan bieden, maar dat de kaders nog ontbreken. De LSVb doet daartoe enkele voorstellen. De LSVb is van mening dat in het HOOP het opleiden voor de arbeidsmarkt centraal staat. Dit is volgens de LSVb een te beperkte benadering. Een opleiding binnen een universiteit en een hogeschool moet eveneens gericht zijn op persoonlijke ontplooiing. Studenten moeten worden opgeleid tot kritische en innovatieve mensen. De opleiding dient niet uitsluitend te worden gericht op de vraag van de arbeidsmarkt. Verder wil de LSVb van de minister de garantie dat in het kader van de toegankelijkheid kleine, niet commercieel aantrekkelijke opleidingen, zoals bijvoorbeeld Sanskriet, in Nederland gehandhaafd blijven.

Kwaliteit

De LSVb en het ISO merken op dat de overheid verantwoordelijk is voor de toegankelijkheid, kwaliteit en doelmatigheid van het opleidingsaanbod. Zij vragen de minister te garanderen dat het huidige niveau van kwaliteit en toegankelijkheid met daaraan gekoppeld de financiering (bekostiging instellingen en studiefinanciering) minimaal gelijk blijft aan het huidige bedrag en gecorrigeerd wordt voor inflatie.

Deregulering

De LSVb en het ISO vragen zich af wat verdergaande deregulering betekent voor de positie van de student. Zo zou de instelling zich ook moeten verantwoorden aan de student. De LSVb en het ISO noemen de volgende voorbeelden:

- Afschaffen van opleidingen. Dat betekent dus niet dat de bekostiging kan worden ingetrokken, want dat werkt nadelig voor de student;
- Kwaliteit moet op basis van studentoordelen plaatsvinden. Een voorbeeld daarvan is het Birmingham model met halfjaarlijkse evaluaties en een boekje met follow-up acties;
- Voorlichting. Instellingen maken mooie folders, waarin zij reclame maken voor de faciliteiten binnen de instellingen. Vaak worden mooie beloftes niet waar gemaakt. Daarom zou er een gedragscode moeten komen voor dit soort voorlichtingsmateriaal en een relatie gelegd moeten worden met de Keuzegids. In de Keuzegids zou meer objectieve informatie opgenomen moeten worden dan nu het geval is. De LSVb en het ISO zijn geen voorstander van "ranking". Studenten zouden zelf op basis van objectieve informatie keuze moeten maken tussen bijvoorbeeld geneeskunde in Maastricht en geneeskunde Groningen. Een waardeoordeel over bijvoorbeeld het PGO model zou niet in de Keuzegids besloten mogen liggen.

Vouchers

De LSVb staat achter het doel van de vouchers t.w. : meer flexibiliteit en studentensouvereinitiet. De keuzevrijheid van de student mag echter niet beperkt worden in bijvoorbeeld tijd, studiepunten en leerrechten. Onze vraag is of de minister deze doelen onderschrijft en nog andere doelen onderkent. De LSVb is van mening dat het voucher experiment te beperkt is. Het experiment dient niet alleen het hbo, maar ook het wo te omvatten. Zo zou de student onder begeleiding en op basis van een persoonlijk ontwikkelingsplan zelf keuzes kunnen maken en bijvoorbeeld wetenschappelijke vakken kunnen combineren met beroepsgerichte vakken. Dit is de ideale manier van studeren waarbij de student optimaal in de gelegenheid is zelf keuzes te maken.

Internationalisering

De LSVb spreekt haar zorg uit over het feit dat bij Europese vastgestelde minimum standaarden de (hoge) kwaliteit van het nationale onderwijs naar beneden wordt gehaald. Nationale standaard gaat altijd boven internationale standaard.

Deregulering / autonomievergroting

Het ISO geeft aan dat deregulering en autonomievergroting veel mogelijkheden biedt. De wijze waarop deze mogelijkheden ingevuld gaan worden heeft de aandacht van het ISO. Het ISO ziet echter ook problemen. Zo kan de transparantie van het onderwijsaanbod eronder leiden. Het ISO en de LSVb vragen zich beiden af wat de gevolgen van deregulering zijn voor de positie van de student. Hoe gaan de instellingen om met hun vrijheid. Het ISO en de LSVb stellen voor dat de minister een commissie instelt, zoals beschreven in de LSVb HOOP-reactie, die nagaat hoe de positie van de student in de toekomst zou moeten zijn ten aanzien van inspraak, en betrokkenheid bij de beoordeling van het beleid van de instelling.

Vouchers

Het ISO geeft aan dat zij geen voorstander is van een inhoudelijke fusie van het HBO en WO. Het ISO zou graag de volgende punten in een voucher experiment opgenomen zien. Bij invoering van het experiment moet duidelijk zijn wat de voorkennis vereisten zijn om een bepaald vak te mogen volgen. Het onderwijsprogramma moet helder en transparant zijn. Een landelijk experiment moet opleidingen van verschillende jaarindelingen kennen, trimesters, semesters etc. Bij het landelijke experiment kunnen alle vakken binnen één opleiding aan iedere instelling gevolgd worden. Bij het instellingsbrede experiment daarentegen kan er alleen vrije keuzeruimte zijn binnen het onderwijsprogramma bijvoorbeeld een bepaald percentage van de studiepunten zou integraal gevolgd kunnen worden. Vouchers mogen niet gekoppeld worden aan de kosten van een opleiding. Het kostenaspect van een opleiding blijft een zaak tussen overheid en instelling. Meer concurrentie zou alleen toegelaten mogen worden als dit leidt tot een werkelijke kwaliteitsverbetering. Iedere opleiding moet duidelijke eindtermen en leerdoelen kennen die leiden tot een diploma. Bij invoering van vouchers moet de mogelijkheid op herkansingen gewaarborgd blijven. Indien een tentamen niet wordt gehaald, mag dat niet betekenen dat opnieuw vouchers ingeleverd moeten worden. De student zou dan immers worden benadeeld. Het ISO zou een dergelijk experiment alleen kunnen onderschrijven als de volgende punten gegarandeerd worden :

1. Vouchers mogen nooit een beperking van het leerrecht inhouden. Momenteel kunnen studenten zoveel vakken volgen als zij willen. Deze situatie dient ongewijzigd te blijven ;
2. Vouchers mogen nooit een bezuinigingsmaatregel inhouden ;
3. Als het experiment wordt ingevoerd mogen studenten die daaraan meedoen nooit de dupe worden. Denk hierbij bijvoorbeeld aan financiële schulden waarmee studenten te maken krijgen indien het experiment geen succes mocht blijken.
4. De experimenten moeten door een onafhankelijke instantie worden opgezet, begeleid en getoetst. Vooraf dienen duidelijke doelstellingen geformuleerd te worden. Het ISO wil graag in het traject betrokken zijn en blijven

Bachelor / masters

Zowel het ISO als de LSVb onderschrijven het systeem van bachelor en masters. Het ISO staat positief tegen over het feit dat de minister in de Tweede Kamer heeft aangegeven dat bij invoering van het systeem niet getoerd wordt aan de bekostiging. Ook de financiële positie van de studenten in de vorm van studiefinanciering blijft onaangetast. Het ISO gaat daarom niet verder op dit punt in. Wel merkt het ISO op dat de invoering van het bachelor / master systeem er op is gericht een hogere mate van internationale transparantie te bereiken. Zowel het ISO als de LSVb stelt echter vraagtekens bij de huidige ontwikkelingen binnen de instellingen op dit terrein. Zo ontstaan binnen de instellingen op opleidingsniveau al verschillen tussen bachelor masters . Wanneer deze

trend zich doorzet zal dit de transparantie van het onderwijs niet bevorderen. Het ISO is van mening dat voor het bachelor masters systeem de volgende driepunten in acht moeten worden genomen :

1. het bachelor moment, is een moment voor differentiatie, specialisatie en vergroting van de mobiliteit van de studenten.
2. het bachelor moment dient een afgerond geheel te zijn.
3. het bachelor mag geen uitstroom / selectie moment zijn.

Het ISO en de LSVb vragen om deze punten mee te nemen bij de invoering van het bachelor masters systeem en willen graag betrokken worden indien er een werkgroep over dit beleidsterrein wordt opgezet.

Accreditatie

Het ISO onderscheidt twee soorten accreditatie : internationale- en nationale accreditatie. Internationale accreditatie betekent dat er een internationaal keurmerk wordt gegeven aan een opleiding, hetgeen een minimaal niveau van de opleiding garandeert. Indien een student in het buitenland een opleiding wil volgen kan op inzichtelijke wijze worden nagegaan wat de kwaliteit van de opleiding inhoudt. Het ISO is geen voorstander van een internationale raad die een opleiding beoordeelt of toetst. Het ISO pleit ervoor dat de huidige nationale systemen, internationaal worden erkend. Dat betekent dat wanneer Nederland een opleiding heeft geaccrediteerd, deze opleiding ook internationaal geaccrediteerd is. Bij nationale accreditatie hecht het ISO aan de volgende punten : het keurmerk heeft betrekking op een opleiding. Per opleiding wordt naar verschillende aspecten gekeken, bijvoorbeeld naar de kwaliteit van de opleiding, de voorzieningen etc. Al deze aspecten kunnen worden voorzien van accreditatie en een keurmerk. Het ISO wil niet toe naar een systeem van ranking. Voor studenten zou vooral inzichtelijk moeten worden of een opleiding aan een bepaald niveau voldoet. Op nationaal niveau zou er een accreditatierraad moeten komen. Dit zou een onafhankelijk orgaan moeten zijn. Daarnaast dient er een klankbordgroep te komen die toeziet op het functioneren van de raad. In deze klankbordgroep dienen ook studenten zitting te hebben. Accreditatie dient na een bepaald aantal jaren herhaald te worden. Bij invoering van het accreditatiestelsel, mag het huidige kwaliteitszorgstelsel niet verloren gaan.

Keuzegids

Het ISO is van mening dat studenten zeker zijn gebaat bij een goede en objectieve informatievoorziening. Het probleem dat zich hierbij voordoet is dat veel instellingen niet bereid zijn de gevraagde gegevens vrij te geven waardoor geen objectieve beeldvorming ontstaat. Het zou voor instellingen verplicht moeten zijn de gegevens af te geven. Het ISO pleit ervoor meer mogelijkheden te onderzoeken waarop objectieve informatie van de instellingen kan worden verkregen. Hierbij kan worden gedacht aan een koppeling met de accreditatierraad. De gegevens die in het bezit zijn van de accreditatierraad zouden vrijgegeven moeten worden ten behoeve van de informatie in de Keuzegids. Het ISO wil graag op een later moment van gedachten wisselen over de wijze waarop de distributie van de Keuzegids vorm zou kunnen krijgen.

Onderwijsafspraken

Het ISO is blij met de opmerkingen van de minister die in het HOOP met betrekking tot de onderwijsafspraken zijn opgenomen. Het ISO heeft het initiatief genomen om deze mogelijkheden uit te werken. Het ISO is momenteel bezig binnen een aantal universiteiten en hogescholen na te gaan welke toegevoegde waarde onderwijsafspraken kunnen hebben. Zo blijkt dat onderwijsafspraken vooral een toegevoegde waarde hebben voor bepaalde doelgroepen zoals studenten met een handicap, studenten die top-sport bedrijven, en voor studenten die actief zijn in besturen. Het ISO vraagt de minister of hij bereid is middelen voor dit soort projecten beschikbaar te stellen.

Voorzieningen in het HBO

Het ISO geeft aan dat in de vorige Studentenkamer is gesproken over voorzieningen in het HBO. Het ISO ziet grote problemen binnen het HBO ten aanzien van de financiële ondersteuning van de studenteninspraak. Het ISO pleit ervoor dat inspraakorganen beter gefaciliteerd worden. In het wetsvoorstel WSF 2000 wordt reeds een wijziging van het huidige beleid aangegeven dat bestaat uit een landelijk vastgesteld minimum bedrag voor studenten die in dit soort organen zitting hebben. Het ISO stelt voor dat er een minimum aantal maanden wordt vastgelegd per type inspraakorgaan bijvoorbeeld : opleidingscommissie twee maanden, faculteitsraden drie maanden, UR-raden zes maanden. Het ISO vraagt verder aandacht voor de afstudeerregelingen binnen het HBO. Op een hogeschool zou de CMR inspraak moeten hebben op de richtlijnen voor de verdeling van de bestuursbeurzen. Het ISO is op de hoogte van het feit dat de minister geen landelijke regeling wil opstellen. Zij stemt in met het voorstel dat hogescholen zelf de hoogte en de vorm van de afstudeerregelingen bepalen. Het ISO vraagt echter de minister richtlijnen op te stellen waaraan de procedure voor de verdeling van de

bestuursbeurzen zou moeten voldoen. Vooral op hogescholen is er te weinig geld beschikbaar voor deze beurzen. Het ISO vraagt de minister de budgetten te vergroten en de budgetten te oormerken waardoor studenten inzicht krijgen in het bedrag dat voor hen beschikbaar is en waar zij dus ook recht op hebben.

Stemmen met de voeten

De LSVb plaats een kanttekening bij het uitgangspunt 'stemmen met de voeten'. Zij vinden dit een reactieve vorm van selectie door studenten op kwaliteit. De LSVb is van mening dat studenten zich actief moeten bezig houden met de onderwijskwaliteit. De LSVb zou graag aan het systeem van "stemmen met de voeten", een "niet goed geld terug" garantie gekoppeld zien. Een student kan wel weglopen als hij niet tevreden is, maar toch blijft hij de dupe. Naast dit reactieve machtsmiddel voor studenten moeten studenten ook actief de mogelijkheid hebben zich bezig te houden met de kwaliteit van de opleiding.

Studiepunten / emancipatie

De LSVb vraagt het ECTS systeem in Nederland in te voeren naast het huidige studiepunten systeem opdat iedereen op internationaal niveau duidelijk heeft hoeveel studiepunten hij heeft gehaald. Hierdoor zijn vakken op internationaal niveau beter uitwisselbaar. De LSVb heeft in het HOOP weinig teruggevonden over emancipatie. De minister wil maatwerk leveren voor allochtonen en gehandicapten om de instroom en het rendement van deze groepen te vergroten, maar de motivering die daarbij wordt gegeven is volgens de LSVb gericht op de vraag naar arbeidskrachten. De LSVb vindt dit korte termijn beleid en vraagt de minister naar zijn lange termijn plannen op het terrein van emancipatie.

De minister bedankt ISO en LSVb voor hun reactie. Hij geeft aan verheugd te zijn dat zijn lijn in het HOOP om te komen tot autonomievergroting, deregulering, flexibiliteit en een krachtiger positie voor de studenten, ondersteuning vindt. Dit laat onverlet dat er de komende tijd nog veel zaken verder uitgewerkt moeten worden. In het HOOP 2000 is wel de richting aangegeven. Zo zijn in het HOOP over de positie van de student, naast de specifieke regelingen die in de MUB zijn opgenomen, verschillende elementen toegevoegd. Zo wordt er meer ruimte gegeven en flexibiliteit aangebracht in het onderwijs, onderwijsafspraken gemaakt, een voucherexperiment ingevoerd en verandert de studiefinanciering. Dit vormen elementen waarin de positionering van de studenten nadrukkelijk aan de orde is. De minister streeft niet naar een statisch beeld, waarin alles wordt vastgelegd, maar naar een duidelijke positionering van de student. De minister zegt toe in een werkgroep na te willen gaan wat deze aanvullende elementen precies voor de positie van de studenten betekenen.

De minister streeft een betere positionering na van het Nederlands hoger onderwijs in nationaal en internationaal verband. Nationaal waar het gaat om toenemende concurrentie vanuit de marktsector en internationaal voor wat betreft buitenlandse universiteiten die de Nederlandse markt steeds meer beginnen te benaderen. Nederlandse studenten vormen een interessant object voor veel buitenlandse instellingen. Nederlandse studenten hebben vaak een goede vooropleiding genoten, bezitten een grote mate van zelfstandigheid en vermogen tot zelfstudie. Dat is de reden waarom de trend in het HOOP zo is ingezet. In het HOOP worden autonomievergroting en deregulering als instrumenten gehanteerd om meer ruimte te creëren en minder centrale regels te stellen. Het doel is meer zelfstandigheid voor de instellingen opdat zij beter kunnen inspelen op ontwikkelingen. De positie van de studenten moet countervailing power mogelijk maken. Het gaat dus niet alleen om "stemmen met de voeten". Over de concretisering en de precieze invulling van de plannen wil de minister de komende tijd het gesprek met de studenten voeren. Hij wil nadrukkelijk niet eerst alles op papier vastleggen, maar met elkaar zoeken naar de beste vorm.

De minister merkt naar aanleiding van de versterking van de positie van de student op dat de studenten reeds zitting hebben in de opleidingscommissies en de visitatiecommissies. De minister wil derhalve eerst goed nagaan wat er geregeld is en wat er eventueel nog bij moet komen. Er moet een goede balans worden gezocht tussen wat de wens van de student is en dat wat de instelling wil. De student moet ook de mogelijkheid krijgen om vervolgens voor een andere instelling te kiezen. Vouchers vormen hiervoor een goed instrument. De minister benadrukt dat het HOOP niet alleen naar de "markt" kijkt. Het volgen van een opleiding en de persoonlijke keuze daarin blijft echter altijd essentieel. Daarbij is het ook goed te weten wat een student vervolgens met de opleiding kan. De samenleving is echter niet maakbaar en de markt ook niet. De minister kan dus nooit zeggen dat hij de markt regelt. Wel kan hij de condities scheppen waardoor een gewenste ontwikkelingen grotere kans van slagen heeft. Onderwijs dat alleen gericht is op de markt schiet te kort. Het mag niet zo zijn dat universiteiten alleen nog maar opleidingsinstituten zijn op wetenschappelijk niveau. De instellingen zouden dan een kans missen ten aanzien van de positionering in internationaal perspectief. De minister geeft aan dat marktgerichtheid bij het wetenschappelijk onderwijs een andere discussie is dan bij het HBO. Hij geeft aan dat hij ten aanzien van het HBO de komende tijd samen met het bedrijfsleven wil nagaan welke vereisten en kwalificaties aan bepaalde diploma's worden gesteld. Wat betekent 'de markt' in de eindexameneisen die worden gesteld. Bij het behalen van het diploma is daarmee ook gegarandeerd dat de opleiding inspeelt op de maatschappelijke behoefte.

Opleidingenaanbod

De minister verwijst bij de vraag van de LSVb over het opleidingenaanbod naar het kleine letteren convenant. Hierbij probeert de minister samen met de universiteiten afspraken te maken over de aanwezigheid in Nederland van deze opleidingen. De minister verwacht dat universiteiten in toenemende mate internationaal afspraken zullen maken. De minister kan niet bij voorbaat garanderen dat alle opleidingen zullen blijven bestaan. De minister geeft aan dat de komende jaren meer Europees naar het opleidingenaanbod moet worden gekeken. Hierover moet afstemming worden gezocht en moeten afspraken worden gemaakt.

Kwaliteitszorg / accreditering

De minister geeft aan dat hij de onderwerpen Kwaliteitszorgsysteem en accreditatie samen neemt. Hierbij heeft hij de ambitie de opleidingen internationaal tot de hogere regionen te laten behoren. Als men dat ambitieniveau niet heeft wordt men al snel weggespeeld. Hierbij moeten we ons niet alleen internationaal oriënteren. Het zal even duren voordat de ministers van onderwijs het in Europees verband eens zijn over de accreditering. Daarom wil de minister op nationaal niveau beginnen gebaseerd op de kwaliteitssystemen zoals wij die nu in het hoger onderwijs kennen. Over de verdere uitwerking hiervan wordt nagedacht. Op niet al te lange termijn zal met onder meer de studentenorganisaties worden gesproken. Ook op dit punt is het van belang te zien hoe de positionering van de instellingen is. Maar ook wordt gekeken naar de rol en kwaliteit van de visitaties, de rol van de minister en de rol van de Inspectie. Het is belangrijk voor het buitenland dat een opleiding voldoet aan kwaliteitsnormen die door de minister van OCenW zijn gesteld. Er is overigens niet alleen spraken van een nationaal accreditatiesysteem. Er zijn ook buitenlandse accreditatiesystemen. Universiteiten en hogescholen kunnen zeggen wij willen gebruik maken van een Amerikaanse, Franse of Engelse accreditatieorganisatie. Dan gaat het om de vraag of de Nederlandse minister deze accreditatieorganisatie 'als goed' kan bestempelen. Dit zijn internationale elementen die in dit accreditatiesysteem moeten kunnen worden ingepast. In dit verband betekent dit zorgen voor een goed nationaal systeem en tegelijkertijd openstaan voor buitenlandse ontwikkelingen. Over die lijn zal nader overleg worden gevoerd met de studenten.

Keuzegids

De minister wil de studenten beter toerusten tot het maken van eigen keuzen. Voorlichting in de vorm van een gezaghebbende Keuzegids is daarbij een belangrijk instrument. Informatieoverdracht aan de student over wat opleidingen aan kwaliteit, kansen en flexibiliteit bieden is van groot belang. De distributie van de Keuzegids, zou verder moeten worden uitgebouwd.

Vouchers

De minister stelt dat het uitgangspunt hierbij is de vergroting van de souveriniteit van de student. Dat is het kernargument. Er wordt nu nagedacht hoe vorm kan worden gegeven aan een experiment. Een experiment in zowel hbo als wo is te grootschalig. Dat strookt niet met het voornemen om een hanteerbaar experiment snel van start te laten gaan. Voorkomen moet worden dat de student de dupe wordt van het experiment. Dat is een belangrijke randvoorwaarde. Bij een experiment bestaat altijd enige vorm van risico, maar de positie van de student moet wel veilig worden gesteld. Een haalbaar experiment beslaat niet alle studiejaar in een opleiding. Het voorstel is een start te maken met het derde en vierde jaar. Dus bij een groep studenten die al een bepaald beeld van de studie heeft. Ook hiermee wordt beoogd het experiment hanteerbaar te houden. Het voorstel is te beginnen bij het hbo. Anders zou het overstappen van een hbo-instellingen naar een universiteit spanningen kunnen opleveren. Stel dat hbo-ers massaal gebruik gaan maken van universitaire opleidingen en er bestaan geen mogelijkheden voor bekostigingsverschuivingen. Dan zou het WO in financiële problemen raken en het HBO geld overhouden. Kortom er kleven te veel bezwaren aan om dit op korte termijn te kunnen uitvoeren. Op dit moment staat de haalbaarheid centraal.

De minister wil over dit onderwerp op korte termijn overleg voeren met de studentenorganisaties. Bijvoorbeeld in een informeel overleg, zodat we vóór de kamerbehandeling in januari hierover verdergaande voorstellen kunnen neerleggen. Vouchers houdt geen beperking van leerrechten in. Evenmin wordt met de invoering van de vouchers een bezuiniging beoogd.

Bachelor-Master

De minister heeft in de Tweede Kamer gesteld dat de invoering van een bachelor – mastersstructuur niet leidt tot een bezuiniging. Beoogd is dat de positie van de student met de invoering van een bachelor mastersstructuur ook internationaal zal verbeteren. De Onderwijsraad wordt eerst om advies gevraagd. De vraag die speelt is wat een bachelor diploma precies inhoudt. Vormt het bachelor diploma een opstap naar het master diploma of is het een

afgerond diploma met een civiel effect. Een andere vraag is wat een bachelor mastersstructuur betekent voor een hbo-opleiding. Het HBO sluit af met op bachelorniveau. Dat lijkt internationaal de meest logische weg. Is er dan daarna nog een master binnen HBO en wat betekent dat dan vervolgens? Dit soort vragen moet worden beantwoord. Het zijn wel vragen waar nogal wat consequenties aan vast zitten. De verdere concretisering en invulling hiervan moet de komende periode gestalte worden gegeven.

Onderwijsafspraken

De minister geeft aan dat onderwijsafspraken een belangrijk element zijn bij de positionering van de student in de richting van de opleidingen en instellingen. De universiteiten en de hogescholen zijn hier al volop mee bezig. Instellingen die nu reeds afspraken maken zullen straks over een grote voorsprong beschikken. De mate van flexibiliteit daarin is van groot belang. In dat licht past ook de vraag of in de onderwijsafspraken nog bijzondere afspraken kunnen worden gemaakt voor topsporters en gehandicapten. Het antwoord hierop is ja, maar studenten moeten dat zelf regelen met de instellingen. De minister merkt op dat hij in de gesprekken met VSNU en HBO-raad de aandacht zal vestigen op de instrumenten die de instellingen hebben om bovengenoemde elementen ook daadwerkelijk gestalte te geven.

Transparantie

De minister merkt op dat transparantie vraagt om informatie en vergelijking van opleidingen, zowel op nationaal als internationaal niveau. Die elementen zijn nog niet voor 100% ingevuld, maar moeten de komende tijd weer invulling gaan krijgen.

De minister geeft aan dat niet alle vragen zijn beantwoord, maar dat hij in hoofdlijnen heeft aangegeven wat zijn insteek is. Over enkele onderwerpen zal hij nog nader overleg voeren met de studentenorganisaties en de instellingen. Over vouchers en accreditering vindt nog overleg plaats. Verder wordt de komende weken en maanden nog verder inhoud gegeven aan flexibiliteit, autonomievergroting en deregulering.

De minister verlaat de vergadering. De DGW neemt het voorzitterschap over.

De DGW merkt op dat de minister in eerste termijn heeft gereageerd op hetgeen ISO en LSVb hebben ingebracht. Nu volgt de tweede termijn. De DGW geeft opnieuw het woord aan ISO en LSVb en vraagt hen te reageren op hetgeen de minister heeft gezegd.

De LSVb geeft aan dat de minister heeft aangegeven dat het belangrijk is om minimumregels vast te stellen en hierover in de nabije toekomst verder het gesprek aan te gaan. De LSVb is daar verheugd over. De LSVb benadrukt dat zowel ISO als LSVb aandringen op het in het leven roepen van een commissie die gaat kijken naar de gevolgen / scenario's van deregulering en de positie van de student daarin.

De LSVb geeft aan dat de minister aangeeft dat de universiteiten een zelfstandige rol moeten hebben in het opleiden van kritische mensen. Het hbo zou meer dan het wo moet gaan inspelen op de markt. De LSVb vraagt de minister hier een nadere uitwerking van te geven. De LSVb is van mening dat zowel voor hbo als wo geldt dat mensen breed moeten worden opgeleid. Academische vorming is volgens de LSVb niet per definitie verbonden aan het wo. Een brede vorming is ook voor de hbo-student noodzakelijk.

De LSVb stelt dat zij het in het kader van de toegankelijkheid belangrijk vindt dat een goed opleidingsaanbod in Nederland behouden blijft. In tweede instantie kan in Europees verband gekeken worden naar het opleidingsaanbod.

De LSVb vindt het belangrijk dat ook het aangewezen onderwijs (PAEPON) gaat nadenken over de kwaliteitsnormen en accreditatie. De LSVb wil hier graag bij betrokken blijven. Verder vraagt de LSVb of de minister één accreditieraad voor ogen staat of dat hij in Nederland de mogelijkheid wil bieden voor verschillende accreditatieorganen. De LSVb geeft verder aan dat hen in de eerste termijn niet duidelijk is geworden of de minister het Birmingham-model als optie ziet.

De LSVb stelt dat de keuzegids in het kader van de voorlichting een goed instrument is waar zij graag verder over willen spreken.

De LSVb vraagt of er voor de studenten die meedoen aan het voucherexperiment een soort van garantie kan worden gegeven. Hierbij is te denken aan een compensatie-regeling voor het geval er iets verkeerd gaat. Nader informeel overleg over vouchers lijkt de LSVb zeker wenselijk. De LSVb vraagt de garantie dat vouchers geen inperking betekenen van het leerrecht, binnen het huidige voorstel lijkt dit namelijk nog steeds mogelijk.

De LSVb en het ISO vinden het belangrijk dat het doel van een bachelor - mastersstructuur, het bereiken van meer transparantie, voor ogen wordt gehouden. Universiteiten en hogescholen diervoor een kader te krijgen aangereikt.

Het ISO en de LSVb merken op dat de reactie van de minister algemeen van aard was. Zij vragen ook om beantwoording van hun specifieke vragen hetzij mondeling hetzij schriftelijk.

Het ISO wil graag een toezegging dat de studentenorganisaties bij de discussie over een bachelor - mastersstructuur, vouchers en accreditering worden betrokken in de vorm van werkgroepen, klankbordgroepen of commissies.

Het ISO geeft aan dat de minister het voucherexperiment wil beperken tot het hbo. De minister is nog onvoldoende ingegaan op het voorstel van het ISO om twee typen experimenten te starten, één op landelijk niveau, één op opleidingsniveau en één op lokaal niveau die integraal binnen één instelling zou kunnen plaatsvinden.

Het ISO is het eens met de minister dat onderwijsafspraken op instellingsniveau moeten worden geregeld. Het ISO is hierover reeds in gesprek met een aantal instellingen. Het ISO vraagt de minister of hij bereid is middelen ter beschikking te stellen om dit soort projecten te starten.

Het ISO wil graag van de minister horen of er een onafhankelijke raad komt die de accreditering gaat uitvoeren en waarbij een klankbordgroep wordt gevormd waarin ook studenten zitting hebben.

Het ISO vindt de dat de financiële ondersteuning van studenten in de medezeggenschapsraden HBO nog veel te wensen overlaat. Het ISO wil graag een financieel minimum vaststellen voor verschillende vormen van inspraak. Bijvoorbeeld een opleidingscommissie twee maanden, oplopend tot een universiteitsraad tot zes maanden. Inzake actieve studenten in het hbo ziet het ISO graag dat geld geormerkt wordt ten behoeve van inspraak.

De DGW begint met de punten die door ISO en LSVb gezamenlijk naar voren zijn gebracht. Voor wat betreft deregulering verwijst DGW naar de toezegging van de minister dat op alle dossiers waar sprake is van deregulering in werkgroepverband worden verkend hoe de positie van studenten in de nieuwe situatie gewaarborgd is. Geen commissie maar een werkgroep die is toegespitst op onderwerpen. Na de behandeling van het HOOP in de Tweede Kamer zullen afspraken worden gemaakt over de onderwerpen die in de werkgroep aan de orde zullen komen.

De DGW merkt op dat bij de studentenorganisaties veel vragen leven over de vormgeving van accreditering. De feitelijke vormgeving hiervan is in het HOOP nog niet ingevuld. Het gesprek hierover zal nog worden voortgezet. Het uitgangspunt hierbij is dat met accreditering niet het bestaande kwaliteitszorgstelsel overboord wordt gezet. Dat zou buitengewoon onverstandig zijn. De minister wil het huidige kwaliteitszorgstelsel als uitgangspunt kiezen voor accreditering. Ook zal de overheid (inspectie) blijven toezien op de accreditatie. Hierover kan geen misverstand bestaan. Dit zal de overheid niet uit handen geven. De idee van een begeleidingscommissie zal worden meegenomen. De discussie over dit onderwerp wordt voortgezet. Ook met de studentenorganisaties zal verder van gedachten worden gewisseld.

De DGW merkt op dat de LSVb heeft gevraagd om garanties voor studenten die deelnemen aan het voucherexperiment. De minister heeft inderdaad gezegd dat een experiment altijd risico's in zich draagt. Als dat niet zo zou zijn dan kan het direct worden ingevoerd. Omdat een experiment risico's heeft is het verstandig bij de opzet van het experiment extra aandacht te schenken aan de positie van studenten binnen dat experiment. Het experiment moet voldoende waarborgen bieden dat het niet fout kan gaan. Het ISO vroeg of haar ideeën met betrekking tot het voucherexperiment niet direct door de minister konden worden overgenomen. Bij de vormgeving van het experiment zullen de opmerkingen zeker mee worden genomen. Het is nu te vroeg om aan te geven of de ideeën ook worden overgenomen. Het is een nieuw idee, waarvoor dank.

De DGW geeft aan dat de LSVb aandacht heeft gevraagd voor de 'brede vorming' van de student in het hbo. Het kan niet zo zijn dat mensen die van het hbo komen volstreekte volgzaam en weinig kritische mensen zouden zijn. De accenten tussen hbo en wo liggen echter wel anders. De minister heeft daar in zijn speech bij de VSNU daar het nodige over gezegd. De academische vorming heeft de minister heel sterk in het universitaire deel van het hoger onderwijs gelegd. De minister staat voor ogen dat werkgevers in HBO een zekere invloed hebben op het kerncurriculum. In de paramedische sfeer en technische sfeer is dat nu al zo.

De DGW geeft aan dat de minister heeft aangegeven niet alle opleidingen zomaar 'over de grens' te willen sturen. Hij vindt het een groot goed ook commercieel minder aantrekkelijke opleidingen, die uit een andere optiek zeer interessant zijn, voor de samenleving te behouden. De minister streeft er nadrukkelijk niet naar alleen de commercieel aantrekkelijke opleidingen te houden.

De DGW geeft aan dat ten aanzien van onderwijsafspraken beleidsgericht onderzoek wordt ingezet. De DGW is van mening dat de feitelijke afspraken uit het onderwijsveld zelf moeten voort komen. Momenteel bestaat geen financiële mogelijkheid om hier een stimuleringsbeleid op te voeren. Het is niet uitgesloten dat dit in de toekomst nog eens zal gebeuren. Het beleidsgericht onderzoek zal wel voor onze rekening komen.

De DGW merkt op dat de LSVb 'het vergroten van de transparantie' als hoofddoel ziet bij de invoering van het bachelor - masterssysteem. In Bologna is daar door alle Europese minister het volgende over gezegd. De gedachte is dat een student zich in de eerste drie jaren van de studie richt op de eigen instelling. Pas na deze periode zou de student zich het beste Europees kunnen oriënteren. Een van de redenen voor de invoering van een bachelor - master model is om de overstap na het bachelorsexamen van de ene naar de andere (Europese) universiteit beter te faciliteren. Dat was de idee dat alle ministers met elkaar verbond. Het argument van de transparantie is daar niet nadrukkelijk aan de orde geweest. Wel is het goed dat er één helder gedefinieerd overstapmoment bestaat voor de Europese student. Dat zou men kunnen uitleggen als transparantie.

ISO en LSVb vroegen gezamenlijk naar betrokkenheid bij de verder vormgeving van het bachelor - masters traject. Er zal over dit onderwerp advies worden gevraagd aan de Onderwijsraad. Afhankelijk van dit advies zullen verdere gedachten over dit onderwerp worden ontwikkeld. Deze gedachten zullen verder met de studentenbonden worden besproken.

De DGW geeft aan dat een vraag van het ISO was gericht op de financiële ondersteuning van de studenten in medezeggenschapsraden in het hbo. De vraag was of men de regelingen zoals die in het kader van de afstudeersteun in de WSF zijn geformuleerd nog kan aanscherpen. De DGW geeft aan dat op dit moment de wet in de Tweede Kamer ligt en dat de minister met het veld derhalve niet over de inhoud van de wet in gesprek gaat. De Raad van State heeft een advies uitgebracht waarin is gezegd dat erg veel bevoegdheden bij de instellingen worden weggehaald. Dat was overigens het enige punt van kritiek. De minister ziet op dit moment geen aanleiding om de teksten zoals die nu in de Kamer liggen te wijzigen of verder aan te scherpen. Wel moet worden nagegaan of ten aanzien van het HBO en WO geen verschillende wettelijke praktijk bestaat. Die wetsteksten moeten naast elkaar worden gelegd om te zien of er een verschil in praktijk bestaat. Die toezegging wordt hierbij gedaan. Er gaat echter geen nota van wijziging naar de Kamer om de huidige wetstekst aan te passen. Uw oproep wordt echter wel serieus genomen, want kennelijk zijn er nog steeds problemen in met name het hbo ten aanzien van deze medezeggenschapsfuncties. Het laatste punt hierbij is het oormerken van gelden inzake medezeggenschap. Van het oormerken van gelden wordt al heel lang afgezien. Dat doet OCenW niet meer, wij gaan uit van de 'lump sum' systematiek. Wat we nu met de wetstekst proberen te regelen is het recht van studenten op deze zaken messcherp vast te leggen. We moeten nog zien hoe dat financieel uitpakt. Het kan niet zo zijn dat er een situatie ontstaat dat vanuit de overheid steeds meer wordt voorgeschreven over wat instellingen moeten doen. In dat geval kan het beter worden meegenomen in de WSF. Hiervoor is echter nadrukkelijk niet gekozen. Daar waar instellingen geen regelingen hebben gaat nu gewoon de wetstekst gelden.

De DGW zegt toe dat de vragen die nog niet zijn beantwoord schriftelijk worden afgedaan.

De DGW schetst vervolgens de HOOP procedure. Het Ontwerp- HOOP is in september op Prinsjesdag aangeboden aan de voorzitter van de Tweede kamer. Over het opvattingen worden in het verslag vastgelegd. Het verslag gaat mee naar de Tweede Kamer. Wij zullen uw opmerkingen zo goed mogelijk in het verslag tot hun recht laten komen. Wij zullen het verslag ter goedkeuring aan u voorleggen. Vervolgens vindt op 24 januari het gesprek met de Tweede Kamer plaats over het ontwerp- HOOP. De Tweede Kamer geeft zijn opvatting over het HOOP, mede gehoord de opvattingen die u heeft uitgesproken. Het HOOP is geen wetswijziging, maar een nota-overleg. Wat in de Tweede Kamer wordt gezegd is maatgevend voor eventuele verdere wets- en systeem - wijzigingen. In de praktijk verandert er pas iets als de wet echt van kracht wordt.

4. Rondvraag

Landelijke afstudeersteun

ISO kreeg van de convenantpartner de Nederlandse Studenten Sport Stichting (NSSS) te horen dat de aanvraag voor een landelijke beurs is afgewezen. Het ISO vraagt de minister aandacht voor deze situatie en verzoekt om een algemene herziening van de regeling. Verder wijst het ISO op het belang van de NSSS voor studenten.

De DGW geeft aan dat hij de casus niet kent. Er bestaat een goede regeling voor dergelijke situaties. Het verzoek van de NSSS zal niet binnen die termen hebben gepast. Wij zijn bereid met de NSSS te kijken waaraan moet worden voldaan om wel in aanmerking te komen. De regeling die er nu is, is niet vastgesteld en er bestaat nu heel weinig reden om de regeling weer te wijzigen. Enige hulp aan de NSS wordt hierbij toegezegd.

Motie rabbae/Eurlings

De LSVb stelt de motie Rabbae / Eurlings aan de orde die in de Tweede Kamer is aangenomen. Hierin spreekt de Kamer uit om stapsgewijs de aanvullende beurs uit het prestatieregime te halen. Als de informatie klopt heeft de LSVb begrepen dat de minister niet direct van plan is die motie uit te voeren. De LSVb wil weten wat nu met deze motie gaat gebeuren. Als de motie niet zal worden uitgevoerd wil de LSVb weten wat met het geld gaat gebeuren dat vrij is gekomen door de indexering van de thuiswonenden beurs met een percentage in plaats van met een absoluut bedrag.

De DGW stelt dat de motie Rabbae/ Eurlings door de minister niet kan worden uitgevoerd. Het bedrag dat hiermee is gemoeid is f 950 miljoen. Dat bedrag was bij de Kamer niet bekend toen zij deze motie indienden. Niet kan worden uitgesloten dat de Kamerleden bij de volgende algemene politieke beschouwingen de uitspraak doen dat de motie in ieder geval moet worden uitgevoerd. Dan ontstaat er een andere situatie. Momenteel is de motie echter onuitvoerbaar omdat daar geen geld voor is. Het geld dat vrijvalt door de wijziging van de indexering van de basisbeurs blijft beschikbaar voor studiefinancieringsdoeleinden.

De LSVb vraagt of dit betekent dat het geld eventueel gebruikt kan gaan worden in de OV-kaart onderhandelingen

De DGW sluit dit niet uit, maar het kan ook voor heel andere zaken gebruikt worden. De OV-kaart ligt natuurlijk nog erg ver weg. Het nieuwe contract gaat immers pas in 2003 in.

De DGW sluit de vergadering en dankt de aanwezigen voor hun inbreng.

Toezeggingen Studentenkamer d.d. 1 december 1999

1	Op alle dossiers waar sprake is van deregulering wordt in werkgroepverband verkend hoe de positie van de student is gewaarborgd. Na de behandeling in de Tweede Kamer van het HOOP zullen de onderwerpen worden geïnventariseerd.
2	Op het onderwerp onderwijsafspraken wordt beleidsgericht onderzoek ingezet.
3	De vragen die de studentenbonden hebben gesteld en nog niet zijn beantwoord zullen schriftelijk worden afgedaan.
4	De minister zal in een informeel overleg nog eens met de studentenorganisaties van gedachten wisselen over vouchers.
5	Met de Nederlandse Studenten Sportstichting zal worden bekeken op welke grond de ingediende casus voor een landelijke beurs is afgewezen.

Verslag overleg op 8 december 1999 tussen de minister van OCenW en VNO-NCW en MKB-Nederland over het ontwerp-HOOP 2000

VNO-NCW en MKB-Nederland hebben beide een schriftelijke reactie op het ontwerp-HOOP 2000 opgesteld.

Aanwezig:

MKB-Nederland: De Boer, Visser - van Erp

VNO-NCW: Schraven, Renique

OCenW: Dijkgraaf, Hermans (vz.), Minnee, Van Rietschote, Veldt (vsl.), Van Velzen, Zuurmond, de Wijkerslooth.

1. Opening en mededelingen

De minister opent de vergadering. Er zijn geen mededelingen.

2. Ontwerp-HOOP

Tekorten aan hoger opgeleiden / budget hoger onderwijs

De heer Schraven zegt dat na een daling in het aantal studenten, er nu weer een stijging te zien is, met name in het hbo. Dit is naar de mening van VNO-NCW een positieve ontwikkeling, maar geeft wel problemen met de financiering van het hoger onderwijs. Deze is, met name in het hbo, te laag door het gegroeide aantal studenten. Er is een absoluut tekort aan hoger opgeleiden en een relatief. Absolute tekorten zijn er bijvoorbeeld in het bèta-gebied, waar te weinig studenten instromen. Relatieve tekorten zijn de tekorten die er zijn aan scholing van de werknemers: de eisen aan opleidingsniveau worden steeds hoger.

Dit heeft tot gevolg dat er meer aandacht moet komen voor de geldstroom naar het hoger onderwijs en vooral ook hoe die geldstroom ingezet wordt.

De heer De Boer geeft aan dat het budget voor het hoger onderwijs omhoog moet. Hij geeft minister Hermans een compliment dat hij de trend van bezuinigingen heeft weten te keren. De minister heeft de steun van MKB-Nederland in zijn voorstellen om meer geld te verkrijgen voor het hoger beroepsonderwijs. Je kunt niet verwachten dat het hbo allerlei nieuwe taken uitvoert en steeds meer studenten opleidt, terwijl het budget per student de laatste jaren alleen maar is gedaald.

Het hbo is in meerdere opzichten van groot belang voor het mkb. MKB-Nederland wijst hierbij ook op zaken als toegepast onderzoek en het kennisonderhoudscontract. Belangrijk is dat er gelet wordt op samenwerking met andere departementen op deze onderwerpen.

De heer Schraven pleit niet voor extra geld voor het hoger onderwijs tijdens dit kabinet, maar wil een betere verdeling van het geld voor onderwijs. Men is niet erg enthousiast over maatregelen als klassenverkleining.

De minister geeft aan dat op dit moment diverse stappen ondernomen worden om het tekort aan hoger opgeleiden aan te pakken:

1. Invoering studiehuis: dit moet scholieren opleiden die beter toegerust zijn voor het hoger onderwijs, zodat er minder uitval zal zijn in hbo en wo.

2. Aansluiting mbo-hbo verbeteren: dit gebeurt door het invoeren van verkorte leerwegen en eerder verworven competenties (EVC). Om dit te laten slagen moet er ook gewerkt worden aan de instroom in het mbo
3. Regionale samenwerking: met name hogescholen kunnen veel doen aan kenniscirculatie in hun omgeving, bijvoorbeeld door contacten aan te gaan met roc's en het bedrijfsleven.
4. Verhoging van het rendement: door flexibilisering van de studiefinanciering hebben studenten nu tien in plaats van zes jaar om een diploma te halen. Hierdoor zullen ze meer risico's durven te nemen en zullen ze voor moeilijker en bredere opleidingen kiezen.
5. Instroom allochtonen vergroten: deze groep groeit nog steeds in het hoger onderwijs en moet ook aangemoedigd worden om hbo of wo te gaan doen.
6. Instroom ouderen vergroten: werknemers, niet-actieven en herintredende vrouwen bieden veel kansen om het onderwijspeil omhoog te brengen. Voor de financiering van scholing van deze groepen is overleg met de sociale partners nodig.
7. Weerbaar maken hoger onderwijs: de ho-instellingen moeten goed op kunnen treden in de commerciële markt. Voordat dit zover is, moeten ze hier wel voor toegerust worden.

De heer Schraven zegt blij te zijn met deze hoeveelheid aan niet-financiële maatregelen. Hij vraagt zich af wat de relatie is tussen het geld dat instellingen per student krijgen en het afstudeer-rendement. Gaat dit rendement omlaag als er minder geld per student beschikbaar is?

De heer De Boer vindt het creatief om te denken dat deze plannen om de instroom te verhogen direct zullen leiden tot meer hoger opgeleiden. In de praktijk ziet MKB, bijvoorbeeld door activiteiten op dit terrein van de eigen branches, dat voornemens om nieuwe groepen te betrekken bij het ho niet zo snel gerealiseerd worden. Hij vraagt zich af of er zicht is op wat er werkelijk mogelijk is op dit vlak en wat dit dan gaat kosten.

De minister zegt een onderscheid te maken tussen werkenden en niet-werkenden. De laatste groep valt onder verantwoordelijkheid van Sociale Zaken. Wat je ziet is dat er onder deze groep wel degelijk een deel hoger opgeleid is (denk aan bijstandsmoeders), maar dat zij niets met deze opleiding doen. Deze mensen moeten toch weer de arbeidsmarkt op gebracht kunnen worden. Een probleem dat hierbij speelt is dat mensen weinig zin hebben om ver te verhuizen voor een nieuwe baan. Het aantrekken van nieuwe doelgroepen is inderdaad moeilijk. Daarom wil de minister hen niet zomaar scholing aanbieden, maar dit zo veel mogelijk combineren met werk, zodat ze vanaf de eerste dag helpen de tekorten op te lossen.

De heer Schraven geeft aan dat VNO-NCW er niet zo in gelooft dat deze mensen naar het hoger onderwijs zullen gaan.

De minister antwoordt dat zij wel naar het mbo zullen gaan en van daaruit kunnen ze doorstromen naar het ho.

De heer Schraven blijft met de vraag zitten hoeveel deze investering oplevert. Levert meer geld meer hoger opgeleiden op of niet?

De heer de Wijkerslooth geeft aan dat het budget van het hoger onderwijs voor 85% uitgegeven wordt aan personeel. Doordat er niet meer geld is gekomen, zijn er evenveel docenten gebleven, terwijl het aantal studenten sterk is gegroeid. Dit is niet goed voor de kwaliteit van het onderwijs.

De heer Zuurmond zegt dat vanuit OCenW al ambtelijk gesproken is met Economische Zaken over fiscale maatregelen.

ACO/opleidingenaanbod

De heer Schraven is erg blij met de deregulerende trend in het HOOP 2000. De afschaffing van de ACO valt daaronder. VNO-NCW hecht wel grote waarde aan garanties voor transparantie, kwaliteit en relevantie van het aanbod van hoger onderwijs. Deze hoeven echter niet de vorm te krijgen middels de huidige ACO-toetsing. Het dereguleren van locatiebeleid en de mogelijkheid om sneller opleidingen waar veel vraag naar is ook aan nieuwe instellingen aan te bieden is een goede ontwikkeling. Waar men wel bang voor is, is dat door de voorgestelde maatregelen de transparantie van het onderwijsaanbod, waar de laatste jaren zoveel energie in is gestoken, verloren gaat. VNO-NCW wil daar een keer verder over discussiëren. De zorg is dat men bij het starten van een nieuwe opleiding wel naar de vraag van studenten kijkt, maar niet naar de vraag vanuit de arbeidsmarkt.

De heer de Boer geeft aan de MKB het eens is met de afschaffing van de ACO. Een toets voor nieuwe opleidingen moet echter wel gehandhaafd blijven. Hierbij moet met name gelet worden op contacten vooraf met het relevante werkveld en op de maatschappelijke relevantie van de opleiding.

De heer Schraven vraagt zich af hoe je dit toetst. Daarvoor moet eerst gedefinieerd worden wat hbo en wo is. VNO-NCW vindt dat het brede basisopleidingen moeten zijn waarin trends opgevangen kunnen worden, zonder dat er (zoals nu) een nieuwe opleiding voor in het leven geroepen wordt.

De minister geeft aan dat de voorgestelde accreditatie zich zal uitstrekken tot de toetsing van de kwaliteit van nieuwe opleidingen. Hiervoor is binnen OCenW een stuk in voorbereiding, dat in januari toegezonden zal worden aan VNO-NCW en MKB-Nederland. In dit stuk wordt voorgesteld om instellingen zelf accrediteringsorganen te laten instellen die erkenning kunnen aanvragen voor het verschaffen van accreditaties. Voor nieuwe opleidingen geldt dezelfde toets: zij kunnen een voorlopige accreditatie / licentie krijgen op basis van het door hen ingediende curriculum, personeelsinvulling en voor het wo het aan de opleiding gerelateerde onderzoek. De verwachting is dat in het wo ook veel samengewerkt zal worden aan nieuwe opleidingen.

Zowel de hogescholen als de universiteiten zijn nu bezig om zelf reguleringsmechanismes te bedenken. Binnen het hbo is men bijvoorbeeld bezig met een Arbitrage-commissie. De minister zal niet vooraf aangeven hoe die toets eruit moet zien. Hij wil eerst de voorstellen van de instellingen zelf horen. Als die niet tot het gewenste resultaat leiden, kan altijd nog ingegrepen worden.

Omdat instellingen gefinancierd worden op basis van hun aanbod en studentenaantallen van twee jaar eerder, zullen instellingen de eerste twee jaar zelf financiën moeten zoeken voor hun nieuwe opleidingen. Dit zal een explosie aan nieuwe opleidingen voorkomen.

De heer Schraven zou het mooi vinden als opleidingen vanuit de maatschappij geaccrediteerd worden. Dit is beter dan controle achteraf.

De minister zegt dat het opleidingsaanbod natuurlijk niet zomaar vrijgegeven moet worden. De overheid blijft verantwoordelijk voor het bestel als geheel. Instellingen kunnen hier eventueel uitvallen als ze niet voldoen aan de maat, maar het landelijke opleidingsaanbod moet gehandhaafd blijven. Denk aan het convenant voor de Kleine Letteren-opleidingen.

Bachelor/master structuur

De heer Schraven zegt dat VNO-NCW het erg eens is met de Bologna-verklaring en de uitleg die de minister hieraan gegeven heeft. Men heeft begrepen dat er sprake zal zijn van twee bachelor-graden: een hbo- en een wo-bachelor.

De heer De Boer vraagt zich af of er iets zal veranderen aan de duur van de opleidingen. MKB-Nederland wil absoluut niet dat deze operatie zou resulteren in een verkorting van de duur van het hbo.

De minister bevestigt dat er twee soorten bachelor-graden zullen komen. Vooralsnog is hij niet van plan om iets te veranderen aan de duur van opleidingen. Daarvoor moet eerst een internationale vergelijking gedaan worden. Als blijkt dat het nodig is, kan besloten worden om opleidingen langer te maken.

De heer de Wijkerslooth vult aan dat er in het buitenland voor een bachelor meestal vanaf de 18-jarige leeftijd drie jaar wordt gerekend. Omdat in Nederland het hbo bij 17 jaar begint, wordt dat hier dus vier jaar.

De heer de Boer vraagt zich af of er enig zicht is op de positie van het Nederlandse onderwijs in het buitenland.

De minister zegt dat het Nederlands onderwijs goed staat aangeschreven. Maar om dit echt duidelijk te maken is internationale accreditatie nodig. Daarbij wordt niet gestreefd naar een uniform Europees onderwijssysteem, maar wel naar uniforme internationale accreditatie.

Accreditatie stelt minimum-eisen waaraan een opleiding moet voldoen. De bedoeling voor het Nederlands hoger onderwijs is een hoogvlakte met pieken. Het is de bedoeling dat bekend wordt waar de goede onderwijsinstellingen zitten. Het HOOP 2000 concentreert zich op de accreditering. Na de vaststelling van het HOOP zal er met de instellingen overlegd worden over hun verantwoordelijkheid om zich goed te positioneren ten opzichte van het buitenland.

De heer de Wijkerslooth vult aan dat met name het Nederlandse hbo in het buitenland veel aandacht krijgt. Veel landen doen aan revitalisering van hun hoger beroepsonderwijs en Nederland wordt vaak aangehaald als voorbeeld. Het wo heeft vaak last van het beeld dat de opleidingen minder in zijn gaan houden door de invoering van de twee-fasen structuur. Dit is niet het geval, maar het beeld is hardnekkig.

De heer Schraven geeft aan dat hij voor een proef met internationale accreditatie is.

De minister zet dat de HBO-raad en VSNU hieraan werken, samen met Groot-Brittannië. Een moeilijkheid is dat er daar een selectiemoment zit tussen bachelor en master, waardoor er een soort drie-jarig wo ontstaat.

De heer de Wijkerslooth zegt dat het in Nederland onwenselijk is het wo in te korten tot drie jaar.

De minister zal in januari de Onderwijsraad om advies vragen over de bachelor/masterstructuur en de Bologna-verklaring.

Lerarentekorten

De heer Schraven zegt dat VNO-NCW in zijn reactie op het ontwerp-HOOP 2000 niet is ingegaan op dit punt. Hij wil dat daarom nu doen. Er worden pogingen gedaan om de zij-instroom vanuit het bedrijfsleven te vergroten en men wil dit graag stimuleren.

De heer De Boer geeft aan dat ook MKB hier geïnteresseerd in is, hoewel deze zij-instroom vanuit kleine bedrijven moeilijker zal zijn. De doelgroep van ouderen in de bedrijven biedt mogelijk kansen. Wel is het belangrijk dat men ook geschikt is om voor de klas te staan en didactisch enigszins geschoold wordt. Een experiment met zij-instroom vanuit bedrijven moet goed voorbereid worden.

De heer Schraven geeft aan dat het belangrijk is om zorgvuldig branches te kiezen die hiermee aan de slag kunnen gaan. Metaal is bijvoorbeeld geïnteresseerd. Financiën is een ander idee. ICT is in principe erg belangrijk, maar kampt zelf met zulke tekorten dat daarvan niet al teveel verwacht kan worden.

De minister zegt dat zijn bedoeling is om te kijken naar de invulling van specifieke vacatures door mensen uit het bedrijfsleven. Ook zouden zij scholieren kunnen begeleiden. Ouderen in zwaardere beroepen die op hun vijftigste hun werk niet meer goed aankunnen, kunnen ook lesgeven. Branche-overschrijding is hierbij mogelijk. Hij wil deze mensen proeflessen laten geven en op basis daarvan een begeleidingsplan opstellen zodat ze in principe meteen aan het werk kunnen. Een wetsvoorstel hiervoor ligt op dit moment bij de ministerraad. Misschien is het mogelijk het voor bedrijven fiscaal aantrekkelijk te maken om hun werknemers 'uit te lenen'. Hierbij gaat het om een gezamenlijk initiatief van Sociale en Economische Zaken en OCenW.

De heer De Boer stelt voor om hier over twee maanden weer over te praten op basis van een concreter plan dat de branches aanspreekt.

AWT / bèta-opleidingen

De heer Schraven geeft aan het eens te zijn met het advies van de AWT over de concentratie van wo-bèta-opleidingen. Hij betwijfelt echter of de zelfwerkzaamheid van de universiteiten, die de minister aanhaalt in het HOOP, effectief zal zijn. Dit heeft het risico dat het te langzaam gaat. VNO-NCW wil liever een signaal van de minister dat herverkaveling erg belangrijk is.

De minister zal ingrijpen als het plan waaraan de universiteiten nu werken niet voldoet. Maar er zijn signalen dat er al samenwerking gezocht wordt. Bovendien is de verwachting dat de instroom bij deze opleidingen zal vergroten doordat studenten met de flexibele studiefinanciering eerder zullen kiezen voor een dergelijke moeilijke studie.

De heer Schraven vraagt of de minister verwacht dat herverkaveling zal leiden tot minder uitval.

De minister denkt dat dit niet zo zal zijn. Er is zelfs kans dat vanwege het kleiner aantal opleidingen ook het aantal studenten zal dalen.

De heer De Boer vraagt of het bekend is of bèta-studenten graag in een volledige bèta-groep studeren of dat ze liever met studenten van allerlei disciplines om willen gaan?

De minister denkt dat dit waarschijnlijk verschilt van persoon tot persoon. Wel kan gezegd worden dat het rendement op volledig technische universiteiten, zoals Delft, niet het hoogste is.

Afsluiting

De heer Schraven zegt dat VNO-NCW zijn hulp aanbiedt. Hij wil weten op welke punten dit nodig is.

De heer De Boer geeft aan dat ook MKB - Nederland graag inhoudelijk wil samenwerken op onderwerpen die voor alle partijen relevant zijn.

De minister zegt dat het gaat om employability en de ontwikkeling van evc, tekorten aan hoger opgeleiden en het lerarentekort. Dit zijn de belangrijkste punten. De minister nodigt de werkgeversorganisaties uit hierover ook in contact te treden met Economische Zaken. Het zou het beste zijn als er voor het Voorjaarsoverleg concrete plannen liggen.

De heer De Boer denkt dat het tijd zal kosten om de branches goed te informeren en er actief bij te betrekken. Misschien is het pas mogelijk om in juni te overleggen op grond van concrete plannen..

De minister zegt dat het het beste is het als er op korte termijn een gesprek georganiseerd wordt tussen OCenW, MKB-Nederland en VNO-NCW, waarin gezamenlijk plannen bedacht worden. Bij het Voorjaarsoverleg liggen er dan concrete plannen. Ook de vakbeweging moet hierbij betrokken worden. OCW zal het voortouw nemen m.b.t. een afspraak.

8. Rondvraag en sluiting

Er wordt geen gebruik gemaakt van de rondvraag. De minister sluit de vergadering.

Verslag overleg op 30 november 1999 over de integratie van internationale onderwijsinstellingen in het wetenschappelijk onderwijs

Aanwezig:

Van de Universiteiten:

Dhr. Van Vught (UT)
Dhr. Wakker (TUD)
Dhr. Voorma (UU)
Dhr. Karssen (LUW)
Dhr. Nieuwenhuizen-Kruseman (UM)
Dhr. Noomen (VU)
Dhr. Noorda (UvA)
Dhr. Vredevoogd (LEI)

Van de IO-instellingen

Dhr. Savenije (IHE)
Dhr. Harmsen (ITC)
Dhr. El-Namaki (MSM)
Dhr. Wegelin (IHS)
Dhr. Van Renswoude (IHS)

Van SAIL

Dhr. Opschoor (tevens ISS)
Dhr. Bijleveld

Van de VSNU

Mw. Van Dijk

Van BuZa

Dhr. Koekkoek

Van OCenW

Dhr. Hermans (vz.)
Dhr. De Wijkerslooth
Dhr. Van Velzen
Mw. Van Rietschote
Dhr. Ottens
Dhr. Zijlstra
Dhr. De Graaf
Mw. Ackermann (verslag)

De minister heet iedereen welkom. Er is reeds een aantal notities geschreven over de IO-instellingen en de plannen tot meer samenwerking met het WO. Een en ander heeft geculmineerd in de lijn die nu geformuleerd is in het ontwerp-HOOP. Onlangs is er overleg geweest met de Kamer over dit onderwerp. Er is bij die gelegenheid steun geuit voor de lijn uit het ontwerp-HOOP.

De Minister wil graag een aantal dingen herhalen die hij in de Kamer heeft gezegd. De partijen bepalen zelf hoe de integratie vorm krijgt. Het is van belang dat het hierbij om maatwerk gaat. Relaties met andere universiteiten moeten mogelijk blijven. Er is echter wel één universiteit die de bestuurlijke eindverantwoordelijkheid heeft en als aanspreekpunt zal fungeren. De aard van de bestuurlijke eindverantwoordelijkheid kan verschillend zijn en variëren van een penvoerderschap tot een meer exclusieve beheersverantwoordelijkheid.

Daarnaast benadrukt de minister nogmaals dat de IO-instellingen goed werk leveren. Mede door de IO-instituten heeft Nederland zich in het buitenland een goede naam kunnen verwerven op het gebied van hoger onderwijs. Er liggen belangrijke kansen op het gebied van internationalisering, zowel voor het IO als het WO. Door gezamenlijk op te treden kan men zich een sterkere positie verwerven op de internationale kennismarkt.

Er is nadrukkelijk geen sprake van een bezuiniging. De basisfinanciering blijft gegarandeerd. Ook OS is het hier mee eens. Er moet nl. een bepaald niveau gegarandeerd worden van waaruit men kan opereren en concurreren. Het is van belang dat er rekening gehouden wordt met de missie van de IO-instellingen en het belang van de instellingen om slagvaardig te kunnen opereren. Voor 1 september 2000 moeten hierover onderling afspraken gemaakt worden en moet er een plandocument op tafel liggen. Het doel van deze bijeenkomst is te kijken of we op hetzelfde spoor zitten en of we eruit kunnen komen per 1-9-2000.

Dhr. Opschoor (ISS/SAIL) bedankt de minister voor de uitnodiging. Door de betrokkenheid van de IO-instellingen bij het voortraject was de tekst in het ontwerp-HOOP geen verrassing meer. SAIL heeft een brief gestuurd naar de minister. Op hoofdlijnen komen de punten die daarin vermeld staan overeen met hetgeen in het HOOP staat en hetgeen de minister zojuist heeft gezegd. De bestuurlijke randvoorwaarden zijn helder. De minister heeft echter nog niets gezegd over de extra middelen voor onderzoeksfinanciering.

Dhr. Van Vught (UT) noemt de condities voor integratie zoals deze zijn geformuleerd zeer kansrijk en acceptabel. Het ITC en de UT zijn een traject ingegaan. Hij verwacht geen problemen. De uitkomst staat echter nog niet vast.

Dhr. Wakker (TUD) is voor integratie op een goede manier. Met het IHE en het ITC heeft de TUD een goede, maar losse band. Wanneer overgegaan wordt van een losse naar een vast band is het beter zo helder mogelijk te zijn. Hij is daarom tegen combinaties waarbij – op bestuurlijk vlak - meerdere universiteiten zijn betrokken. Daarom: koppeling aan één universiteit, met de mogelijkheid van samenwerking met meerderen.

Dhr. Karssen (LUW) is het niet eens met dhr. Wakker. Hij is juist vóór samenwerking met meerdere universiteiten.

Het IHS voert volgens **dhr. Wegelin** zeer constructieve gesprekken. Er zijn een aantal opties voor het IHS waar men zich in verdiept.

Dhr. Savenije (IHE) benadrukt dat het IHE in een netwerk opereert. Dit is ook een taak van het IHE, nl. een centrum-functie. Het IHE is vooralsnog bezig om de samenwerking met Unesco vorm te geven, daarna komt de verankering in het WO aan de orde. Overigens spelen daar meerdere universiteiten een rol, met name de LUW en TUD.

Dhr. Vredevoogd (LEI) spreekt constructief met het ISS. Het tijdpad lijkt haalbaar. Voor die tijd moet het mogelijk zijn om goede oplossingen te vinden.

Dhr. Nieuwenhuizen-Kruseman (UM): er was al samenwerking met MSM en de UM. Er zijn inmiddels afspraken gemaakt over de agenda. Een lid van het CvB van de UM heeft nu ook zitting in het bestuur van MSM. Hij is hoopvol over het vervolgtraject.

Dhr. Karssen (LUW): de LUW wordt op 3 plaatsen genoemd. Men is in gesprek met deze partijen. De samenwerking moet wel een meerwaarde hebben: het moet zowel voor het IO als voor de LUW meer kansen bieden. Daarnaast zijn heldere afspraken nodig, oa. over curricula, leerstoelen en de werving van studenten. Hij heeft goede hoop.

Dhr. Voorma (UU) noemt het ITC en ISS als de gesprekspartners van de UU. Een penvoerderschap is wenselijk, maar er moeten geen dwingende afspraken gemaakt worden over samenwerking. Er moet ruimte blijven om ook met anderen te kunnen blijven samenwerken. Er lijken diverse oplossingen mogelijk.

Dhr. Noorda (UvA) is in tegenstelling tot alle anderen niet optimistisch. Universiteiten onderling en universiteiten en IO-instellingen zijn zowel collega's als concurrenten. Ook op internationaal gebied. Hij is niet gerust op constructies waarbij dit complementaire veld behouden blijft. Als er meerder partijen betrokken zijn ontstaat er gevaar voor inefficiënt gedrag en ondoorzichtigheid.

De UvA is in gesprek met het ISS. Dit is een internationaal gerenommeerd instituut. Men werkt reeds veel samen met de universiteiten. Waarom moet dit verstoord worden? Gaat het alleen over minder 'sores' voor een aantal departementen? De UvA wil niet dwarsliggen, maar wil wel bezorgdheid uiten over het nieuwe spanningsveld dat zal kunnen ontstaan.

Dhr. Noomen (VU) deelt de zorg van de vorige spreker. De VU is overigens niet genoemd in de HOOP-tekst. Men wil wel betrokken blijven bij het proces in verband met de banden die de VU heeft met de IO-instellingen in het kader van het expertisecentrum Internationalisering.

De minister wil benadrukken dat het doel niet is het hebben van minder sores voor de departementen. Door bundeling van krachten willen we synergie krijgen. Dit moet in de praktijk gestalte krijgen. Door flexibilisering van de programmagelden vanuit OS worden deze middelen voor de IO-instellingen onzeker. De minister is optimistisch over de synergie en kansen. Hij vindt het voor alle betrokkenen een uitdaging om het dissonante geluid van Noorda te weerleggen. We houden daarom vast aan de datum van 1-9-2000 en de lijn m.b.t. maatwerk.

Opschoor (SAIL & ISS) geeft aan dat de IO-instellingen hun best doen 1-9-200 te halen. Het is echter moeilijk te garanderen dat dit lukt voor iedereen. Met name in verband met interne procedures (bv. ondernemingsraden e.d.) kan er wat uitloop in de tijd ontstaan. Als rector van het ISS verwacht hij overigens wel de datum van 1-9-2000 te halen.

De minister vindt het van groot belang dat er – na het uitgebreide interactieve proces - nu knopen doorgehakt worden. Hij hecht er aan de datum van 1-9-2000 vast te houden voor indiening van de plandocumenten.

Karsen (LUW): bij de oprichting van SAIL werden er een aantal financiële incentives ingebracht om het proces te vergemakkelijken. Is hier ook ruimte voor een extra financiële stimulans?

De minister geeft aan dat als er extra financiële ruimte komt, zijn prioriteit niet hier ligt. Die toezegging wil hij daarom niet doen.

Dhr. El-Namaki (MSM) heeft reeds afspraken gemaakt met de UM. Het MSM blijft echter wel samenwerken met andere universiteiten.

De minister is zeker niet tegen samenwerking met meerdere universiteiten. Hij sluit vervolgens de vergadering en bedankt allen voor hun komst.

De conclusies van het overleg:

- Alle partijen gaan akkoord met de in het HOOP uitgezette lijn.
- Er is af gesproken dat per 1-9-2000 de vijf plandocumenten opgesteld zijn.
- Er is geen sprake van een bezuiniging noch van een intensivering.

Adviesraad voor het
Wetenschaps- en Technologiebeleid

De heer drs. L.M.L.H.A. Hermans
Ministerie van OCenW
Postbus 25000
2700 LZ ZOETERMEER

Javastraat 42
2585 AP Den Haag
Tel 070-363 99 22
Fax 070-360 89 92

E-mail: Secretariaat@awt.nl
URL: <http://www.awt.nl/>

uw brief	uw kenmerk	ons kenmerk	datum
		0557/99/db	30 november 1999
onderwerp			
Ontwerp-HOOP 2000			

Geachte heer Hermans,

De AWT heeft kennis genomen van het *Ontwerp-HOOP 2000*.

In het *Ontwerp HOOP 2000* worden enkele onderwerpen genoemd waarover de Raad aparte adviezen zal uitbrengen. Een dezer dagen ontvangt u op uw verzoek een advies over de wetenschaps- en technologiecommunicatie. Dit geldt ook voor het onderwerp 'vrouwen in de wetenschap'. Tot slot vermeldt u dat u samen met uw collega van EZ gaat bekijken hoe de rol van universiteiten en hogescholen in de brede kennisinfrastructuur kan worden versterkt. Daarbij is verwezen naar het vervolgadvis dat de AWT, samen met de Onderwijsraad, in de loop van het jaar 2000 zal uitbrengen over het HBO en de kenniscirculatie.

In het *Ontwerp-HOOP 2000* wordt ook ingegaan op een aantal eerder verschenen adviezen van de AWT.

In reactie op het AWT-advies *Vitaliteit en Kritische massa* (AWT-advies nr. 41, augustus 1999), vraagt u de universiteiten met voorstellen te komen voor verdergaande vormen van samenwerking wat betreft het onderwijs en wetenschappelijk onderzoek in de wis-, natuur- en scheikunde. De Raad wacht met belangstelling af met welke voorstellen de universiteiten zullen komen.

De nota gaat ook nader in op de relatie tussen de overheid en de (onderzoeks)instellingen, een onderwerp dat centraal staat in het AWT-advies *Hoofdlijnen Wetenschapsbeleid* (AWT-advies nr. 37, februari 1999). Het *Ontwerp-HOOP 2000* sluit hier naadloos aan bij het Wetenschapsbudget 2000 *Wie oogsten wil, moet zaaien*. De AWT is ingenomen met het feit dat u genoemde relatie vorm wilt geven via de door hem voorgestelde weg van de zogenoemde strategische

plannen. Hij meent evenwel dat bij de door u gekozen invulling een noodzakelijk element nog ontbreekt, te weten een externe toets op de macrodoelmatigheid van het universitaire systeem.

Macrodoelmatigheid

In het Wetenschapsbudget 2000 is de maatregel aangekondigd dat de instellingen - niet alleen de universiteiten, maar ook TNO en de grote technologische instituten - vierjaarlijkse strategische plannen moeten maken. De begrotingen van de instellingen zullen worden getoetst aan de strategische plannen en de instellingen zullen een heldere verantwoording over de uitvoering van de plannen moeten geven. U kiest er echter voor om bij de universiteiten een wat andere aanpak te volgen. In het Wetenschapsbudget 2000 staat te lezen: "De strategische plannen van de universiteiten behoeven geen overheidsstandpunt, maar hebben hun functie in de relatie tussen de universiteiten en NWO." (pg. 18) Tijdens de behandeling van het Wetenschapsbudget 2000 in de Tweede Kamer heeft u deze maatregel nader toegelicht. NWO wordt geacht kennis te nemen van de strategische plannen van de universiteiten en van de verkenningen van de AWT, de KNAW en de COS/sectorraden. Uiteindelijk maakt NWO een strategisch plan waarin met de plannen van de universiteiten en de verkenningen rekening is gehouden. Dit NWO-plan behoeft wél uw goedkeuring.

De Raad constateert dat de toets op de macrodoelmatigheid van het universitaire systeem vorm krijgt via de toets op het strategisch plan van NWO. Hij acht dit geen effectieve weg.

Bij macrodoelmatigheid gaat het om de vraag of op specifieke gebieden de beschikbare onderwijs- en onderzoekscapaciteit bij de universiteiten op een vanuit nationaal oogpunt doelmatige wijze wordt ingezet. Het onderwijs en onderzoek kan een kritische massa en een internationale zichtbaarheid vereisen die bijvoorbeeld vanwege versnippering over de universiteiten niet is te realiseren. Binnen het VSNU-kader is dit onderwerp in het disciplineoverleg wel een punt van aandacht, maar dat blijft intern. Van de afzonderlijke universiteiten kan ook moeilijk verwacht worden dat zij zo'n macro-optiek tot de hune maken; iedere universiteit heeft tenslotte de verantwoordelijkheid voor zijn eigen organisatie. Niemand in het universitaire systeem wordt momenteel afgerekend op die macrodoelmatigheid. De Raad acht zo iets wel van groot belang.

De weg om de toets via het strategisch plan van NWO te laten verlopen, raadt de AWT zowel om praktische als om principiële redenen af. Het praktische argument is ten eerste het feit dat NWO alleen over onderzoek gaat en niet over onderwijs, terwijl de strategische plannen van de universiteiten beide zaken behelzen. Ten tweede is het onderzoeksbudget van NWO dat naar de universiteiten gaat gering ten opzichte van het totale universitaire onderzoeksbudget (circa 10% van het universitaire onderzoek inclusief de derde geldstroom). Natuurlijk kan NWO met een betrekkelijk klein budget het universitaire onderzoek

bijsturen. Dat blijkt ook in de praktijk. NWO heeft ook een positieve invloed op de kwaliteit van het onderzoek. Maar de ruimte om tot eventuele taakverdeling te komen of middelen te realloceren, is uiterst beperkt. En taakverdeling c.q. realloceren is nodig om prioriteiten en posterioriteiten te stellen. Ook om principiële redenen is het onjuist de verantwoordelijkheid voor de macrodoelmatigheid uiteindelijk op de schouders van NWO te leggen. NWO is een *funding* organisatie die in essentie reageert op voorstellen om subsidie van universiteiten die elk op zich autonoom zijn. Het bewerkstelligen van structurele veranderingen bij de universiteiten overstijgt de verantwoordelijkheid van NWO; de organisatie is daar dan ook niet op toegesneden.

De Raad is van mening dat de minister van OCenW de verantwoordelijkheid heeft voor de toets op macrodoelmatigheid van het universitaire systeem. Die verantwoordelijkheid moet in zijn ogen vorm krijgen via de ministeriële goedkeuring van de strategische plannen van de afzonderlijke universiteiten.

De toets op macrodoelmatigheid gebeurde, wat betreft het onderwijs, alleen bij nieuwe opleidingen. Een speciale commissie (ACO) keek vrij gedetailleerd of de nieuwe opleidingen echt nodig waren en opgenomen konden worden in het opleidingsregister (CROHO). Naar de bestaande opleidingen werd niet gekeken, behalve in speciale gevallen, zoals de AWT onlangs heeft gedaan bij de bèta- en technische opleidingen. De ACO en het register krijgen nu een andere status. De universiteiten krijgen vrijwel de volledige vrijheid om nieuwe opleidingen te starten. Daarbij zullen zij ongetwijfeld zeer zorgvuldig te werk gaan, omdat het starten van nieuwe opleidingen een kostbare aangelegenheid is. Niettemin meent de Raad dat een marginale toetsing door de overheid noodzakelijk is. Dat geldt niet alleen voor nieuwe opleidingen (inclusief de vijfjarige) maar ook voor de bestaande opleidingen.

De Raad wil benadrukken dat de macrodoelmatigheidstoets ook betrekking moet hebben op het onderzoek. In zijn advies *Vitaliteit en kritische massa* heeft hij laten zien dat het onderwijs en het onderzoek niet los van elkaar beoordeeld kunnen worden: waar de onderwijscapaciteit op een locatie te gering is, dreigt het gevaar van het ontbreken van een kritische massa voor vernieuwend onderzoek. Hij doet daarbij overigens (opnieuw) de constatering dat een belangrijke oorzaak van de macro-ondoelmatigheid van het universitaire systeem in het bekostigingsmodel is gelegen. De problemen bij het bèta- en technisch onderwijs en onderzoek zijn in de loop der jaren voor een groot deel ontstaan, omdat er van het stelsel van onderzoeksbekostiging een grote mate van 'verstarring' zit: de verdeling van de onderzoeksgelden in de eerste geldstroom over de universiteiten is sinds 1982 nagenoeg gefixeerd.

Kortom, in de ogen van de Raad behoeven de strategische plannen van de afzonderlijke universiteiten de goedkeuring van de overheid. De overheid toetst die plannen met het oog op de macrodoelmatigheid.

Zij kan zich hierbij in belangrijke mate baseren op de visitaties en de Onderwijsinspectie; bij deze toets kan zij zich ook laten adviseren door de Onderwijsraad en de AWT. Aan uw oordeel over die plannen zou u bestuurlijke en financiële consequenties moeten kunnen verbinden.

Ik hoop dat u dit aspect van macrodoelmatigheid wilt meenemen bij uw verdere invulling van de relatie tussen (onderzoeks)instellingen en overheid.

Hoogachtend,

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'B.P.Th. Veltman', written over a horizontal line.

prof.dr.ir. B.P.Th. Veltman
voorzitter

expertise centrum alloctonen hoger onderwijs

De minister van Onderwijs Cultuur en Wetenschappen
de heer drs. L.M.L.H.A. Hermans
Postbus 25000
2700 LZ ZOETERMEER

bazookadres
pieterskerkhof 16-17, 3512 JR Utrecht

correspondentie
postbus 638, 3500 AP Utrecht

telefoon (030) 239 49 59
telefax (030) 236 45 46

onze referentie
EC99.254

uw referentie

datum
10 december 1999

onderwerp

doorkiesnummer

Geachte heer Hermans,

Hierbij ontvangt u het advies van het Expertise Centrum Alloctonen Hoger Onderwijs op het Ontwerp HOOP 2000. Wij hopen hiermee een zinvolle bijdrage te hebben geleverd aan de dialoog.

Met vriendelijke groet,

Mw. Drs. M. de Bie,
Directeur ECHO

Advies op het Ontwerp HOOP 2000

van het Expertise centrum Alloctonen Hoger Onderwijs (ECHO)

1. Inleiding

In het ontwerp Hoger Onderwijs en Onderzoek Plan 2000 is ECHO gevraagd een voorstel te doen voor een krachtige geïntegreerde aanpak van de ministers van Onderwijs Cultuur en Wetenschappen en Grote Steden en Integratiebeleid gezamenlijk, om uitval van allochtone studenten te voorkomen en instroom op de arbeidsmarkt te bevorderen. De middelen voor ECHO worden gecontinueerd tot 2003.

ECHO zal zich in dit advies vooral richten op de in het Ontwerp HOOP gestelde vragen. In paragraaf 4 tot en met 6 zal achtereenvolgens ingegaan worden op de in paragraaf 2.5.3. van het Ontwerp HOOP 2000 uiteengezette aandachtsgebieden. De aanbevelingen van ECHO zijn zoveel mogelijk in concrete plannen weergegeven. Per aandachtsgebied is aangegeven welke activiteiten ECHO in dat kader zal gaan uitvoeren dan wel in welke richting ECHO denkt te gaan opereren. Deze projectvoorstellen maken onderdeel uit van het Activiteitenprogramma van ECHO voor het komende jaar. Hiermee wil ECHO het belang van de voornemens van de minister van OCenW ten aanzien van de doorstroom van alloctonen in het hoger onderwijs benadrukken en stelt zich hierin dan ook pro actief op.

Het activiteiten programma 2000 van ECHO is het resultaat van een interactief proces. In de afgelopen maanden is met OCenW, de instellingen voor hoger onderwijs, de studentenorganisaties en FORUM gesproken over de prioriteiten van ECHO voor de tweede termijn (1999 - 2002). In het kader van de voorbereiding van het Ontwerp HOOP 2000 heeft ECHO ook geparticipeerd in een ronde tafelgesprek georganiseerd door de HBO-raad. Het kader voor de programmering van activiteiten voor de komende jaren van ECHO is mede bepaald door de voornemens uit het Ontwerp HOOP 2000.

2. Maatschappelijke context

De verbinding tussen het Grote Steden- en Integratiebeleid en het Hoger Onderwijsbeleid is noodzakelijk gegeven de grote concentraties alloctonen die in de grote steden wonen. Dit is tegelijkertijd ook een zorg aangezien de grote steden een 'eigen' dynamiek en problematiek kennen waarvan onderwijs er een is. Het onderwijs zal een meer actieve rol moeten spelen bij het geven en verwerven van maatschappelijke kansen voor allochtone jongeren. Voor bevordering van de deelname van alloctonen in het hoger onderwijs betekent dit onder meer en de ervaring van de afgelopen jaren laat dit ook zien dat op het traject van werving en rekrutering van allochtone studenten voor instroom in het hoger onderwijs instellingen vernieuwend zijn. Instellingen gaan over op minder conventionele manieren van rekruteren die veelal intensiever maar wel veel effectiever zijn. Hoger onderwijs instellingen zoeken hiertoe aansluiting bij lokale allochtone organisaties en werken in meer of mindere mate met hen samen.

Onderwijs is onderdeel van een maatschappelijke context. Met de toenemende etnische diversiteit van de samenleving ontstaan nieuwe vragen zowel vanuit de kant van allochtone (aspirant) studenten als vanuit eindtermen van opleidingen. Het onderwijs zal er meer en meer op gericht moeten zijn om professionals af te leveren die kunnen functioneren in een multi-etnische samenleving en de positieverwerving van alloctonen kunnen ondersteunen. Hierin is een actieve rol weggelegd voor alloctonen zelf waarin ook het onderwijs een taak dient te hebben.

Voor ECHO is een taak weggelegd om te komen tot een aanpak gericht op een toename in de doorstroom van allochtonen naar het hoger onderwijs. Een aanpak waarbij allochtone studenten en allochtone afgestudeerden direct betrokken zijn en ook direct baat bij hebben. Dit is een aanpak die enerzijds voortbordurt op lopende succesvolle activiteiten bij instellingen voor hoger onderwijs en anderzijds gericht is op het verwerven van nieuwe inzichten binnen een nieuwe sociaal economische dimensie.

Een aanpak gericht op een toename in de doorstroom van allochtonen in het hoger onderwijs is een aanpak die uitgaat van de diversiteit van de studentenpopulatie. Een aanpak waar ruimte is voor interculturalisatie. Bij interculturalisatie als totaalbenadering gaat het niet alleen om culturele aspecten maar ook om onderwijskundige- en organisatorische- en doelmatigheidsaspecten. Interculturalisatie overstijgt het denken over allochtonen versus autochtonen. Het gaat hierbij om acceptatie, integratie en communicatie.

De discussie over het begrip interculturalisatie is nog steeds niet uitgewoed. ECHO stelt zich op het standpunt dat interculturalisatie geen doel op zich moet zijn, maar geïntegreerd moet worden binnen het hoger onderwijs in zijn algemeenheid. Interculturalisatie heeft dan enerzijds betrekking op het creëren van een effectieve leeromgeving en de kwaliteitszorg en richt zich anderzijds op het ijken van beroepsprofielen aan de veranderende samenleving. Dit geldt in het bijzonder voor de Pabo's en Lerarenopleidingen, voor het Welzijnswerk en de Gezondheidszorg. Deze beroepsgroepen zullen zich meer dan andere moeten bezighouden met het werken met allochtone 'cliënten' en de eisen die dit stelt aan het te volgen curriculum.

ECHO participeert vanaf het begin in het traject "Meer allochtoon onderwijspersoneel" zoals dat door het Ministerie van OCenW (Directie AB) is uitgezet. ECHO zal in samenwerking met het SBO haar geoordeelde middelen voor de Pabo's inzetten op het terrein van instroombevordering, het creëren van een effectieve leeromgeving (waaronder interculturalisatie van het curriculum), uitstroombevordering en het volgen van loopbanen van allochtone afgestudeerden door middel van een onderzoek. ECHO zal hierin samenwerken met het Landelijk Overleg Pabo-directeuren en de HBO-raad.

Interculturalisatie zal ook daarnaast op bestuurlijk niveau ingekaderd moeten worden in bestaande onderwijsvernieuwingen, systemen voor kwaliteitszorg en visitaties. Overleg met de VSNU hierover is reeds gaande, overleg met de HBO-raad zal op korte termijn worden geëntameerd.

3. Het Ontwerp HOOP 2000

Binnen de huidige sociaal economische dimensie zijn er zorgen maar ook kansen voor de komende jaren. De kansen zijn onder meer het gevolg van een sterk groeiende economie waarbij als gevolg van een toenemende bedrijfsactiviteit er meer werkgelegenheid is voor met name hoger opgeleide professionals. Verwacht wordt zelfs dat er meer tekorten zullen ontstaan aan hoger opgeleide professionals, zoals nu al het geval is in de sectoren onderwijs en techniek.

ECHO onderschrijft de in het kader van het Ontwerp HOOP 2000 voorgestelde ruimte voor flexibilisering in het hoger onderwijs als gevolg van de toenemende diversiteit en pluriformiteit in de samenleving en derhalve ook in de instroom in het hoger onderwijs. ECHO is van mening dat de voorgestelde variëteit in leerwegen, de grotere vrijheid voor instellingen en flexibilisering in de relatie tussen instellingen en studenten mogelijkheden biedt voor instellingen om slagvaardiger te opereren in de maatschappelijke context en hierdoor ook meer mogelijkheden zijn voor instellingen maatwerk te kunnen bieden naar verschillende groepen studenten maar ook meer vraaggericht te kunnen opereren naar de arbeidsmarkt.

Een toenemende flexibilisering vergt wel een andere invulling van de verantwoordelijkheid van de minister van OCenW ten aanzien van de toegankelijkheid, de kwaliteit en de studeerbaarheid van het hoger onderwijs. ECHO wijst in dit verband ook op de maatschappelijke verantwoordelijkheid van instellingen in bijvoorbeeld de grote steden. Het belang van het hanteren van prestatie indicatoren en het formuleren van streefdoelen voor bijvoorbeeld de doorstroom van studenten naar en binnen het hoger onderwijs neemt hiermee toe en kan een effectief hulpmiddel zijn. Dit stelt echter eisen aan de kwaliteit en intensiteit van monitoring en rapportage.

Een streefcijferscenario dat in opdracht van ECHO door de VHTO (Landelijke organisatie vrouwen in hogere technische opleidingen en functies) wordt ontwikkeld is in december 1999 gereed. ECHO stelt hiervoor middelen beschikbaar en zal een aantal instellingen vragen om als pilot te fungeren om dit scenario te implementeren. Doel hiervan is om met behulp van streefcijfers gericht op de doorstroom te komen tot prestatie-indicatoren voor die doorstroom.

4. Koppeling aan het Grote Stedenbeleid

Allochtonen moeten als burger volwaardig kunnen participeren in de samenleving. Met de nota "Kansen krijgen, Kansen pakken" van de Minister voor Grote Steden- en Integratiebeleid wil het kabinet effect sorteren met het creëren van kansen voor allochtonen op vitale terreinen van het integratiebeleid. Voor onderwijs, werkgelegenheid en bij het tegengaan van discriminatie zullen de voornemens uit deze nota moeten leiden tot een zichtbare positieverbetering. Bij het 'krijgen van kansen' gaat het om het optimaliseren van de maatschappelijke randvoorwaarden binnen het onderwijs, de gezondheidszorg, de arbeidsmarkt en welzijn. Bij het 'pakken van kansen' draait het om het benutten van talenten. In het kader van het Grote Stedenbeleid is het van belang om voor een professionalisering van beroepskrachten regionaal een integrale benadering te bevorderen tussen welzijn, onderwijs, gezondheidszorg, justitie en de arbeidsmarkt oftewel 'communities that care' te vormen.

Ook het Ontwerp HOOP biedt kansen voor verbetering van de positie van allochtonen in het hoger onderwijs. De voorgestelde integrale benadering is een goed uitgangspunt en heeft voor de instelling voor hoger onderwijs als het ware twee dimensies:

- *Regionale samenwerking*

De eerste dimensie zegt iets over de instelling in de regionale infrastructuur oftewel het belang van regionale samenwerking. ECHO is zich ervan bewust dat instellingen al participeren in dergelijke samenwerkingsverbanden. Een 'community that care' vergt echter dat instellingen als het ware ook gaan samenwerken met bijvoorbeeld andere minder voor de hand liggende organisaties zoals lokale organisaties van allochtonen. In 1999 heeft ECHO 11 projecten uitgezet rond regionale samenwerking. Middels projecten wordt het opzetten van regionale samenwerkingsverbanden bevorderd. Deze projecten blijken succesvol met name bij het vormen van dwarsverbanden tussen onderwijs, gemeente, provinciale instellingen en het bedrijfsleven.

In 2000 zullen deze projecten uitgebreid worden naar andere regio's waaronder alle grote steden. Doel is eveneens om een regionaal samenwerkingsverband tot stand te brengen tussen gemeente, de Provincie, het voortgezet onderwijs, het middelbaar beroepsonderwijs, het hoger onderwijs, het bedrijfsleven en allochtone (studenten)organisaties. Daarbij wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de bestaande bestuurlijke en onderwijskundige relaties en bedrijfsmatige relaties. Hiertoe is het wenselijk om regionaal ook convenanten te sluiten.

- *Effectieve leeromgeving*

De tweede dimensie heeft betrekking op de instelling als een 'community that care'. ECHO pleit in dit verband voor het belang van een effectieve of een krachtige leeromgeving. Een effectieve leeromgeving is een omgeving waarbij diversiteit het uitgangspunt is. Dit impliceert onder andere dat decanen en docenten goed voorbereid moeten zijn op een diverse studentpopulatie en dat men

leert omgaan met deze diversiteit. Dit stelt eisen aan mentoraat en begeleiding maar ook aan curriculumontwikkeling. Inbedding van dit thema in kwaliteitszorg en visitaties lijkt een probaat middel om dit consequent onder de aandacht van het management te brengen. Daarbij is het betrekken van allochtone (ouderejaars)studenten en afgestudeerden cruciaal.

ECHO pleit in dit kader voor het belang van een effectieve leeromgeving waarbij in de toekomst nog de nodige energie gestoken moet worden in het optimaliseren van de ondersteuningsstructuur binnen het hoger onderwijs. Een toenemende variëteit in leerwegen vergt ook een zekere mate van vernieuwing dan wel variëteit aan begeleiding en ondersteuning. De ervaring leert dat voor het merendeel van de allochtone studenten maar wellicht ook voor andere studenten gerichte begeleiding en ondersteuning van evident belang is voor een succesvolle doorstroom in het hoger onderwijs en het verminderen van uitval in het hoger onderwijs.

Om een goed beeld te krijgen van de omvang van de problematiek in de grote steden gaat ECHO in samenwerking met OCenW en BZK onderzoek doen naar de stand van zaken over de ontwikkeling van de deelname van allochtonen in het hoger onderwijs in de grote steden. Dit zal resulteren in een gezamenlijke 'State of the art' notitie. Enerzijds heeft het onderzoek betrekking op de deelname (dus vooral kwantitatief) anderzijds ook betrekking op achtergronden, het waarom en wat werkt en wat niet.

5. Uitvalbestrijding

Hoewel de instroom in het hoger onderwijs licht is gestegen garandeert dit niet dat alle ingestroomde studenten de studie met succes beëindigen. Bij sommige opleidingen blijkt van de allochtone studenten in het hoger onderwijs naar verhouding een groot deel voortijdig uit te vallen. Uitval is daarbij het grootst tijdens de propedeuse. De oorzaken liggen onder andere in de gewenning aan het (culturele) klimaat van de opleidingen, in aansluitingsproblemen van studenten bij de overgang van het voortgezet onderwijs naar het hoger onderwijs en een onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal. Voor de zij-instromers geldt dat zij met name problemen ondervinden op het gebied van taal en studievaardigheden die binnen de schakeltrajecten niet geheel kunnen worden opgelost.

Betrouwbare kwantitatieve gegevens over uitval onder allochtonen met name op landelijk niveau ontbreken echter. Evenals betrouwbare gegevens over de oorzaken en achtergronden van uitval. Binnen de huidige ontwikkelingen rondom de toenemende vraag naar hoger opgeleiden is uitval funest. ECHO is van mening dat op korte termijn duidelijkheid moet komen over de omvang van de uitval onder allochtonen alsmede over de oorzaken en achtergronden van uitval gekoppeld aan mogelijke oplossingen. Zijn studenten gebaat bij symptoombestrijding of is uitval meer gerelateerd aan institutionele kenmerken? Er zal gebruik gemaakt moeten worden van manieren om allochtone studenten zoveel mogelijk te 'behouden' en succesvol te laten afstuderen.

In de Verenigde Staten heeft men in het kader van 'retention policy' reeds veel kennis en ervaring opgedaan met manieren om uitval te bestrijden. Uit de Amerikaanse ervaringen blijkt in ieder geval dat voor bestrijding van uitval een zekere mate van flexibilisering noodzakelijk is in de ondersteuning- en begeleidingsstructuur in het hoger onderwijs. Persoonlijke 'mentoring' of 'tutoring' in met name het eerste jaar van de opleiding is een naar verhouding kostbare maar effectieve manier om studenten te begeleiden teneinde succesvol af te studeren. ECHO onderhoudt in dit verband relaties met "the Council for Opportunities in Education" uit Washington D.C.. Deze organisatie richt zich op de sociaal (kans)arme studenten in de Verenigde Staten en is in dat opzicht bekend met de grootstedelijke problematiek. ECHO is voornemens om begin 2000 de ervaringen van deze organisatie te analyseren naar succesvolle mogelijkheden voor implementatie in het Nederlandse hoger onderwijs.

De importantie van een 'effectieve leeromgeving' is zoals eerder opgemerkt een belangrijk uitgangspunt. Het creëren van een effectieve leeromgeving voor studenten in het algemeen en allochtone studenten in het bijzonder is echter een weg van lange adem. Bij vernieuwing van de ondersteuningsstructuur binnen de instelling moet gedacht worden aan meer vormen van intensievere begeleiding. Overigens is voor de groep zij-instromers met een hoge vooropleiding meer nodig dan alleen een krachtige leeromgeving. Voor deze groep potentiële studenten liggen drempels meer op juridisch en financieel gebied en is de taalbarrière een niet onbelangrijke.

Er zijn diverse vormen 'mentoring' en 'tutoring' denkbaar met daarin weer een differentiatie naar groepsmentoring en persoonlijke mentoring. Gezien de ervaringen in het buitenland is ECHO van mening dat dit een manier kan zijn om de hoge uitval onder allochtonen terug te dringen. Persoonlijke mentoring is echter arbeidsintensiever en brengt dus hogere kosten met zich mee. ECHO is bereid hierin te investeren en start op korte termijn twee onderzoeken. Enerzijds een onderzoek naar de omvang en factoren van uitval op een aantal instellingen voor hoger onderwijs en anderzijds een inventarisatie naar succesvolle ervaringen om tot uitvalreductie te komen.

In april 2000 organiseert ECHO haar jubileumconferentie waarbij met name uitvalbestrijding en in dit verband voorbeelden van 'good practice' centraal zullen staan. Ook de resultaten van genoemde onderzoeken worden gepresenteerd. Verder is ECHO bereid middelen te investeren om bij wijze van pilot bij een aantal instellingen in de grote steden de voorbeelden van 'good practice' op het terrein van 'mentoring' en 'tutoring' in relatie tot de effectieve leeromgeving te implementeren.

6. Instroom op de arbeidsmarkt

Met de huidige krapte op de arbeidsmarkt en de toenemende behoefte aan hoog opgeleide jongeren wordt hier een belangrijke maatschappelijke en economische kans gemist. Indien niet meer wordt ingezet op het bevorderen van deelname van allochtonen aan het hoger onderwijs. Voor de sectoren Onderwijs en Techniek zijn allochtone jongeren een belangrijke doelgroep zijn geworden gezien het grote tekort aan arbeidskrachten. Naar verwachting zal deze ontwikkeling zich ook uitbreiden naar andere maatschappelijke sectoren zoals de zorgsector. Noch het hoger onderwijs noch het voortgezet onderwijs zijn er tot nu toe echter voldoende in geslaagd het bestaande potentieel onder allochtone jongeren ten volle te benutten. Ook hier zal de inspanning zich vooral moeten richten op instroombevordering. Gezien de trage ontwikkeling in de afgelopen jaren zal vooral gezocht moeten worden naar wellicht minder conventionele manieren voor rekrutering.

Hoogopgeleide vluchtelingen

Een aparte doelgroep vormen de hooggeschoolde vluchtelingen. Voor deze groep is het hoger onderwijs om diverse redenen slecht toegankelijk. De slechte toegankelijkheid heeft niet alleen te maken met systematische belemmeringen in het hoger onderwijs maar zijn vooral van juridisch-, financieel en psycho sociale aard. Veel vluchtelingen hebben in het land van herkomst een universitaire opleiding gevolgd en (bijna) afgerond maar moeten in Nederland weer van vooraf aan beginnen. Het aantal schakeljaren voorafgaand aan het hoger onderwijs is onvoldoende en kampt met een jaarlijks terugkerende strijd om de middelen. Hoewel ECHO in het kader van haar projecten met een gemeenschappelijk belang wel enige aandacht heeft kunnen besteden aan deze groep, vinden de activiteiten voornamelijk plaats binnen de poorten van het HO. In de visie van ECHO zou in ieder geval in het traject naar het HO veel meer moeten worden samengewerkt met ROC's.

Mogelijkheden voor instroom van nieuwkomers in duale trajecten in het hoger onderwijs kan enerzijds via het mbo waarbij het gaat om de groep nieuwkomers die reeds een duaal traject in het mbo doet. Anderzijds kunnen hoogopgeleide zij-instromers op basis van eerder verworven competenties instromen in duale trajecten in het hoger onderwijs. Gezien de kansen die er zijn op de arbeidsmarkt zal onderzocht moeten worden in hoeverre instroom in duale trajecten tegelijkertijd kan plaatsvinden met de start van een inburgeringstraject. Geput kan worden uit de ervaringen van

organisaties als het UAF en het KBS (Landelijke Commissie Buitenlandse Studerenden van de universiteiten). Met name de ervaringen op het gebied taal- en studievaardigheden en het gebruik van assessment instrumenten geven inzicht in de mogelijkheden voor deze doelgroep om 'direct' in duale trajecten in het hoger onderwijs in te stromen.

ECHO zal in samenwerking met het UAF en het KBS een haalbaarheidsstudie doen naar de mogelijkheden voor snellere doorstroom in verkorte/duale vormen van het hoger onderwijs. Hierbij zal ook een inventarisatie gemaakt moeten worden van de meest wenselijke en werkbare assessment instrumenten, rekening houdend met de Eerder Verworven Competenties. Hierbij zal ook aansluiting worden gezocht bij inzichten die ontwikkeld zijn bij het ministerie van Economische Zaken.

Verder is ECHO voornemens om in samenwerking met het UAF en het KBS implementeren van de resultaten uit de door ECHO bekostigde NT2-projecten. In de eerste termijn heeft ECHO een landelijk netwerk van NT2-specialisten (BNT2) gevormd dat methodieken op maat heeft ontwikkeld vanaf de propedeuse tot en met de stageperiode voor zowel onder- en zij-instromers als Antilliaanse en Arubaanse studenten. Het BNT2 wordt gevraagd te onderzoeken hoe deze methodieken zijn in te zetten dan wel uit te breiden voor versnelde trajecten op maat voor hoogopgeleide vluchtelingen en hiervoor een implementatietraject uit te zetten. De resultaten uit bovengenoemde haalbaarheidsstudie zullen hierbij uiteraard worden meegenomen.

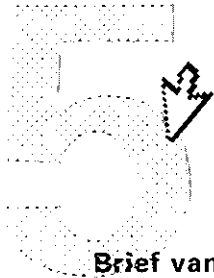
7. Dualisering

Duale trajecten zijn voor allochtonen om meerdere redenen aantrekkelijk. Duale trajecten kunnen een bijdrage leveren aan de verbetering van de aansluiting op de beroepspraktijk. Dit is een belangrijk aspect aangezien uit ervaring blijkt dat voor allochtone studenten na afronding van een HO studie de doorstroom naar de arbeidsmarkt niet geheel zonder problemen gaat. Problemen beginnen al vaak tijdens de stageperiode.

Door de flexibilisering van instroomeisen en de mogelijkheden voor verschillende leerwegvarianten zijn duale trajecten toegankelijker voor een bredere groep studenten. Dit geldt bijvoorbeeld voor de zij-instromers die vaak in het herkomstland al een hoge opleiding hebben genoten. Maar ook voor zogenaamde 'herintreders' met een afgebroken opleiding. Verkorte- en duale trajecten zouden ingezet kunnen worden voor omscholing en bijscholing. Interessant is de mogelijkheid die wordt geschapen om eerder verworven competenties een rol te laten spelen bij de toelating en studiekeuze.

Duale trajecten zijn echter niet nieuw in het hoger (beroeps)onderwijs. Er is inmiddels een groot aanbod aan duale trajecten maar in de praktijk blijkt de invoering van een duaal traject niet makkelijk te zijn. Over het algemeen is de deelname van allochtone studenten in duale trajecten laag. Daar komt bij dat de deelname van allochtone studenten in duale trajecten nog laag is. ECHO heeft enkele projecten gefinancierd waarbij ook allochtone jongeren werden gerekruteerd voor instroom in duale trajecten. De effecten zijn nog niet geëvalueerd. Wel is duidelijk dat ook in duale trajecten allochtone studenten een goede begeleiding en ondersteuning nodig hebben. Wanneer hier niet zorgvuldig mee wordt omgegaan dan is de kans op uitval in met name het eerste jaar groot. Instroombevordering van hoogopgeleide zij-instromers in duale trajecten vergt een zorgvuldige afstemming tussen lokale verantwoordelijken voor het inburgeringstraject en onderwijsinstellingen. Een cruciaal aspect hierbij is de taalproblematiek. Het implementeren van de resultaten uit de door ECHO bekostigde NT2-projecten is hierbij van groot belang.

Tot slot zal een onderzoek worden gestart naar de specifieke eisen voor allochtonen voor het kunnen beoordelen en wegen van de Eerder Verworven Competenties. Dit zou middels een project met allochtone werknemers gedaan kunnen worden. De uitkomst hiervan moet een set van tests (assessment e.d.) zijn om verworven competenties te vertalen naar opleidingsprofielen. Op basis daarvan kan een (individueel) programma worden samengesteld.

Brief van 10 december 1999 aan de voorzitter van de Tweede Kamer waarmee het advies van de Onderwijsraad over het ontwerp-HOOP 2000 wordt aangeboden

OCenW

Ministerie van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschappen

Europaweg 4
Postbus 25000
2700 LZ Zoetermeer
Telefoon (079) 323 23 23
Telefax (079) 323 23 20

De voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Uw brief van

Ons kenmerk
HBO/SB/99/50207

Contactpersoon
Mw. M. Veldt

Zoetermeer
10 december 1999

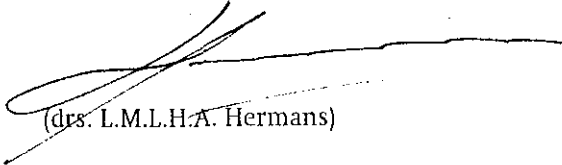
Onderwerp
Advies Onderwijsraad HOOP 2000

Doorkiesnummer
079-323 6099

Hierbij bied ik u het advies aan dat de Onderwijsraad over het ontwerp-HOOP 2000 heeft uitgebracht.

Binnenkort stuur ik u de conclusies van de overleggen die ik met diverse organisaties over het ontwerp-HOOP gevoerd heb. In samenhang met deze conclusies zal ik u ook mijn reactie op het voorliggende advies geven.

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen,

(drs. L.M.L.H.A. Hermans)

Brief van 10 december 1999 aan TK met advies Onderwijsraad

HOOP 2000

De Onderwijsraad is een onafhankelijk adviescollege, ingesteld bij wet van 15 mei 1997 (de Wet op de Onderwijsraad). De Raad adviseert, gevraagd en ongevraagd, over hoofdlijnen van het beleid en de wetgeving op het gebied van het onderwijs. Hij adviseert de ministers van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen en van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. De Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal kunnen de Raad ook om advies vragen. Gemeenten kunnen in speciale gevallen van lokaal onderwijsbeleid een beroep doen op de Onderwijsraad. De Raad bestaat uit negentien leden die op persoonlijke titel zijn benoemd.

Advies 'HOOP 2000', uitgebracht aan de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.

Adviesnr. 990663/400, 3 december 1999
Advies niet-ambtelijke commissie WOB

Onderwijs)raad

De minister van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschappen
drs. L.M.L.H.A. Hermans
Postbus 25000
2700 LZ Zoetermeer

Nassaulaan 6
2514 JS Den Haag
Telefoon (070) 310 00 00
Fax (070) 356 14 74
E-mail secretariaat@onderwijsraad.nl
www.onderwijsraad.nl

Ons kenmerk
990663/400

Uw kenmerk
HBO/SB/1999/38285
d.d. 21 september 1999

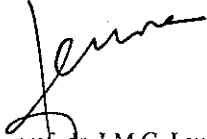
Den Haag,
3 december 1999

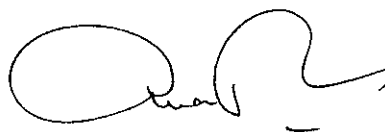
Contactpersoon/doorkiesnummer

Onderwerp
ontwerp-HOOP 2000

Bij bovenvermeld schrijven heeft u de Onderwijsraad verzocht advies uit te brengen over het ontwerp-
Hoger Onderwijs en Onderzoek Plan 2000.
Met genoegen biedt de Raad u hierbij het gevraagde advies aan.

Namens de Onderwijsraad,

prof. dr. J.M.G. Leune
voorzitter

drs. A. van der Rest
algemeen secretaris

HOOP 2000

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	1
2	INSTELLINGSVERANTWOORDELIJKHEID EN OVERHEIDSVERANTWOORDELIJKHEID	3
3	HET NEDERLANDSE STELSEL VAN HOGER ONDERWIJS	7
	3.1 Onderscheid hbo en wo	7
	3.2 Het stelsel van hoger onderwijs	9
4	ACCREDITERING	13
5	SAMENVATTING OP HOOFDPUNTEN	19

1 INLEIDING

In het ontwerp-Hoger Onderwijs en Onderzoek Plan 2000 (verder: het HOOP) wordt geconstateerd dat het hoger onderwijs verkeert in een dynamische, kennisintensieve omgeving. Er is sprake van een toenemende maatschappelijke behoefte aan hoger opgeleiden¹; studenten vragen om meer gevarieerde leerwegen; de informatie- en communicatietechnologie (ICT) speelt een steeds grotere rol; de internationalisering neemt in betekenis toe. In het licht van het toegenomen belang van kennis en de behoefte aan een leven lang leren is de toenemende concurrentie tussen instellingen voor hoger onderwijs alsmede de diverse commerciële onderwijsaanbieders een factor van betekenis. Deze ontwikkelingen, die samen voor de instellingen een dynamische omgeving vormen, worden ook door de Raad waargenomen. Ze stellen nieuwe eisen aan de universiteiten en hogescholen. Het HOOP bevat voorstellen om de instellingen de ruimte te geven zich in deze dynamische omgeving te ontwikkelen.

Dit vraagt volgens het HOOP van de overheid dat zij de instellingen een grotere zelfstandigheid biedt. Van de instellingen wordt een meer vraaggerichte opstelling verlangd.

Meer ruimte en meer verantwoordelijkheid voor de instellingen betekent volgens de Raad, zoals ook verwoord in het HOOP en in de bij de begroting 2000 gevoegde brief aan de Tweede Kamer², vanzelfsprekend de noodzaak tot een groter accent op het afleggen van verantwoording door de instellingen. Daarnaast dient de verantwoordelijkheid van de overheid zo helder mogelijk te zijn. De duidelijke uitspraken dienaangaande in het HOOP spreken de Raad aan.

Op beide aspecten - instellingsverantwoordelijkheid en overheidsverantwoordelijkheid - gaat de Raad hierna in hoofdstuk 2 nader in.

Volgens het HOOP dient het stelsel van hoger onderwijs als geheel in verband met de gevarieerde behoefte aan hoger onderwijs en door de toenemende internationalisering transparant en solide te zijn, zodat het verschillende vormen van mobiliteit mogelijk maakt. Daarbij gaat het om internationale mobiliteit en doorstroming binnen het stelsel zelf, zowel opwaarts als zijwaarts. De Raad onderschrijft deze redenering.

In een transparant Nederlands stelsel van hoger onderwijs is het volgens de Raad gewenst dat het onderscheid tussen hoger beroeps- en wetenschappelijk onderwijs gehandhaafd blijft. Hij deelt de daarvoor in het HOOP aangevoerde argumentatie dat dit onderscheid aansluit bij de vooropleiding van studenten en bij de behoefte van de Nederlandse arbeidsmarkt. Tevens deelt hij de opvatting dat er meer ruimte voor onderlinge afstemming en curriculaire samenwerking tussen hogere onderwijsinstellingen moet zijn en dat het mogelijk moet zijn dat universiteiten en hogescholen een bestuurlijke fusie aangaan.

¹ Zie Sociaal-Economische Raad. *Hoger Onderwijs en Onderzoek Plan 2000*. Advies 99/04. Den Haag, 1999

² Brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal d.d. 21 september 1999 inzake 'Sterke instellingen, verantwoordelijke overheid'

In hoofdstuk 3 doet de Raad, tegen de achtergrond van de nationale en internationale ontwikkelingen, een voorstel voor de inrichting van het stelsel van hoger onderwijs. Daarbij zij aangetekend dat dit voorstel nader dient te worden uitgewerkt. De Raad gaat graag in op de uitnodiging in het HOOP hier in een vervolgadvisie nader over te adviseren.

De Raad heeft behoefte afzonderlijk aandacht te besteden aan gedachten die in hoofdstuk 6 van het HOOP onder de noemer 'Kwaliteit van het onderwijs' naar voren wordt gebracht, in het bijzonder aan accreditering als onderdeel van het stelsel van kwaliteitszorg. In zijn beschouwing hierover in hoofdstuk 4 legt hij tevens een verband met hetgeen hij in hoofdstuk 3 over het stelsel naar voren heeft gebracht.

Samengevat besteedt het advies wat de hoofdlijnen betreft aandacht aan de voorgestelde grotere zelfregie van de instellingen, de handhaving van het onderscheid tussen hbo en wo, de internationale ontwikkelingen ten aanzien van het stelsel, de overheidsverantwoordelijkheid in deze en in het licht daarvan het onderwerp accreditering.

In de loop van dit advies stipt de Raad tevens enkele andere onderwerpen uit het HOOP aan, zoals de integratie van instellingen voor internationaal onderwijs (IO-instellingen) en universiteiten, het in het HOOP verwoorde standpunt ten aanzien van de voorstellen van de Adviesraad voor het Wetenschaps- en Technologiebeleid (AWT) inzake de bèta-opleidingen³, ICT in het hoger onderwijs en het voornemen inzake het bekostigingsmodel hbo. De Raad gaat niet in op het onderzoek-beleid, mede omdat het HOOP dit buiten beschouwing laat.

De Raad realiseert zich overigens dat het huidige HOOP, anders dan voorgaande edities, betrekking heeft op een periode van vier jaar. Dat gegeven, alsmede de grote veranderingen in het hoger onderwijs en in de samenleving, impliceren dat dit HOOP vooral een agenderend karakter heeft en derhalve globale, richtinggevendende beleidslijnen bevat.

De aard van dit advies wordt mede door dit karakter bepaald. Met name waar het gaat om de contouren van het stelsel zoals dat de Raad op dit moment voor ogen staat, is naar de mening van de Raad nog een nadere doordienking van alle consequenties nodig.

³ *Vitaliteit en kritische massa, strategie voor de natuur- en technische wetenschappen; Adviesraad voor het Wetenschaps- en Technologiebeleid, Den Haag, 1999*

2 INSTELLINGSVERANTWOORDELIJKHEID EN OVERHEIDSVERANTWOORDELIJKHEID

In dit hoofdstuk besteedt de Raad in de eerste plaats aandacht aan het belangrijke punt van de ontwikkeling van de bestuurlijke verhoudingen in het hoger onderwijs. De opvattingen die daarover in het HOOP worden uiteengezet, hebben een achtergrond die verder reikt dan het beleidsterrein van het hoger onderwijs, zoals ook blijkt uit de eerder genoemde brief ter zake aan de Tweede Kamer. In dat verband gaat de Raad ook in op de conclusies die in het HOOP worden getrokken ten aanzien van de inrichting van het onderwijsaanbod.

Ten slotte maakt de Raad enige opmerkingen over de beoogde toename van de variëteit in leerwegen, welke gedachte eveneens een concrete uitwerking is van de gedachte van deregulering en vergroting van de zelfregie.

Ontwikkeling bestuurlijke verhoudingen

Wat betreft de bestuurlijke verhoudingen gaat de Raad in het onderstaande in op de verantwoordelijkheid van de overheid ten aanzien van het hoger onderwijsbestel op de rollen die aan de instellingen worden toegedacht.

De rijksoverheid (hier verder doorgaans aangeduid als overheid) heeft een eigen, grondwettelijk vastgelegde, verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van het onderwijs. De kern van het overheidsbeleid waarin die verantwoordelijkheid tot uitdrukking komt, bestaat uit de bekostiging van het onderwijs en uit de wettelijke deugdelijkheidseisen/bekostigingsvoorwaarden, hier in het vervolg korthedshalve aangeduid als deugdelijkheidseisen. Dat leidt tot een aantal activiteiten van de verantwoordelijke minister⁴ en van de onder de ministeriële verantwoordelijkheid opererende onderwijsinspectie,⁵ dit alles met eerbiediging van de vrijheid van inrichting.

De (besturen van) instellingen hebben een eigen verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van het onderwijs. Deze autonomie is in het hoger onderwijs het verst ontwikkeld, maar is desalniettemin, net als in de andere onderwijssectoren relatief. De instellingen zijn immers onderworpen aan dwingende wet- en regelgeving van de overheid en ondergaan daarnaast ook verschillende invloeden uit hun directe omgeving. Die omgeving bestaat onder meer uit aanstaande onderwijsdeelnemers, andere instellingen binnen en buiten het onderwijs, de lokale overheid, de publieke opinie en de arbeidsmarkt. De ordening, beoordeling, selectie en verwerking van deze invloeden uit de omgeving tot waardevolle bijdragen aan het onderwijs is binnen de inrichtingsvrijheid voor een belangrijk deel aan de instellingen zelf.

⁴ De minister van OCenW voor het onderwijs uitgezonderd het landbouwonderwijs, en de minister van LNV voor het landbouwonderwijs.

⁵ De Inspectie van het onderwijs voor het onderwijs uitgezonderd het landbouwonderwijs, en de Inspectie landbouwonderwijs en kennisprogramma's voor het landbouwonderwijs.

Naast het voorzien in kwalitatief goed onderwijs is ook het afleggen van verantwoording een niet meer omstreden taak van onderwijsinstellingen. Een algemeen aanvaard beginsel is dat degene die verantwoording draagt voor een voorziening die (mede) uit de openbare kas wordt bekostigd, ook verantwoording aflegt over de aanwending van de beschikbaar gestelde middelen. Daarnaast is steeds meer algemeen aanvaard dat het functioneren van de instelling voor de maatschappelijke omgeving zichtbaar wordt gemaakt via openbare informatie. In hoofdstuk 4 van dit advies wordt nader ingegaan op de verantwoordelijkheid van de instellingen voor de kwaliteit en de kwaliteitszorg, waarbij de aandacht in het bijzonder is gericht op accreditering.

Het HOOP neemt de maatschappelijke dynamiek en de betekenis daarvan voor de instellingen als vertrekpunt voor de diverse voorstellen. Voorop staat de rol die de instellingen kunnen, respectievelijk moeten spelen. Men wordt een grote mate van zelfregie toegedacht, waaruit blijkt dat de minister vertrouwen heeft in het vermogen van instellingen om individueel en collectief maatschappelijk verantwoord op te treden. Tegenover de aanspraak op een grotere bewegingsruimte staat de plicht om tegenover de overheid en de samenleving in een daarbij passende vorm verantwoording af te leggen.

De Raad stelt met instemming vast dat in het HOOP als uitgangspunt wordt genomen dat de zelfregie van de instellingen zich beweegt binnen de grenzen van een expliciete overheidsverantwoordelijkheid voor het functioneren van het bestel als geheel en daarbinnen met name voor de kwaliteit van onderwijs en onderzoek, de toegankelijkheid van het onderwijs en de doelmatigheid van de besteding van overheidsmiddelen. Hij gaat er daarbij van uit dat de bedoelde overheidsverantwoordelijkheid een adequate bekostiging voor het hoger onderwijs impliceert.

In het HOOP wordt gekozen voor een royelere invulling dan voorheen van de autonomie van de instellingen. Voorgesteld wordt een aantal beperkende wettelijke bepalingen dat de vrijheid van handelen van de individuele instelling beperkt, te laten vervallen. Te denken valt aan het opheffen van belemmeringen voor bestuurlijke fusies tussen universiteiten en hogescholen, een grotere vrijheid om de vestigingsplaats van opleidingen te bepalen en de vergroting van de zeggenschap over het eigen opleidingsaanbod.

De Raad is een voorstander van het wegnemen van belemmeringen die een slagvaardig opereren van instellingen in de weg staan. Waar het evenwel gaat om bepalingen die direct verband houden met de hiervoor genoemde overheidstaken is voorzichtigheid geboden. Deze voorzichtigheid vertaalt zich, in de visie van de Raad, met name in een taak ten aanzien van de kwaliteit van het onderwijs, de toegankelijkheid ervan alsmede de doelmatige besteding van publieke middelen.

De controlerende overheidsverantwoordelijkheid ten aanzien van de kwaliteit acht de Raad goed uitvoerbaar door middel van de meta-evaluerende rol van de inspectie, alsmede door een (nog vorm te geven) accrediteringssysteem (zie hoofdstuk 4 van dit advies).

De overheidsverantwoordelijkheid betreffende het bevorderen van de toegankelijkheid vloeit onder andere voort uit het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten. De regering dient voorgenomen wetgeving en beleid uitdrukkelijk op hun verenigbaarheid met dit verdrag te toetsen. Daarnaast kan een beroep op de rechter uitkomst bieden.

De overheidsverantwoordelijkheid ten aanzien van de doelmatige besteding van publieke middelen kan, zo meent de Raad, uitstekend worden gerealiseerd door middel van het aanspreken van de toezichhoudende organen van de instellingen.

Wat laatstbedoelde overheidsverantwoordelijkheid in relatie tot het geheel van instellingen betreft is de Raad van mening dat kan worden uitgegaan van de in het HOOP voorgestelde zelfregie van de hoger onderwijsinstellingen binnen eveneens in het HOOP genoemde kaders. Tot die kaders behoort, in de opvatting van de Raad, de bevoegdheid van de minister om bij bekostigingsbeslissingen overwegingen van macro-doelmatigheid een rol te laten spelen. De Raad presenteert in hoofdstuk 4 van dit advies een voorstel voor een accrediteringssysteem waarin aspecten van macro-doelmatigheid zijn geïntegreerd. Daarnaast behoudt, naar de mening van de Raad, de overheid de uiteindelijke beslissingsverantwoordelijkheid betreffende de overheidsbekostiging van opleidingen.

In aansluiting op het voorgaande merkt de Raad op zich te kunnen vinden in de reactie van de minister op het eerder genoemde advies van de AWT inzake de aanpak van de bèta-opleidingen. Het komt de Raad voor dat de verantwoordelijkheid voor de uitkomst van een nadere overweging van de positie van de bèta-opleidingen, waarbij het landelijke belang van een doelmatige inrichting van onderwijs en onderzoek evenwichtig aan de orde komt, in eerste aanleg behoort te liggen bij de direct betrokken instellingen. Dit neemt niet weg dat de minister vanuit zijn verantwoordelijkheid voor het hoger onderwijsbestel ter zake stimulerend kan optreden, hetgeen blijkens het HOOP ook zijn voornemen is.

Variëteit in leerwegen

De gevarieerde vraag naar hoger onderwijs noopt tot een grotere variëteit en flexibiliteit van de leerwegen binnen opleidingen in het hoger onderwijs. Het HOOP noemt een aantal argumenten daarvoor, zoals een vloeiender overgang tussen onderwijs en arbeidsmarkt, het bereiken van meer doelgroepen en effectiever studeren. Ook de toegenomen variëteit van de studentenpopulatie vormt een belangrijke factor.

De Raad kan zich vinden in een overheidsbeleid dat is gericht op het zodanig aanpassen van randvoorwaarden dat verschillende vormen van differentiatie mogelijk zijn, zonder dat enige vorm van onderwijskundige inrichting wordt voorgeschreven dan wel wordt belemmerd.

Het HOOP gaat in op een aantal modaliteiten van variëteit en flexibilisering, zoals de (reeds bestaande) duale leerwegen, het aanbrenge van een of meer keuzemomenten tijdens de opleiding en het bij toetreding van studenten tot het onderwijs rekening houden met elders verworven competenties. Het komt de Raad juist voor dat in het aantal modaliteiten enige beperking wordt aangebracht. Ook terughoudendheid ten aanzien van variëteit binnen de modaliteiten is gewenst, gelet op de grenzen die er zijn aan de personele en materiële draagkracht van de instellingen.

In dit verband doet zich de vraag voor naar de betekenis van eventuele samenwerking tussen mbo en hbo respectievelijk hbo en wo.

De Raad is van mening dat samenwerking tussen mbo en hbo, zowel op inhoudelijke gronden als om redenen van een goede aansluiting, zinvol is, zonder dat deze direct hoeft te resulteren in institutionele verbanden. Ter verbetering van die samenwerking zijn evenwel stimulerende maatre-

2. Instellingsverantwoordelijkheid en overheidsverantwoordelijkheid

gelen nodig respectievelijk dienen belemmerende maatregelen achterwege te blijven. Verkorte leerwegen, die een prikkel tot verdere samenwerking kunnen zijn, moeten kritisch worden bezien op hun gevolgen voor het potentiële succes van deze leerroutes in die zin dat geen afbreuk wordt gedaan aan de te bereiken kwalificaties.

Wat betreft de verhouding hbo-wo ligt wat de Raad betreft het zwaartepunt op verdere curriculaire (dus inhoudelijke) samenwerking vanuit een aangescherpte identiteit. De bevordering van die samenwerking wordt geïnspireerd vanuit de gedachte dat deze functioneel is voor een vergroting van de kwaliteit van zowel wo als hbo. Zonder die oriëntatie acht hij een zinvol partnerschap tussen hbo en wo niet mogelijk. In hoofdstuk 3 van dit advies komt de Raad hierop terug.

3 HET NEDERLANDSE STELSEL VAN HOGER ONDERWIJS

In dit hoofdstuk gaat de Raad eerst in op de wenselijkheid van handhaving van het onderscheid tussen hbo en wo. Vervolgens geeft hij een schets van het stelsel van hoger onderwijs zoals hem dit, gelet op nationale en internationale ontwikkelingen, voor ogen staat. De Raad benadrukt dat het, wat het stelsel betreft, gaat om een schets van een model. Dat betekent dat over vele uitwerkingsaspecten thans nog geen uitspraken kunnen en behoeven te worden gedaan. In een vervolgadvisie komt hij hierop terug.

3.1 Onderscheid hbo en wo

Een belangrijk kenmerk van het Nederlandse stelsel van hoger onderwijs vormt het onderscheid tussen wo en hbo. Dit onderscheid komt tot uitdrukking in het bestaan van specifieke organisatorische eenheden en in verschillen in oriëntatie en niveau van opleidingen in het hoger onderwijs. In het HOOP wordt ten gunste van bedoeld onderscheid duidelijk positie gekozen.

De Raad wil in samenhang met de hierna te ontwikkelen voorstellen het zwaartepunt leggen waar dat naar zijn mening hoort, te weten bij de verschillen in oriëntatie en niveau. Hij beschouwt de huidige structuur, waarbij sprake is van universiteiten en hogescholen, als een zinvol gegeven. Met andere woorden, het gaat wat de Raad betreft om de vraag naar de relevantie van het onderscheid tussen hbo en wo vanuit de optiek van oriëntatie en niveau; de onderwijshoud blijft hierbij buiten beschouwing. Het gaat ook niet om de institutionele structuren waarin dat onderscheid zijn neerslag vindt.

De Raad deelt de in het HOOP neergelegde argumentatie voor de opvatting dat bedoeld onderscheid gehandhaafd dient te blijven. In de eerste plaats wordt aangevoerd dat sprake is van verschillende instroomniveau's. Volgens de Raad kan daarbij worden opgemerkt dat het verschil tussen abiturienten van enerzijds vwo en anderzijds van mbo/havo niet ter discussie moet worden gesteld, evenmin als de respectieve toegangswegen die deze categorieën abiturienten thans tot het hoger onderwijs hebben.

Een tweede punt dat, naar de mening van de Raad terecht, in het HOOP als argument naar voren wordt gebracht om het onderscheid tussen wo en hbo te handhaven, is de maatschappelijke vraag naar verschillende soorten hoger opgeleiden. Deze vraag verandert weliswaar voortdurend, maar op hoofdlijnen kan staande worden gehouden dat er grofweg behoefte is aan twee categorieën opgeleiden. Gesteld kan worden dat de beide categorieën opgeleiden zich vanuit een verschillende oriëntatiegrondslag bezighouden met kennistoepassing en kennisvernieuwing. Bij het hbo is die oriëntatie meer gebaseerd op interacties met het afnemende beroepenveld, bij het wo gaat het om meer fundamentele oriëntaties die niet direct op dergelijke interacties zijn terug te voeren.⁶ De Raad is van mening dat het onderscheid impliceert dat sprake is van een verschillend denk- en werkniveau,

⁶ Zie ook Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, rapport *Hoger onderwijs in fasen*; Den Haag, 1995.

hetgeen volgens hem moet leiden tot de conclusie dat dit verschil terug te vinden moet zijn in de typen opleidingen in het onderwijsaanbod in het hoger onderwijs.⁷

Voor het handhaven van de verschillen in oriëntatie en niveau bestaan, zo meent de Raad, ook redenen van internationale aard. Hij verwijst hier naar zijn eerdere advies over internationalisering.⁸ De internationale ontwikkelingen ten aanzien van kwalificatiestructuren en titulatuur, zoals recentelijk de zogenaamde Bologna Verklaring⁹, nopen volgens de Raad nadrukkelijk tot een stelselinrichting waarin onderscheiden tussen oriëntaties en niveaus wat betreft hbo en wo blijven bestaan. In dit verband constateert de Raad met instemming dat volgens het HOOP de overheid verantwoordelijk is voor een in deze zin gediversificeerd bestel.¹⁰

De hiervoor beredeneerde noodzaak tot het maken van onderscheid naar oriëntaties en niveaus zouden, in de visie van de Raad, dienen te worden vastgelegd in een aantal algemene, niet opleidings specifieke, kwalificaties. Deze kunnen worden gehanteerd (en eventueel ontwikkeld) door het accrediteringsorgaan waarvoor de Raad in hoofdstuk 4 van dit advies voorstellen zal doen. Door middel van de onderscheiden kwalificaties worden die verschillen helder gemaakt, hetgeen ook voor studenten van belang is. Juist dit helder maken van de verschillen voorkomt een ongewenste vervaging van wat onder hbo en wo moet worden verstaan en bevordert de instandhouding van een palet aan opleidingen van verschillende oriëntatie en niveau, ten gunste waarvan de Raad zich hiervoor heeft uitgesproken. Bovendien maakt die verheldering naar de overtuiging van de Raad versterking van de samenwerking tussen hbo en wo beter mogelijk en ook vruchtbaarder. Dit is voor beide typen van hoger onderwijs van belang. Dit zou bij voorbeeld kunnen betekenen dat onderdelen van de onderscheiden curricula, met name in de beginfase van opleidingen, uitwisselbaar zijn, dat op meer verantwoorde wijze wederzijdse doorstroming kan plaatsvinden en dat hbo-docenten kunnen participeren in onderzoekstrajecten in het wo. Opgemerkt zij voorts dat het voor een versterking van de rol van de hogescholen in het kader van de kennisinfrastructuur een substantiële oriëntatie nodig is op een partner met een onderzoekstaak in het wo. Genoemde samenwerking zou tevens een belangrijke impuls kunnen krijgen door kwaliteitsverhoging van het hbo, bij voorbeeld te realiseren door middel van het inrichten van een post-initieel opleidingstraject in het hbo, aan te duiden als het professional masterniveau. Verderop in dit hoofdstuk doet de Raad een voorstel daartoe en gaat hij ook in op de implicaties daarvan.

⁷ Van Els, T.J.M., *De vraag naar de kern: de kern van de oplossing?*, Opening Academisch Jaar 1999-2000 aan de KU Nijmegen; Nijmegen, 1999.

⁸ Onderwijsraad, advies *Hoger onderwijs in internationale context*; Den Haag, 31 mei 1999.

⁹ *The European Higher Education Area*. Joint declaration of the European Ministers of Education Convened in Bologna on the 19th of June 1999, met in begrip van de Notulenverklaring van minister Hermans bij de ondertekening van de Bologna Verklaring.

¹⁰ Uit onderzoek blijkt hiervoor internationale steun. Zie: F.A. van Vught, *Isomorphism in Higher Education? Towards a Theory of Differentiation and Diversity in Higher Education Systems*, in: V.L. Meek et al. eds. 'The Mockers and Mocked: Comparative Perspectives on Differentiation, Convergence and Diversity in Higher Education', Pergamon, Oxford, 1996.

De grotere samenwerking moet niet alleen op bestuurlijk, institutioneel en docentniveau plaatsvinden, maar moet (juist) ook voor studenten betekenisvol zijn. In de uitwerking kan gedacht worden aan facilitering van de mogelijkheden van wederzijdse doorstroming.

Ten slotte is naar zijn mening de vraag of, en zo ja in hoeverre, bestuurlijke samenwerking respectievelijk fusie tussen wo- en hbo-instellingen wenselijk is ter realisering van de programmatische differentiatie, ter beoordeling aan de desbetreffende instellingen.

3.2 Het stelsel van hoger onderwijs

Voor zijn visie op de inrichting van het Nederlandse hoger onderwijsstelsel in nationaal en internationaal perspectief¹¹ neemt de Raad de huidige wettelijke duur van de initiële opleidingen - vier jaar hbo en vier, vijf respectievelijk zes jaar wo - als uitgangspunt.

Aansluitend bij eerder genoemde Bologna Verklaring, waarin een keuze wordt gemaakt voor een ordening van het hoger onderwijs - genoemd worden alleen de universiteiten - in twee cycli, is de Raad er voorstander van aan wo-opleidingen de mastergraad (master of science dan wel master of arts) te verbinden en in die masteropleidingen een bachelorniveau in te bouwen met een daarmee corresponderende graad van bachelor of science dan wel bachelor of arts.

Gelet echter op het feit dat het Nederlandse hoger onderwijs ook het hbo omvat en gezien de door de Raad gedeelde opvatting van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen dat de Nederlandse hbo-opleidingen op bachelorniveau zijn gelegen¹², zou aan bedoelde opleidingen de bachelorgraad (professional bachelor) moeten worden verbonden.

In verband met hetgeen hierna wordt opgemerkt, hecht de Raad er aan met klem te benadrukken dat het van het grootste belang is dat de genoemde graden/titels wettelijk worden vastgelegd en dienovereenkomstig aan de betrokkenen bescherming bieden.

Ten aanzien van de door hem voorgestane formalisering van de 'professional master' in het hbo merkt de Raad het volgende op.

In de eerste plaats constateert de Raad dat de meer genoemde Bologna Verklaring betrekking heeft op het hoger onderwijs dat in Nederland ook het hbo omvat. Genoemde verklaring spreekt zich uit voor een opzet van opleidingen volgens een model van twee cycli. Over de aan de onderscheiden cycli te verbinden graden/titels worden geen uitspraken gedaan, hetgeen Nederland de ruimte biedt dienaangaande een eigen voorkeur te volgen. De keuze die de Raad hiervoor heeft gemaakt impliceert een twee cycli-model in zowel wo als hbo.

In de tweede plaats acht de Raad het van belang dat het hbo ook door maatregelen van de overheid in staat wordt gesteld zich verder te professionaliseren en zich kwalitatief te versterken. Niet alleen acht de Raad dit vanuit algemeen maatschappelijk en economisch oogpunt gezien een goede zaak, maar het is naar zijn mening ook een belangrijke voorwaarde voor succes wat betreft een zinvolle

¹¹ In aansluiting op zijn eerdere advies ter zake stemt de Raad in met het voornemen te komen tot een integratie van de instellingen voor internationaal onderwijs met universiteiten, waarbij hij de vormgeving aan de betrokken instellingen wil overlaten.

¹² Zie diens bij de Bologna Verklaring gevoegde notulenverklaring.

samenwerking tussen hbo en wo. Hiervoor is op het belang van samenwerking vanuit deze invalshoek reeds ingegaan.

In de derde plaats moet wat betreft het hbo (evenals overigens voor het wo) worden vastgesteld dat zich inmiddels een tamelijk omvangrijk, weinig inzichtelijk samenstel van (in het algemeen) postinitieële opleidingen heeft ontwikkeld waaraan het predicaat 'master' is verbonden. Het gaat hier om activiteiten van Nederlandse instellingen voor hoger onderwijs, al dan niet door middel van internationale samenwerkingsverbanden, en van buitenlandse instellingen in Nederland. Deze opleidingen verschillen, zoals ook het HOOP aangeeft, onderling sterk in duur, programmaopbouw en oriëntatie, hetgeen leidt tot onduidelijkheid over de status, het niveau en de kwaliteit. Van de kant van de meest betrokkenen¹³ is aandacht gevraagd voor deze problematiek.

Het komt de Raad voor dat, met het oog op de noodzakelijke transparantie en een duidelijke positionering van het Nederlandse onderwijsbestel gezien vanuit internationale optiek, voor de ontstane situatie dringend een passende oplossing moet worden gezocht. Daarbij moet worden overwogen dat met de thans door de hoger onderwijsinstellingen en andere organisaties gevolgde werkwijze blijkbaar wordt tegemoet gekomen aan de behoeften van studenten en de arbeidsmarkt. De belangstelling van werkgevers komt tot uitdrukking in hun bereidheid dergelijke opleidingen voor hun medewerkers te financieren. Daarnaast geeft ook de participatie van de werkgevers in de Dutch Validation Council aan dat zij in opleidingen van een dergelijk niveau zijn geïnteresseerd.

De Raad herinnert in dit verband aan het feit dat in het HOOP 1996 is voorgesteld de titel van professional master voor vervolgoopleidingen op basis van een hbo-getuigschrift door de overheid wettelijk te erkennen, zonder dat de overheid evenwel verantwoordelijk is voor de bekostiging en studiefinanciering. Als criteria, zo werd in het HOOP 1996 gesuggereerd, zouden moeten gelden dat er een erkenningsmechanisme is dat het beroepsgerichte karakter waarborgt, dat de opleidingen worden opengesteld voor mensen die bij voorbeeld vier jaar ervaring hebben opgedaan in het desbetreffende beroepenveld en de opleidingen dual van karakter zijn.

Dit zou betekenen dat deze opleiding niet noodzakelijkerwijs direct op de professional bacheloropleiding zou behoeven te volgen.

Het voorgaande overwegende is de Raad van mening dat de overheid op grond van haar verantwoordelijkheid voor het hoger onderwijsbestel gehouden is ten aanzien daarvan ordenend op te treden. Gelet daarop acht hij het aan te bevelen een post-initieel opleidingstraject in het hbo onderdeel te maken van het reguliere stelsel van hoger onderwijs en daaraan de wettelijk beschermde graad/titel professional master te verbinden. Volgens de Raad komt dit de evenwichtigheid en de transparantie van het stelsel ten goede.

Dit type opleidingen zou onder het accrediteringsregime moeten worden gebracht dat de Raad voor ogen staat (zie hoofdstuk 4). Afgestudeerden van deze professional masteropleidingen zouden toegang moeten hebben tot de promotie (Dr/PhD-fase in het wo), onder gelijktijdige beëindiging van de op dit moment geldende toegangsmogelijkheid voor afgestudeerden van de initiële hbo-opleidingen (professional bachelors). Tussen universiteiten en hogescholen zouden afspraken

¹³ Zie de brief van NUFFIC, HBO-raad, VSNU en FION aan de minister d.d. 25 juni 1998.

moeten worden gemaakt over de voorwaarden waaronder toelating van professional masters tot de Dr/PhD-fase in het wo mogelijk is.¹⁴

De Raad wijst er op dat de voorgestelde post-initiële hbo-opleiding tot professional master gezien kan worden als de wettelijk te funderen tweede cyclus in het hbo en qua positionering vergelijkbaar geacht kan worden met post-initieel aanbod in het wo.

Wat de financiering van de professional masteropleiding betreft meent de Raad dat het karakter en de positionering van deze opleiding niet op voorhand hoeft te leiden tot een volledige overheidsverantwoordelijkheid op dit punt. De Raad acht betrokkenheid van het afnemende veld bij de financiering van de professional masteropleidingen, gelet op het arbeidsmarktgerichte karakter van deze opleidingen, voor de hand liggend en gewenst.

De Raad acht het evenwel denkbaar dat, gelet op de hiervoor genoemde overwegingen die de overheid nopen vanuit haar verantwoordelijkheid ordenend op te treden, de overheid in bepaalde gevallen besluit tot toekenning van publieke middelen. Als daartoe zou worden besloten, zou wat de Raad betreft als voorwaarde moeten gelden dat een en ander geen reallocatieve effecten binnen het totale overheidsbudget voor hoger onderwijs veroorzaakt. Dat wil zeggen dat, indien publieke middelen worden ingezet, sprake moet zijn van additionele financiering.

In aansluiting op het voorgaande merkt de Raad in het algemeen nog op dat, indien aanbieders van opleidingen die op eigen gezag daaraan een master-titel verbinden hun afgestudeerden het recht willen kunnen verlenen de wettelijk beschermde mastertitel te voeren, zij deze opleidingen moeten laten accrediteren door het door de Raad voorgestane onafhankelijke accrediteringsorgaan. Zo niet, dan is het voeren van deze wettelijk beschermde mastertitel niet toegestaan.

De Raad voegt hier nadrukkelijk aan toe dat deze verplichting niet uitsluitend geldt voor opleidingen die worden uitgevoerd door fysiek aanwijsbare instellingen. Ook nationale en internationale aanbieders die via een virtueel hoger onderwijsaanbod aan hun opleidingen de wettelijk beschermde mastertitel willen verbinden, zullen deze opleidingen moeten laten accrediteren.¹⁵ Ook in andere opzichten zullen die opleidingen uiteraard aan de wettelijke eisen moeten voldoen.

De Raad zal het hier voorgestelde model nader uitwerken in het advies over de consequenties op langere termijn van een ontwikkeling binnen Europa naar een opbouw van twee cycli dat voor 1 juli

¹⁴ Deze afspraken zouden betrekking moeten hebben op de eisen waaraan kandidaten voor toelating tot die fase moeten voldoen alsmede op curriculaire aspecten die in de professional masteropleiding aanwezig moeten zijn ten einde een succesvolle doorstroming mogelijk te maken. Dit laatste ligt in het verlengde van het door de Raad voorgestane heldere onderscheid tussen hbo en wo.

¹⁵ Deze ambitie zou ook moeten gelden voor het recente initiatief tot de oprichting van een Nederlandse virtuele hoger onderwijsinstelling, de zogenaamde ICT Netwerk Academie, een initiatief dat de Raad overigens van harte toejuicht. Zie: *Werken aan ICT*, rapportage van de Task Force ICT; Den Haag, oktober 1999. In dit verband merkt de Raad op dat overwogen zou kunnen worden een nieuw toekomstperspectief voor de Open universiteit, waaraan blijkens het HOOP behoefte bestaat, te bezien in het licht van deze ontwikkeling.

3. Het Nederlandse stelsel van hoger onderwijs

2000 door hem zal worden uitgebracht. Blijkens het HOOP zal de Onderwijsraad worden verzocht daartoe een commissie in te stellen. De commissie zal nadrukkelijk worden gevraagd haar advies te baseren op een analyse van ontwikkelingen in andere Europese landen en op ontwikkelingen in het Nederlandse hoger onderwijs.

Het hiervoor op hoofdlijnen geschetste model voor het hoger onderwijs zal alleen kunnen functioneren als aan een aantal kwalitatieve voorwaarden is voldaan. Daarbij gaat het, zo meent de Raad, met name om een effectief en internationaal herkenbaar accrediteringsproces. In het volgende hoofdstuk gaat de Raad daar nader op in.

4 ACCREDITERING

Het HOOP bevat een aantal voornemens dat betrekking heeft op de kwaliteitszorg in het hoger onderwijs. In dit hoofdstuk gaat de Raad nader in op de hiervoor reeds kort aangeduide gedachten over accreditering. Het om de contouren van een accrediteringsstelsel dat verdere uitwerking en doordenking op consequenties behoeft.

In samenhang met zijn voorstel inzake accreditering plaatst hij aan het eind van dit hoofdstuk een kanttekening bij het in het HOOP aangekondigde experiment met vouchers in het hbo.

In het HOOP wordt er op gewezen dat de kwaliteitszorg in het hoger onderwijs enkele cruciale functies heeft, met name het verbeteren van het primaire proces, het afleggen van verantwoording en het leveren van informatie. In deze bredere context van kwaliteitszorg kan accreditering, zo wordt in het HOOP gesuggereerd, een belangrijke aanvullende rol spelen. Daarbij staat een beeld voor ogen waarin een externe kwaliteitsbeoordeling leidt tot het verlenen van een formeel kwaliteitslabel in de vorm van een accreditering van een opleiding.

Wat het hierna volgende voorstel voor een accrediteringssysteem betreft hecht de Raad eraan nadrukkelijk op te merken dat hem een model voor ogen staat dat zo weinig mogelijk leidt tot extra verplichtingen voor de instellingen. Het voorgestelde accrediteringsorgaan zal in beginsel zijn oordeel moeten kunnen baseren op de rapportages zoals die in de huidige visitatiestelsel in het hoger onderwijs worden gerealiseerd.

De Raad onderschrijft de lijn zoals deze in het HOOP wordt uiteengezet van harte. Naar zijn mening kan een accrediteringsstelsel in belangrijke mate bijdragen aan de hiervoor genoemde functies van kwaliteitszorg. Daarbij dient er wel zorg voor te worden gedragen dat een dergelijk accrediteringsstelsel in het verlengde ligt van de bestaande visitatiestelsels, zodat een samenhangend systeem van kwaliteitszorg ontstaat. De Raad ziet een accrediteringsstelsel, zoals dit hem voor ogen staat, als aanvullend ten opzichte van de bestaande visitatiestelsels in wo en hbo.

De Raad stemt ook in met de tweede overweging in het HOOP voor het beargmenteren van de wenselijkheid van een accrediteringsstelsel, te weten het handhaven respectievelijk verhelderen van het onderscheid tussen hbo en wo naar niveau en oriëntatie. Vanuit de ordenende overheidsverantwoordelijkheid voor het stelsel ligt het volgens de Raad op de weg van de overheid een methode te ontwikkelen die dat mogelijk maakt. In die gedachtegang is volgens de Raad accreditering een zinvol en effectief instrument voor de legitimering en de handhaving van genoemd onderscheid.

De rol van het accrediteringsorgaan onderscheidt zich in lijn met het voorgaande als volgt van die van een visitatiecommissie. In de eerste plaats stelt het orgaan de kwalificaties vast voor de oriënta-

tie en het niveau waaraan opleidingen in het hoger onderwijs moeten voldoen willen zij als opleiding in het hbo respectievelijk wo worden benoemd.

In de tweede plaats verleent het orgaan, anders dan visitatiecommissies, door accreditering een erkenning of een bepaalde status aan de desbetreffende opleiding, in het HOOP aangeduid als een formeel kwaliteitslabel. Aan deze accreditering zijn rechten en plichten verbonden.

Een derde onderscheid betreft zijn positie. In de visie van de Raad heeft het accrediteringsorgaan een volstrekt onafhankelijke positie in het systeem van kwaliteitszorg. Deze onafhankelijkheid dient zowel te bestaan ten opzichte van de instellingen van hoger onderwijs als ten opzichte van de overheid. Het accrediteringsorgaan legt op gezette tijden verantwoording voor het eigen functioneren af aan minister en parlement. Mogelijkerwijs kan de inspectie in dit kader een 'extra meta-taak' ten aanzien van de kwaliteitszorg in het hoger onderwijs vervullen.

In het onderstaande geeft de Raad zijn eerste uitwerking van een systeem van accreditering in het Nederlandse hoger onderwijs. Hierbij zij opgemerkt dat hij over diverse aspecten van dit voorstel een nadere discussie gewenst acht. Met de volgende gedachten over een accrediteringssysteem hoopt de Raad bij te dragen tot verdere beleidsvorming op dit terrein.

Naar de mening van de Raad heeft het accrediteringsorgaan tot taak om met een zekere regelmaat alle bestaande opleidingen alsmede voorstellen tot nieuwe opleidingen in het wo en hbo te beoordelen. Deze beoordeling betreft het wel of niet voldoen aan een aantal minimum-kwaliteitscondities. Wat deze minimum-kwaliteitscondities betreft, is een oriëntatie op internationaal bestaande kwaliteitsniveaus wenselijk.

Ten aanzien van accrediteringsbeslissingen wordt een onderscheid gemaakt tussen *ex ante* en *ex post* beoordelingen.

Ex ante beoordelingen zijn gericht op door instellingen en organisaties te entameren nieuwe opleidingen. Dit zijn opleidingen van een type dat nog niet bestaat of van een type dat door een andere instelling onder dezelfde naam wordt aangeboden. Voorstellen voor nieuwe opleidingen kunnen worden gedaan door elke zichzelf gekwalificeerd achtende organisatie. Voorstellen tot nieuwe opleidingen worden beoordeeld aan de hand van de volgende criteria:

- Niveau en oriëntatie (Hoe past de opleiding in het binaire stelsel? Tot welke graad leidt de opleiding op? Welke plaats heeft de opleiding in het Centraal register opleidingen hoger onderwijs (CROHO)?);
- Eindtermen (Voldoen de eindtermen aan de nagestreefde positie in het stelsel? Voldoen de eindtermen aan internationaal vergelijkbare opleidingsdoelen?);
- Mate waarin de eindtermen bereikt zullen kunnen worden met behulp van de voorgestelde processen, structuren, voorzieningen (curriculum, docentencorps, onderwijsfaciliteiten, etc.);
- Kwaliteitszorg (Hoe is voorzien in een adequate kwaliteitszorg);

- Toegankelijkheid (Is de voorgestelde opleiding toegankelijk voor alle gekwalificeerde studenten?);
- (Micro-)doelmatigheid (Is de organisatie die de opleiding voorstelt bereid en in staat een zodanige investering en financiering te realiseren dat een eerste generatie abiturienten kan worden opgeleid?).

De Raad acht het denkbaar dat, in lijn met de vergelijkbare huidige wettelijke verplichting, het daartoe geëigende gremium, met name het toezichthoudende orgaan, binnen de instelling zich voor de aanmelding van de opleiding bij het accrediteringsorgaan aantoonbaar rekenschap geeft van macrodoelmatigheidsaspecten.

Het resultaat van een ex ante beoordeling zou, zo stelt de Raad voor, het wel of niet afgeven van een voorwaardelijke accreditering kunnen zijn voor de duur van de voorgestelde opleiding, plus één jaar. Als een voorwaardelijke accreditering wordt verleend, verplicht de opleidende organisatie zich ertoe, op straffe van verlies van accreditering, de opleiding binnen uiterlijk twee jaar te starten en deze te onderwerpen aan de procedure voor ex post accreditering. Een voorwaardelijke ex ante accreditering leidt niet tot overheidsbekostiging.

Ten einde de studenten te verzekeren van studiefinanciering en de instelling de bevoegdheid te geven de wettelijk erkende bachelor- en mastertitel te verlenen, stelt de Raad voor dat voorwaardelijke accreditering van een opleiding na marginale toetsing door de minister leidt tot een besluit zijnerzijds tot aanwijzing als thans bedoeld in artikel 6.9 van de WHW, uiteraard alleen als de instelling daarom verzoekt. Aanwijzing leidt tot opneming in het CROHO met vermelding van de aangewezen status. Aanwijzing impliceert volgens de Raad - hij vermeldt dit met nadruk - tevens dat, als de accreditering van een nieuwe opleiding is verkregen door een uit publieke middelen bekostigde instelling, deze instelling zodanige maatregelen dient te nemen dat geen uit reguliere bekostiging verkregen middelen worden ingezet voor de aangewezen opleiding. De financiële trajecten dienen derhalve gescheiden te zijn.

Ex post beoordelingen betreffen alle bestaande hoger onderwijsopleidingen (dus ook de voorwaardelijke geaccrediteerde opleidingen die reeds ex ante beoordeeld zijn). Elke hoger onderwijsopleiding wordt met enige regelmaat beoordeeld op de vraag of de bestaande accreditering kan worden gehandhaafd. Het resultaat van een ex post beoordeling kan zijn:

- voortzetting van de accreditering
- ontnemen van de accreditering
- voorwaardelijke accreditering (voor een korte periode, gedurende welke extra informatie dient te worden verschaft.)

Handhaving van accreditering betekent dat de vermelding in het CROHO in stand blijft. Ontnemen van accreditering leidt tot verlies van de (rechten samenhangend met de) CROHO-vermelding.

4. Accreditering

Een en ander impliceert een competitie om vermelding in het CROHO, alsmede de mogelijkheid van het toetreden van nieuwe aanbieders.

De Raad realiseert zich dat een competitie om CROHO-vermeldingen een niet noodzakelijk met het accrediteringssysteem samenhangend element van dit advies is en dat er diverse juridische en andere implicaties mee gemoeid zijn. Hij meent echter ook dat de dynamiek die langs deze weg in het aanbod van opleidingen zou kunnen worden gerealiseerd een aantrekkelijk perspectief biedt.

Uiteraard dienen bij de start van een dergelijk stelsel alle huidige, publiek bekostigde, hoger onderwijs opleidingen eenmalig aan een (ex post) accreditering te worden onderworpen. Op basis van de resultaten van de visitaties tot nu toe mag verwacht worden dat in het algemeen de bestaande opleidingen de accreditering zullen verwerven.

Ook de ex post accreditering betreft een eindige periode, bijvoorbeeld: de duur van de opleiding, plus twee jaar. Bij de ex post beoordeling spelen, naast de genoemde criteria van de ex ante beoordeling, tenminste de volgende extra criteria een rol:

- De kwaliteit van de opleiding, blijkend uit de uitkomsten van de visitaties of een soortgelijk kwaliteitszorgsysteem;
- De relatie tussen de opleiding en de arbeidsmarkt, blijkend uit de werkgelegenheidscondities van de afgestudeerden;
- Het maatschappelijke en culturele belang van de opleiding.

Een positieve accrediteringsbeslissing betekent dat de instelling het recht behoudt aan de desbetreffende opleiding de in de wet beschermde titel(s) te verbinden en dat studenten recht hebben op studiefinanciering. Een aangewezen opleiding blijft met die status opgenomen in het CROHO; een bestaande, reeds bekostigde, opleiding krijgt eveneens die status als de minister besluit de bekostiging te beëindigen. Omgekeerd kan een aangewezen opleiding een andere status krijgen door een bekostigingsbeslissing van de minister.

De vraag of een opleiding door de overheid zal worden (blijven) bekostigd staat geheel los van de accrediteringsbeslissing. De beslissing tot bekostiging ligt uitsluitend bij de minister. De Raad acht het aan te bevelen dat bij deze beslissing overwegingen van macro-doelmatigheid, zoals thans bedoeld in de WHW, een rol spelen. De Raad acht het gewenst dat de minister zich hierbij door derden laat adviseren. Op de invulling van deze gedachte komt de Raad in zijn vervoladvies graag terug.

Verwacht mag worden dat de minister in het algemeen geen aanleiding zal zien de bekostiging van bestaande opleidingen in te trekken. In zoverre zal de nieuwe situatie weinig afwijken van de huidige praktijk.

De Raad stelt zich voor dat een positieve accrediteringsuitspraak ex post een noodzakelijke, maar niet voldoende voorwaarde is voor overheidsbekostiging. Een negatieve accrediteringsuitspraak

leidt (eventueel via een afbouwtraject) tot beëindiging van bestaande overheidsbekostiging. Een voorwaardelijke accrediteringsuitspraak impliceert uitstel van de beslissing tot bekostiging.

De Raad onderstreept dat het beslist noodzakelijk is dat het accrediteringsorgaan ten behoeve van de (ex ante en ex post) beoordelingen over een heldere (en openbare) kwalificatiestructuur beschikt, aan de hand waarvan de diverse beoordelingen worden uitgevoerd. De kwalificatiestructuur dient aan te sluiten bij vergelijkbare systemen in internationale hoger onderwijsstelsels. Daarnaast geldt dat de kwalificaties sectoraal (wo en hbo) en niveauspecifiek (bachelors en masters) zullen moeten zijn. Vanwege het streven de belasting voor instellingen zo gering mogelijk te doen zijn, dient het aantal kwalificaties beperkt te zijn. De ontwikkeling van een kwalificatiestructuur dient als een prioriteit te worden gezien voor het tot stand brengen van een accrediteringsstelsel.

Het accrediteringsorgaan gebruikt zoveel mogelijk de informatie die wordt gegenereerd door de visitaties in het wo en hbo, en voert slechts bij hoge uitzondering eigen (aanvullende) visitaties uit. Om het gebruik van de informatie uit de visitaties te maximaliseren is het gewenst de protocollen voor de visitatie aan te passen. Deze aanpassing dient met name betrekking te hebben op de (ten behoeve van de accreditering) te ontwikkelen kwalificatiestructuur. Externe visitaties (door internationale organisaties als ABET, etc.) kunnen eveneens een basis vormen voor accrediteringsbeslissingen. Aan het accrediteringsorgaan kan worden overgelaten of de informatie die dergelijke organisaties verschaffen, voldoen aan de behoefte van het accrediteringsorgaan. Ook hier speelt de kwalificatiestructuur een doorslaggevende rol.

De rol van de inspectie heeft, in dit voorstel van de Raad, in het hoger onderwijs betrekking op twee elementen van meta-evaluatie. De inspectie doet (evenals dat thans het geval is) uitspraken over de wijzen waarop hoger onderwijsinstellingen en visitatiecommissies vorm geven aan de kwaliteitszorg. Daarnaast vormt de inspectie zich een oordeel over de wijze waarop het accrediteringsorgaan zich van zijn taken kwijt.

De Onderwijsraad realiseert zich dat met hetgeen hierboven is voorgesteld ervaring opgedaan moet worden. Hij stelt dan ook voor om in eerste instantie op beperkte schaal met de voorgestelde accreditering te starten, waarbij gebruik kan worden gemaakt van onder andere de ervaringen van de Dutch Validation Council in het hbo. Een onderscheid tussen hbo en wo acht hij hierbij ongewenst. Essentieel in het voorstel van de Raad is immers dat het accrediteringsorgaan volstrekt onafhankelijk van alle actoren opereert.

In het HOOP wordt in hoofdstuk 9, betreffende het bekostigingsmodel hbo¹⁶, voorgesteld om, ten einde ervaringsgegevens te verkrijgen ter beantwoording van een groot aantal praktische vragen, een tweejarig experiment met vouchers te starten. Op deze wijze wordt, aldus het HOOP, voldoende ervaring en expertise opgedaan om in de toekomst een goed afgewogen keuze te maken over een verdere flexibilisering van de bekostiging.

Zoals uit het voorgaande blijkt, wordt in het HOOP het vouchervraagstuk geplaatst in het kader van de bekostigingssystematiek van het hbo. De vraag waarom deze beperking is aangebracht terzijde latend, meent de Raad dat aan het vouchervraagstuk meer aspecten zijn verbonden. Eén ervan betreft de kwaliteit van het onderwijs dat met een voucher kan worden 'gekocht'. Weliswaar wordt in het HOOP aangegeven dat de beoogde flexibiliteit haar begrenzing vindt in de eis dat de hbo-opleiding, zijnde een samenhangend geheel van onderwijsseenheden met 168 studiepunten, een volwaardige hbo-kwalificatie moet opleveren, maar een relatie met andere voorstellen in de sfeer van kwaliteitszorg wordt slechts summier gelegd. Een en ander beperkt zich tot de opmerking dat de vraag of sprake is van een volwaardige hbo-kwalificatie ter beoordeling is van de hogeschool die het hbo-diploma verstrekt, met dien verstande dat dit oordeel 'de gedegen kwaliteitstoetsing moet kunnen doorstaan'.

In verband daarmee merkt de Raad hierover in dit hoofdstuk het volgende op.

Naar zijn mening mag de vraag of invoering van een vouchersysteem wenselijk is, niet los worden gezien van de invoering van een accrediteringssysteem. Alleen bij een goed functionerend accrediteringssysteem, waarin ook het niet-bekostigd hbo participeert, kan – uiteraard binnen een afweging van alle aspecten – invoering aanvaardbaar zijn. Het is immers noodzakelijk inzicht te hebben in de oriëntatie, het niveau en de kwaliteit van een opleiding alvorens een verantwoorde besteding van in vouchers tot uitdrukking gebrachte overheidsmiddelen mogelijk is. De conclusie ligt dan ook voor de hand dat de Raad van mening is dat vouchers alleen besteed moeten kunnen worden bij geaccrediteerde opleidingen en dat een experiment met vouchers pas zou moeten worden uitgevoerd wanneer nadere duidelijkheid over de organisatie van de accreditering is verkregen.

¹⁶ De Raad is het eens met het voornemen na te gaan of, in verband met de verwachting dat flexibel studentengedrag steeds vaker zal gaan voorkomen, een model waarbij bekostigingsmomenten worden benoemd die liggen tussen het moment van instroom en het behalen van het diploma, hanteerbaar is.

5 SAMENVATTING OP HOOFDPUNTEN

Het HOOP neemt de maatschappelijke dynamiek en de betekenis daarvan voor de instellingen als vertrekpunt voor de voorstellen die daarin worden gedaan. De instellingen wordt een grote mate van zelfregie toegedacht. Er wordt gekozen voor een royalere invulling dan voorheen van de vrijheid waarmee instellingen kunnen opereren. Ten einde die grotere vrijheid van handelen te faciliteren, wordt in het HOOP voorgesteld een aantal beperkende wettelijke bepalingen waardoor het handelen van individuele instellingen wordt beperkt, te laten vervallen.

De Raad is er voorstander van dat belemmeringen die een slagvaardig opereren van instellingen in de weg staan, worden weggenomen. Hij constateert daarbij met instemming dat in het HOOP ook als uitgangspunt wordt genomen dat de grotere zelfregie van de instellingen zich beweegt binnen de grenzen van een expliciete overheidsverantwoordelijkheid voor het functioneren van het hoger onderwijsbestel als geheel. Daarbinnen geldt die verantwoordelijkheid met name voor de kwaliteit van onderwijs en onderzoek, de toegankelijkheid van het onderwijs en de doelmatige besteding van overheidsmiddelen. Gelet op die verantwoordelijkheid acht de Raad voorzichtigheid geboden bij het uitvoeren van de voornemens.

Binnen bovenvermelde kaders doet de Raad in dit advies enkele voorstellen die betrekking hebben op de inrichting van het stelsel van hoger onderwijs en op een belangrijk aspect van kwaliteitszorg, in casu accreditering. Beide onderwerpen nemen in het HOOP een belangrijke plaats in.

Ten aanzien van het stelsel van hoger onderwijs acht de Raad het primair van belang dat het onderscheid tussen hbo en wo blijft gehandhaafd respectievelijk aangescherpt. Het gaat hem hierbij met name om de verschillen in oriëntatie en niveau van opleidingen. De institutionele structuur waarin dat onderscheid tot nu toe tot uitdrukking wordt gebracht, acht hij overigens een zinvol gegeven.

De Raad meent dat het genoemde onderscheid kan worden beargumenteerd vanuit de verschillende instroomniveaus, de maatschappelijke vraag naar verschillende soorten hoger opgeleiden en internationale ontwikkelingen ten aanzien van kwalificatiestructuren en titulatuur.

Het verhelderen van de verschillen maakt volgens de Raad ook versterking van de samenwerking tussen hbo en wo mogelijk. Die samenwerking zou voorts een belangrijke impuls kunnen krijgen door kwaliteitsverhoging van het hbo, bij voorbeeld door de inrichting van een post-initieel opleidingstraject in het hbo, aan te duiden als het professional masterniveau. De Raad baseert dit laatste voorstel tevens op internationale ontwikkelingen, zoals de Bologna Verklaring, waarbij voor het hoger onderwijs, wat Nederland betreft inclusief het hbo, twee cycli worden onderscheiden. Bovendien ziet hij daarin ook een mogelijk alternatief voor het buiten het reguliere bestel ontstane weinig inzichtelijke samenstel van postinitieële opleidingen.

Wat verder de opbouw van het stelsel betreft stelt de Raad ten aanzien van het wo een undergraduate fase voor van drie jaar op bachelorniveau en een graduate fase op masterniveau, waarvan de duur varieert van één tot drie jaar, afhankelijk van de huidige opleidingsduur. De daaraan te verbinden titels (bachelor respectievelijk master of science/arts) zouden wettelijk moeten worden beschermd. Dit geldt in samenhang met het hierboven genoemde voorstel ook voor de titels die aan de desbetreffende vierjarige respectievelijk éénjarige hbo-opleidingen (professional bachelor respectievelijk master) zouden moeten worden verbonden.

De wettelijk beschermde titels kunnen volgens de Raad alleen verbonden worden aan opleidingen die een accreditering hebben verkregen bij het accrediteringsorgaan dat zijns inziens een belangrijke rol moet gaan spelen in het kwaliteitszorgsysteem. Hierop gaat hij hierna in.

De Raad is, in lijn met het desbetreffende voorstel in het HOOP en gelet op de overheidsverantwoordelijkheid ten aanzien van een stelsel waarin een scherp onderscheid tussen hbo en wo wordt gehandhaafd respectievelijk aangebracht, voorstander van een accrediteringsstelsel. Het in verband daarmee in te stellen accrediteringsorgaan, dat ten opzichte van zowel de overheid als de instellingen onafhankelijk is, moet opereren in het verlengde van het bestaande visitatiestelsel. De Raad ziet voor een dergelijk orgaan de volgende taken. In de eerste plaats stelt het orgaan de kwalificaties vast voor de oriëntatie en het niveau waaraan opleidingen in het hoger onderwijs moeten voldoen willen zij als opleiding in het hbo respectievelijk wo worden benoemd.

In de tweede plaats verleent het orgaan, anders dan visitatiecommissies, door accreditering een erkenning of een bepaalde status aan de desbetreffende opleiding, in het HOOP aangeduid als een formeel kwaliteitslabel. Aan deze accreditering zijn rechten en plichten verbonden.

Naar de mening van de Raad heeft het accrediteringsorgaan tot taak om met een zekere regelmaat, hij denkt daarbij een periode van vijf à zeven jaar, alle bestaande opleidingen alsmede voorstellen voor nieuwe opleidingen in het wo en hbo te beoordelen. Het gaat daarbij om de vraag of al dan niet wordt voldaan aan een aantal minimum-kwaliteitscondities, waarbij een oriëntatie op internationaal bestaande kwaliteitsniveaus wenselijk is.

De Raad hecht eraan nadrukkelijk op te merken dat hem een model voor ogen staat dat zo weinig mogelijk leidt tot extra verplichtingen voor de instellingen. Hij stelt zich de procedure in hoofdlijnen als volgt voor.

De eerste beoordeling door het accrediteringsorgaan van nieuwe opleidingen (aangeduid als ex ante-beoordeling) leidt bij een positieve conclusie tot een voorwaardelijke accreditering. Dit resulteert echter niet in bekostiging; dit vraagstuk is aan de orde in het verlengde van de volgende beoordelingsronde (ex post-beoordeling). Verwacht mag worden dat instellingen daardoor niet lichtvaardig tot het starten van nieuwe opleidingen zullen overgaan. Ter bescherming van de student stelt de Raad echter wel voor dat voorwaardelijke accreditering na marginale toetsing door de minister leidt tot een besluit zijnerzijds tot aanwijzing.

Beoordelingen ex post betreffen alle bestaande opleidingen, inclusief de voorwaardelijk geaccrediteerde opleidingen die ex ante beoordeeld zijn. Een ex post-beoordeling leidt in het algemeen tot

voortzetting dan wel ontneming van de accreditering. In het laatste geval is, aangezien accreditering een absolute voorwaarde is voor aanwijzing of bekostiging, intrekking van de van toepassing zijnde status het gevolg. Daar tegenover staat dat voortzetting van accreditering niet automatisch tot bekostiging leidt. De vraag of een opleiding door de overheid zal (blijven) worden bekostigd staat los van de accrediteringsbeslissing. Uitsluitend de minister heeft de bevoegdheid hierover een besluit te nemen. De Raad acht het aan te bevelen dat de minister bij het nemen van een dergelijk besluit overwegingen van macro-doelmatigheid, zoals thans bedoeld in de WHW, een rol laat spelen.

De Raad acht het beslist noodzakelijk dat het accrediteringsorgaan ten behoeve van de beoordelingen beschikt over een heldere en openbare kwalificatiestructuur. De kwalificaties dienen sectoraal (wo en hbo) en niveauspecifiek (bachelors en masters) te zijn. Het orgaan gebruikt zo veel mogelijk de informatie die wordt gegenereerd door de visitaties.

Afrondend merkt de Raad op dat in zijn visie de invoering van een vouchersysteem, wat het HOOP betreft in het hbo, niet los kan worden gezien van de invoering van een accrediteringssysteem. Het is immers noodzakelijk inzicht te hebben in de oriëntatie, het niveau en de kwaliteit van een opleiding alvorens een verantwoorde besteding van in vouchers tot uitdrukking gebrachte overheidsmiddelen mogelijk is. De Raad vindt daarom dat vouchers alleen besteed moeten kunnen worden bij geaccrediteerde opleidingen en dat een experiment met vouchers pas zou moeten worden uitgevoerd wanneer nadere duidelijkheid over de organisatie van de accreditering is verkregen.